

STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR PRO OBDOBÍ 2014–2020

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

1 ÚVOD	4
1.1 Význam a kontext strategie	4
1.2 Rozvojový rámec	6
2 ANALYTICKÁ ČÁST	8
2.1 Česká Republika v evropském kontextu.....	8
2.2 Zhodnocení vývojových tendencí faktorů regionálního rozvoje	10
2.2.1 Faktory regionální konkurenceschopnosti	10
2.2.2 Územní soudržnost.....	26
2.2.3 Enviromentální udržitelnost	39
2.2.4 Regionální disparity v environmentální udržitelnosti	43
2.2.5 Veřejná správa.....	44
2.2.6 Vyhodnocení systému podpory regionálního rozvoje a plnění cílů SRR 2007- 2013	47
2.2.7 Struktura podpory podle operačních programů realizovaných v období 2007 - 2013.....	48
2.2.8 Hodnocení příspěvků národních programů za roky 2007 - 2011	50
2.2.9 Hodnocení příspěvků krajských programů	51
2.2.10 Regionální dopady programové podpory za léta 1999 -2011	51
2.2.11 Plnění cílů Strategie regionálního rozvoje ČR a závěry	52
2.3 Typologie regionů.....	54
2.3.1 Vymezení státem podporovaných regionů	58
2.4 ANALYTICKÉ závěry	64
2.4.1 Hlavní faktory regionálního rozvoje	64
2.4.2 Analytické závěry z hlediska priorit regionální politiky.....	70
2.5 SWOT analýza	74
3 NÁVRHOVÁ ČÁST	79
3.1 Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR	79
3.2 Cíle a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020	79
3.2.1 Výchozí podmínky regionální politiky ČR na období 2014–2020	79
3.2.2 Cíle regionální politiky ČR na období 2014–2020	81
3.2.3 Typologie regionů pro účely programové podpory	82
3.2.4 Prioritní oblasti a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020.....	83
3.3 Specifikace priorit regionální politiky ČR na období 2014–2020.....	87
3.4 Vazby priorit	96
3.4.1 Vazby na regionální politiku EU.....	96
3.4.2 Vazby na sektorové politiky ČR.....	101
4 IMPLEMENTAČNÍ ČÁST	102
4.1 Implementační systém podpory regionálního rozvoje	102
4.1.1 Vzájemné vazby a souvislosti regionální politiky a politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti	103
4.1.2 Návrh programů financovaných z fondů Společného strategického rámce	104
4.1.3 Územní dimenze.....	109
4.1.4 Návrh národních programů.....	113

4.1.5	Zaměření podpory ve státem podporovaných regionech	113
4.2	Institucionální zabezpečení	115
4.3	Struktura realizace SRR	119
4.4	Nástroje a mechanismy podpory realizace SRR	126
4.5	Systém monitoringu a vyhodnocování plnění.....	130
4.5.1	Systém monitoringu a řízení SRR	130
4.5.2	Indikátory	133
4.6	Úkoly k zabezpečení realizace strategie	135
5	SLOVNÍK POJMŮ	136
6	PŘÍLOHY.....	140

1 ÚVOD

1.1 VÝZNAM A KONTEXT STRATEGIE

Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020 (dále také SRR) je základním koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje. Dle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje formuluje přístup státu k podpoře regionálního rozvoje, poskytuje potřebná východiska a stanovuje rozvojové cíle a zásady pro vypracování regionálních programů rozvoje. **SRR je nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj. SRR propojuje odvětvová hlediska (témata a priority) s územními aspekty.**

Z časového hlediska jde o **střednědobý dokument**, jenž obsahuje dlouhodobý pohled na regionální rozvoj ČR (dlouhodobá vize) i krátkodobé realizační kroky.

Regionální politika ČR a podpora regionálního rozvoje prochází kontinuálním vývojem odrážejícím jak širší procesy v EU, tak posuny v pojetí národních veřejných politik. Dokument SRR se vyvíjí po obsahové i procesní stránce. SRR 2014–2020 staví na předchozí Strategii regionálního rozvoje ČR 2007 – 2013 – vychází z obdobných principů na národní a evropské úrovni.

V SRR 2014–2020 je kladen důraz na koordinační roli regionální politiky, zohlednění nových faktorů působících na regionální rozvoj (demografické změny, územní soudržnost, energetika, integrované přístupy, dostupnost služeb apod.), využití širšího spektra rozvojových nástrojů a zapojení všech relevantních aktérů regionálního rozvoje.

Věcný obsah SRR 2014–2020 vychází z funkcí regionální politiky (*růstová* – podpora využití potenciálu jednotlivých území, *disparitní* – řešení dlouhodobé regionální nerovnováhy, *preventivní* – předcházení rizikům budoucího vývoje) a je podřízen potřebám návrhové části. **V SRR 2014–2020 jsou posíleny implementační mechanismy.** Kategorizace klíčových aktérů na jednotlivých prostorových úrovních, specifikace vazeb mezi aktéry a stanovení jejich rolí při naplňování SRR podpoří reálné efekty. Systém monitoringu a průběžného vyhodnocování plnění umožní reagovat na změny situace.

Klíčovým východiskem pro koncipování SRR je pojetí regionální politiky a regionálního rozvoje. **Regionální politika** představuje soubor intervencí, které ovlivňují rozložení ekonomických aktivit v území, k rozvoji infrastruktury a ke snížení nerovnováhy v sociálním rozvoji. **Důležitá je vzájemná vazba** s dalšími podpůrnými státními politikami, například se sociální politikou a s průmyslovou politikou. Dochází také k zohledňování regionální dimenze v rámci sektorových politik. V rámci **regionální politiky EU** jde o koordinaci národních regionálních politik, a o vlastní realizaci politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti formou finanční podpory rozvojových aktivit jednotlivých regionů.

Pro uchopení regionální politiky je klíčové chápání rozvoje. V první řadě je nutné rozlišovat rozvoj a růst. „Regionální růst je chápán jako zvýšení celkového produktu regionu v daném časovém období, **regionální rozvoj** je oproti tomu představován celým komplexem procesů, které probíhají uvnitř regionu. Tyto procesy jsou bází pozitivních proměn regionu, a to s ohledem na charakteristiky ekonomické, sociální, environmentální, kulturní, psychologické a mnohé jiné.“¹ Růst vede k polarizovanému rozvoji a regionální rozdíly spíše zvětšuje. Při vnímání rozvoje je nutné mít na paměti nejen výstupy rozvojových aktivit (např. nová infrastruktura), ale zejména efekty/změny, které by výstupy měly způsobit.

Pro vyvážený rozvoj regionů je důležité, aby byla zachována rovnováha mezi sociálním, ekonomickým a environmentálním pilířem. Koncept, který se zabývá sladěním těchto tří pilířů, je označován jako **udržitelný rozvoj**.

Strategie slouží jako důležité východisko při přípravě programového období 2014–2020, proto je posílena reflexe relevantních vazeb s dokumenty Evropské unie. Stěžejní je **Evropa 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění**. Strategie Evropa 2020 se zaměřuje na tři hlavní priority: **Inteligentní růst**: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích; **Růst podporující začlenění**: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností, **Udržitelný růst**: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje. Tři hlavní části hodnocení vývojových tendencí a disparit volně

¹ Kutscherauer a kol. 2006, 20.

korespondují s těmito oblastmi, byť je pojímají jiným způsobem. Situaci v oblasti plnění pěti hlavních cílů strategie Evropa 2020 je zhodnocena na příslušných místech analýz.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 je mnohem více zaměřena oproti letům minulým na řešení specifických funkčních území, které vyžadují provázané intervence zohledňující komplexnost problémů, se kterými se daná území musí potýkat. V souladu s Územní agendou Evropa 2020 se jedná i o promítnutí tzv. **place-based approach** (přístup založený na identifikaci a uspokojování místních potřeb). Specifika sídelní struktury České republiky však neumožňují využití jednoduchých vzorců; kromě socioekonomických faktorů hraje důležitou roli i propojenost jednotlivých municipalit mezi sebou i vzdálenosti k větší centrům, geografické podmínky a další faktory.

Objem veřejných investic do území zvláště v období hospodářské deprese nebo stagnace významně klesá a ani střednědobý rozpočtový výhled nepředpokládá zásadní zvrat. I z tohoto důvodu je nutné neustále zkvalitňovat strategické plánování a stále ve větší míře hledat efektivnější a účinnější způsoby veřejného investování. V současné době se jedná o posilování vzájemných synergií prostřednictvím integrovaných přístupů a v blízké budoucnosti, s dalším ubýváním disponibilních prostředků, to budou vhodné kombinace různých finančních nástrojů.

Z výše uvedených důvodů je postavena SRR ČR na nové **typologii území ČR** (viz. str. 54), která rozděluje podle socioekonomických ukazatelů a polohového potenciálu území České republiky do třech typů – **rozvojová** (dále členěna do třech podtypů), **stabilizovaná** a **periferní území**. V těchto typech pak navrhuje SRR ČR specifické, tematické zaměření podpor, jež mají více zohledňovat územní potřeby a zároveň plnit hlavní cíle regionální politiky v České republice. Kromě typologie území ČR jsou ale prostřednictvím SRR ČR vymezeny podle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, i **státem podporované regiony**, které procházejí napříč jednotlivými typy území.

Druhou významnou změnou koncepce SRR ČR je opuštění standardního tematického členění dle tradičního sektorového pohledu. Analýza, návrhová část i část implementační je členěna do prioritních oblastí, které vychází jednak z konceptu udržitelného rozvoje a jednak z návazností na evropské strategické dokumenty.

- **Prioritní oblast regionální konkurenceschopnost** (vychází z ekonomického pilíře) je zaměřena na území s dostatečným potenciálem na realizaci stanovených cílů a zahrnuje klíčová témata inovací, spolupráce podnikatelského sektoru s výzkumnými a vývojovými pracovišti, zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání, flexibility pracovního trhu reagujícího na místní potřeby a v neposlední řadě téma dostatečné a kvalitní infrastruktury dopravní i technické, která je základní podmínkou pro rozvoj konkurenceschopnosti daného území.
- **Druhá prioritní oblast územní soudržnost** (vychází ze sociálního pilíře) má především pomoci zmírňovat sociální disparity v území a mezi hlavní témata patří infrastruktura veřejných služeb, podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva, částečně pak kultura, cestovní ruch a bydlení a v periferních územích také podpora lokální ekonomiky.
- **Prioritní oblast environmentální udržitelnost** (vychází z environmentálního pilíře) už ze svého názvu představuje v širších souvislostech témata, která mají přispět ke zlepšení životního prostředí a života obyvatel v něm a soustřeďuje se především na odstraňování ekologických zátěží, omezování vlivu dopravy na krajinu, lepší hospodaření s přírodními zdroji a využívání moderních technologií ve vodním i odpadovém hospodářství. Rovněž nepomíjí ani prevenci a případnou likvidaci škod při živelních pohromách.
- **Čtvrtou prioritní oblastí je veřejná správa**, jež musí vytvářet legislativní i administrativní základnu a naplňovat podporu pro realizaci všech výše jmenovaných témat.

Prioritní oblasti jsou však na rozdíl od členění pilířů udržitelného rozvoje mnohem více vzájemně provázané a mnohá témata se objevují i ve více prioritních oblastech, ale s jiným územním či obsahovým zaměřením nebo důrazem (např. trh práce, vzdělávání, infrastruktura a další).

Hlubší provázanost se Strategii EU 2020 a dalšími rozvojovými dokumenty na evropské úrovni vážící se ke kohezní resp. regionální politice představují nový pohled i na regionální politiku národní.

1.2 ROZVOJOVÝ RÁMEC

Zásadním znakem veřejné správy v ČR, resp. územní samosprávy, je tzv. **smíšený systém** rozlišující činnost v samostatné a v přenesené působnosti. Složitost systému zvyšuje společná úprava jednotlivých oblastí či dokonce prolínání a překrývání.

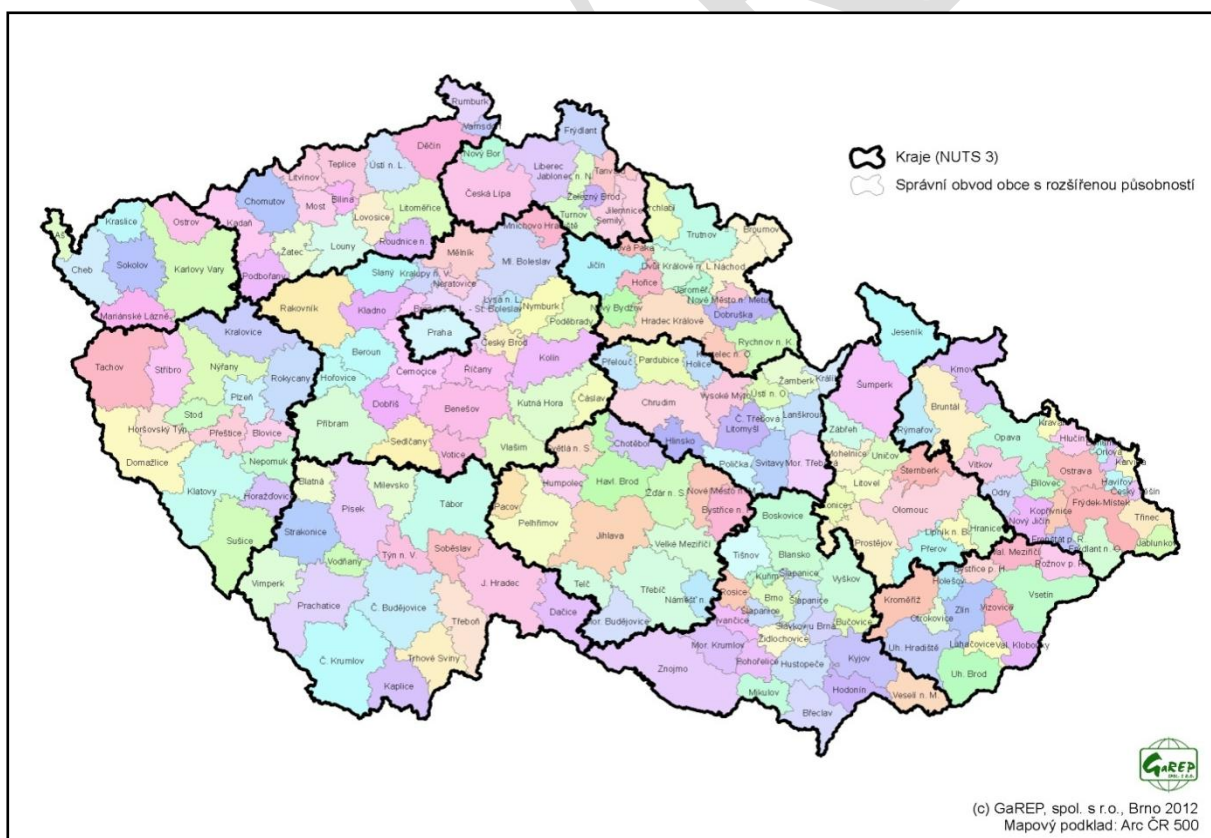
Realizace regionální politiky i interpretace probíhajících rozvojových procesů se odvíjí od existujících rozvojových struktur. Zásadní je struktura veřejné správy a rozdělení kompetencí mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou.

Úloha státu v oblasti regionálního rozvoje spočívá v koncepční činnosti a usměrňování rozvojových aktivit včetně alokace prostředků státního rozpočtu na zvolená opatření, vytváření právního, ekonomického či správního prostředí podporujícího činnost jednotlivých aktérů regionálního rozvoje. SRR je hlavním nástrojem státu při podpoře regionálního rozvoje. Potřeby a specifika jednotlivých regionů musí reflektovat však všechny rezorty. **Ústředním orgánem v oblasti regionální politiky je** na základě zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (ve znění zákona č. 110/2007 Sb.), **Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR).**

Pro správu území byl významný vznik krajů jako vyšších územněsprávních celků v roce 2001. **Kraje** jako vyšší územně samosprávné jednotky realizují významnou část rozvojových aktivit v území a tvoří klíčovou stavební jednotku tvorby a realizace regionálního rozvoje v ČR. Kraje koordinují rozvoj svého územního obvodu, spolupracují s ústředními správními úřady státní správy a koordinují zájmy obcí ve věcech regionálního rozvoje.

Obce jsou základní jednotkou regionálního rozvoje. Vytvářejí podmínky pro život i pro podnikání. Jsou nejčastějšími realizátory projektů na podporu regionálního rozvoje.

Obrázek č. 1: Členění ČR na kraje a správní obvody obcí s rozšířenou působností

Po zániku okresních úřadů k 31. prosinci 2002 vznikly jako nová správní úroveň obecní úřady s rozšířenou působností (ORP), celkem 205, a pověřené obecní úřady (POÚ), celkem 393. Zatímco okresní úřady hrály důležitou roli v regionálním rozvoji daného území, tak ORP či POÚ mají svoji působnost stanovenou velmi vágně (dílčí úkoly s procesem podpory regionálního rozvoje, součinnost

s kraji a MMR). ORP provádí ve svém správním obvodu výkon státní správy v přenesené působnosti, pro řízení rozvoje území ale nemá žádné kompetence.

Důležitou platformou pro uplatňování rozvoje „zdola – nahoru“ jsou různé formy meziobecní spolupráce. V roce 2010 existovalo v ČR 555 mikroregionů (dobrovolných svazků obcí zabývajících se komplexním rozvojem svého území). Do činnosti mikroregionů bylo zapojeno cca 86 % obcí ČR. Mikroregiony pokrývají většinu území každého z krajů ČR (mimo obvykle stojí velká města). Přístupy krajů k podpoře mikroregionů se liší. V některých krajích jsou vnímány jako důležitá skupina aktérů a jsou partnery kraje, v jiných krajích jsou zcela opomíjeny. Vedle toho existuje i několik stovek „účelových“ svazků obcí – v nich obce nejčastěji spolupracují při budování nějakého typu technické infrastruktury. V praxi jsou velké rozdíly v činnosti jednotlivých svazků obcí. Část z nich působí pouze jako volná podpůrná platforma. Jejich činnosti doplňují místní akční skupiny (MAS). MAS pracující na základě metody LEADER jsou důležitým aktérem rozvoje na místní úrovni. V období 2007–2013 je z Programu rozvoje venkova ČR podporováno 112 MAS, 33 MAS nebylo vybráno.

2 ANALYTICKÁ ČÁST

Analytická část Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 (dále jen SRR2014+) hodnotí situaci České republiky v oblasti regionálního rozvoje, včetně jejího evropského kontextu. Dokument vychází z moderních konceptů regionálního rozvoje uplatňovaných v regionální politice ve vyspělých zemích Evropské unie. V souvislostech analyzuje klíčové faktory regionálního rozvoje, uspořádaných podle jejich vztahu k základním pilířům (funkcím) regionální politiky – regionální konkurenceschopnosti, plnění vyrovnávací funkce a environmentální udržitelnosti. Vzhledem k aktuální situaci se také specificky věnuje problematice veřejné správy a její role při zabezpečování politiky regionálního rozvoje.

Analytická část je výchozím podkladem pro formulování zásad regionální politiky, stanovení jejích priorit, opatření a nástrojů na období 2014–2020, a to v návaznosti na dlouhodobou vizi, formulovanou již v předchozím dokumentu² a aktualizovanou v návaznosti na současné podmínky regionálního rozvoje.

Analýza vychází z podkladů získaných v rámci hodnocení dopadů předchozího a současného programového období na rozvoj jednotlivých územních celků, průběžného monitoringu socioekonomických ukazatelů a zhodnocení výsledků Sčítání domů, lidu a bytů v roce 2011³. Kde to bylo účelné, čerpá z ostatních koncepčních dokumentů na národní úrovni, které byly k termínu zpracování k dispozici⁴. Značná část rezortních koncepcí ale hodnotí situaci a plánuje činnosti za ČR jako celek, bez hlubší reflexe regionálních rozdílů.

Referenční úroveň hodnocení je dána možností územní identifikace datové základny a rozsahem sledovaných dat v jednotlivých tematických oblastech. To nejen z hlediska možností hodnocení aktuálního stavu, ale i metodické kompatibility hodnocení v časových řadách.

Základní hodnocení zejména pro potřeby srovnání jsou provedena v úrovni krajů. Slouží jako podklad pro srovnávání územním celků v rámci České republiky (NUTS III) a také pro mezinárodní srovnání (NUTS II, která jsou skladebně tvořeny z jednotek NUTS III).

Tam, kde to je možné, je vybraná část dat hodnocena do úrovně ORP, nebo obcí. Územní detail umožňuje lépe analyzovat probíhající procesy hospodářského a sociálního rozvoje, identifikovat disparity a jejich vývoj z hlediska regionální konkurenceschopnosti, soudržnosti a environmentální udržitelnosti.

2.1 ČESKÁ REPUBLIKA V EVROPSKÉM KONTEXTU

Česká republika je vnitrozemským středoevropským státem, vznikla rozdělením Československa k 1. lednu 1993. Od 1. května 2005 je členem Evropské unie. Mezi 27 států Evropské unie je s rozlohou 78 865 km² na 15. místě, počtem obyvatel 10 533 tis. (k 31. 12. 2010) na 12. místě a hustotou zalidnění 134 obyvatel na 1 km² zaujímá 8. místo. Česká republika patří v rámci Evropské unie mezi „středně“ rozvinuté státy – v roce 2010 dosáhl průměr HDP České republiky 73,6 % průměru EU.

Ekonomickou pozici České republiky a její vnější hospodářské vazby lze charakterizovat jako vztahy země s relativně malým trhem a velkou otevřeností ekonomiky, která je spojena s vysokou subdodavatelsky podmíněnou závislostí na úspěšnosti především německého hospodářství.

Poloha České republiky ji předurčuje do role tranzitního státu pro pohyb služeb a zboží zejména v západo - východním směru v oblasti centrální Evropy. Klíčovou roli v této funkci sehrává železniční a silniční doprava, letecká doprava a dále činnost přenosové sítě energetických medií. Zcela okrajovou roli hraje vodní doprava.

² Strategie regionálního rozvoje České republiky 2007 - 2013

³ Pro účely SRR ČR byla také v roce 2012 zpracována podrobná socioekonomická analýza regionů ČR.

⁴ Veškeré dostupné strategické dokumenty lze najít na adrese: www.databaze-strategii.cz.

V porovnání se sousedními státy negativně ovlivňují podmínky rozvoje tranzitní sítě poměrně složité orografické poměry, zejména v pohraničních oblastech a technické a kapacitní možnosti vybudované infrastruktury a to jak v železniční, tak i silniční dopravě. Zejména v silniční dopravě tyto přepravní směry mají konkurenční alternativu v sousedních zemích (Polsko, Rakousko) a s ohledem na cílové regiony význam České republiky jako tranzitní země oslabují (tranzit ve směru Pobaltské státy EU, Rusko, nebo balkánské země EU, Turecko). V důsledku integrace zemí EU roste význam tranzitu v severojižním směru - propojení Polska s Rakouskem v oblasti Moravy (zde je řešením i konkurenční alternativa přes západní Slovensko). Současný stav české dopravní sítě z pohledu kvality a funkčnosti zdaleka nedosahuje úrovně původních 15 členských států EU a je vnímán jako jedna z hlavních překážek dosahování vyššího tempa hospodářského růstu ČR.

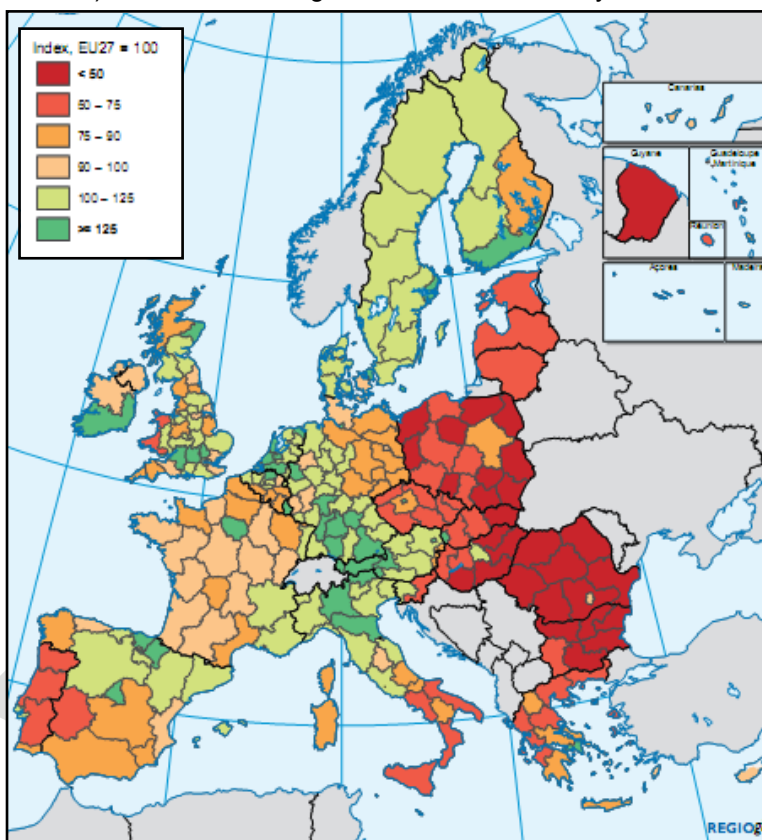
Přes Českou republiku probíhá důležitý transfer energetických médií – ropy a zemního plynu z Ruska do Německa, včetně zajištění potřeb České republiky. Činnost tranzitní soustavy byla zčásti oslabena v důsledku nespolehlivosti transferu přes třetí země. U zemního plynu byla tato situace zčásti vyřešena mj. vybudováním přímého propojení mezi Ruskem a Německem s možností přesměrování přenosových toků ve stávající soustavě, včetně napojení České republiky na tuto větev.

V rámci přenosu elektrické energie pak čelí ČR rostoucím požadavkům na využívání přenosové soustavy ve směru Německo – balkánské státy EU. Nároky na přenosovou soustavu vzrostly v důsledku rozvoje alternativních zdrojů elektrické energie v Německu a deficitu zdrojů v balkánských zemích EU.

V letecké dopravě má v České republice klíčovou pozici letiště Václava Havla v Praze - Ruzyni. Mezinárodní srovnání jej řadí podle roční kapacity přepravy mezi letiště střední velikosti,

Z **mezinárodně politického hlediska** je pozice České republiky v Evropě významně ovlivněna zapojením do činností nadnárodních společenství a evropské územní spolupráce. Od roku 1991 je ČR společně se Slovenskem, Maďarskem a Polskem součástí tzv. **Visegrádské skupiny (V4)**, na jejímž základě probíhá dlouholetá intenzivní přeshraniční spolupráce. Po přijetí všech čtyř zemí do EU ještě více vzrostly zahraničně-politické aktivity tohoto spolku a skupina se zaměřila na prosazování spolupráce a stability v širším regionu Střední Evropy. Spolupráce s Rakouskem a Slovinskem probíhá v rámci takzvaného Regionálního partnerství, s dalšími zeměmi střední a východní Evropy skupina spolupracuje v rámci takzvaného programu **V4+**. K mnohým aktivitám V4 jsou přizvány také další země, užší spolupráce byla navázána např. se zeměmi Beneluxu či Japonskem.

Zahraniční spolupráce probíhá i v rámci jednotlivých regionů na bilaterální či multilaterální úrovni (spolupráce v rámci regionu **CENTROPE** či existence **“dunajského regionu”** a další platformy)

Obrázek č. 2: HDP na obyvatele v roce 2007 dle PPS (EU27=100)

Pramen: Investování do budoucnosti Evropy. Pátá zpráva o hospodářské, sociální a územní soudržnosti

2.2 ZHODNOCENÍ VÝVOJOVÝCH TENDENCÍ FAKTORŮ REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Cílem regionálního rozvoje je konkurenceschopný region, přitažlivý pro investory, obyvatele, který si zároveň dokáže uchovat vysokou kvalitu životního prostředí.

Východiskem pro stanovení základních směrů regionálního vývoje na programové období 2014 – 2020 a v dalším výhledu, je analýza klíčových faktorů rozvoje území (přírodní poměry, ekonomika, obyvatelstvo, struktura osídlení, infrastruktura, veřejná správa) a jejich syntéza z hlediska dosaženého stupně ve třech základních pilířích – **ekonomický rozvoj a regionální konkurenceschopnost, územní soudržnost a environmentální udržitelnost**. Úroveň a synergie faktorů v jednotlivých pilířích určují regionální konkurenceschopnost daného území, současně jejich vzájemný vztah signalizuje vyváženost a možné problémy v dalším rozvoji. Zvolený postup je v souladu s přístupy uplatňovanými v hodnocení regionálního rozvoje v tradičních zemích EU i přístupy Evropské komise k regionální a kohezní politice. Pro účely detailního posouzení bylo hodnocení provedeno v úrovni regionů NUTS III, a s využitím vhodně zvolených metodických postupů až v úrovni ORP.

2.2.1 FAKTORY REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

EKONOMICKÁ VÝKONNOST KRAJŮ A JEJÍ VÝVOJ

Ekonomická výkonnost regionu je výsledkem působení řady faktorů, navázaných na místní, specifické podmínky, historii vývoje ekonomické základny daného regionu a jeho schopnost reagovat na vnější podněty (inovace). Je charakterizována tvorbou HDP v přepočtu na jednoho obyvatele. Uvedený indikátor je vztahem celkového objemu vytvořeného HDP k počtu všech trvale bydlících obyvatel daného území. Jeho výhodou je, že počítá s počtem obyvatel, který je relativně snadno zjistitelný, a to i v mezinárodním kontextu. Jeho nedostatkem však, že nepočítá jen s výkonem ekonomicky aktivních občanů, ale výpočet může být výrazně ovlivněn bilancí dojížděky a vyjížděky za prací do a mimo daný region.

Regionální HDP představuje hodnotu statků a služeb, které byly v daném regionu vyprodukovány. Je syntetickým ukazatelem, který vyjadřuje ekonomickou výkonnost daného území.

Výkonnostně (v produkci HDP na 1 obyvatele) zaujímá **první pozici v České republice Praha**. Vykazuje zhruba 2.5-3x vyšší výkonnost než ostatní kraje České republiky (216.5 bodu v roce 2010, kde průměr ČR je 100 bodů), když po mírném poklesu v roce 2009 její výkonnost dále mírně roste. V případě stabilních podmínek, lze předpokládat udržení tohoto trendu, stejně tak i dále se zvyšující dominanci vůči ostatním krajům, s přesahem přes programové období 2020.

Postavení Prahy v ekonomice ČR je dáno její jedinečnou pozicí v rámci sídelní struktury České republiky. Objektivně ji lze porovnávat pouze s centry obdobné velikosti v rámci EU (městske regiony obvykle srovnání v rámci NUTS III v EU 27 – 47. místo, v rámci NUTS II 6. místo), než s ostatními kraji České republiky. I když míra ekonomické výkonnosti Prahy je zčásti ovlivněna použitou metodikou výpočtu regionálního HDP, výsledky odpovídají postavení srovnatelných měst v EU27. Výjimečné postavení Prahy, ve vazbě na ekonomickou výkonnost, je ovlivněno zejména tím, že:

- jedná se o centrální městský region, se všemi jeho vlastnostmi (tj. vysoce urbanizovaný prostor, s vysokou hustotou zalidnění),
- území regionu je vymezeno hranicemi města, nezahrnuje ani bezprostřední okolí, které je jeho spádovou oblastí. Přitom denní dojížděka činí podíl cca 18 % všech ekonomicky aktivních obyvatel Prahy – Středočeský kraj tak zčásti přispívá k vysoké ekonomické výkonnosti Prahy, sám vysokou vyjížděkou za prací do Prahy v důsledku metodiky výpočtu HDP ztrácí,
- jedná se o region s koncentrací hrubé přidané hodnoty, vytvořené sektorem vlády; koncentrací většiny bonitních odvětví služeb (peněžnictví, pojišťovnictví, telekomunikace),
- se soustředěním významného podílu mezinárodně akceptovaných vědecko-výzkumných institucí a vysokých škol,
- jsou zde lokalizovány ústředí zahraničních a nadnárodních firem s celostátní působností,
- vysokým podílem cizinců žijících a pracujících v Praze (cca 148 tis., tj. 35 % cizinců v ČR v roce 2009, na zaměstnanosti se v témže roce podíleli v Praze 9 %)

Z hlediska regionální politiky je podstatné, že poměr ekonomického výkonu na jednoho obyvatele, ve srovnání nejvýkonnějšího regionu k průměru celostátního HDP na obyvatele, není v případě Prahy, v porovnání s jinými zeměmi EU, nijak mimořádný a mírně přesahuje nadprůměr EU.

Ekonomická výkonnost ostatních krajů České republiky, měřeno v HDP na 1 obyvatele se pohybovala v roce 2010 v rozpětí 57,6–74,5 bodů (kde EU=100, v případě Karlovarského, respektive Jihomoravského kraje). Rozdíly výkonnosti ekonomiky mezi jednotlivými kraji nejsou zásadní a souvisí především s odvětvovou strukturou hospodářství na území kraje a probíhajícími změnami v této struktuře.

Na rozdíl od dlouhodobě rostoucí ekonomické výkonnosti Prahy, která je dána především růstem v oblasti peněžnictví a služeb a stavební výroby, vývoj u krajů není jednoznačný. To svědčí o poměrně komplikovaném a ne zcela kontinuálním vývoji.

Skutečný kontinuální růst výkonnosti dosahoval jen Zlínský kraj (růst z relativně nízkého základu, jeho propad v roce 2010 byl ale relativně velmi silný), dlouhodobý pokles pak Karlovarský, Plzeňský a Liberecký (dopady krize, komplikovaný vývoj v rámci strukturálních změn, v případě Karlovarského kraje nedostatečné substituce zanikajících výrobních a postupný útlum těžebního průmyslu). Z hlediska podílu jednotlivých krajů na tvorbě HDP, se proporce mezi jednotlivými kraji příliš nemění. Je to dáno především tím, že od roku 2005 se neuskutečnily takové zásadní investice, ani strukturální změny, které by vzájemné relace mezi kraji významně změnily.

Z údajů o tvorbě HDP v dvacetileté řadě a z hodnocení vývoje HDP v letech 2005–2010 a výše HDP na 1 obyvatele vyplývá, že:

- v Praze (cca 25 % HDP) a dalších třech krajích (Středočeském 10,7 %, Jihomoravském 10,3 % a Moravskoslezském 9,8 %) je tvořeno více jak 55 % HDP ČR,
- po relativně rychlých změnách v průběhu devadesátých let (silně posilovala pozice Prahy, oslabovaly dříve ekonomicky silné regiony) je tato relace po roce 2000 dlouhodobě zachována. Lze předpokládat, že bez strukturálních změn a zvýšení dynamiky ekonomického rozvoje v ostatních krajích budou výše uvedené regiony nadále posilovat, především v závislosti na ekonomickém vývoji v potenciálně rizikovějším Moravskoslezském kraji (potenciál velkého rozvoje, vysoké riziko dopadů krize),
- z pohledu regionální politiky je určitým pozitivem zpomalení procesu rozevírání nůžek mezi Prahou a ostatními kraji.

Tabulka č. 1: Regionální HDP na 1 obyvatele (EU27 = 100, v %)

Území	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	68,3	75,8	76,9	79,8	81,0	82,2	79,6
Praha	133,6	159,2	161,8	170,9	175,1	175,5	172,3
Středočeský kraj	65,4	69,0	72,1	74,4	74,9	73,6	71,6
Jihočeský kraj	63,7	68,7	69,4	69,1	67,7	70,7	68,0
Plzeňský kraj	63,6	71,8	73,2	73,9	69,2	71,3	68,0
Karlovarský kraj	59,5	59,1	57,4	59,1	58,0	60,8	57,6
Ústecký kraj	56,5	62,3	63,0	64,3	64,9	69,0	66,4
Liberecký kraj	61,6	62,9	62,5	61,7	60,8	61,2	59,5
Královéhradecký kraj	64,9	65,9	65,2	67,9	68,8	71,4	68,5
Pardubický kraj	58,8	62,2	64,3	66,9	66,0	66,4	62,9
Kraj Vysočina	57,0	63,4	64,4	67,0	65,0	67,6	64,9
Jihomoravský kraj	62,9	68,4	70,0	73,1	76,3	77,7	74,5
Olomoucký kraj	54,3	57,0	56,8	59,0	60,5	61,9	60,1
Zlínský kraj	57,2	61,1	62,5	64,9	68,8	70,6	66,8
Moravskoslezský kraj	53,4	64,4	64,0	66,9	69,1	67,6	65,9

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

Z hlediska vnitrostátního i mezinárodní srovnání je důležité porovnání regionů ČR prostřednictvím regionálního HDP na 1 obyvatele, přepočteno v paritě kupní síly, kde EU27=100. Tento přepočet umožňuje porovnat jednotlivé regiony mezi sebou a to jak v rámci ČR, tak i s obdobnými regiony

v rámci EU27. Současně tento ukazatel je důležitým kritériem, z hlediska nároku na pomoc poskytovanou prostřednictvím hlavního cíle politiky soudržnosti (pod 75 % průměru HDP/1 obyvatele zemí EU27). V podmínkách České republiky jsou to všechny regiony v úrovni regionů soudržnosti (NUTS II) s výjimkou Prahy (nejsilnější region NUTS II Střední Čechy, nejslabší Severovýchod). Při porovnání na úrovni krajů ČR (NUTS III) je zřejmé, že jednotky NUTS II nejsou vnitřně homogenní. Při porovnávání výkonnosti jednotlivých krajů se k hranici 75 % blíží Středočeský a Jihomoravský kraj, výkonnostně nejslabšími kraji jsou Olomoucký, Liberecký a Karlovarský kraj. Při zachování stávajícího tempa výkonnosti je pravděpodobné, že příštím plánovacím období (ke konci plánovacího období 2020) přesáhne hranici 75 % Jihomoravský kraj, s určitými výhradami Středočeský kraj (spíše stagnace - zde je dynamika vývoje výkonnosti úzce svázána dominantně s výrobou automobilů, v rámci kraje nelze předpokládat v této oblasti ve výhledu po roce 2020 zásadní změny) a mírou vzájemné kooperace s Prahou.

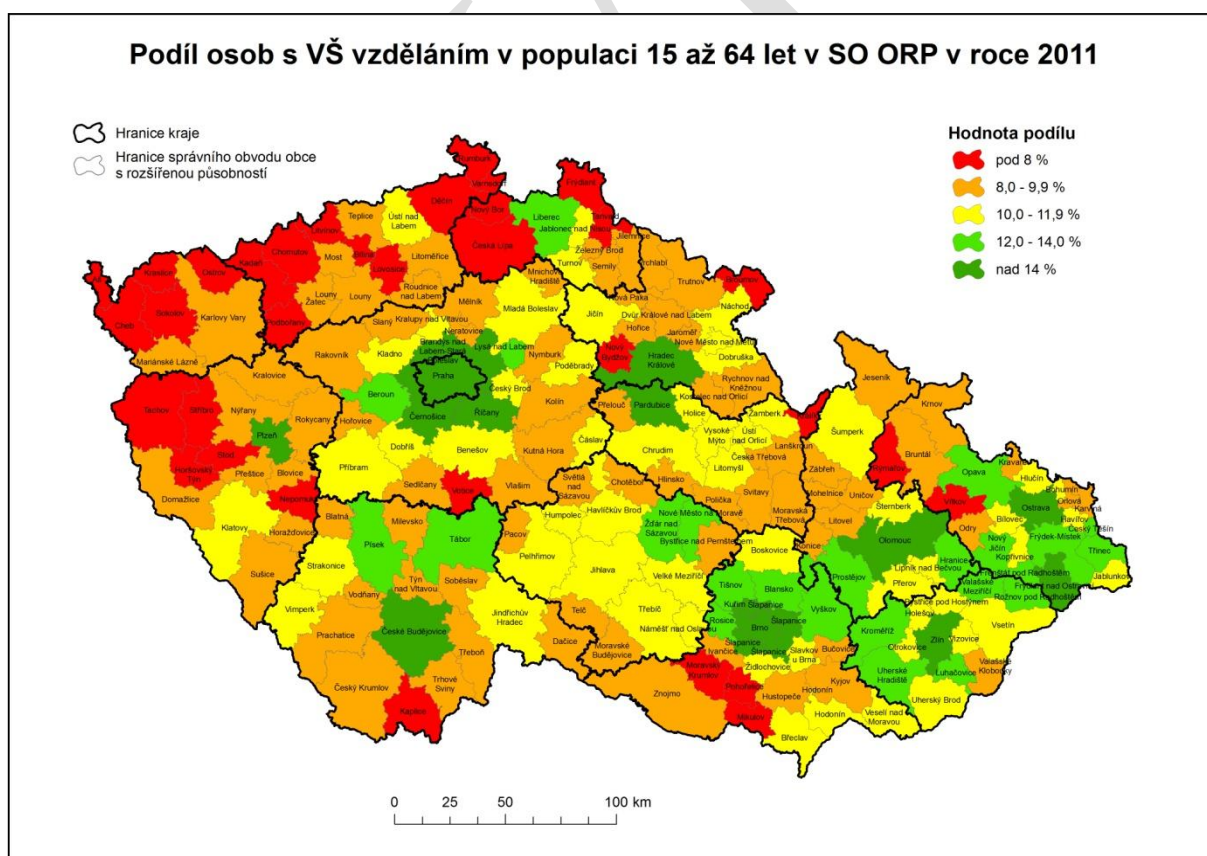
LIDSKÉ ZDROJE

O ekonomickém úspěchu regionu rozhoduje to, jakým způsobem dokáže využívat velké spektrum zdrojů, které má k dispozici. Klíčovou roli v tomto směru hrají lidské zdroje, kdy jejich flexibilita, znalosti a inovativnost rozhoduje o tom, jak daný region dokáže reagovat na vnější i vnitřní ekonomické impulsy. Pokud jsou místní obyvatelé tyto impulsy schopni využít pro valorizaci lokálních (resp. regionálních) zdrojů, má region velké šance pro úspěch v globální konkurenci.

Na druhou stranu není nezbytné přizpůsobit se tomuto modelu ve všech krajích ČR a soustředit svůj rozvoj jen na klíčová odvětví a v současné době prosperující obory.

Lidské zdroje jsou v rámci republiky rozděleny nerovnoměrně. Jejich rozmístění je vázáno do značné míry, zejména u mladších věkových skupin, na nabídku pracovních příležitostí – s ohledem na kvantitu i kvalitu.

Obrázek č. 3: Podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 15 až 64 let v SO ORP v roce 2011

- Nejvyšší kvalita lidského kapitálu se soustřeďuje do městských, především metropolitních oblastí, kde multiplikační efekty a bohatá struktura pracovních příležitostí poskytují vysoké šance volby vhodného zaměstnání a reálného uplatnění na pracovním trhu. Rozmístění lidských zdrojů v území je výsledkem procesu dlouhodobého vývoje ekonomické základny a

zásadním způsobem ovlivněno kladnými, nebo zápornými rozvojovými impulsy v jednotlivých částech území. I přes tradičně nižší mobilitu pracovní síly v České republice se v migračních proudech odráží i míra regionální konkurenceschopnosti.

- Přirozenými hnacími motory ekonomiky daného státu, tedy i České republiky, jsou metropolitní nebo silně urbanizované regiony, tedy regiony, v nichž se koncentruje dominantní podíl lidských zdrojů.

Jejich význam a pozice se však dynamicky v průběhu několika let po roce 1989⁵ mění v důsledku strukturálních změn. V České republice je to zejména rozdíl mezi průběhem strukturálních změn v Moravskoslezském kraji a Karlovarském a Ústeckém kraji – tyto regiony jsou dlouhodobě řazeny mezi hospodářsky postižené regiony. Nevhodná transformace ekonomiky a další strukturální změny se v dlouhodobém horizontu nepříznivě projeví na vzdělanostní struktuře v Karlovarském a Ústeckém kraji mj. i v odlivu mozků⁶ (velmi nízký podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva). I když tento odliv je zřejmě ještě podpořen relativní blízkostí atraktivního regionu středních Čech a Prahy (případně možností uplatnění na trhu EU), dopady odlivu dále prohlubují související degradační procesy i v dalších oblastech socioekonomické struktury, které se projevují úbytkem počtu obyvatel, klesající cenou nemovitostí, sníženou schopností těchto regionů využít místní zdroje pro tvorbu nových pracovních míst či v neposlední řadě v podmínkách pro rozvoj občanské společnosti. Na V porovnání se severočeskou oblastí je proces transformace hospodářsky postižené oblasti Moravskoslezského kraje úspěšnější, kde i s ohledem na koncentraci obyvatel, institucionální zázemí v oblasti výzkumu a vysokého školství podařilo udržet příznivou vzdělanostní strukturu.

Zastavení negativních procesů v obou regionech je jednoznačně podmíněno zlepšením nabídky pracovních příležitostí, jak ve struktuře, tak i v celkovém objemu.

Jako problematický se jeví také **nesoulad mezi kvantitativní, ale i kvalitativní nabídkou a poptávkou pracovní síly** zejména na mikroregionálních trzích práce. K odstranění tohoto nedostatku je nutné využití širšího spektra nástrojů od posílení aktivních politik zaměstnanosti, optimalizace oborové struktury na středních a vysokých školách, podpory dalšího vzdělávání po zvýšení investiční atraktivity problémových regionů a aktivizace místního obyvatelstva.

ODVĚTOVÁ STRUKTURA

V odvětvové struktuře se promítá potenciál regionální konkurenceschopnosti, ale současně její struktura signalizuje možnou nestabilitu vývoje regionu, jeho labilitu a závislost na relativně malém okruhu impulsů. Z tohoto hlediska počíná významná část regionů ČR být vysoce specializovaných a závislých na kooperaci s dynamicky se rozvíjejícím automobilovým průmyslem. Naopak relativní zaostávání je spojeno s výrobní základnou postavenou na tradiční těžbě surovin, neinovovaném těžkém průmyslu (Severozápad, Moravskoslezsko). Významným strukturálním problémem České republiky z hlediska dalšího vývoje je v porovnání s ostatními hospodářsky vyspělými státy EU vysoký podíl zpracovatelského průmyslu ve struktuře národního hospodářství.

Důležitým odvětvím, které může pomoci iniciovat hospodářský rozvoj především ve stabilizovaných a periferních oblastech je cestovní ruch. Toto odvětví pro svůj rozvoj využívá jak přírodní potenciál kulturní památky, tak přírodní zdroje v území, Řada oblastí cestovního ruchu leží ve stabilizovaných, v některých případech i periferních oblastech vymezených základní typologií České republiky. Z pohledu regionální politiky toto odvětví, vedle dalších efektů, je právě v těchto oblastech důležitým generátorem pracovních příležitostí.

PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE

Integrace České republiky do vysoce proměnlivé globální ekonomiky klade vysoké nároky na schopnost podniků inovovat, přizpůsobovat se aktuálním trendům a využívat nových znalostí a informací. Velký příliv investorů v devadesátých letech a na počátku tohoto století vedl nejen ke vzniku nových pracovních míst, ale také k šíření nové firemní kultury postavené na důrazu na znalosti zaměstnanců. **Přímé zahraniční investice** směřovaly především do Prahy (949 tis. Kč na obyvatele), o mnoho méně do Středočeského kraje. Nejméně atraktivním regionem pro zahraniční investice byl mezi roky 2000–2009 Olomoucký kraj (52 tis. Kč na obyvatele). Příchod zahraničních investorů má

⁵ viz. Analýza – regionální konkurenceschopnost str. 15

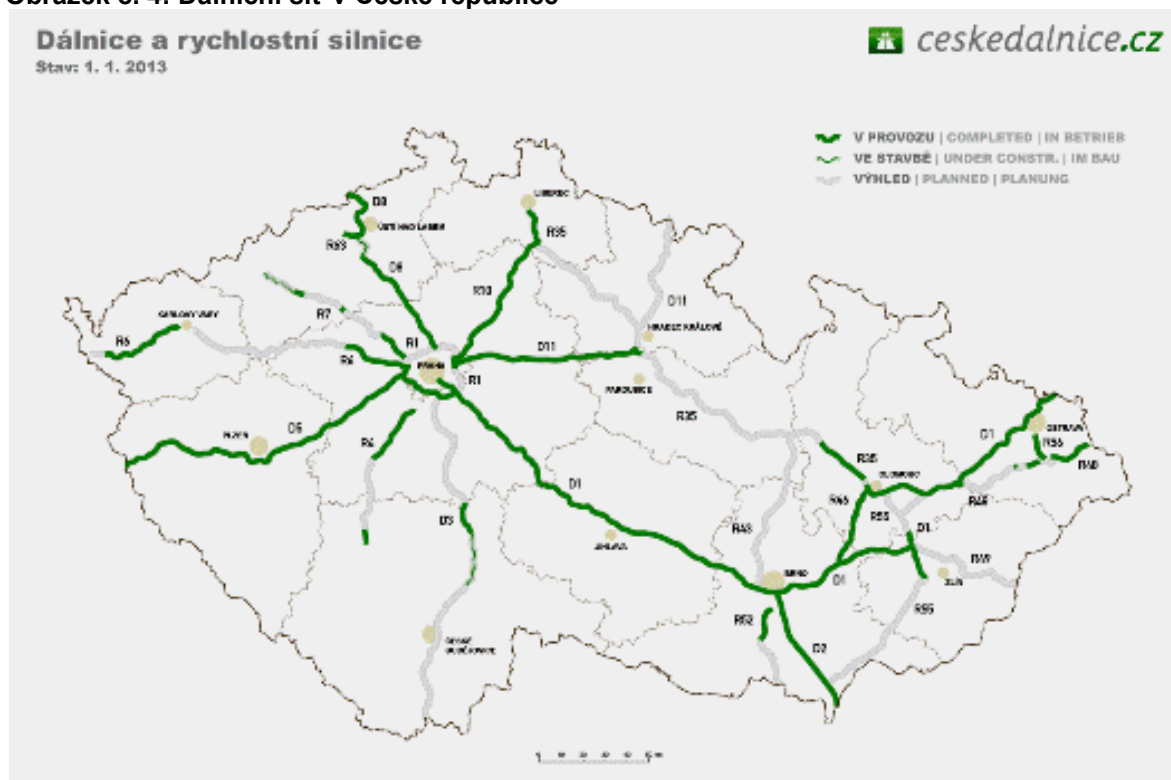
pozitivní vliv na ekonomiku, z hlediska struktury nových pracovních míst je jeho vliv velmi diferencovaný. Přímé investice v Praze znamenaly prudký růst pozice Prahy s požadavky na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, naopak v řadě dalších oblastí zahraniční investoři využívají relativně levnou, nekvalifikovanou pracovní sílu. Navíc mnoho z těchto podniků lokalizovalo v České republice jen svou produkční část bez další lokalizace rozhodovacích pravomocí, což signalizuje možnost snadného přesunu výrob do zemí s nižšími náklady na pracovní sílu podle momentální rentability alokované výroby.

DOPRAVA

Geografická poloha a s ní spojená dopravní dostupnost a obslužnost dotvářejí předpoklady pro rozvoj ekonomických aktivit a dosažení regionální konkurenceschopnosti. Význam geografické polohy i dopravní dostupnosti dlouhodobě klesá v souvislosti s relativním poklesem ceny dopravy a do popředí se dostávají spíše kvalitativní aspekty konkurenceschopnosti. Přesto doprava má v rámci České republiky pro nastartování řady regionů velmi významnou roli.

- Za hlavní a určující druh dopravy, s nímž lze spojovat pojem regionální konkurenceschopnost lze označit zejména **silniční dopravu**. Základní silniční síť České republiky je poměrně hustá (zejména komunikace I. až III. třídy), z části v provozně neuspokojivém stavu. To vedle pozitiv v podobě dostatečné dopravní prostupnosti území přináší i významná negativa v podobě vysokých nákladů na její provoz (údržba, rekonstrukce). Kvantitativní rozsah silniční sítě se proti období 2007-13 významněji nezměnil (cca 55tis.km). Pro silniční síť je charakteristické koncentrické uspořádání, s významnou vazbou hlavních komunikací na Prahu, dále s propojením Čech a Moravy přes Brno na Ostravu v západovýchodním a severojižní směru a adekvátním napojením České republiky na okolní státy. Nejvyšší intenzita silniční dopravy v ČR je na páteřních komunikacích a hlavních komunikacích na území velkých měst. Intenzita dopravy kontinuálně rostla od roku 1989, její růst byl částečně zpomalen až zastaven ekonomickou krizí, jež se proměňuje v ekonomickou recesi. Pokles lze sledovat zejména u nákladní dopravy (pokles může být zčásti ovlivněn změnou metodiky). V letech 2007-13 došlo k významným změnám v kategorizaci jednotlivých silničních komunikací zejména vyššího řádu (dálnice a rychlostní silnice), které mají významný vliv na konkurenceschopnost regionů. V tomto období byly vybudovány dílčí úseky klíčových páteřních komunikací. Došlo ke kapacitnímu propojení dálničních komunikací D1 a D5 v jižní oblasti Prahy, dostavbě významných úseků spojení Prahy se severozápadním směrem (Ústí nad Labem, Drážďany), bylo téměř dokončeno spojení Prahy s Ostravou, rozestavěny jsou dílčí úseky D3. Pro dokončení klíčových páteřních komunikací je nutné co nejrychleji dobudovat Pražský okruh, zajistit alternativní propojení Čech a Moravy pomocí rychlostní silnice R35 (spojení západovýchodního směru) a R43 (severojižní směr) a dokončit dálnici D3 a rychlostní silnice R3 a R52 ve směru do Rakouska a dokončit úseky rychlostní silnice R6 ve směru Karlovy Vary – Cheb – Marktreidwitz ve Spolkové republice Německo (dálnice A93).
- Stupeň vyspělosti v oblasti **letecké dopravy** daného státu velmi významně rozhoduje o jeho mezinárodní konkurenceschopnosti. Do té významně promlouvá pouze jediné letiště v republice – Praha-Ruzyně, které je s cca 11–12 mil. ročně odbavenými cestujícími srovnatelné s konkurenčními letišti ve středoevropském prostoru. Další mezinárodní letiště v ČR (Brno, Ostrava, Karlovy Vary, Pardubice) stále nemají takový význam, i přestože se jim v posledních letech (např. i díky ekonomické recesi) podařilo přilákat několik nízkonákladových dopravců.

Obrázek č. 4: Dálniční síť v České republice

- Díky masivnímu rozvoji automobilismu a silniční a nákladní dopravy se postupně mění a klesá význam **železniční dopravy**, a to zejména v oblasti regionální konkurenceschopnosti (např. pro přepravu zboží). Pro tu jsou významné zejména tranzitní železniční koridory mezinárodního významu a dálkové tratě, a to jak z hlediska přepravy nákladů, tak zejména osob. V České republice jsou čtyři (I. – IV.) tranzitní koridory, ale ani jeden není veden po vysokorychlostní trati (VRT), jak je tomu obvyklé např. v západní Evropě.

Regionální železniční tratě jsou významnou součástí dopravní obsluhy území a integrovaných dopravních systémů v zázemí velkých měst a důležitým faktorem dopravní obsluhy v periferních regionech České republiky. Na těchto tratích jsou ale nutné významné zásahy do zlepšení jejich technického stavu a zabezpečovacích zařízení. Vzhledem k vysoké hustotě železniční sítě, klesajícímu využití především regionálních tratí, vysokým fixním nákladům na jejich údržbu, je nutné počítat s pokračujícím rušením provozu, popřípadě s likvidací některých málo využívaných úseků.

- **Vodní doprava** se i přes svůj významný ekologický provoz podílí na celkové výkonnosti dopravy v ČR velmi zanedbatelně, což je částečně dáno omezenou splavností a částečně její nekonkurenceschopností vůči ostatním typům dopravy. Jistý potenciál v sobě skrývá pouze labská vodní cesta a také některé úseky dalších vodních toků pro rozvoj cestovního ruchu.
- Významnou roli při rozvoji různorodých typů regionů a jejich konkurenceschopnosti v oblasti lidských zdrojů v současnosti sehrávají **integrované dopravní systémy (IDS)**. IDS zažily významný vzestup zejména v této poslední dekádě. V současnosti se podařilo tento systém vybudovat již ve většině krajů i když s různě rozvinutým stupněm integrace.
- Významným doplňkem a zároveň alternativou vůči veřejné dopravě ve městech a jejich zázemí je **doprava cyklistická**. Stává se i velmi důležitým prvkem oblasti cestovního ruchu. I přes významný rozvoj turistických cyklostezek, cyklostezek určených pro dopravu do zaměstnání a do škol, je ale jejich síť stále nedostatečná. Jejich budování často naráží na nevyřešené vlastnické vztahy k pozemkům, složité trasování či komplikovaný terén zvyšující náklady na jejich výstavbu apod.

Specifickou součástí regionální konkurenceschopnosti je odvětví **cestovního ruchu**. Cestovní ruch je prostorově velmi diferencovaným jevem. Uplatňuje se pouze ve vybraných regionech a lokalitách s příznivými podmínkami pro jeho rozvoj. I proto zde fungují poněkud jiné zákonitosti, než v ostatních

odvětvích národního hospodářství (faktory, které ovlivňují jeho lokalizaci a rozvoj jsou odlišné). Výsledkem je schopnost cestovního ruchu přispívat k omezování vzniku socioekonomických disparit v území (regiony v periferních územích, horské oblasti apod.). Z pohledu regionálního rozvoje jsou důležitým specifickým cestovního ruchu silnější vnitro-regionální vazby aktérů, jež vedou k relativně nižším únikům finančních prostředků z regionu. Důvodem je komplexita a provázanost produktu cestovního ruchu. Pro řadu regionů cestovní ruch představuje dlouhodobě jediný potenciál jejich rozvoje infrastruktury, podnikání a zaměstnanosti. Přitažlivost destinací cestovního ruchu pro návštěvníky je primárně dána atraktivitou přírodního a socio-kulturního prostředí. Přírodní a kulturní hodnoty jsou základem nabídky většiny destinací v ČR. Péče o tyto hodnoty je tedy v zájmu cestovního ruchu jako takového. Uplatňování principů udržitelného rozvoje v oblasti cestovního ruchu je více než důležité. Cestovní ruch tedy umožňuje rozvíjet a zhodnocovat přírodní a kulturně-historický potenciál daných míst, který by bez cestovního ruchu zůstal v převážné míře nevyužit.

V České republice je odvětví cestovního ruchu zatím vnímáno jako méně důležité v porovnání s jinými odvětvími, přestože přímé výkony cestovního ruchu dosahují necelých 3 % HDP (přes 104 mld. Kč ročně), ale podstatný je zprostředkovaný vliv cestovního ruchu na výkonnost dalších odvětví. Podle odhadů WTTC lze přímé a nepřímé efekty cestovního ruchu celkově vyčíslit na 307,3 mld. Kč (8 %). Cestovní ruch zaměstnává více než 235 tis. osob, což je o něco méně než ve zdravotnictví, ale více než např. v zemědělství. Právě schopnost generovat zaměstnanost je velmi zajímavou a cennou vlastností cestovního ruchu.

Návštěvnost jednotlivých regionů České republiky je velmi výrazně ovlivněna návštěvností Prahy, která jednoznačně dominuje a až s významným odstupem jsou navštěvována další území. Vedle návštěvnosti rozhoduje o ekonomických dopadech cestovního ruchu také skladba ubytovacích kapacit v území nebo doba pobytu návštěvníků. Nejdelší čas tráví turisté v Karlovarském kraji a naopak nejkratší dobu stráví v kraji Jihomoravském. Efektivnímu a dynamičtějšímu růstu cestovního ruchu v ČR stojí v cestě zejména nedostatky v kvalitě základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu, primárního potenciálu cestovního ruchu (přírodní a kulturní) a neochotou pracovní síly. Rozhodujícím problémem tohoto odvětví je v ČR absence jednotné funkční organizační a řídicí struktury, což vede k nízké míře uplatňování principů destinačního managementu, tedy partnerství mezi veřejným a podnikatelským sektorem. Tato skutečnost vede k nedostatečné tvorbě komplexních produktů cestovního ruchu, nízké účinnosti marketingu destinací a nízké kvality poskytovaných služeb, jež je doprovázené neefektivním využíváním finančních prostředků.

INOVACE A TECHNOLOGIE

Efektivní fungování systému výzkumu a inovací, je klíčovým pilířem rozvoje ekonomické prosperity, konkurenceschopnosti státu a jeho regionů. Podstatná je přitom trvalá a intenzivní interakce obou systémů.

Efektivní a kvalitní výzkum je primárním zdrojem nových znalostí. Rozšiřuje dosažitelné technologické možnosti využitelné pro inovace, přitom základní podmínkou pro ekonomické zhodnocení dosažených vědecko-výzkumných poznatků je rozvinutá spolupráce firem s výzkumnými institucemi a propojení této spolupráce do oblasti vzdělávání a profesní přípravy. Kvalitní výzkum je podmíněn moderní (tzn. globálně konkurenceschopnou) výzkumnou infrastrukturou, kvalitními lidskými zdroji, internacionalizací výzkumu (jak z hlediska složení týmů jednotlivých institucí, tak z hlediska mezinárodní spolupráce se špičkovými partnery), koncentrací kapacit a zdrojů na obory pečlivě vybrané v souladu s konceptem inteligentní specializace. Pro český výzkum jako celek je charakteristický poměrně široký tematický rozsah, přitom jen relativně malá část výzkumu vytváří skutečně špičkové, excelentní výsledky. Výkonnost výzkumu měřená publikační činností se sice v průběhu let postupně zlepšuje. Jedná se však spíše o kvantitativní než kvalitativní nárůst.

V porovnání s EU27 je v ČR podstatně nižší počet výzkumných pracovníků, který je patrný ve všech sektorech. Chybí mladší výzkumní pracovníci v rozmezí 30 až 34 let, a to prakticky ve všech oborech. Přetrvává nízká mobilita výzkumných pracovníků, a to nejen mezi veřejným a podnikovým sektorem, ale i mezi VaV institucemi. Ve srovnání s **inovačně vyspělými zeměmi EU-15** dosahuje ČR z hlediska zaměstnanosti ve VaV velmi nízkých hodnot (např. pouze 42 % zaměstnanosti ve Finsku). Počet zaměstnanců VaV meziročně sice narůstá, ale ani absolutní počet a jejich zastoupení na zaměstnané populaci nedosahuje průměru EU-27. V ČR bylo v roce 2010 zaměstnáno více než 43 tis. fyzických osob ve VaV.

Rozvoj inovačních aktivit firem a efektivní transfer znalostí a technologií (závislý na rozvinuté spolupráci mezi podniky a výzkumnými institucemi), včetně přenosu inovací ze zahraničí musí být

nedílnou součástí tohoto systému. Rozvoj v tomto kontextu lze chápat jak ve smyslu kvantitativním (více firem), tak kvalitativním (dosažení vyšší úrovně inovací) - optimální řešení - u co největšího počtu firem dosáhnout co nejvyšší míry inovací. Funkční inovační systém vyžaduje silnou inovační poptávku (v kvantitě i kvalitě), aby mohl být plně využit komerční potenciál výzkumné sféry. Tento potenciál je ale do značné míry ovlivněn mírou subdodavatelské spolupráce, mírou podřízení nebo samostatnosti každé jednotlivé firmy. Z tohoto hlediska je poměrně značnou nevýhodou ČR vysoká míra podřízenosti firem a jejich závislosti na zahraničním partnerovi. Z hlediska posilování konkurenceschopnosti je proto důležitá podpora inovační schopnosti domácích firem, snižování podílů subdodavatelsky orientované průmyslové výroby (zejména) jednomu příjemci a rozvoj inovačně orientovaných firem. **Současný stav spolupráce** vysokých škol a dalších veřejných výzkumných institucí s ekonomickou sférou lze charakterizovat jako oboustranně rezervovaný. V porovnání zemí EU27 je na úrovni Itálie, nejlepší z Visegrádské čtyřky, ale relativně daleko za nejvyspělejšími zeměmi EU15 (Blažek 2012). **Zapojení českých výzkumných týmů a podniků do evropských programů spolupráce ve výzkumu a vývoji je relativně nízké.** České subjekty jsou málo aktivní při přípravě návrhů projektů. To se mimo jiné odráží v nízkém počtu českých koordinátorů mezinárodních projektů podporovaných z evropských programů. Jednotlivé výzkumné organizace zpravidla nemají vlastní strategii pro rozvoj této spolupráce.

Další jsou pak faktory, které omezují výslednou užitnou hodnotu vědeckých výstupů, tedy i reálnou možnost jejich aplikace v ekonomické sféře, jež mají obecnou platnost a které vyžadují systémová řešení v oblasti podpory vědy, výzkumu a šíření inovací - např. nedostatek světově uznávaných vědeckých osobností, neexistence špičkových partnerů ze soukromého sektoru, vysoký stupeň subdodavatelské výroby v ČR s omezenými požadavky na využití vědeckých poznatků, nedostatečné přístrojové vybavení, celoživotní kariéra vědecko-pedagogických pracovníků v rámci jedné VŠ, nízká úroveň managementu znalostí, apod. Část těchto faktorů je do značné míry také důvodem nedostatečného zapojování českých výzkumných institucí, nebo jejich týmů do mezinárodních výzkumných projektů a omezený inovační potenciál ekonomické sféry. Za základní systémová opatření pro zlepšení stavu lze považovat **zlepšení systému vzájemného propojení a spolupráce mezi výzkumnými pracovišti a firmami** s cílem zvýšit uplatnění výsledků výzkumu a vývoje ve výrobě a službách. Je nutné dosáhnout zásadního **zlepšení v oblasti řízení a hodnocení systému podpory výzkumu a vývoje z veřejných zdrojů** a vyšší **koncentraci veřejných zdrojů**. Při rozhodování o směřování výzkumu je nutné více klást důraz na dosahování na jedné straně excelentních vědeckých výsledků evropské, příp. světové úrovně, na straně druhé důraz na jejich konkrétní významné přínosy pro činnost firem či vybraných oblastí veřejné sféry.

Tabulka č. 2: Disparity faktorů a výstupů VaVal mezi kraji České republiky

Kraj	Faktor				Výstup
	1	2	3	4	
Hl. m. Praha	0,89	0,84	1,00	0,71	0,80
Liberecký	0,43	0,58	0,37	0,62	0,67
Středočeský	0,73	0,57	0,44	0,78	0,47
Pardubický	0,45	0,67	0,34	0,74	0,47
Zlínský	0,29	0,45	0,42	0,54	0,46
Královéhradecký	0,37	0,43	0,45	0,43	0,43
Moravskoslezský	0,34	0,38	0,34	0,42	0,38
Jihomoravský	0,87	0,86	0,88	0,67	0,34
Plzeňský	0,48	0,48	0,37	0,40	0,34
Olomoucký	0,46	0,38	0,43	0,27	0,34
Ústecký	0,14	0,15	0,09	0,23	0,33
Vysočina	0,10	0,22	0,14	0,33	0,18
Jihočeský	0,53	0,47	0,37	0,26	0,11
Karlovarský	0,00	0,00	0,01	0,00	0,04

Zdroj: vlastní zpracování; zdroj dat ČSU, Ústav pro informace ve vzdělávání, Technologické centrum (Blažek J.)

Hodnocení regionální diferenciace funkčnosti systémů VaVal provedené na základě faktorů, které rozhodující měrou ovlivňují rozvoj regionů v oblasti vědy, výzkumu a inovací (Blažek 2012) (výdaje v oblasti VaVal (faktor 1), existenci infrastruktury VaVal (faktor 2), koncentraci lidských zdrojů ve

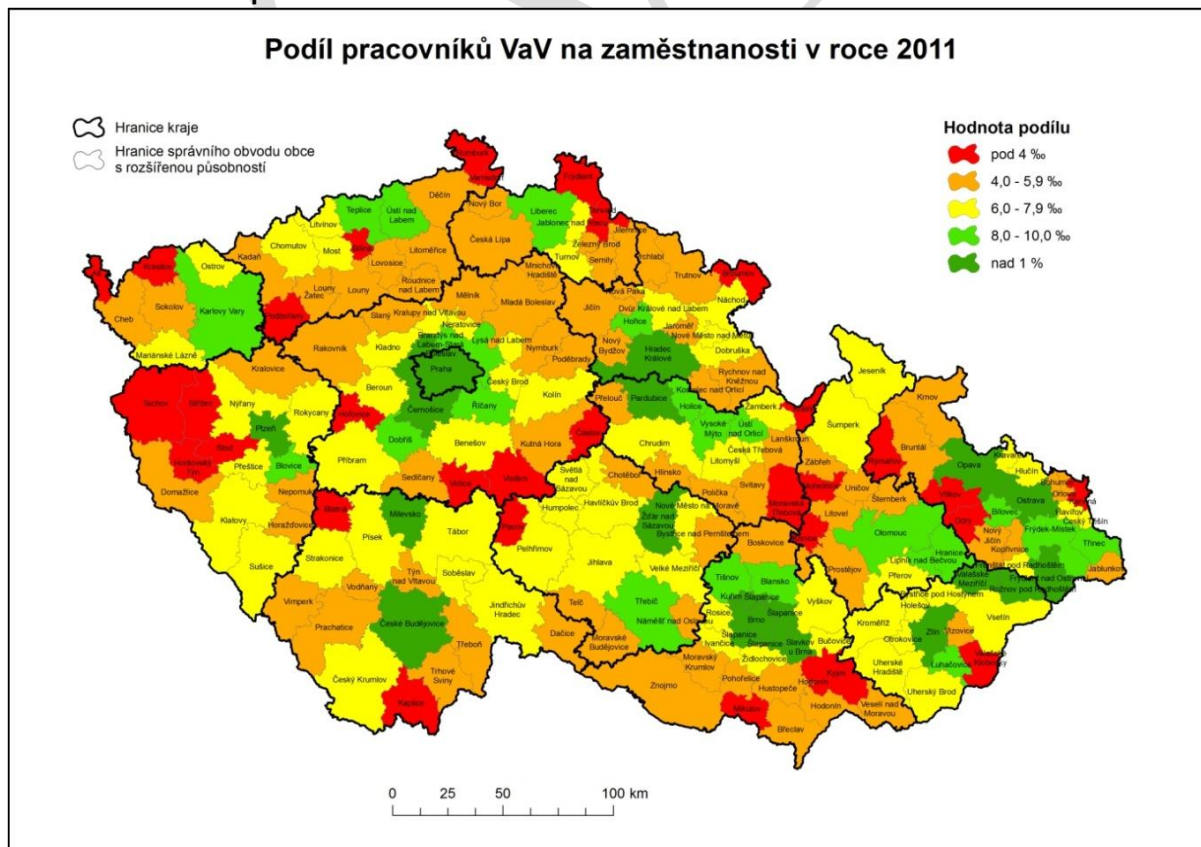
VaVal (faktor 3), existenci inovujícího a spolupracujícího podnikatelského sektoru (faktor 4)) ukázalo na významnou diferenciaci mezi jednotlivými kraji. Hodnocení ukazuje na územní nerovnoměrnost obou systémů a značnou rozdílnost v postavení krajů České republiky (viz tabulka č. 2), kde nejlepších výsledků dosahují Praha a Jihomoravský kraj, naopak nejhorší hodnoty dosahují Ústecký kraj, Kraj Vysočina a Karlovarský kraj. Tyto výsledky do značné míry korelují i s dalšími hodnoceními v oblasti ekonomické výkonnosti krajů a jejich konkurenceschopnosti.

Hlavní město **Praha, funkčně úzce spojené se Středočeským krajem**, má významné postavení ve VaVal České republiky. V Praze se v roce 2010 nacházely cca dvě třetiny veřejných výzkumných institucí České republiky a dvě pětiny pracovníků v oblasti VaVal. Současně do Prahy směřovaly v roce 2010 dvě pětiny výdajů v oblasti VaVal. Koncentrace faktorů VaVal se následně promítá do vedoucího postavení Prahy z hlediska inovačních výstupů, přičemž toto postavení je dále posíleno významným postavením Středočeského kraje a to zejména v automobilovém průmyslu. V evropském srovnání však Praha v této oblasti zaostává a právě v posilování spolupráce výzkumné a aplikační sféry, včetně finančních otázek, lze spatřovat hlavní příležitosti dalšího zlepšování inovačního potenciálu nejen Prahy, ale i Středočeského kraje a to nejen projekty realizovanými z administrativních důvodů těsně za hranicemi Prahy.

Jihomoravský kraj, dominantně **reprezentovaný především Brnem**, vykazuje v České republice po pražské aglomeraci druhý nejvyšší potenciál v oblasti VaVal. K dosažení tohoto postavení významně přispěla masivní podpora po roce 2006 v rámci operačních programů. Region disponuje velmi dobře rozvinutými kapacitami VaVal vzhledem k infrastruktuře, lidským zdrojům a podnikatelskému sektoru. Relativně horší hodnoty však Jihomoravský kraj dosahuje v rámci inovačních výstupů. Intervence by se proto měly zaměřit na širší využití potenciálu špičkové vědy pro transfer inovací do praxe včetně jejich širší komercializace.

Ostrava a její aglomerace v Moravskoslezském kraji je třetím velkým metropolitním regionem České republiky v oblasti VaVal. Od předchozích dvou regionů se odlišuje nižším stupněm koncentrace hlavních faktorů VaVal. Kraj jako celek vykazuje relativně nízký počet kvalifikovaných VaVal pracovníků, nízký podíl VaVal výdajů zejména ve veřejném sektoru a nižší aktivitu v oblasti inovací.

Obrázek č. 5: Podíl pracovníků VaV na zaměstnanosti v roce 2011

Naopak příležitosti posilování VaVal prostředí v Moravskoslezském kraji v duchu inteligentní specializace jsou spojeny jednak s tradičními odvětvími Moravskoslezského kraje a jednak s novými dynamicky se rozvíjejícími odvětvími. K první skupině odvětví patří zejména strojírenství, ke druhé skupině pak IT technologie, environmentální technologie a moderní energetika a perspektivně pak nové materiály a nanotechnologie, biomedicínský výzkum ad. V odvětvích IT technologií, environmentálních technologií, moderní energetiky a materiálů jsou na území Moravskoslezského kraje realizovány infrastrukturní projekty regionálních VaV center v rámci OP VaVpl a evropsky významný projekt v oboru IT technologií Centrum excelence IT4Innovations.

Pro **Jihočeský, Královéhradecký, Liberecký, Olomoucký, Pardubický, Plzeňský a Zlínský kraj** jsou charakteristické více méně **průměrné hodnoty všech faktorů** VaVal. S jistými rozdíly, které se týkají zejména nižších hodnot ukazatelů podnikatelského sektoru, se setkáváme v Jihočeském a Olomouckém kraji. Relativně dobře rozvinutá infrastruktura VaVal spolu s existujícím inovujícím podnikatelským sektorem tu ale vytváří vhodné předpoklady pro implementaci konceptu inteligentní specializace. **Nejhorší ukazatele** z hlediska hodnocení faktorů VaVal vykazují **Ústecký kraj, Kraj Vysočina** a zejména **Karlovarský kraj**. Naplňování konceptu inteligentní specializace je v tomto případě spojeno s komplexní podporou faktorů VaVal pro generování inovačních výstupů.

Hodnocení VaV prostředí prostřednictvím dostupných statistických dat sice není zcela výstižné (zejména pro chybějící data umožňující kvalitativní posouzení jevu) částečně lze regionální difference vyjádřit pomocí indikátorů počtu pracovníků ve výzkumu a vývoji, resp. výdajů na tento sektor ekonomiky. Analýza rozmístění lidských zdrojů VaV v úrovni ORP potvrzuje **vysokou míru koncentrace VaV do velkých měst, nebo jejich bezprostředních zázemí**. V kontextu s převažujícím tematickým zaměřením výzkumu v těchto centrech je možné konstatovat dlouhodobě se formující oblasti specializace VaVal (s úzkou provázaností na dlouhodobé tradice výzkumu a průmyslové výroby, z části provázaný s firemním výzkumem).

Tyto skutečnosti v krajské úrovni víceméně potvrzují i další indikátory procesy inovací, jako jsou počty poskytovaných či nabytých licencí na patenty a užité vzory. U pasivních licencí dominuje Jihomoravský kraj (117 licencí v průměru za období 2007-2010), za ním pak Praha a Středočeský kraj. U aktivních licencí pak Praha (112 licencí v průměru za období 2007-2010) a za ní Středočeský kraj, kraj Vysočina a Jihomoravský kraj. Naopak nejméně inovativní v tomto ohledu se jeví Karlovarský kraj.

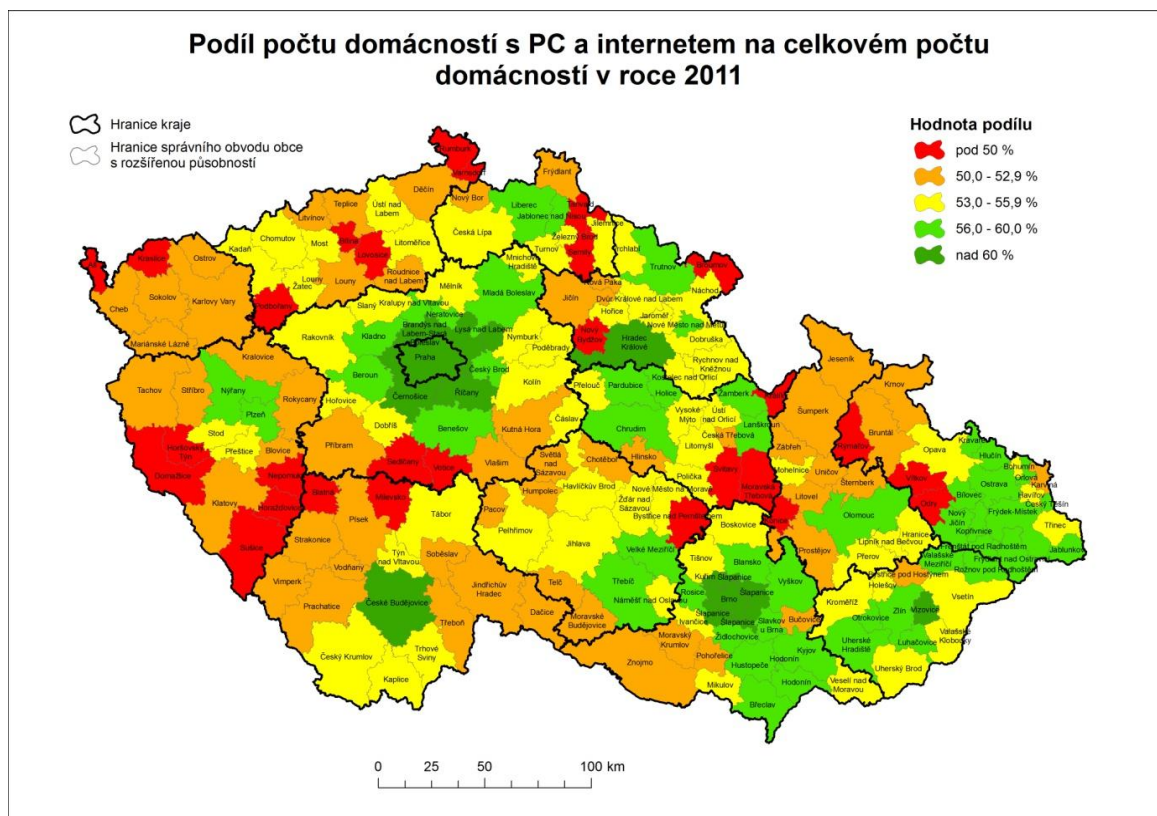
Počítačová gramotnost, aktivní práce s informačními technologiemi, v různých úrovních znalostí a potřeb, je nedílnou součástí **přípravenosti populace k uplatnění na trhu práce** a důležitým nástrojem konkurenceschopnosti rozvoje daného regionu. Stejně tak jako dostupnost a kvalita napojení na informační technologie (vysokorychlostní internet). Data ČSÚ (SDLB 2011) ukazují na značné regionální difference, přitom tato data nemohou obsahovat informace o skutečném (ne proklamovaném) fungování těchto technologií, ani kvalitě práce populace s IT technologiemi.

Nepřímo z dat ČSÚ lze usuzovat, že počítačově gramotná populace je koncentrována především do městských center (přičemž jejich velikost není až tak rozhodující – nejvyššího podílu IT pracovníků dosáhla Chrudim, za ní Louny a Příbram, až za nimi potom Praha) a jejich zázemí, a je spíše svázána s vzdělanostní strukturou obyvatelstva, aktuální ekonomickou strukturou daného regionu.

Největší podíl domácností s připojením k internetu je v Praze a jejím zázemí v rámci Středočeského kraje, v krajských městech, s výjimkou Karlovarského a Ústeckého kraje. Faktická úroveň plnění technických parametrů připojení je dána použitými technologiemi a místně se velmi liší.

Skutečně dosažené hodnoty připojení na vysokorychlostní internet jsou do značné míry podmíněny ekonomicky podmíněnou a technologicky danou ochotou firem poskytujících služby internetu zajistit vysokorychlostní připojení i v oblastech mimo městská centra. Z uvedených důvodů je proto snížena konkurenceschopnost oblastí mimo hlavní centra osídlení České republiky, kdy domácnosti nebo firmy mají omezený přístup k vysokorychlostnímu internetu (viz dále periferní oblasti ČR, významná část stabilizovaných oblastí).

Obrázek č. 6: Podíl počtu domácností s PC a internetem na celkovém počtu domácností v roce 2011

VEŘEJNÁ SPRÁVA

Nedílnou součástí konkurenceschopnosti je kvalita institucionálního prostředí, kvalita výkonu veřejné správy projevující se v tomto vztahu v kvalitě podnikatelského prostředí. V různých hodnoceních se deklaruje nutnost zlepšit vymahatelnost práva, snížit byrokratické zatížení podniků, zjednodušit daňový systém a zabránit jeho častým změnám, omezit korupci a časté změny právního prostředí. Tyto kvality nemají regionální rozměr. Jsou obecně platné a v tomto směru je potřeba změnit legislativní prostředí, kvalitativně proměnit fungování systému veřejné správy a to jak ve vztahu k občanům, tak k politické úrovni při řízení státu a veřejnoprávních institucí⁶.

Z hlediska podpory konkurenceschopnosti se jedná o specifickou část činnosti veřejné správy, zaměřené na podporu rozvoje dostatečně husté sítě poradenských služeb, možnosti pro síťování a tvorbu klastrů (včetně vědeckotechnických parků), jako součástí podpory podnikatelských subjektů zejména v hospodářsky problémových oblastech a spolupráce veřejného a podnikatelského sektoru

HODNOCENÍ DISPARIT V REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

Hodnocení svodně, v návaznosti na vliv jednotlivých faktorů regionálního rozvoje v oblasti konkurenceschopnosti, identifikuje podobné typy regionů, analyzuje hlavní příčiny jejich rozdílnosti a toto poznání je následně uplatněno při koncipování opatření a nástrojů regionální politiky v návrhové a implementační části.

Hodnocení vychází z metodiky Evropské komise, která ji použila při zpracování 5. zprávy o hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Bylo provedeno na úrovni krajů a z důvodů vyjádření větší plasticity regionální diferenciaci bylo doplněno i o hodnocení konkurenceschopnosti v úrovni ORP. Z hlediska metodického a míry objektivit, přes snahu dodržet vzájemnou datovou kompatibilitu pokud jde o základní atributy konkurenceschopnosti, je hodnocení kraje provedené ve struktuře ORP zatíženo pravděpodobně větší chybou, než hodnocení použité pro srovnání konkurenceschopnosti

⁶ viz. kapitola 2.2.5 veřejná správa

mezi kraji. Přesto poměrně dobře dokresluje diferenciaci krajů na úrovni ORP a lze jej využít jako podklad pro rozhodování při přípravě strategických dokumentů pro účely strategického řízení rozvoje území.

Metodika výpočtu indexu regionální konkurenceschopnosti ⁷

Index regionální konkurenceschopnosti je složen ze tří dílčích sub-indexů (basic, efficiency, innovation), které se dále rozpadají do 8 pilířů konkurenceschopnosti. Základní sub-index (basic) zahrnuje **pilíře 3 a 4**, sub-index efektivnosti (efficiency) **pilíře 6, 7 a 8**, sub-index inovací (innovation) **pilíře 9, 10 a 11**.

Pro výpočet indexu regionální konkurenceschopnosti je na krajské úrovni využito 32 ukazatelů (viz níže), na úrovni ORP je v 7 případech použito metodické zjednodušení (*zdůrazněno kurzívou*). Užití ukazatele v členění dle pilířů jsou následující:

3. Infrastruktura

- hustota sítě dálnic a rychlostních komunikací,
- průměrná časová dojezdová náročnost do krajského města,
- dostupnost mezinárodních letišť,
- hustota železniční sítě.

4. Zdraví

- kojenecká úmrtnost,
- střední délka života mužů,
- střední délka života žen.

6. Vyšší a celoživotní vzdělávání

- podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 15-64 let,
- podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 30-34 let,
- podíl osob s neukončeným nebo základním vzděláním v populaci 18-24 let,
- rozpočet veřejných vysokých škol podle VKM na obyvatele.

7. Účinnost trhu práce

- míra zaměstnanosti,
- míra dlouhodobé nezaměstnanosti,
- míra registrované nezaměstnanosti,
- rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti mužů a žen.

8. Velikost trhu

- *regionální HDP na obyvatele,*
- *disponibilní důchod domácností,*
- potenciální trh vyjádřený počtem obyvatel v rozvojových osách a oblastech.

9. Technologická připravenost

- počet IT odborníků na 1000 zaměstnaných,
- podíl domácností s PC a internetem na celkovém počtu domácností,
- podíl domácností s PC na celkovém počtu domácností,
- *počet pasivních licencí za patenty a užité vzory.*

10. Sofistikovanost podnikání

- *hodnota PZI na obyvatele,*
- podíl znalostně náročných služeb na celkové zaměstnanosti,
- podíl znalostně náročných služeb na celkové přidané hodnotě ve sledovaných sektorech,
- *počet ústředí firem ve znalostně náročných službách s více než 100 zaměstnanci/1000 obyvatel.*

11. Inovace

- *počet aktivních licencí na patenty a užité vzory,*
- *podíl celkových výdajů na vědu a výzkum v podnikatelském sektoru na HDP,*

⁷ Vzhledem ke komplexnímu a poměrně složitému hodnocení regionální konkurenceschopnosti jsou metodické postupy k této typologii zpracovány v samostatné příloze 2 *Metodický přístup k typologii regionální konkurenceschopnosti*.

- počet pracovníků ve výzkumu a vývoji na 1000 zaměstnaných,
- podíl technologicky náročných oborů na celkové zaměstnanosti,
- podíl technologicky náročných oborů na celkové přidané hodnotě ve sledovaných sektorech,
- počet ústředí firem v technologicky náročných oborech s více než 250 zaměstnanci na 1000 obyv.

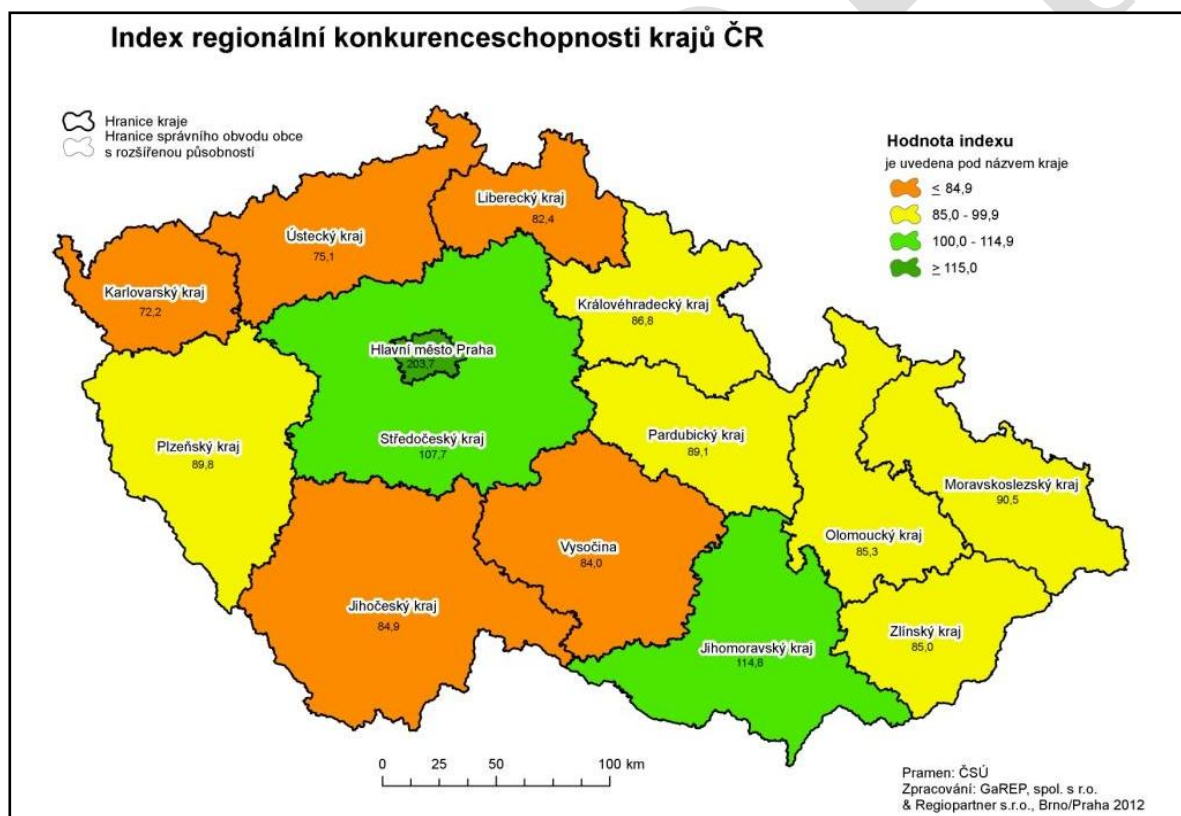
Hodnoty ukazatelů pro každou zkoumanou úroveň regionu (kraj nebo SO ORP) byly normovány vůči hodnotě ČR. Následně byly provedeny vážené součty jednotlivých ukazatelů do indexů za pilíře, dalším krokem za sub-indexy a finálně do celkového indexu. Poměr vah sub-indexů činí 20-50-30, v rámci sub-indexů jsou váhy ukazatelů rozděleny proporcčně⁸.

REGIONÁLNÍ DISPARITY V REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOSTI

HODNOCENÁ ÚROVEŇ – KRAJE ČR

Vzhledem k nízkému počtu krajů není třeba pro jejich typologii použít sofistikované statistické metody. Kraje byly proto rozříděny podle hodnot agregátů jednotlivých pilířů regionální konkurenceschopnosti do skupin, které zohledňují současný stav i dynamiku vývoje v posledních letech.

Obrázek č. 7: Index regionální konkurenceschopnosti krajů ČR

⁸ Index konkurenceschopnosti souhrnně indikuje míru konkurenceschopnosti daného regionu resp. mikroregionu. Pro hodnocení na základě podobnosti jednoho faktoru je možno použít ranking krajů v jednotlivých pilířích. Tímto můžeme určit SO ORP resp. kraje „nezdravé“ (strukturálně postižené kraje – Moravskoslezský, Ústecký, Karlovarský), kraje s problematickým trhem práce (Ústecký, Moravskoslezský, Olomoucký) či inovativní kraje (Středočeský, Hl. město Praha, kraj Vysočina) atd.

Je však užitečné zaměřit se i na to, jak byla hodnota indikátoru konkurenceschopnosti konstruována, tedy jak jednotlivé pilíře konkurenceschopnosti přispěly k dané hodnotě indikátoru. Při pohledu na strukturu regionů s ohledem na jejich konkurenceschopnost pak lze vyvodit implikace pro implementaci rozvojových nástrojů, resp. je možné identifikovat, na které z nich je v situaci daného kraje nejlépe klást důraz. To však neznamená, že ostatní rozvojová opatření mohou být opomíjena, avšak pro zvýšení rentability vložených veřejných zdrojů na rozvojové projekty podporujících konkurenceschopnost bude nejvýhodnější podpořit právě ta opatření, která budou mít největší multiplikační efekt. Právě z těchto důvodů je vhodné rozčlenit regiony či mikroregiony do typologie na základě kombinace specifických hodnot jednoho či více pilířů konkurenceschopnosti.

Členění krajů podle hodnot agregátů jednotlivých pilířů je následující:

– **Komplexně konkurenceschopné regiony**

Jedná se o regiony s komplexně vyvinutými pilíři konkurenceschopnosti. Tyto regiony mají největší potenciál pro další ekonomický růst a i nadále pravděpodobně budou motory české ekonomiky v globální znalostní ekonomice (Hl. město Praha, Středočeský kraj, Jihomoravský kraj). Co se týče rozvojových opatření, investice do podpory inovací zde mají rychlou návratnost.

– **Regiony s možností rychlé akcelerace konkurenceschopnosti**

Jedná se o regiony se slabou dopravní infrastrukturou, ale relativně dobře vyvinutými ostatními parametry konkurenceschopnosti (Pardubický kraj). Zde by vložené investice do podpory konkurenceschopnosti měly rychlou návratnost, protože v tomto ohledu je nutné doplnit „jen“ chybějící dopravní infrastrukturu.

– **Regiony se slabým transferem znalostí do ekonomiky**

Jedná se o regiony s dobrými ukazateli vzdělanosti, avšak tento fakt se neprojevuje na jejich ekonomické či inovační výkonnosti (Olomoucký a Zlínský kraj). Zde je potřeba podpořit především zakládání nových podniků (podnikatelské inkubátory, vědeckotechnické parky), protože zde existuje vysoký potenciál v lidských zdrojích.

– **Inovativní, avšak celkově průměrné regiony**

Jedná se zejména o Kraj Vysočina (ale částečně také o kraj Pardubický). Tyto kraje disponují inovativními či potenciálně inovativními podniky – vykazují tedy silné hodnoty v pilíři 11, avšak v celkovém hodnocení konkurenceschopnosti jsou průměrné a horší. Zde musí být podpořen další růst inovativnost podniků, která by mohla vést k jejich expanzi a rozšiřování počtu pracovních míst.

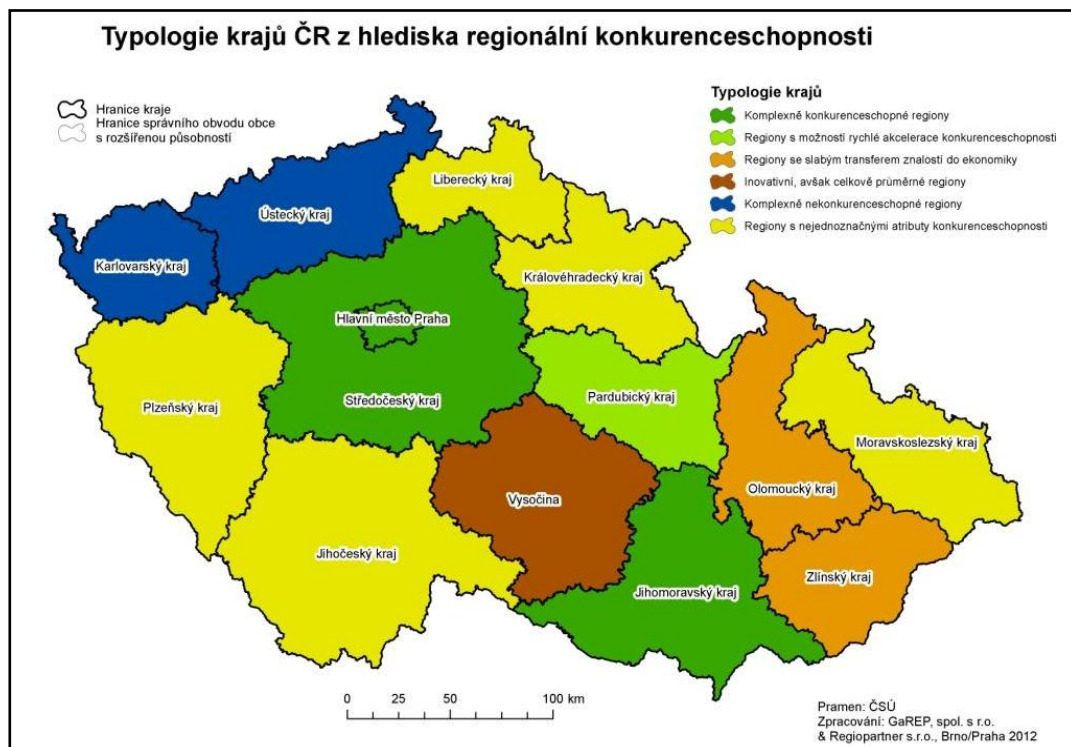
– **Komplexně nekonkurenceschopné regiony**

Jedná se o regiony, kde hodnoty jednotlivých pilířů vykazovaly slabé hodnoty. Jako komplexně nekonkurenceschopné regiony je možno jednoznačně určit Ústecký a Karlovarský kraj. Zlepšení situace v tomto ohledu si vyžádá vysoké investice do technologické infrastruktury a především do lidských zdrojů.

– **Regiony s nejednoznačnými atributy konkurenceschopnosti**

Kraje, které nevykazují specifickou kombinaci hodnot pilířů, která by avizovala nutnost přijetí zvláštních rozvojových opatření. Rozvojová opatření v těchto regionech tedy budou zaměřena především na projekty, které podpoří růst hodnot v pilířích, kde dané kraje vykazovaly nejslabší hodnoty. V podmínkách ČR se jedná o kraje Jihočeský a Plzeňský, Liberecký a Královéhradecký, Moravskoslezský.

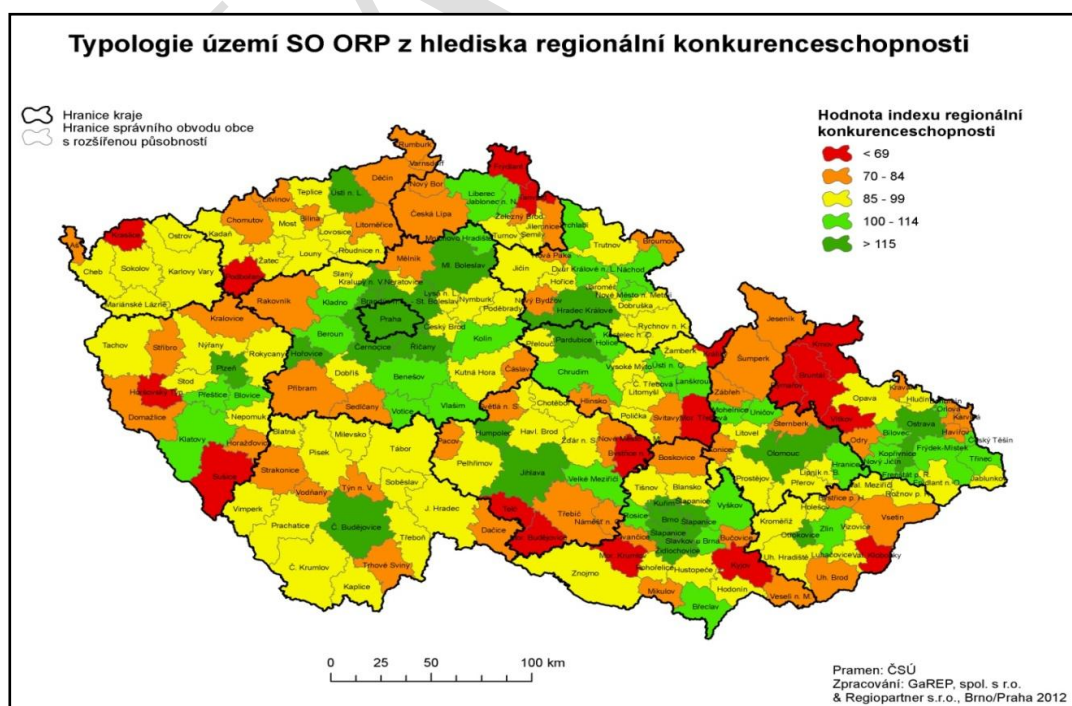
Obrázek č. 8: Typologie krajů ČR z hlediska regionální konkurenceschopnosti

HODNOCENÁ ÚROVEŇ – ORP

Hodnocení indexu regionální konkurenceschopnosti bylo provedeno i pro mikroregionální úroveň (SO ORP). Nejkonkurenceschopnějšími mikroregiony jsou krajská města (s výjimkou Karlových Varů a částečně Zlína a Liberce). Nejsou to však jen velké městské mikroregiony, které dosáhly největších hodnot konkurenceschopnosti.

Obrázek č. 9: Typologie území SO ORP z hlediska regionální konkurenceschopnosti

Členění správních obvodů obcí s rozšířenou působností podle hodnot agregátů jednotlivých pilířů je následující:

– **Komplexně konkurenceschopné mikroregiony**

V tomto ohledu se jedná především o makroregionální střediska, jež jsou dle indexu konkurenceschopnosti klasifikována jako silné, a zároveň dosahují průměrných a nižších hodnot jen v max. dvou pilířích. V tomto případě jde o SO ORP (v pořadí od nejsilnějšího níže):

- Brno, Pardubice, Plzeň, Hradec Králové.

Když v tomto srovnání vynecháme pilíř zdraví, spadají za stanovených podmínek do této kategorie také:

- Mladá Boleslav, České Budějovice, Ostrava, Olomouc.

Tato SO ORP výraznými difuzními efekty posilují konkurenceschopnost přilehlých SO ORP.

– **Závislé konkurenceschopné mikroregiony**

Ekonomický úspěch významných SO ORP se nezastaví na jejich administrativních hranicích, proto z hospodářské vyspělosti makroregionálních center těží i okolní SO ORP, a to prostřednictvím procesů suburbanizace obytných a ekonomických aktivit. Mezi taková SO ORP je možné zařadit (klasifikována celkově jako silné, v pořadí od nejsilnějšího):

- Říčany, Černošice, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav a Kralupy nad Vltavou (v zázemí Prahy);
- Šlapanice, Kuřim a Židlochovice (v zázemí Brna).

I přesto, že v míře ekonomické závislosti se některá z těchto SO ORP liší (např. Kralupy nad Vltavou či Kuřim budou vzhledem k umístění významných podniků více soběstačná), u těchto SO ORP je třeba optimalizovat propustnost hlavních dopravních tepen do jádra, na kterém jsou dané mikroregiony závislé. Rovněž je třeba dbát na udržitelnost kvality života v těchto oblastech, neboť jsou vystaveny velkému tlaku na využití orné půdy pro stavební účely.

– **Mikroregiony s možností rychlé akcelerace konkurenceschopnosti**

Jedná se o silné a nadprůměrné regiony s průměrnou hodnotou dopravní infrastruktury, ale jinak nadprůměrnými a silnými hodnotami ve více než 3 pilířích konkurenceschopnosti. Jedná se o:

- SO ORP České Budějovice, Zlín, Benešov, Holice.

Ve všech těchto SO ORP je plánována dostavba rychlostních silnic či dálnic, která by tak výrazně mohla přispět k dalšímu růstu konkurenceschopnosti. Dále se jedná o:

- SO ORP Blovice, Vrchlabí, Nové Město nad Metují a Uničov,

kde však v dohledné době není plánován výrazný zásah do dopravní infrastruktury, a proto nelze v nejbližší době očekávat výrazné posílení konkurenceschopnosti.

– **Mikroregiony se slabým transferem znalostí do ekonomiky**

V tomto případě lze mluvit o nadprůměrných mikroregionech v pilíři 6 (vzdělanost obyvatelstva), jejichž kvalitní lidský kapitál není valorizován v podobě nadprůměrné konkurenceschopnosti. Jde o:

- SO ORP Opava, Luhačovice, Frýdlant nad Ostravicí, Uherské Hradiště, Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Meziříčí, Blansko, Tábor, Nové Město na Moravě, Lipník nad Bečvou, Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod, Přerov, Písek, Ústí nad Orlicí, Strakonice a Hlučín.

U některých z těchto SO ORP mohou být důvodem nepoměrných hodnot tzv. amenitní migranti (imigrace movitého a především vzdělaného obyvatelstva do environmentálně atraktivních oblastí), kteří dané území využívají pro bydlení a rekreaci a své ekonomické aktivity realizují ve větších městských oblastech. To může být příklad beskydských SO ORP (např. Frýdlant n. O., částečně Rožnov p. R.).

– **Mikroregiony nevyužívající svůj dopravní potenciál**

Mnohé mikroregiony mají výbornou dopravní dostupnost, avšak nejsou schopny tohoto potenciálu využít pro zvýšení konkurenceschopnosti. V tomto ohledu jmenujme:

- SO ORP Rosice, Lipník nad Bečvou, Hustopeče, Karlovy Vary, Prostějov, Litovel (všechny mají silnou dopravní infrastrukturu, ale jen průměrnou konkurenceschopnost) či Odry (nadprůměrná dopravní infrastruktura, ale podprůměrná celková konkurenceschopnost).

Ze strany veřejné správy je v těchto případech nutné podpořit zakládání podniků, nabízet vhodné plochy pro lokalizaci ekonomických činností, podporovat zvyšování lidského kapitálu apod.

– Inovativní, avšak celkově průměrné mikroregiony

Jedná se o mikroregiony, které disponují inovativními či potenciálně inovativními podniky – vykazují tedy silné hodnoty v pilíři 11, avšak v celkovém hodnocení konkurenceschopnosti jsou průměrné a horší. V tomto případě jmenujme:

- SO ORP Lanškroun, Blatná, Stod, Tachov, Žamberk, Rožnov pod Radhoštěm, Kaplice, Kadaň, Přeštice, Lovosice, Ústí nad Orlicí, Varnsdorf, Vsetín, Vysoké Mýto, Kolín, Frýdlant a Boskovice.

Zde musí být podpořen další růst inovativnosti podniků, který by mohl vést k jejich expanzi a rozšiřování počtu pracovních míst. Obzvláště u celkově podprůměrných mikroregionů:

- SO ORP Boskovice, Varnsdorf (silný pilíř 11); Šternberk, Dačice, Světlá nad Sázavou a Česká Lípa (nadprůměrný pilíř 11)

a slabých mikroregionů:

- SO ORP Frýdlant (silná hodnota pilíře 11), Rumburk a Podbořany (nadprůměrné hodnoty pilíře 11)

je tato forma podpory více než nutná.

– Komplexně nekonkurenceschopné mikroregiony

Slabé mikroregiony, kde hodnoty jednotlivých pilířů vykazovaly slabé, podprůměrné či maximálně ve 3 pilířích průměrné hodnoty.

- Dva vůbec nejslabší mikroregiony jsou lokalizovány v Moravskoslezském kraji (SO ORP Rýmařov a Vítkov),
- dále se jedná o SO ORP Horšovský Týn, Telč, Kraslice, Bystřice nad Pernštejnem, Králíky, Valašské Klobouky, Moravský Krumlov, Moravské Budějovice, Moravská Třebová, Krnov, Tanvald, Kyjov, Broumov, Veselí nad Lužnicí, Vodňany, Mikulov, Horažďovice.

V těchto mikroregionech bude nutné přijmout celou řadu opatření, za účelem zvýšení jejich konkurenceschopnosti – podpora lidských zdrojů, cestovního ruchu, podnikatelských subjektů, doplnění potřebné infrastruktury atd.

– Mikroregiony s nejednoznačnými atributy konkurenceschopnosti

Mikroregiony, které nevykazují specifickou kombinaci hodnot pilířů, která by avizovala nutnost přijetí zvláštních rozvojových opatření. Rozvojová opatření v těchto regionech tedy budou zaměřena především na projekty, které podpoří růst hodnot v pilířích, kde dané SO ORP vykazovaly nejslabší hodnoty. V tomto ohledu se jedná o SO ORP, které nebyly zasazené do typů zmíněných výše

2.2.2 ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST

Kapitola územní soudržnosti analyzuje faktory územní soudržnosti a hodnotí výsledky snahy regionální politiky o snížení regionálních rozdílů a vyvážený rozvoj regionů. Územní soudržnost je chápána jako o zajištění srovnatelných podmínek pro život obyvatel a vytvoření prostředí pro vyvážený rozvoj regionů a obcí. Dle Zelené knihy o územní soudržnosti⁹ má územní soudržnost zabezpečit harmonický rozvoj všech rozmanitých míst EU a zajistit, aby lidé, kteří v nich žijí, mohli z jejich charakteristických rysů vytěžit maximum. V konceptu územní soudržnosti je implicitně obsažen vyrovnanější a udržitelný rozvoj umožňující rovnoměrnější a udržitelné využívání prostředků, což by

⁹ Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Výboru regionů a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru {SEK (2008) 2550}.

přineslo hospodářský zisk v důsledku nižšího dopravního zatížení a menšího tlaku na náklady a prospělo přitom životnímu prostředí i kvalitě života.

SÍDELNÍ STRUKTURA – MĚSTO A VENKOV

Město a venkov

Strukturu osídlení ČR vyjadřující hierarchické uspořádání sídel lze charakterizovat velkou rozdrobeností sídel (6 251) obcí s převahou malých obcí do 500 obyvatel) a je tímto výrazně odlišná od ostatních zemí EU. Dalším specifikem sídelní struktury je relativně nízký počet velkoměst v osídlení (6), významné zastoupení malých a středních měst a značná uzavřenost daná pohraničními pohořími téměř po celém obvodu území, což výrazně omezuje přeshraniční význam našich center. Evropské dokumenty ale preferují spíše jednodušší a snáze identifikovatelné kategorie pro členění území a jeho případnou podporu. Typologie Evropské unie pracuje s jednoznačnými kategoriemi typu město, venkov, odlehlé oblasti, ostrovy, horské oblasti atp. Pro Českou republiku jsou z tohoto výčtu relevantní první dvě jmenované. Jejich vymezení v našich podmínkách je ale s ohledem na výše zmíněné poněkud komplikovanější.

Procesy urbanizace ve druhé polovině 20. století ovlivnily v České republice regionální rozmístění obyvatelstva a jeho rozložení do jednotlivých velikostních skupin obcí a sídel. Do poloviny devadesátých let se ve všech krajích významně zvýšil podíl obyvatelstva žijícího ve městech. Nejrychlejší růst zaznamenala města nad 10 tis. obyvatel. Města přitom rostla jak vlastním přirozeným přírůstkem, tak pokračující migrací z venkova a administrativním připojováním původně venkovských obcí. Naopak podíl venkovského obyvatelstva se trvale snižoval, rychle pokračovalo především vyliďňování nejmenších sídel. Od poloviny devadesátých let se však začaly objevovat nové trendy ve vývoji osídlení – změny migrační bilance, obrat přirozeného přírůstku v trvalý populační úbytek, suburbanizační procesy a další. Po mnoha desetiletích růstu ubývá od roku 2000 obyvatel v městském prostoru ve prospěch venkova. Největší úbytky obyvatelstva zaznamenávají velká města nad 50 tis. obyvatel. Podíl venkovského obyvatelstva naopak téměř ve všech krajích mírně vzrůstá. Migračně nejatraktivnějšími se stávají menší a střední obce (s 500-5 000 obyvateli), a to především v zázemí velkých měst.

Město

V sídelní struktuře jednotlivých krajů však lze vysledovat značné rozdíly – více než 91 % venkovských obcí vykazuje kraje Vysočina, Pardubický, Jihočeský a Středočeský (žije v nich 30–40 % obyvatel daného kraje), nejmenší podíl venkovských obcí je zaznamenán v krajích Moravskoslezském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém (do 86 % obcí a do 24 % obyvatel).

Střední a větší města v České republice představují potenciál ekonomického růstu a spolu se svým spádovým teritoriím tvoří *rozvojová území*. Mezi městy v České republice existují výrazné rozdíly, ať již jde o jejich velikost, či strukturu obyvatelstva. V množině všech měst ČR představuje Praha počtem obyvatel a vlivem na rozvoj zázemí města postavení. Spolu s dalšími 2 městy Brnem a Ostravou (nad 300 000 obyv.) a Plzní (150 000 obyv.) tvoří podle typologie území se svým zázemím *metropolitní oblasti*. K nim se přes *polycentrický charakter sídelní struktury, počtem obyvatel velikostně blíží ústecko-chomutovská a hradecko – pardubická sídelní aglomerace*.

Dvě města přesahující hranici 100 tis. obyvatel (Olomouc a Liberec), 16 měst ve skupině s 50-99 tis. obyvateli (ostatní krajská města představující *sídelní aglomerace*) a 110 měst s 10-49 tis. obyvateli (část z nich patří do skupiny *regionálních center se svým zázemím*).

Malá a menší města do 10 tis. obyvatel tvoří tři čtvrtiny všech měst, ale žije v nich necelá čtvrtina městského obyvatelstva. Celkem 192 měst má venkovský charakter, takže přesnou hranici mezi městským a venkovským prostorem nelze jednoznačně vymezit. Problematikou městského rozvoje se podrobněji zabývají Zásady urbánní politiky schválené vládou ČR usnesením ze dne 10. května 2010 č. 342.

V návrzích legislativy Evropské unie pro programové období 2014 – 2020 je udržitelný urbánní rozvoj mnohem více než dříve akcentován a členské státy jsou vybízeny k nezbytné podpoře integrovaných opatření pro řešení hospodářských, ekologických, klimatických a sociálních problémů, s nimiž se městské oblasti potýkají.

EU vychází ze skutečnosti, že do měst jsou soustředěny nejvýznamnější ekonomické a společenské zdroje pro možný budoucí růst EU, zároveň jsou zde však soustředěny i významné problémy. Města jsou v návrzích nařízení EK označována novými póly růstu a motory rozvoje, a zároveň institucemi, se kterými se nově a jasně počítá v přípravě a realizaci budoucí strukturální politiky. Z pohledu ČR je

rovněž potřebné vytvořit podmínky pro udržitelný rozvoj menších měst a obcí a zajistit vysokou kvalitu života v částečně urbanizovaném a venkovském prostoru

Venkov

Vymezení venkova je ztíženo specifickým charakterem našeho osídlení, odlišností struktury v Čechách na Moravě. V českých podmínkách je venkov zpravidla vymezován jako soubor venkovských obcí, kdy statistickou hranicí pro jejich vymezení je 3 000 obyvatel (v minulé SRR ČR byla používána hranice 2000 obyvatel). Existují však i typické venkovské obce, které mají obyvatel více a podle tohoto kritéria venkovem nejsou a naopak existuje mnoho měst, která jsou pod touto hranicí počtu obyvatel.

Jiný pohled na vymezení venkova nabízí metodika OECD, kterou používá i Evropská unie a jejímž základním diferenciačním kritériem je hustota obyvatel podle jednotek NUTS III tedy krajů.

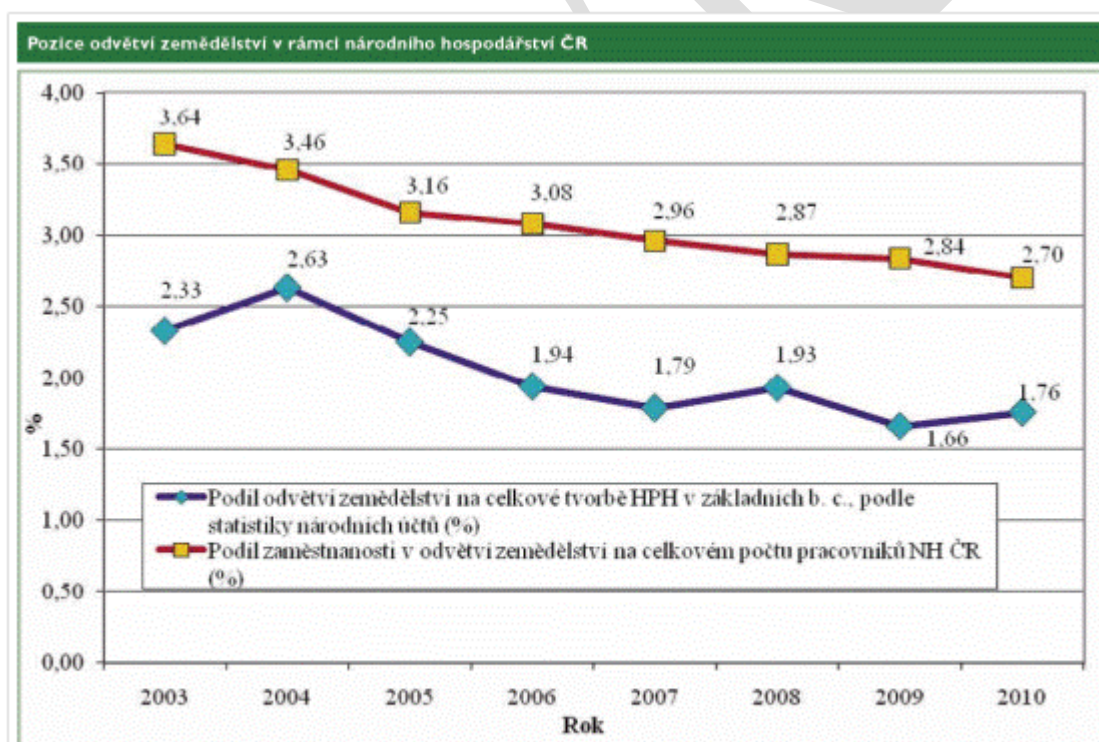
Venkovský prostor je tedy vhodné propojit s novou typologií území ČR podle polohy venkovských obcí. Lze tak vymezit přibližně tři typy venkovských oblastí, ve kterých se prosazují odlišné trendy. Tato odlišnost vyplývá z jejich polohy vůči sídelním centrům (viz kap.):

- Venkovské oblasti v zázemí velkých měst (příměstský venkov) – jsou ovlivněny převážně suburbanizací a zaznamenávají výrazný nárůst své populace, což ovlivňuje jejich rozvojové a zvláště investiční priority (*v nové typologii součástí rozvojových území*).

Obyvatelstvo těchto oblastí pracuje především ve výrobě a službách v rámci dojížděky do spádových měst, ale zároveň je většina půdy využívána pro zemědělství. Tlak urbanizace

klade nároky na nové uspořádání území a ochranu přírodního prostředí.

Graf č. 1: Pozice odvětví zemědělství v rámci národního hospodářství ČR

Pramen: ČSÚ, MF

Poznámka: ¹ Odvětví zemědělství včetně nezemědělské činnosti zem. podniků, myslivosti a souvisejících činností.

² HPH = Hrubá přidaná hodnota, NH = Národní hospodářství.

Zdroj: Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2010 (<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>)

- Průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center (mezilehlý venkov), ale s dobrým dopravním spojením, ve kterých se nachází rekreační potenciál pro zázemí městských oblastí (*v nové typologii součástí stabilizovaných území*),

- Tyto venkovské oblasti s relativně dobrým dopravním spojením a dostupnou infrastrukturou stále procházejí procesem hospodářské diversifikace. Je potřeba zachovat jejich zemědělský potenciál, zvýšit tempo hospodářské diversifikace a posílit jejich vztahy se středními a malými městy.
- Periferní venkovské oblasti (odlehlý venkov), řídce obydlené, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí (*v nové typologii součástí periferních území*).
- Největší problémy periferních regionů způsobuje nedostatečné dopravní napojení na regionální centra, což vyvolává potíže při dojíždě za prací. Odlehlost se podílí na udržování vyšší než průměrné nezaměstnanosti, nízké úrovni příjmů obyvatel, základních služeb a celkovém útlumu ekonomických aktivit v území, který není plně kompenzován příjmy z cestovního ruchu a zemědělství. Periferní regiony trpí nezájmem investorů, kteří do nich neumísťují nové výroby.

Charakteristické rysy a soudobé tendence zemědělství a venkova v ČR lze k roku 2010 popsat následovně:

- Zemědělství činilo na hrubé přidané hodnotě /HPH/ v národním hospodářství v roce 2007 cca 1,79 % a v roce 2010 pouze cca 1,76 %.
- Podíl výdajů státního rozpočtu pro odvětví zemědělství v r. 2010 činil 4,1 %.
- Participace agrárních výrobků na obratu celkového zahraničního obchodu ČR se v roce 2010 meziročně snížila na 5,01 %, přesto však byla v porovnání s předchozími lety nadprůměrná. Na straně vývozu došlo k poklesu podílu na 4,23 % a na straně dovozu se podíl snížil na 5,83 %.
- Zaostávání průměrných příjmů zaměstnanců v zemědělství za průměrnými mzdami v národním hospodářství: v r. 2010 byla průměrná mzda v zemědělství o 24 % nižší, než činil průměr v národním hospodářství.
- Podíl zaměstnanosti v odvětví zemědělství na celkovém počtu pracovníků národního hospodářství se snížil z 3,46 % v r. 2004 na 2,96 % v r. 2007 a dále klesl až na 2,70 % v r. 2010. Podle údajů ČSU došlo v odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství proti roku 2009 k poklesu počtu zaměstnanců o 7,1 %.
- Koncem roku 2010 bylo v zemědělském registru ČSU evidováno více než 46 tis. subjektů – zemědělských jednotek. Jejich podstatnou část (více než 32 %) tvoří drobní pěstitelé nebo chovatelé bez podnikatelského osvědčení. Téměř 2 tis. podniků (4 % z celkového počtu) bylo zaměřeno výhradně na živočišnou výrobu. Převážnou část z nich (téměř 88 %) tvoří podniky fyzických osob.

Mezi bariéry udržitelného rozvoje venkovského prostoru v ČR patří:

- Stárnutí venkovské populace a vysídlování venkova.
- Nízká daňová výtěžnost malých obcí, nedostatek finančních prostředků na řešení problémů.
- Velmi malé zastoupení malých a středních konkurenceschopných podniků na venkově.
- Nedostatečná dopravní obslužnost venkovských obcí.
- Hustá síť pozemních komunikací na jedné straně podporující integraci venkovského prostoru s jejich spádovými centry, ale zároveň s katastrofálním stavem komunikací III. třídy a místních komunikací.
- Rozvolňování zastavěného území některých venkovských sídel na úkor volné krajiny.
- Pestrá struktura území z hlediska zastoupení různorodých kultur (lesy, louky, pastviny, vodní plochy), avšak se značně potlačenými environmentálními funkcemi krajiny.
- Velká diference mezi vlastnictvím a užíváním zemědělské půdy (cca 88% zemědělské půdy je obhospodařováno v nájmu) jako limitující faktor v oblasti zemědělské výroby.
- Nevyváženost a vzájemná rozpornost zájmů jednotlivých složek agrobiznisu; zemědělská půda je dosud ve vlastnictví drobných a středních majitelů, provozní, skladovací a technologické prostory jsou ve vlastnictví soukromých podnikatelů, potravinářský průmysl stejně jako velkoobchodní sítě ovládají z velké části zahraniční společnosti.

OBYVATELSTVO

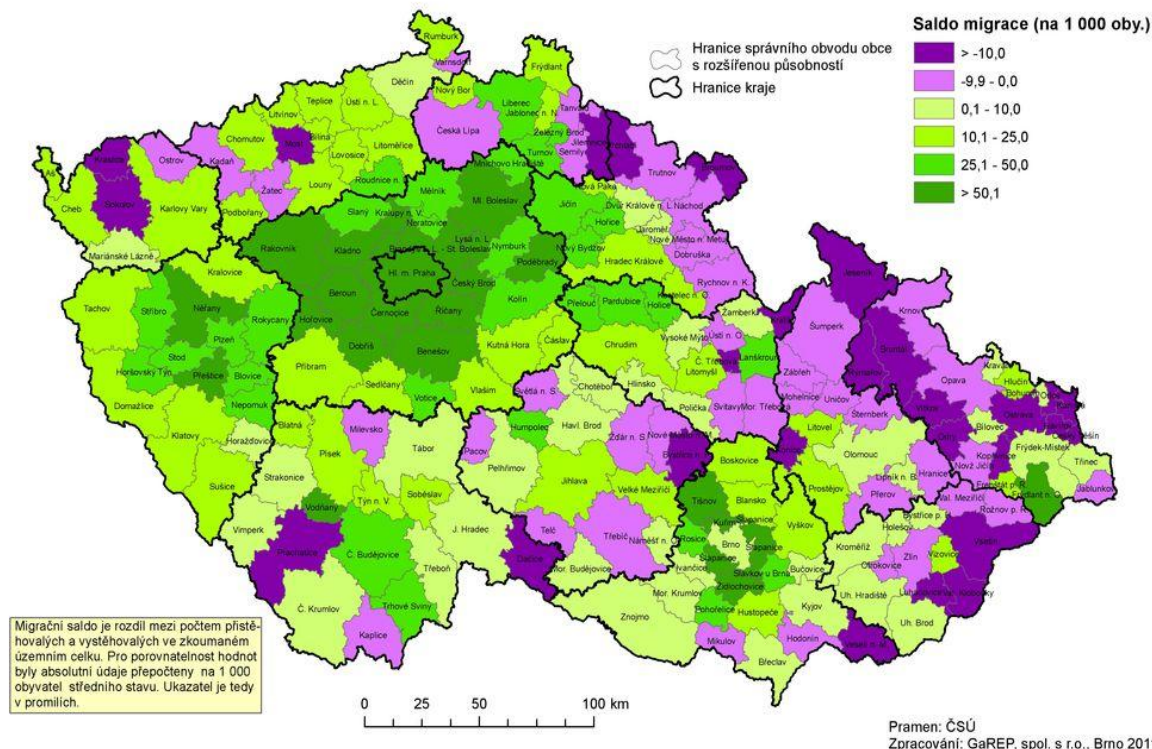
Počet obyvatel ČR v posledních letech mírně roste. Tento vývoj je ovlivněn dvěma faktory - kladnou zahraniční migrací i mírným zvýšením přirozeného přírůstku, územně je však velmi diferencovaná. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, liší se zejména suburbánní a periferní oblasti (včetně vnitřních periferií). Kladné celkové migrační saldo se projevuje zejména okolo Prahy, na Plzeňsku nebo Brněnsku. Naopak mezi území dlouhodobě ztrátové patří ty oblasti, kde jsou významné přírodní bariéry spojené se špatnou dopravní dostupností (Bruntálsko, Jesenícko nebo Broumovsko) nebo špatné životní prostředí mnohdy v kombinaci s celkově slabou ekonomickou výkonností (Mostecko, Karvinsko nebo Ostravsko).

Významným aktuálním tématem je **stárnutí** populace. Hlavní příčinou stárnutí obyvatelstva je kombinace dvou faktorů – prodlužování střední délky života (a následný růst podílu osob v poproduktivním věku) a stagnace počtu narozených dětí. Zvyšuje se tak podíl nejstarší složky populace ve společnosti, s čímž souvisí řada dalších jevů, např. vyšší tlak na zdravotní a sociální péči, na důchodový systém, nutnost provádění bezbariérových úprav atd. Vedle toho také klesá podíl věkové skupiny 15–64, která tvoří ekonomickou výkonnost státu, což bude znamenat o to větší tlak na produktivitu práce a případně i na celý státní rozpočet. Vzhledem k tomu, že stárnutí se bude v příštích letech prohlubovat, je potřeba na měnící se potřeby stárnoucí populace adekvátně reagovat.

Stárnutí se projevuje zejména ve velkých městech a v periferních oblastech. Kvantitativně je obvykle vyjádřeno pomocí indexu stárí. Ten se mezi lety 2000 a 2010 zvýšil o 22,3 bodů na hodnotu 107,8. Do roku 2005 převažovala v ČR předproduktivní složka populace nad poproduktivní (index stárí byl nižší než 100), od roku 2006 již převažuje poproduktivní složka. Tento nepoměr se bude dále prohlubovat – předpokládá se, že do roku 2065 se zvýší podíl poproduktivní složky ze současných 15,5 % na zhruba dvojnásobek, zatímco podíl předproduktivní složky bude stagnovat či mírně klesat.

Obrázek č. 10: Migrační saldo ve správních obvodech ORP (průměr 2006–2010)

MIGRAČNÍ SALDO VE SPRÁVNÍCH OBVODECH OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ (průměr let 2006–2010)

Z pohledu dosažené úrovně vzdělání se **vzdělanost české populace** za posledních 10 let zvýšila. Předběžné výsledky SLDB 2011 dokazují, že postupně klesá podíl osob se základním vzděláním (23,0 % v roce 2001, 17,4 % v roce 2011) a středoškolským vzděláním bez maturity (z 38,0 % v roce 2001 na 32,8 % v roce 2011). Naopak roste podíl osob se středoškolským vzděláním s maturitou (z 28,4 % na 30,9 %) a s vysokoškolským vzděláním (z 8,9 % na 12,4,0 %). Podle ukazatelů strategie

Evropa 2020 je v ČR nutné zvýšit počet vysokoškolsky vzdělaných osob ve věku 30–34 let nejméně na 40 % (ze současných 22,5 %). Podíl mladých osob předčasně opouštějících vzdělávací systém je v ČR v rámci EU jeden z nejnižších a požadovanou hranici 10 % již Česká republika splňuje.

V posledních letech došlo k prohloubení problémů jednotlivých **znevýhodněných skupin obyvatelstva** (zdravotně postižení, senioři, menšiny, bezdomovci atd.), a to zejména kvůli dopadům ekonomické recese. Zejména se zvyšuje jejich ohrožení chudobou a je ztížen jejich přístup na trh práce. Příjmovou chudobou bylo v roce 2010 v ČR ohroženo cca 9 % osob, což je však dlouhodobě nejnižší míra příjmové chudoby v celé EU (průměr za EU činí 16 %). Přesto nelze tyto problémy podceňovat, při neřešení hrozí jednak prohlubování sociální exkluze znevýhodněných skupin, jednak zvyšování zastoupení těchto skupin v populaci.¹⁰

BYDLENÍ

Komplexní údaje o bytovém fondu ČR je možné zjistit pouze ze sčítání lidu, domů a bytů. Z časového srovnání údajů vyplývá, že ukazatele bydlení se postupně zlepšují a kvalita obývaného bytového fondu roste.

Intenzita bytové výstavby odráží **regionální rozdíly v životní úrovni a také migrační preference**. Současně však výstavba také souvisí s celkovou ekonomickou situací. V roce 2010 byl ve všech krajích zaznamenán pokles bytové výstavby, související pravděpodobně s důsledky ekonomické recese. Pokračování tohoto trendu lze předpokládat i v průběhu příštích let, a to návazně na recesi a na zvýšení sazby DPH.

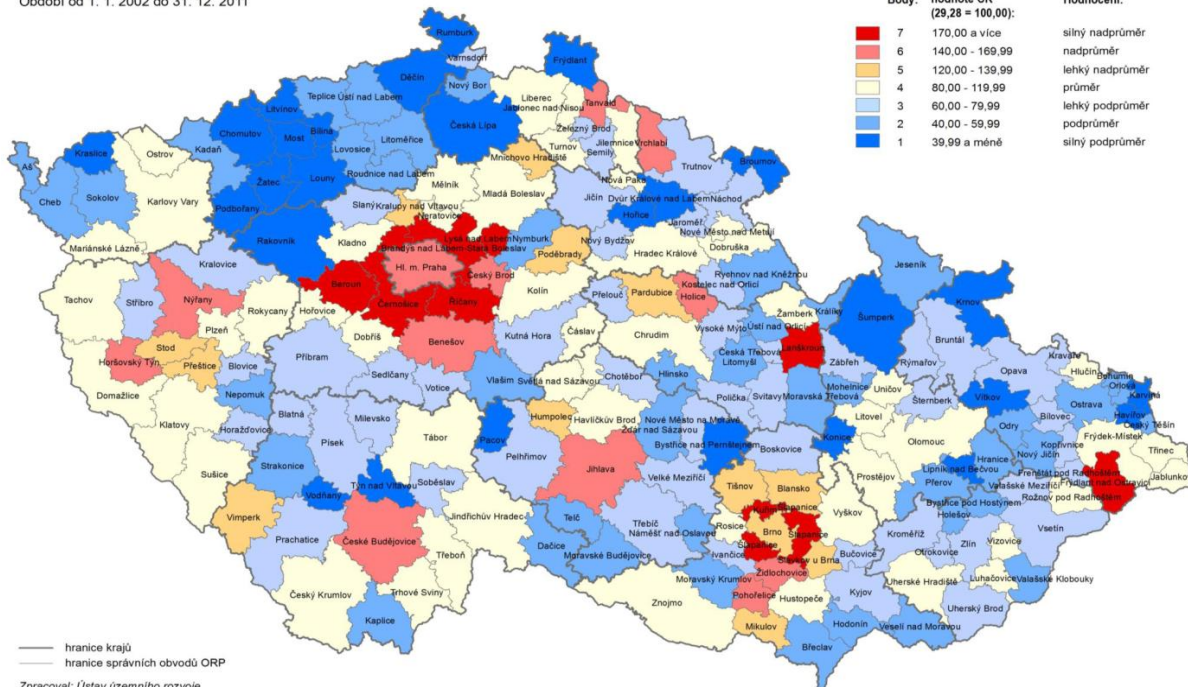
Nejvyšší intenzita bytové výstavby je s velkým náskokem v Praze, Středočeském kraji a Moravskoslezském kraji. Při podrobnějším územním pohledu je intenzita bytové výstavby nejvyšší v širokém okolí dvou největších měst Prahy a Brna, dále v obvodech obcí s rozšířenou působností, kam spadají krajská města, a to platilo nejen v letech 2006–2010, ale i v samotném roce 2010. V období před ekonomickou recesí vykazovala relativně vysokou intenzitu i celá řada obvodů ORP v periferních oblastech. Nejnižší míru bytové výstavby za poslední léta má Ústecký kraj.

Obrazek č. 11: Pozice regionů v desetiletém počtu dokončených bytů na 1000 obyvatel

C4 - ORP

Pozice regionů v desetiletém počtu dokončených bytů na 1000 obyvatel

Období od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2011

¹⁰ viz kap. Sociální vyloučení, str. 36

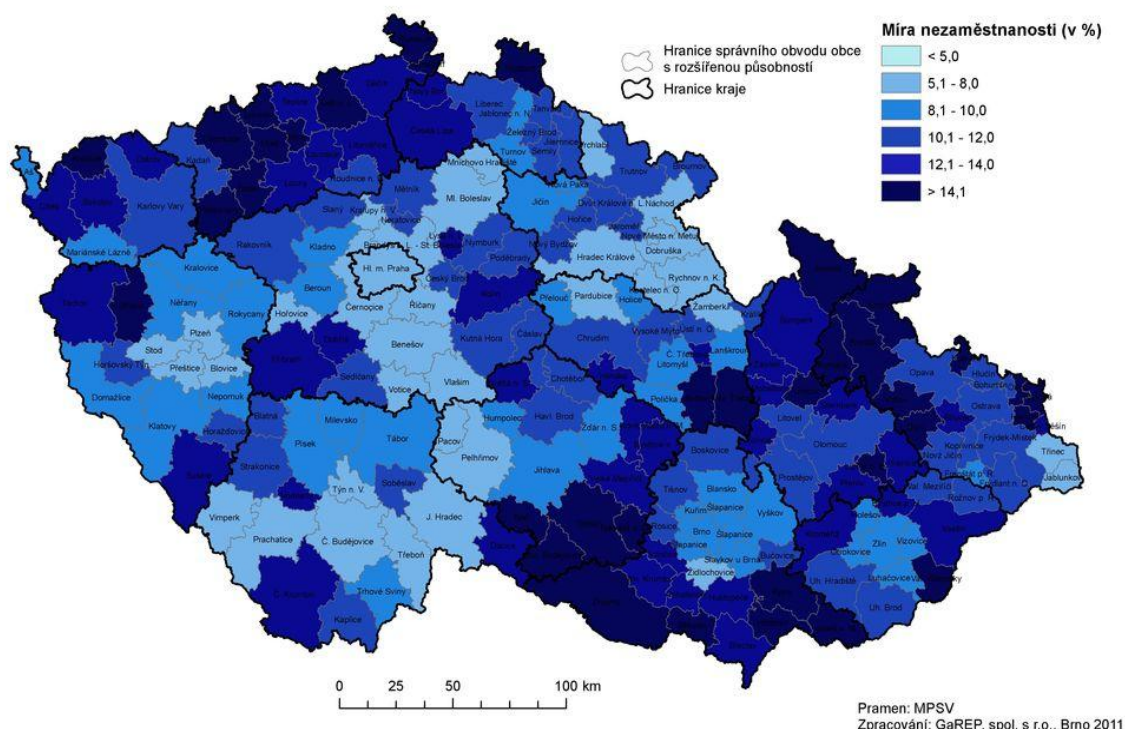
TRH PRÁCE

Na trhu práce v ČR dlouhodobě přetrvávají některé problémy. Trvalým a nejzávažnějším problémem je dlouhodobá nezaměstnanost, především v problémových územích (zejména Ústecký a Moravskoslezský kraj). Častým důsledkem je rezignace na hledání práce, případně „nezaměstnatelnost“ dané osoby. V řadě regionů se v důsledku slabé podnikatelské aktivity a absenci významnějších zaměstnavatelů míra nezaměstnanosti dlouhodobě drží na vysoké úrovni. Navíc ještě stále není překonán nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po práci, a také nesoulad mezi strukturou a kvalitací absolventů škol a potřebami trhu práce. Svou roli zde hraje i nepříliš diferencované uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti. Dlouhodobě nezaměstnaní postupně ztrácejí svou adaptabilitu na trhu práce a fakticky jsou vyloučeni z konkurence na trhu práce. Flexibilnější formy zaměstnávání, které by mohly napomáhat ke zpružnění trhu práce, hrají okrajovou roli.

Z hlediska míry nezaměstnanosti byl vývoj na trhu práce ČR až do poloviny roku 2008 velmi příznivý, od konce roku 2008 se začala nezaměstnanost zvyšovat. Na konci roku 2010 dosáhla míra nezaměstnanosti hodnoty 9,0 %. Z prostorového hlediska je v oblasti trhu práce dlouhodobě nejproblémovějším regionem Ústecký kraj, druhým problémovým územím je kraj Moravskoslezský (oba z hlediska míry nezaměstnanosti i míry dlouhodobé nezaměstnanosti). Průměrná míra nezaměstnanosti ČR je výrazně překročena také v Olomouckém a Karlovarském kraji. V době ekonomické recese došlo k prohloubení meziregionálních rozdílů – nejnižší míry nezaměstnanosti byly na konci roku 2010 zaznamenány v Praze, v ORP Říčany a v Brandýs nad Labem - Stará Boleslav (do 6,0 %), nejvyšší hodnoty byly zaznamenány v ORP Bruntál, Hodonín a Vítkov (nad 18,0 %).

Obrázek č. 12: Míra nezaměstnanosti ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2010

MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI VE SPRÁVNÍCH OBVODECH OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ K 31. 12. 2010

Obecně lze říci, že nižší míry nezaměstnanosti převládají v krajských městech a ostatních významných ekonomických střediscích a v okolí významných dopravních tahů. Naopak vysoké míry nezaměstnanosti dominují v příhraničních oblastech a ve vnitřních periferiích.

Dlouhodobě vyšší riziko nezaměstnanosti je u tzv. rizikových skupin na trhu práce (absolventi, osoby nad 50 let, ale také osoby se zdravotním postižením a další). V posledních letech došlo na úrovni ČR ke zhoršení situace především u věkové skupiny v předdůchodovém věku (50–54, 55–59 let). Ve členění podle vzdělání jsou nezaměstnaností nejvíce postiženy osoby se základním vzděláním nebo

osoby vyučené (bez maturity), jejichž pozice na trhu práce se neustále zhoršuje. U osob s dokončeným vysokoškolským vzděláním je míra nezaměstnanosti stabilně nejnižší. S pokračující ekonomickou recesí lze předpokládat další zvyšování míry nezaměstnanosti, a to především u rizikových skupin a osob s nízkým vzděláním. Snižování jejich uplatnitelnosti na trhu práce pak může způsobit navazující sociální problémy těchto skupin obyvatel.

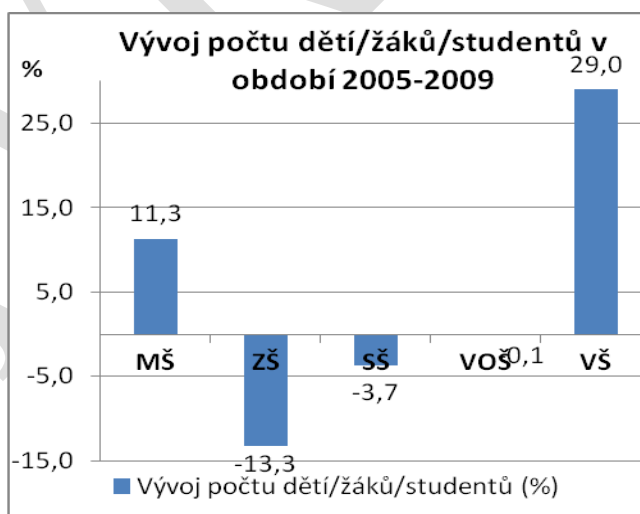
ŠKOLSTVÍ

Školství prochází v posledních letech významnými změnami, které jsou dlouhodobě vedeny snahou dosáhnout **kvalitativní změny v systému vzdělávání** a současně je nutné **reagovat na populační vývoj a změny v demografické struktuře dětí a žáků**. Z hlediska fungování systému se jedná o zavádění školních vzdělávacích programů, důraz na osvojování kompetencí a dovedností). Přesto se v mezinárodních srovnáních dlouhodobě projevuje pokles pozice ČR v žebříčku států; tedy klesají znalosti a dovednosti českých žáků ve srovnání s žáky z jiných států. Rezervy jsou také v zavádění evaluace škol a srovnávacího hodnocení výsledků žáků z jednotlivých škol. Je potřeba dále vzdělávat pedagogické pracovníky především v oblasti didaktických dovedností, průřezových témat, v tématech vlastního hodnocení škol a žáků. Celkově v ČR také není dostatečně rozvinuto celoživotní vzdělávání, které by umožnilo obyvatelům průběžně doplňovat jejich kvalifikaci.

Fungování předškolního, základního a středního školství v regionech zásadním způsobem ovlivní výrazné populační vlny let 1998 – 2008 a to následujícím způsobem:

- oblast předškolního vzdělávání bude ovlivněna nárůstem počtu dětí z populační vlny, která vyvrcholila v roce 2008, kdy se narodilo 120tis.dětí a od té doby počet narozených stále snižuje cca o 1tis. dětí ročně. V roce 2013 bude mateřské školy navštěvovat 360tis. dětí, tj. o 60tis. více než v roce 2008 a dále se bude počet dětí snižovat.

Graf č. 2: Vývoj počtu dětí/žáků/studentů v období 2005-2009

- Oblast předškolního vzdělávání bude nadále ovlivněna nárůstem počtu dětí z populační vlny, která vyvrcholila v roce 2008, kdy se narodilo 120tis.dětí a od té doby počet narozených stále snižuje cca o 1tis. dětí ročně. V roce 2013 bude mateřské školy navštěvovat 360tis. dětí, tj. o 60tis. více než v roce 2008 a dále se bude počet dětí snižovat.
- Oblast předškolního vzdělávání bude nadále ovlivněna nárůstem počtu dětí z populační vlny, která vyvrcholila v roce 2008, kdy se narodilo 120tis.dětí a od té doby počet narozených stále snižuje cca o 1tis. dětí ročně. V roce 2013 bude mateřské školy navštěvovat 360tis. dětí, tj. o 60tis. více než v roce 2008 a dále se bude počet dětí snižovat.
- V základním školství populační nárůst následně zasáhne první stupeň základních škol, kde lze předpokládat nárůst žáků až do roku 2017 (cca o 100 tis. žáků více než v roce 2010), poté bude následovat pomalý, ale dlouhodobý pokles. Ve věkové skupině žáků 2. stupně ZŠ (povinné školní docházky) tato vlna je posunuta o 4-5 let, vrcholu dosáhne po roce 2020. Z hlediska školní docházky bude rozmělněn mezi ZŠ a víceletá gymnázia (na gymnasia odchází cca 12% žáků základních škol). Toto rozdělení vedle ne zcela pozitivního vlivu na vzdělávací proces také negativně ovlivní fungování základních škol.
- Střední školství prochází, v důsledku depopulační vlny z konce 20. století, historicky nejvyšším poklesem žáků (který základní školství již dočasně překonalo), když dočasný nárůst počtu žáků lze očekávat až po roce 2017 (zhruba období 2017 – 2022, pak bude následovat opět pomalý, ale dlouhodobý pokles).
- Populační vlny se dlouhodobě promítanou do rozvoje regionálního školství a jednotlivých územních celků, to především následujícím způsobem¹¹:
 - V důsledku poklesu počtu žáků a snahy o finanční úspory kraje v současné době řeší optimalizaci středního školství. Dochází ke spojování škol a určité redukci počtu škol

¹¹ Rozdělení na rozvojová, stabilizovaná a periferní oblast, viz kapitola regionalizace

zřizovaných krajů. Vedle provozních nákladů s optimalizací souvisí také řešení oborové struktury středoškolského vzdělávání.

- V úrovni předškolního a základního školství zesílí tlak na koncentraci škol do větších sídel. Poroste meziregionální diverzita mezi obcemi v periferních, převážně emigračních oblastech a obcemi v imigračních oblastech. Posílí se proces „dítě jede do školy s rodičem do místa jeho pracoviště“.
- Bez dostatečně aktivní politiky obcí, dojde k významné redukci počtu mateřských a základních škol a jejich zániku v malých obcích, nebo jejich mikroregionech.
- Dále porostou kapacitní problémy předškolního a základního obcí školství u obcí v zázemí velkých měst v souvislosti s prudkým nárůstem populace zejména ve věkovém rozmezí 20-35 let. Tento nedostatek však bude dočasný a ve fázovém posunu odezní během 6-10 let (dle podmínek místního rozvoje).
- V oblasti středního školství lze předpokládat zvýšený tlak na jeho koncentraci do větších center, umožňujících lépe redukci počtu zařízení organizačním slučováním středoškolských zařízení, včetně zvýšení intenzity jejich využití.
- K procesům redukce počtu zařízení významně přispěje fakt, že u značné části škol a školských zařízení všech druhů se negativně projevuje jejich špatný technický stav – budov i jejich vybavení. Jeho zlepšení předpokládá značné investice

ZDRAVOTNICTVÍ

Podobně jako u školství se demografické změny odrážejí také v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb, i když zde jde o jiný typ změn (zejména o stárnutí obyvatel).

V posledních letech se postupně prodlužuje naděje dožití a mění se životní styl obyvatel, a spolu s tím se vyvíjí i těžiště zdravotních problémů. Nejvýznamnějším problémem jsou v současnosti civilizační choroby, především nemoci oběhové soustavy, zhoubné novotvary, diabetes mellitus, duševní poruchy, alergická onemocnění. Nemocnost u těchto typů chorob roste. Ze strany obyvatel je stále podceňována zdravotní prevence.

Dostupnost ambulantní zdravotní péče v ČR obecně roste – dlouhodobě se zvyšuje počet lékařů na 10 000 obyvatel. Problémem je ovšem stárnutí lékařů; v roce 2009 bylo 70 % lékařů starších 50 let věku a tento trend se bude dále prohlubovat. Pokud tedy nebudou výrazněji přibývat mladí lékaři, hrozí do budoucna nedostatek lékařů. Nebezpečí je i v odlivu kvalifikovaných zdravotnických pracovníků v návaznosti na jejich finanční ohodnocení.

S ohledem na procento využití a ekonomiku provozu se mění počet a struktura lůžkových zdravotnických zařízení. Počet lůžek na 10 000 obyvatel mírně klesá, mění se struktura lůžkových zařízení: klesá počet nemocnic, ubývají i odborné léčebné ústavy, naopak přibývají lázeňské léčebny a vznikají i zařízení pro paliativní péči (hospice). Trendem je snižování počtu lůžek akutní péče ve prospěch péče následné. Z regionálního pohledu je dostupnost zdravotnických zařízení velmi rozdílná. Koncentrována jsou především ve velkých městech (zejména krajských a okresních, menší zařízení i v obcích ORP), zatímco z periferních oblastí je potřeba za těmito službami dojíždět. V souvislosti s redukcí spojů veřejné dopravy se tak dostupnost zdravotní péče může pro některé skupiny obyvatel postupně zhoršovat.

Obecným problémem je špatný stav zdravotnické infrastruktury, tj. jak budov, tak také vybavení zdravotnických zařízení. Nutnost rekonstrukcí budov i obnova přístrojového i dalšího vybavení je však limitována finančními možnostmi zdravotnických zařízení. Přitom kvalita poskytované péče závisí – kromě kvalifikovaného personálu – právě na vybavení daného zdravotnického zařízení.

Na poskytování zdravotní péče mají zásadní vliv její legislativní podmínky. Ve srovnání s ostatními státy EU dosahuje ČR velmi vysokých hodnot v počtu návštěv ambulantních lékařů na obyvatele, tento trend však – pravděpodobně návazně na zavedení regulačních poplatků – postupně klesá. V souvislosti se změnami nemocenského pojištění klesá i procento pracovní neschopnosti, ale roste průměrná délka trvání jednoho případu. Počet případů hospitalizace v nemocnicích sice dlouhodobě roste, ale doba pobytu v nemocnici se zkracuje (vliv pravděpodobně opět mají regulační poplatky).

Otázkou je, zda je tento pokles skutečně projevem regulace nadbytečné zdravotní péče, nebo jen odráží finanční situaci potenciálních pacientů.

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Na území ČR není v současnosti síť sociálních služeb zcela rovnoměrná a současně obsah této sítě není jasně definován. Přitom s pokračujícím stárnutím obyvatel bude zájem o sociální služby stabilně narůstat.

Celkově jsou sociální služby v ČR poskytovány přibližně 700 tisícům klientů, tedy zhruba 7 % obyvatel. Dostupnost služeb je obecně lepší v městských aglomeracích, horší v periferních regionech.

Ze spektra služeb sociální péče¹² je nejvíce zastoupena pečovatelská služba (26,8 % poskytovatelů sociálních služeb vedených v registru MPSV; stav 2010), s velkým odstupem následují domovy pro seniory (16,0 %), denní stacionáře (9,0 %) a odlehčovací služby (8,7 %). Nejčastěji zastoupenou službou sociální prevence¹³ je sociální rehabilitace (14,8 % poskytovatelů), sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (13,5 %), nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (11,9 %), azylové domy a terénní programy (shodně 10,3 %). Na úrovni krajů se projevují výraznější rozdíly v počtech lůžek zejména u azylových domů, domovů se zvláštním režimem, sociálních služeb poskytovaných ve zdravotnických zařízeních ústavní péče a týdenních stacionářů.

Vzhledem ke stárnutí populace se bude projevovat vyšší tlak na některé druhy zařízení sociálních služeb. Lze předpokládat, že ve střednědobém horizontu nebude kapacita domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem (v nichž bývají služby poskytovány především seniorům) dostačovat. Kapacita domovů pro osoby se zdravotním postižením je v současnosti dostatečná a poptávka po tomto druhu služby se spíše snižuje. Aktuální a do budoucna rostoucí potřebou je rekonstrukce budov a obnova vnitřního vybavení v zařízeních sociálních služeb.

U pobytových zařízení sociálních služeb je důležité pokračovat v jejich transformaci, deinstitucionalizaci a humanizaci. Trendem však je preference domácí péče před ústavní. Poskytování maximální míry sociálních služeb v domácím prostředí klienta je jednak méně finančně náročné než jeho pobyt v určitém zařízení (a také umožňuje racionálně hospodařit s kapacitami těchto zařízení), jednak – a to zejména – má příznivější dopad i na uživatele sociálních služeb.

V roce 2009 pobíralo plný starobní důchod celkem 1,5 milionu osob. Počet příjemců plného starobního důchodu – mj. i v souvislosti s pokračujícím stárnutím populace – dlouhodobě roste. Rozevírají se však nůžky mezi výší průměrného starobního důchodu a průměrné čisté mzdy, což může spolu s dalšími ekonomickými vlivy znamenat pro seniory do budoucna nutnost pokračovat v ekonomické činnosti i po dosažení důchodového věku a vyvolávat i další negativní jevy (chudoba, sociální vyloučení atd.).

KULTURA

Oblast kultury soustřeďuje škálu aktivit: umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní dědictví, církve a náboženské společnosti, rozhlasové a televizní vysílání, provádění autorského zákona a další. Specifickým rysem kultury je značný význam neprofesionálních aktivit, zejména zájmové a spolkové činnosti. Často se – především na venkově – vyskytují divadelní spolky a další sdružení, zajišťující společenské a kulturní akce. Neprofesionální aktivity jsou zaměřeny především na lokální či regionální tradice, které jednak zvyšují atraktivitu území pro cestovní ruch, ale zejména posilují identifikaci a vazby obyvatel s regionem, v němž žijí.

Nabídka kulturních aktivit různých typů a různých žánrů je v ČR velmi široká. Existuje hustá síť kulturních organizací různého charakteru, včetně nestátních neziskových a privátních (knihovny, divadla, orchestry, muzea, filmové přehlídky a festivaly atd.). Přestože se infrastruktura těchto organizací postupně zlepšuje, je jejich technické vybavení často zastaralé a jsou nutné značné investice do jeho údržby a obnovy; oblast kultury je však dlouhodobě finančně poddimenzována. Kulturní instituce národního a nadnárodního významu jsou koncentrovány především v Praze a Brně, v ostatních krajských a okresních městech jsou lokalizovány spíše instituce regionálního a

¹² Služby, jejichž hlavním cílem je zabezpečovat klientům základní životní potřeby, které nemohou být zajištěny bez péče a pomoci jiné osoby. (cit. Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči, MPSV 2010)

¹³ Služby sloužící zejména k předcházení sociálnímu vyloučení osob, které jsou ohroženy sociálně negativními jevy. (cit. Vybrané statistické údaje o financování sociálních služeb a příspěvku na péči, MPSV 2010)

subregionálního významu. Nadregionální a národní význam mají také některé pravidelné festivaly konané v různých místech v ČR.

V České republice se nachází značný počet památkových objektů (hrady, zámky, kláštery, kostely, zříceniny, mlýny, věže apod.). Počet objektů zpřístupněných veřejnosti se průběžně zvyšuje, ale počet návštěvníků nepatrně klesá. Atraktivitu památek významně podporují různé doprovodné programy, jež návštěvnost konkrétních objektů značně zvyšují. Udržitelný rozvoj a zhodnocování kulturně-historického potenciál těchto památek, je možné efektivně zabezpečit prostřednictvím aktivit cestovního ruchu.

Hrozbou pro regionální a lokální kulturu je proces globalizace, jenž vede k postupné ztrátě regionální či lokální identity. Globalizace je spojována především s komercializací českého kulturního prostředí – média se orientují zejména na komerční produkci, která může vést k nežádoucí unifikaci globálního vkusu. Proti globalizaci však stojí (zejména v některých regionech) silné a stále živé místní tradice a identifikace obyvatel s jejich regionem, jež rozmachu globalizované kultury zamezují.

SOCIÁLNÍ EXKLUZE

Sociální vyloučení (exkluze)¹⁴ je jedním z největších současných sociálních problémů České republiky. Jsou jí ohroženy různé skupiny obyvatel – nejmarkantnějším příkladem jsou romské komunity, ale hrozba exkluze se týká také např. seniorů, nízkopříjmových skupin a dalších. Kromě sociálních důsledků má exkluze i prostorové souvislosti, kdy kumulací osob ohrožených sociální exkluzí v určitém prostoru vznikají sociálně vyloučené lokality. Problémem těchto lokalit je zejména nízká kvalita domovního a bytového fondu, přeplněnost bytů, nevyhovující infrastruktura, vysoké náklady na chod bytů (energetické úniky, plýtvání) i na údržbu bytového fondu, obývání bytů bez nájemních smluv, nedostatečná právní ochrana nájemníků a špatně vymahatelné pohledávky majitelů bytového fondu. Vyskytují se také různé negativní jevy, např. chudoba, předlužení, závislosti (gambling, alkohol, drogy) atd. Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit mají také obecně nízké právní vědomí a nízkou důvěru v instituce (včetně policistů a soudů). Jedním z nejtěžších problémů sociálně vyloučených lokalit je také lichva. Tyto jevy pak následně generují nadprůměrnou míru kriminality v daných lokalitách. Klíčovým předpokladem začleňování sociálně vyloučených obyvatel je jejich integrace do vzdělávacího procesu a na trh práce. Ta je však obvykle velmi problematická. V rámci vzdělávacího systému jsou nedostatečně nastaveny mechanismy umožňující inkluzivní přístupy. Kromě sociálních důsledků má exkluze i prostorové souvislosti. Kumulace osob ohrožených sociální exkluzí vzniká nadměrným vyčleňováním žáků se sociálním znevýhodněním především romských dětí z běžných tříd; minimum z nich pak pokračuje ve studiu na střední škole. Rezervy jsou i ve vzdělávání pedagogických pracovníků pro práci s dětmi ze sociálně vyloučeného prostředí a s dětmi z odlišného kulturního prostředí, zejména dětí Romů.

Mezi sociálně znevýhodněné oblasti jsou řazeny ORP vykazující dlouhodobou nezaměstnanost a výskyt sociálně vyloučených lokalit a lokalit ohrožených sociálním vyloučením. Toto je spojeno mimo jiné s potenciálním sociálním napětím a s vyšším výskytem sociálně-patologických jevů (drogy, lichva, gamblersství).

Vysoká nezaměstnanost sociálně vyloučených obyvatel je spojená především s jejich nízkou kvalifikací; v některých případech lze hovořit až o „nezaměstnatelnosti“ těchto obyvatel. Nezaměstnanost vede k materiální chudobě, negativním sociálním důsledkům (vyloučení z participace na sociálním a ekonomickém životě, závislost na sociálních dávkách) i psychickým důsledkům (rezignace na další hledání práce, ztráta pracovních návyků, podléhání závislostem aj.).

Na negativním povědomí veřejnosti o sociálně vyloučených obyvatelích se významnou měrou podílejí média – zejména zdůrazňováním negativních témat, např. kriminalita, závislosti a výskyt sociálně patologických jevů v těchto lokalitách. Tento negativní mediální obraz pak může prohlubovat negativní vztah obyvatel majoritní společnosti k obyvatelům sociálně vyloučených lokalit a potenciálně nastartovat sociální či etnické nepokoje.

REGIONÁLNÍ DISPARITY V ÚZEMNÍ SOUDRŽNOSTI

Z hlediska územní soudržnosti vznikají disparity především v důsledku socioekonomické vývoje. Při hodnocení jsou proto akcentovány především faktory charakterizující některé rysy populačního vývoje,

¹⁴ Informace v této kapitole pocházejí především ze Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015 (Úřad vlády ČR, 2011).

ekonomického uplatnění obyvatel a životních podmínek v území. Tyto ukazatele jsou nepřímým odrazem témat hodnotitelných jen se značným zjednodušením (např. územní podmínky, dopravní charakteristiky apod.).

Hodnocení území soudržnosti a vymezení typů oblastí proto vychází z následujících ukazatelů:

- přirozený přírůstek (rozdíl živě narozených a zemřelých) na 1000 obyvatel;
- migrační saldo (rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými) na 1000 obyvatel;
- index stáří (poměr počtu obyvatel starších 65 let a obyvatel ve věku 0–14 let);
- počet dokončených bytů v přepočtu na 1000 obyvatel;
- počet ekonomických subjektů v přepočtu na 1 000 obyvatel;
- míra nezaměstnanosti (poměr dosažitelných uchazečů o zaměstnání a počtu EAO);
- počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání v přepočtu na 1 volné pracovní místo.

Všechny ukazatele jsou spočteny jako průměry za pětileté časové období (2006–2010), aby byly eliminovány krátkodobé výkyvy hodnot a zohledněny vývojové trendy. U každého SO ORP je vypočten prostý průměr hodnot vyjadřujících stav ukazatele ve vztahu k úrovni ČR – dosažené hodnoty jsou za účelem odstranění deformací extrémními hodnotami normovány v intervalu 0 – 1 (hranice jsou přiřazeny nejhorším a nejlepším hodnotám). Normování proběhne dle vzorce $y = (x - \text{Min}) / (\text{Max} - \text{Min})$. Celkový průměr vypočtený z takto získaných hodnot jednotlivých ukazatelů je vztážen vůči normované hodnotě za ČR – výsledná hodnota vyjadřuje souhrnné hodnocení úrovně socioekonomické situace daného SO ORP vůči průměru ČR.

Z hlediska číselného vyjádření trendu vývoje regionálních disparit v úrovni územní soudržnosti u vybraných kategorií územních celků byla zjištěná data uspořádána do tabulky č. 3. Tabulka přibližuje vývoj rozdílů hodnot vybraných ukazatelů využitých k vytvoření typologií z hlediska územní soudržnosti mezi ORP a kraji. K zachycení těchto rozdílů byl využit variační koeficient. Na obou prostorových úrovních se snížily rozdíly pouze u míry nezaměstnanosti (a to výrazně). Výrazně vzrostly rozdíly mezi ORP v počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo. Při pohledu na vývoj disparit nelze zachytit jednoznačný trend ukazatelů spojených s obyvatelstvem. Dle HDP je ale zřejmé, že rozdíly v ekonomické produkci regionů se zvyšují.

Tabulka č. 3: Vývoj regionálních rozdílů ČR – Variační koeficienty vybraných ukazatelů v letech 2006–2010

	variační koeficient	2006	2007	2008	2009	2010	změna 2010/2006
Index stáří	mezi ORP	13,7	13,6	13,7	13,7	13,9	+ 1,5 %
	mezi kraji	10,6	10,1	9,6	9,1	8,7	- 17,3 %
Intenzita bytové výstavby	mezi ORP	85,0	94,1	75,3	73,8	58,3	- 31,4 %
	mezi kraji	38,1	51,5	39,5	38,4	41,6	+ 9,2 %
Míra nezaměstnanosti	mezi ORP	41,5	41,8	35,4	27,4	25,7	- 38,1 %
	mezi kraji	35,1	33,8	27,7	22,7	20,6	- 41,4 %
Počet uchazečů na 1 VPM	mezi ORP	97,1	93,8	91,9	188,0	201,2	+ 107,3 %
	mezi kraji	56,6	58,8	46,9	48,2	38,1	- 32,8 %
HDP na obyvatele	mezi kraji	35,4	37,1	37,6	39,8	–	+ 12,3 %*
	mezi kraji bez Prahy	7,9	7,9	8,8	9,3	–	+17,7 %*

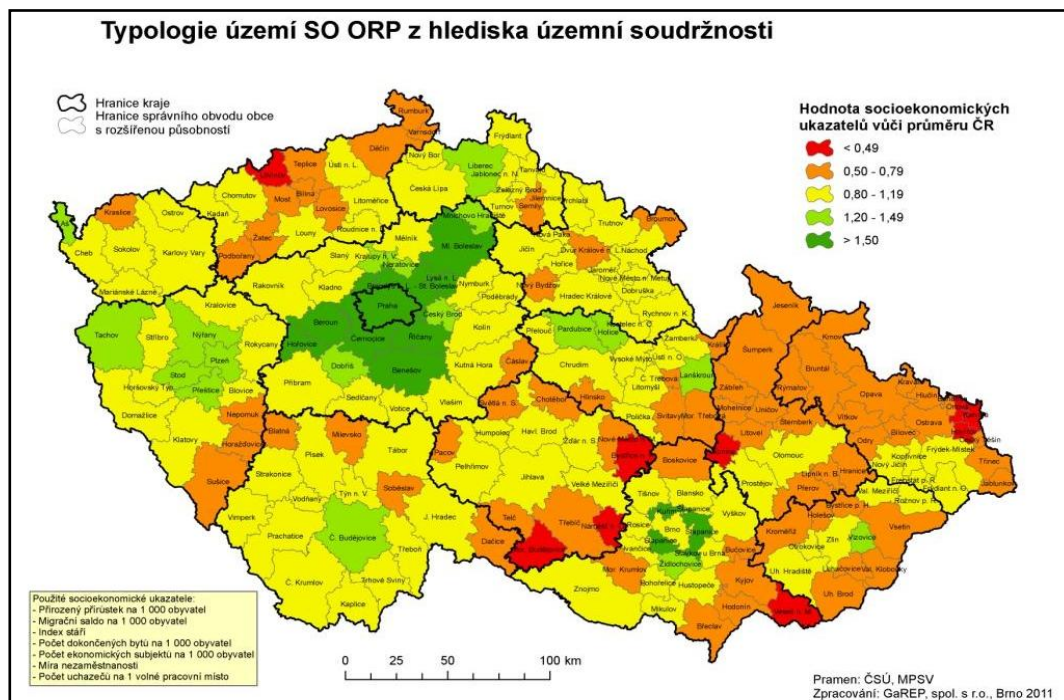
Pramen: Český statistický úřad; pozn.: * změna 2009/2006

Z hodnocení vyplývá **výrazně horší situaci moravských regionů (což je velmi významnou měrou ovlivněno dlouhodobou zápornou migrací)**. Území pod průměrem ČR jsou obvykle ve vnitřních periferiích (na hranicích krajů) či v horských oblastech. Souvislá ohrožená území se koncentrují na hranici se Slovenskem a na Jeseníku. Na základě typologie lze identifikovat míru vlivu velkých center na celkovou

socioekonomickou situaci jejich zázemí. Praha akceleruje rozvoj území i relativně vzdálených, rozvíjející se prstenec území lze vidět kolem Brna, pozitivně vystupují i území krajských měst v Čechách. Potvrzuje se úzký vztah mezi územími zachycenými v rámci typologie jako prostory s kumulací problémů a různými způsoby vymezovanými periferními územími ČR.

NÁVRH

Obrázek č. 13: Typologie území SO ORP z hlediska územní soudržnosti

2.2.3 ENVIROMENTÁLNÍ UDRŽITELNOST

Kapitola environmentální udržitelnost zachycuje vývoj a stav základních charakteristik životního prostředí a vybavenosti technickou infrastrukturou, které stejně jako ekonomické i další ukazatele odráží rozvoj a vyspělost regionů. Zvláštní důraz je kladen na rizika ohrožení mimořádnými událostmi, jelikož tyto události se i v České republice se změnou klimatu vyskytují stále častěji a výrazně svými dopady rozvoj jednotlivých regionů negativně ovlivňují.

VÝVOJ A STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

V průběhu historického vývoje byla díky rozvoji ekonomických činností člověka původně přírodní krajina na naprosté většině území ČR více či méně pozměněna (z přirozených ekosystémů se staly ekosystémy umělé), což přineslo řadu negativních důsledků, které je nutné řešit prostřednictvím nástrojů ochrany životního prostředí. Od kvality životního prostředí a technické infrastruktury se odvozuje kvalita života obyvatel jednotlivých regionů, přičemž dosažení co nejvyšší hodnoty jedním z cílů veškerých rozhodovacích činností. Mezi prioritní oblasti ochrany životního prostředí patří v současné době nakládání s odpadními vodami, nakládání s odpady, ochrana ovzduší a klimatu a ochrana přírodních hodnot krajiny a její udržitelné využívání.

Během posledních 40. let došlo k rychlým a **významným změnám ve využívání české krajiny** (sclování pozemků apod.). Změny, které nastaly po roce 1989, jsou spojeny především s procesem suburbanizace. Ve vývoji od roku 2000 je trend stavu životního prostředí stagnující s poměrně výraznými meziročními výkyvy – zátěže životního prostředí v ČR se vyvíjejí v úzké vazbě na výkonnost ekonomiky a postupně se svým charakterem a strukturou přibližují stavu v zemích EU-15. Měrná zátěž životního prostředí na jednotku ekonomického výkonu klesá, je však z historických důvodů nadále vyšší než představuje průměr zemí EU-27 a EU-15 (podle Zprávy o životním prostředí ČR 2009. Praha: MŽP, Cenia, 2010).

K nejvýznamnějším změnám posledních dvou desetiletí spojených se **suburbanizací** a pozměněnou lokalizací ekonomických činností patří velmi intenzivní změny funkčního využití příměstských a městských krajín – rozsáhlou výstavbou komerčních zón a residenčních čtvrtí, (se zvýšenými nároky na dopravu spojenou s každodenním dojížděním do zaměstnání) většinou bez přiměřené dopravní a technické infrastruktury a nedostatečnou nabídkou služeb. Se suburbanizací a další výstavbou je spojeno také nekonceptní zabírání kvalitní půdy, omezování přirozených rozlivů povodní v nivách a

fragmentace krajiny. Přístup ke krajině a půdě se odráží ve vysoké větrné a vodní erozi, která za poslední roky velmi zesílila jako následek špatného hospodaření na půdě.

Neřízený rozvoj ekonomických činností včetně ekologických deficitů z minulých desetiletí negativně přispívá k přetrvávání znečištění ovzduší a hlukové zátěže v sídlech a podél komunikací. Plošné znečištění je stále výrazné v části Moravskoslezského a Ústeckého kraje (industriální a postindustriální oblasti), kde špatný stav životního prostředí závažně ohrožuje zdraví obyvatel.

Ke zhoršení kvality životního prostředí (především ovzduší, zatížení hlukem, často dochází i ke znečištění vod) a změně rázu krajiny dochází i díky **těžbě surovin**, avšak paralelně dochází v posledních letech k značným investicím do revitalizací a rekultivací dotčených území. Významnější geologické zásoby a zdroje minerálních energetických surovin na území ČR jsou pouze u uranové rudy, černého (Hornoslezská pánev) a hnědého uhlí (Podkrušnohorská pánev). Ropa a zemní plyn mají spíše lokální význam. Nerudní suroviny (zejména keramické a sklářské suroviny, vápence a cementářské suroviny) představují – po energetických nerostných surovinách – nejvýznamnější skupinu nerostných surovin na území ČR. Těžba většiny dalších surovin byla ve většině případů omezena nebo ukončena.

Přestože se hodnoty většiny ukazatelů o stavu životního prostředí za posledních 20 let zlepšila, je nutné neustále systémově řešit dopady lidské činnosti, kdy přínosy a vyvolané náklady a dopady jsou rozděleny nerovnoměrně. Tyto dopady minimalizovat, a to především prostřednictvím zvýšené péče o chráněná území, půdy a kvalitu vod i snižováním energetické spotřeby a využíváním obnovitelných zdrojů. Měly by být minimalizovány rozpory mezi ochranou přírody a možnostmi využití přírodního potenciálu ke zlepšení sociálních a ekonomických podmínek života obyvatel v chráněných územích.

Území se zvýšenou ochranou přírody zaujímají 16,5 % rozlohy ČR. V rámci soustavy Natura 2000 bylo v ČR vymezeno 41 ptačích oblastí. V Národním seznamu evropsky významných lokalit bylo zařazeno 1 082 lokalit. Plošné zastoupení chráněných území v České republice odpovídá celosvětovému i evropskému standardu, nicméně stav přírodních stanovišť a evropsky významných druhů živočichů a rostlin je neuspokojivý. Rozložení chráněných území v rámci ČR a krajů je značně nerovnoměrné a koncentruje se v hraničních horských oblastech, což je dáno zejména existencí zvýšených přírodních a krajinných hodnot. Krajem s nejvyšším podílem chráněných území je Jihočeský (40,8 %), nejnižší podíl vykazuje Jihomoravský kraj (5,6 %).

Mezi aktuální témata poslední doby patří bezesporu bezpečnost a ochrana obyvatel, ať už před vlivy antropogenními (např. války, radiační havárie apod.) či přírodními, kdy postupnou změnou klimatu a také často jako důsledek lidských činností narůstá četnost a intenzita případů neočekávaných živelních pohrom (zejména povodně a vichřice, dále také sesuvy půdy, požáry...), proto je třeba předcházet těmto pohromám a v případě jejich výskytu maximálně omezit jejich negativní dopady. Prevence je v těchto případech z ekonomického hlediska nejvýhodnější.

Změna klimatu může zapříčinit celou škálu negativních dopadů, mezi něž patří závažné dopady na hydrologii a vodní hospodářství (pokles průměrných průtoků vodních toků), na zemědělství (pozitivně – prodloužení bezmrazového období i negativně – extrémně vysoké teploty, sucho), na lesní ekosystémy (posun lesních vegetačních stupňů, a tím i k přirozeným změnám druhové skladby) atd.

Veřejné zájmy lokálního i regionálního rozsahu, jako zejména povodňová ochrana (vč. využití protierozních opatření, ochrany přirozených rozlivů, revitalizace vodních toků a údolních niv) a adaptace na klimatickou změnu (vč. nakládání se srážkovými vodami v urbanizovaných územích a obnovy přirozených krajinných struktur) je třeba dostatečně a komplexně zohledňovat při územním plánování a provádění pozemkových úprav i dalších činností v krajině.

STAV JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Využití půd

Více než polovina území ČR je využívána pro zemědělskou činnost, jejíž některé vlivy významně zasahují i mimo obhospodařované plochy. K 31. 12. 2010 zaujímala rozloha zemědělské půdy 53 % území ČR, její výměra však dlouhodobě klesá. Lesní pozemky 33,7 %, jejich rozloha pozvolna narůstá. Zbytek rozlohy ČR tvoří vodní plochy, zastavěné plochy a nádvoří a ostatní plochy. Procento zornění dosáhlo hodnoty 71,1 % a dlouhodobě mírně klesá, naopak dochází k rozšiřování ploch trvale travních porostů, výrazný je také nárůst podílu zastavěných ploch. Ve využití ploch jsou v rámci ČR zřetelné výrazné meziregionální rozdíly v závislosti na poloze a způsobu hospodaření v krajině.

Více než polovina orné půdy je v ČR ohrožena a každoročně poškozována **erozí**, aktuální vodní eroze postihuje 40 % orné půdy. Větrnou erozí je potenciálně ohroženo 10,4 % orných půd, především na jižní Moravě a v Polabí. Významná je i plocha zemědělské půdy ohrožená utužením a okyselováním. Degradací utužením je ohroženo 40 % zemědělské půdy, významná je i plocha půd zranitelných okyselováním (acidifikací). Na druhou stranu se zvyšuje podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy.

Základním nástrojem pro plánování krajiny jsou komplexní pozemkové úpravy, které vytváří podmínky pro zlepšení životního prostředí, ochranu a zúrodnění půdního fondu (např. ochrana před erozí), vodní hospodářství (stabilizace vodního režimu) a zvýšení ekologické stability krajiny, ale zpřístupnění pozemků také zlepšuje prostupnost krajiny a zvyšuje její turistický potenciál. I proto by mělo dojít k urychlení komplexních pozemkových úprav a zvýšení jejich efektivity (ke konci roku 2010 byly v ČR ukončeny komplexní pozemkové úpravy pouze na 6,4 % z celkové výměry území ČR, na 5,1 % území ČR jsou rozpracované).

Voda

Jednou ze základních složek životního prostředí je voda. Z hlediska jakosti vody má již jen několik úseků vodních toků nehorší, tj. V. třídu jakosti vod podle základní klasifikace ukazatelů, a většina hodnocených úseků vodních toků patří do I. až III. třídy jakosti vod. Z vodohospodářského hlediska jsou významná území chráněných oblastí přirozené akumulace vod (CHOPAV), kterých je v ČR 18 o celkové výměře 18 000 km². Znečišťování povrchových vod se snižuje pokračující výstavbou čistíren odpadních vod, pokles spotřeby vody v průmyslu i v domácnostech se zastavuje a dosahuje rovnovážného stavu mezi úspornými opatřeními a potřebami. Nadále stoupá vybavenost obcí vodohospodářskou infrastrukturou (viz dále).

Kvalita podzemních vod v jednotlivých regionech ČR se značně různí, a to především v závislosti na geologickém podkladu a ekonomických činnostech, které v dané oblasti převládají. U většiny sledovaných míst je patrné zasažení vod zejména dusíkatými látkami, které se vyplavují jako důsledek zemědělské činnosti v krajině (zejména řeka Dyje, Odry, dolní Vltava) a představují významný dlouhodobý indikátor hlavně antropogenního znečištění, neboť ve vodě jsou poměrně stabilní, což dokazuje i jejich výskyt ve všech typech objektů podzemních vod sítě jakosti. Ostatní prvky vyskytující se v podzemních vodách jsou rozptýleny v menším množství spíše bodově.

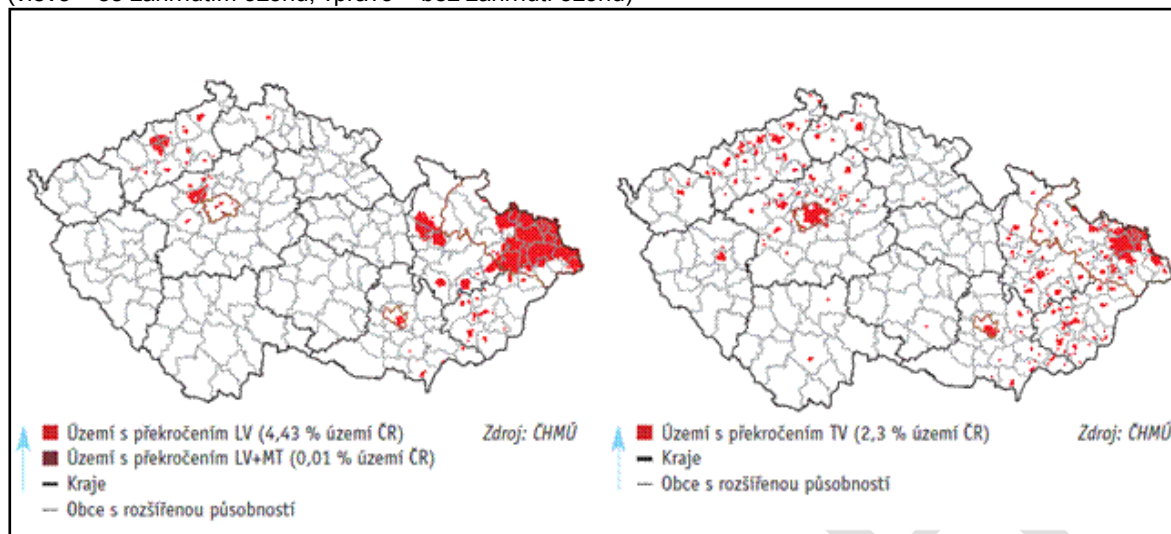
Hydroekologická funkce krajiny je vážně narušena rozsáhlými vodohospodářskými úpravami, které často nejsou v souladu s přírodě blízkým řešením, a také způsobem hospodaření ve volné i urbanizované krajině. V souvislosti s uvedenými skutečnostmi se rovněž nedaří stabilizovat vodní režim v krajině, což se nadále projevuje snižováním zásob podzemních vod, nepříznivými průtoky, vodní erozí spojenou s eutrofizací vod a z hlediska ekologické stability krajiny celkově nepříznivým stavem vodních toků a údolních niv. Důsledkem snížené schopnosti zadržení vody v krajině jsou mimo jiné ničivé povodně, a to jak na lokálním, tak na velkoplošném území. Fenoménem z poslední doby jsou přívalové povodně, působící místně a s ničivou silou.

Ovzduší

Stav životního prostředí v České republice stále není z hlediska kvality ovzduší na některých místech vyhovující. Oblasti, kde dochází k překročení imisních limitů, nemají plošný, ale územně ohraničený charakter. Jedná se o průmyslově zatížené regiony, oblasti s intenzivní silniční dopravou a malá sídla, kde znečištění pochází především z vytápění domácností. V těchto hustě osídlených regionech, mezi které patří část Moravskoslezského a Ústeckého kraje, Praha, Brno a některé další lokality v ČR, představuje zhoršená kvalita ovzduší riziko dlouhodobých dopadů na zdraví obyvatel. Zatímco znečištění ovzduší z veřejné energetiky a průmyslové výroby se snižuje, tak roste negativní vliv dopravy.

Obrázek č. 14: Oblasti ČR s překročenými imisními limity pro ochranu zdraví v roce 2009

(vlevo – se zahrnutím ozonu, vpravo – bez zahrnutí ozonu)

Pramen: Zpráva o životním prostředí České republiky. Praha: MŽP, Cenia, 2009

TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA

Vodovody, kanalizace

V rozvoji technické infrastruktury – kanalizačních systémů a čistíren odpadních vod – došlo v posledních letech (především s přílivem financí z evropských zdrojů) k výraznému zlepšení. Došlo k výraznému nárůstu počtu obyvatel napojených na kanalizační systémy, počtu čistíren odpadních vod i délky kanalizačních sítí. Přesto řada obcí, především v odlehlých nebo hůře dostupných oblastech, nemá dosud vodovod a ČOV. V oblastech s členitým terénem nebo s roztržitou sídelní strukturou jsou obvyklé způsoby řešení finančně značně náročné.

Vodou z veřejných vodovodů bylo v roce 2010 zásobeno 93,1 % obyvatel ČR (podíl zásobení v roce 2004 činil 91,6 %). Nejnižší podíl zásobených obyvatel je setrvale v Plzeňském a Středočeském kraji. Růst jejich míry napojení byl mírně nadprůměrný. Největšího pokroku ve výstavbě vodovodů dosáhl Kraj Vysočina, k významnému zlepšení došlo i v krajích Zlínském a Olomouckém.

Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci s ČOV se od roku 2002 do roku 2010 zvýšil ze 71,7 % na 77,0 %, což je sice pozitivní fakt, nicméně zůstává stále značné množství obcí, jejichž odpadní vody nejsou čištěny. Nejvíce je napojených obyvatel (vyjma Prahy) v Karlovarském kraji, kde je obecně vysoký stupeň urbanizace a v Jihomoravském kraji. Nejhorší je situace v Libereckém a Královéhradeckém kraji.

Energetická infrastruktura

Současný energetický mix ČR je založen na vysokém využití domácích zdrojů primární energie. Jejich podíl na konečné spotřebě činí cca 50 %. V případě elektřiny výroba z domácích zdrojů pokrývá cca 96 % domácí spotřeby. Podíl výroby tepla z domácích paliv ve všech zdrojích tepla činí cca 60 %, v centralizovaných zdrojích (teplárnách a výtopnách) je to více než 80 %. Z hlediska zabezpečení výkonové bilance vykazovala ke konci roku 2008 ČR volnou kapacitu na úrovni 30 % maximálního zatížení. Struktura výkonových a regulačních rezerv je plně dostačující pro udržení spolehlivého provozu, ve všech kategoriích regulačních služeb existuje převaha disponibilní kapacity nad potřebami. Strategie Evropa 2020 chce zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie v naší konečné spotřebě energie na 20 %. V roce 2009 činil tento podíl v ČR 6,8 %.

V energetické infrastruktuře vázne systémová provázanost energetických zdrojů při využívání alternativních výrobních elektrické energie větrnými a fotovoltaickými elektrárnami, což ohrožuje energetickou bezpečnost České republiky. Z tohoto důvodu jsou nutná opatření v oblasti výstavby zálohových zdrojů, posilování energetických sítí, změny jsou nutné i v oblasti teplotní.

Odpadové hospodářství

Celková produkce odpadů v ČR se od roku 2005 pohybuje kolem hodnoty 25 mil. tun, z toho přes 20 mil. tun tvoří odpad podnikový, zbytek odpad komunální, avšak produkce komunálního odpadu na osobu postupně mírně roste. Průměrná produkce komunálního odpadu na obyvatele v ČR dosáhla v roce 2010 hodnoty 317 kg/obyvatele, přičemž nejvyšší produkce na obyvatele byla ve Středočeském kraji (416 kg/obyv.) a dále v krajích Jihočeském a Pardubickém, naopak nejnižší produkce na obyvatele dosahuje kraj Plzeňský (239 kg/obyv.). Nejčastějším způsobem nakládání s komunálními odpady je stále jejich odstraňování skládkováním – v roce 2009 pak činil podíl skládkovaného komunálního odpadu 91,1 %. K pozitivní změně došlo v oblasti materiálového využití, jehož podíl v roce 2009 dosáhl 26,1 %.

Výše produkce podnikového odpadu souvisí s počtem a typem lokalizovaných podniků v území, proto produkce podnikového odpadu výrazně dominuje v Hl. městě Praze (téměř 35 % z celkové produkce podnikových odpadů v ČR), vysoká je rovněž produkce v Moravskoslezském a Jihomoravském kraji.

Rizikem pro životní prostředí, zejména čistotu povrchových a podzemních vod jsou staré ekologické zátěže (SEZ). Jejich systematické odstraňování začalo ve větší míře až po r. 1990, přesto je jich na území ČR stále přes 3 000, z toho cca 17 % s extrémním nebo vysokým rizikem pro životní prostředí. Nejvíce SEZ je lokalizováno v Středočeském a Ústeckém kraji.

2.2.4 REGIONÁLNÍ DISPARITY V ENVIRONMENTÁLNÍ UDRŽITELNOSTI

Hodnocení v oblasti environmentální udržitelnosti analyzuje disparity a identifikuje území s kumulací různých typů ohrožení životního prostředí a to z hlediska ohrožení větrnou erozí, ohrožení vodní erozí, překročením imisních limitů s dopadem na lidské zdraví, ohrožení záplavami, ohrožení sesuvy, narušení velké části povrchu těžbou. Zdrojem podkladů k zachycení ukazatelů je CENIA, Česká informační agentura životního prostředí (www.cenia.cz).

Základním problémem většiny ukazatelů zvolených pro typologii z hlediska environmentální udržitelnosti je fakt, že (na rozdíl od socioekonomických ukazatelů) nepostihují situace za celé území, ale jsou založena na hodnotách množství bodových měření. Zde logicky muselo dojít ke generalizaci – za ohrožená území byla vybrána ta, v nichž byla zvýšená kumulace měřících bodů s nepříznivými hodnotami. V dalším kroku byla území podle počtu výskytu negativních jevů rozčleněna do tří skupin: území bez významnějších ohrožení (žádné významnější ohrožení), území s mírným ohrožením (jeden významnější typ ohrožení) a území se závažným ohrožením (více typů ohrožení).

Obrázek č. 15: Území s významnějším výskytem vybraných environmentálních ohrožení

Při interpretaci výsledků lze využít koeficient ekologické stability, který do jisté míry nepřímo odráží míru ohrožení jednotlivými nepříznivými přírodními procesy, a ukazatel fragmentace krajiny. Ve vztahu k územím s koncentrací ohrožení je třeba vzít v úvahu i rozložení velkoplošných chráněných území.

Typologie z hlediska environmentální udržitelnosti je poměrně specifická. Přibližuje, které správní obvody ORP musí čelit přírodním ohrožením a je spíše volnějším interpretačním rámcem. Výskyt určitého ohrožení neznačí stejnou míru ohrožení území, ale je signálem o koncentraci problémových míst. Překročení imisních limitů je nejvýraznější na Ostravsku a v Praze. Ohrožení záplavami se ve vyznačených regionech týká pouze rozlivových pásů podél řek. Širších území se týká ohrožení větrnou a vodní erozí – jde převážně o oblasti s intenzivním zemědělstvím. Sesuvy jsou rizikovější v širokém pruhu v severní a severovýchodní části Čech a podél hranice se Slovenskem. Pokusíme-li se o souhrnnější hodnocení, tak více typů ohrožení nalezneme v Ústeckém kraji, v Praze, na Ostravsku a v jižních částech Jihomoravského a Zlínského kraje.

Na základě kumulace environmentálních rizik můžeme rozlišit území bez významnějších ohrožení, území s mírným ohrožením (jeden významnější typ ohrožení) a území se závažným ohrožením (více typů ohrožení).

2.2.5 VEŘEJNÁ SPRÁVA

Kapitola veřejná správa zachycuje klíčové poznatky o fungování veřejné správy ČR, zejména s ohledem na podporu a realizaci aktivit pro rozvoj regionů.¹⁵

FUNGOVÁNÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY

Veřejná správa vytváří svou činností rámec pro fungování všech ostatních subjektů. Z hlediska regionálního rozvoje jsou zásadní vztahy mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy, tj. mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou, a koordinace dopadů různých veřejných politik do území. Pro rozvoj regionů je určující věcné rozdělení kompetencí v oblasti samostatné působnosti. Jde zejména o vlastnictví a financování různých druhů veřejné infrastruktury (dopravní, technické, sociální apod.) a o návaznosti jednotlivých činností při správě státu, regionů a obcí a jejich efektivní koordinaci i řízení, zejména při aplikaci rozvojových záměrů ve spravovaných územích. V rámci reformy veřejné správy se projeví souběžně dva rozporné trendy: jednak snaha zmenšit pravomoci centrálních orgánů veřejné správy a rozšířit pravomoci vznikajících orgánů územní samosprávy, tedy decentralizovat a dekoncentrovat veřejnou správu v České republice, a jednak posílit vliv státu na celou řadu otázek a zajistit tak určitou potřebnou jednotnou kvalitu výkonu veřejné moci.

Výkon státní správy kraji a obcemi v přenesené působnosti je realizován v rámci spojeného modelu veřejné správy, který je poměrně složitý. Existuje sedm kategorií obcí dle výkonu přenesené působnosti, které se vyskytují ve 14 kombinacích funkcí. Rozdělení obcí a pojmenování správních území je nesrozumitelné především pro samotné občany jako koncové uživatele. Problémem je i nejasné oddělení samostatné a přenesené působnosti v řadě oblastí. Negativa spojeného modelu veřejné správy se projevují převážně nedodržováním původních principů reformy veřejné správy a prosazováním dílčích nesystémových rozhodnutí. Tím, že zůstává zachováno také územní členění z roku 1960, vzniká neskladebnost územně správních celků. Existuje tak značný počet územně správních jednotek, kde je veřejná správa vykonávána v různém rozsahu. Tento stav byl při jeho nastolení Ministerstvem vnitra označován za přechodný, přesto však trvá dodnes. Navzdory realizované reformě se tak územní veřejná správa stále potýká s řadou problémů.

Financování výkonu státní správy v přenesené působnosti probíhá formou poskytování příspěvku pro územní samosprávu na výkon státní správy. Není však řešeno, jak se tyto prostředky využívají a není tedy známa zpětná vazba. Zvláště v obcích se základním rozsahem činností v přenesené působnosti nejsou tímto způsobem zdaleka pokryty všechny náklady. Za nejvýhodnější způsob financování lze na základě stávajících poznatků teorie i praxe považovat financování pomocí vytvoření standardů pro jednotlivé činnosti včetně jejich časového a finančního hodnocení. Tyto standardy nebyly dosud vytvořeny.

Specifické problémy se vyskytují při výkonu státní správy v přenesené působnosti v malých obcích.¹⁶ Pro tyto obce, většinou bez úřednického aparátu, je výkon současného rozsahu činností v přenesené

¹⁵ Hodnocení hlavních problémů fungování veřejné správy se jako o hlavní zdroj opírá o Analýzu aktuálního stavu veřejné správy zpracovanou Ministerstvem vnitra v roce 2011.

působnosti státní správy značnou zátěží (nejen administrativní, ale i finanční) a je pro ně obtížné zajistit kvalitu jejich výkonu. Řada těchto kompetencí ovšem není fakticky vykonávána (z důvodu, že se dané případy v obci nevyskytují, nicméně mohou kdykoliv nastat a obec je musí zvládnout vyřešit). Doporučení ke snížení zátěže malých obcí byla zformulovaná rovněž v rámci analýzy „Identifikace kompetencí zatěžujících výkon veřejné správy se zvláštním přihlédnutím k malým obcím“ zpracované pro Ministerstvo vnitra v roce 2007. Prozatím nejsou známy dopady jejich realizace.

Nejzávažnějšími problémy fungování veřejné správy z hlediska rozvoje regionů jsou neexistence norem jednotlivých procesních postupů, nízká úroveň horizontální koordinace výkonu státní správy a nedostatečná komunikace ústřední státní správy s územím či špatná koordinace komunikace. Rozdělení kompetencí mezi jednotlivé organizace státní správy ne vždy odráží reálné vazby spravovaných záležitostí.

Problémem výkonu veřejné správy je neexistence jasného rozsahu vykonávaných agend (resp. činností) jednotlivými ústředními správními úřady spolu s nezajištěním vzájemné koordinace a kooperace při řešení zásadních systémových a strategických opatření s dopady do rozvoje územních samosprávných celků¹⁷.

Praxe poukazuje na nutnost centralizovat informace z jednotlivých správních úřadů do společného místa, které by zajišťovalo komunikaci orgánů ústřední státní správy vzájemně mezi sebou i k územním samosprávným celkům. Hlavní úlohou by pak měla být standardizace procesů ve veřejné správě, zajištění informačních toků ve veřejné správě, zajištění jednotného přístupu k implementaci moderních metod řízení a implementaci vhodných nástrojů.

Veřejná správa se také potýká s nízkou mírou profesionalizace a nejednotně vymezenými právy a povinnostmi úředníků. Negativně se do chodu úřadů promítají časté změny vedení úřadů. Není tak mnohdy zajištěna dostatečná kontinuita realizace agend.

Další bariéry výkonu spočívají v rezistenci veřejné správy vůči jejímu modernímu pojetí jako veřejné služby, jejíž výstupy i procesní postupy jsou měřitelné i hodnotitelné z pohledu účelu, efektivnosti a kvality. Současným světovým trendem je obecně elektronizace procesů a toto téma je řešeno i v oblasti veřejné správy České republiky například v podobě implementace vhodných nástrojů informačních a komunikačních technologií. Řada aktivit na zkvalitnění fungování veřejné správy se děje v rámci realizace Strategie Smart Administration. V období posledních tří let došlo k výraznému oddělení samotné elektronizace činností veřejné správy (realizací některých strategických infrastrukturních projektů) od modernizace a zefektivnění samotných procesů ve veřejné správě. Vznikly a postupně se rozvíjí procesy (nástroje/aktivity) jako jsou eLegislativa, eSbírka, Hodnocení dopadů regulace (RIA), Hodnocení dopadů korupčních rizik (CIA) a procesní modelování již před vznikem právní regulace s cílem omezení zbytečné a nepotřebné právní regulace.

PLÁNOVÁNÍ A ŘÍZENÍ ROZVOJE

Pro regionální rozvoj je klíčový koncepční a koordinovaný přístup k řešení problémů. Jde zejména o využívání strategického řízení a o vzájemnou spolupráci jednotlivých aktérů rozvoje. Legislativní rámec podpory rozvoje regionů je dán zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Současná podoba zákona se však jeví pro koncepční řízení rozvoje regionů jako nedostatečná. Některé procesy se v realitě vyvinuly jinak. Problémem je absence bližší úpravy strategického plánování a zejména plánování rozvoje obcí. Z uvedených důvodů je nezbytné posílit koordinaci mezi strategickým plánováním, územním plánováním a také nástroji finančního řízení veřejné správy (rozpočty, rozpočtové výhledy).

V souvislosti s různými projekty Smart Administration na státní úrovni a projekty zlepšování kvality řízení na krajské a obecní úrovni došlo v řadě organizací veřejné správy ke zlepšení kvality řízení a plánování. Stále ale neexistuje odpovídající metodická podpora pro tvorbu strategických dokumentů obcí na centrální úrovni. Je to dáno především tím, že nebyl zformulován jednotný metodický postup a vytváření koncepčních dokumentů není pro obce závazné. Jedním z problémů strategického plánování je nedostatečně věcná a časová provázanost vytvářených dokumentů, což souvisí s nedostatečnou metodickou podporou.

¹⁶ Obce do 1000 obyvatel tvořily v roce 2011 sice více než tři čtvrtiny (cca 78 %) obcí ČR, avšak žije v nich pouze 17 % všech obyvatel ČR.

¹⁷ Jedním z nástrojů pro zlepšení komunikace a spolupráce mezi kraji a obcemi jsou i územně analytické podklady (viz § 25-29 stavebního zákona), které zjišťují skutečnosti významné i pro regionální politiku.

Nedostatky v koncepčním přístupu se často projevují v nedostatečné koordinaci relevantních aktérů, kteří tak nemohou efektivně spolupracovat.

SPOLUPRÁCE PŘI ROZVOJI ÚZEMÍ

Koordinace a vzájemná spolupráce různých subjektů při rozvoji území je základem pro jeho udržitelnost a přidanou hodnotu v podobě synergických efektů. V současnosti na území ČR působí velké množství různých subjektů a forem jejich spolupráce.

Základem efektivního fungování ústřední státní správy je horizontální koordinace. Kvalita výstupů ústřední státní správy závisí nejen na odbornosti jednotlivých resortů, ale také na vzájemné provázanosti (komunikaci). Každé ministerstvo je na jedné straně samostatným orgánem s vlastní působností, které řídí ministr. Na druhé straně je ministr členem vlády jako kolektivního orgánu, který by měl zaručit jednotnost a provázanost činností ústřední státní správy jako celku. To se dnes v řadě případů neděje. Značnou podpůrnou roli by v tomto smyslu mohla sehrát i aktualizace relevantní legislativy. Pro účinné naplňování jednotlivých veřejných politik je důležitý vztah státní správy a územní samosprávy. Vertikální koordinace a komunikace napříč veřejnou správou má stále značné rezervy. Vztahy mezi státní správou a územní samosprávou jsou často značně formální a obtížně se hledá shoda nad řešením různých problémů.

Kraje spolupracují v rámci Asociace krajů, pomocí které hájí své zájmy a práva. Existuje řada bilaterálních či multilaterálních společných aktivit krajů (např. v oblasti dopravy či cestovního ruchu). Nedaří se však nastolit dostatečně účinnou spolupráci při řešení problémů rozvoje území na hranicích krajů. Právě zde se pak následkem nedostačující podpory formují nežádoucí a problémové vnitřní periferie.

Rozmanitost spolupráce se nejvíce projevuje na lokální úrovni. V roce 2010 existovalo v ČR 555 mikroregionů (dobrovolných svazků obcí zabývajících se komplexním rozvojem svého území). Do činnosti mikroregionů bylo zapojeno cca 86 % obcí ČR. Mikroregiony pokrývají většinu území každého z krajů ČR (mimo obvykle stojí velká města). Přístupy krajů k podpoře mikroregionů se liší. V některých krajích jsou vnímány jako důležitá skupina aktérů a jsou partnery kraje, v jiných krajích jsou zcela opomíjeny. Vedle toho existuje i několik stovek „účelových“ svazků obcí – v nich obce nejčastěji spolupracují při budování nějakého typu technické infrastruktury či v některých případech na společné podpoře cestovního ruchu. V praxi jsou velké rozdíly v činnosti jednotlivých svazků obcí. Část z nich působí pouze jako volná podpůrná platforma. Sdružování a spolupráce obcí se zatím nerozvinula takovým způsobem, který by obcím umožnil efektivnější zvládnutí svých úkolů.

Jejich činnost doplňují aktivity místních akčních skupin (MAS), podporující aktivizaci členů místních komunit a zapojení dalších místních aktérů, působících mimo veřejnou správu. MAS pracující na základě metody LEADER jsou v současné době jedním z nejdůležitějších aktérů v rámci rozvoje venkova. V období 2007–2013 bylo z Programu rozvoje venkova ČR podpořeno 112 MAS z celkového počtu 146 MAS (stav ke konci roku 2011). MAS jsou vzhledem k podpoře z Programu rozvoje venkova intenzivně se rozvíjející formou spolupráce. V souvislosti s novým programovým obdobím EU postupně dochází ke vzniku MAS i v územích, kde dosud nepůsobily.

Význam partnerství a spolupráce aktérů se dále velmi projevuje při rozvoji příhraničních oblastí. Rozvoj partnerství v těchto územích je dlouhodobě metodicky i finančně podporován. Veřejná správa zde vytváří různé formy spolupráce (např. partnerské obce, euroregiony, destinační managementy), pomocí nichž se daří realizovat velké množství rozvojových projektů, které pomáhají odstraňovat bariéry způsobené hranicemi. Přestože je celá Česká republika již několik let součástí Schengenského prostoru, je nadále potřebné věnovat příhraničním územím velkou pozornost a aktivně je pomocí spolupráce podporovat v rozvoji.

Pro uchopení regionální politiky je klíčové chápání rozvoje. V první řadě je nutné rozlišovat rozvoj a růst. „Regionální růst je chápán jako zvýšení celkového produktu regionu v daném časovém období, **regionální rozvoj** je oproti tomu představován celým komplexem procesů, které probíhají uvnitř regionu. Tyto procesy jsou bází pozitivních proměn regionu, a to s ohledem na charakteristiky ekonomické, sociální, environmentální, kulturní, psychologické a mnohé jiné.“¹⁸ Růst vede k polarizovanému rozvoji a regionální rozdíly spíše zvětšuje. Při vnímání rozvoje je nutné mít na paměti nejen výstupy rozvojových aktivit (např. nová infrastruktura), ale zejména efekty/změny, které by výstupy měly způsobit.

¹⁸ Kutscherauer a kol. 2006, 20.

Pro vyvážený rozvoj regionů je důležité, aby byla zachována rovnováha mezi sociálním, ekonomickým a environmentálním pilířem. Koncept, který se zabývá sladěním těchto tří pilířů, je označován jako **udržitelný rozvoj**. V praxi jej můžeme chápat jako „komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických nástrojů a technologií uspokojovat sociální potřeby lidí, materiální i duchovní, při respektování environmentálních limitů.“¹⁹

Strategie slouží jako důležité východisko při přípravě programového období 2014–2020, proto je posílena reflexe relevantních vazeb s dokumenty Evropské unie. Stěžejní je **Evropa 2020 Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění**. Strategie Evropa 2020 se zaměřuje na tři hlavní priority: **Inteligentní růst**: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích; **Růst podporující začlenění**: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností, **Udržitelný růst**: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje. Tři hlavní části hodnocení vývojových tendencí a disparit volně korespondují s těmito oblastmi, byť je pojímají jiným způsobem. Situaci v oblasti plnění pěti hlavních cílů strategie Evropa 2020 je zhodnocena na příslušných místech analýz.

2.2.6 VYHODNOCENÍ SYSTÉMU PODPORY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE A PLNĚNÍ CÍLŮ SRR 2007- 2013

Podpora regionálního rozvoje a plnění jednotlivých cílů SRR 2006-2013 je ze strany veřejné správy zajišťována v jednotlivých správních úrovních (státní, krajská) prostřednictvím podpůrných programů. Jedná se o víceleté operační programy financované s podporou Evropské unie a národní programy financované jak v rámci programové podpory státu, tak jednotlivých krajů.

Evaluace programu, objektivní zhodnocení plnění cílů regionálního rozvoje je možné pouze s určitým časovým odstupem, kdy se fakticky projeví vliv zrealizovaných projektů fungování území. Pokud se týká hodnocení přínosů stávajícího programového období pro regionální rozvoj lze dělat závěr pouze jen ve vztahu k průběhu jednotlivých programů (kontraktace, dokončení realizace) a k očekávaním spojených s jejich ukončením po roce 2013 (míra vyčerpání prostředků ve struktuře alokací, naplnění jednotlivých os, včetně hodnocení stability programu z hlediska nutných změn prioritních osách).

Hodnocení vývoje regionální struktury a její diverzifikace ve vztahu plnění jednotlivých cílů regionální politiky proto reaguje na výsledky programové podpory z let 2004-2006, v některých případech i výsledky dlouhodobější cílené politiky podpory, a to zejména tam, kde bylo nutné dosáhnout komplexních změn v regionální struktuře ekonomiky (strukturální změny).

Nejvýznamnějším nástrojem pro realizaci politiky regionálního rozvoje a plnění cílů SRR byly operační programy fondu EU v programovacím období 2007–2013 realizované v rámci politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Celkový potenciální příspěvek programů EU ke Strategii regionálního rozvoje v letech 2007–2013 lze odhadnout na přibližně 22, 4 mld. €, což představuje cca 77 % alokací strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Při použití kursu 25 Kč/€ lze odhadnout, že celkový roční příspěvek fondů EU k naplňování Strategie regionálního rozvoje v letech 2007–2013 může dosáhnout až 80 mld. Kč²⁰.

Národní intervence či politiky a strategie doplňují oblasti podpory zejména o ty intervence, které nelze při použití finančních prostředků EU realizovat a i z hlediska celkového objemu naplňují prioritní oblasti SRR jen dílčím způsobem a jsou tak chápány jen jako doplňkové k intervencím politiky HSS. Významný příspěvek k růstu České republiky v minulém období, a tedy i k cílům SRR, měly zejména **regionálně diferencované investiční pobídky a program na podporu technologických center a center strategických služeb**. Z pohledu objemu finančních prostředků patří k nejvýznamnějším intervencím z MPSV, které při výběru projektů používá kritéria zohledňující regionální zvláštnosti či regionální situaci. Z pohledu vyrovnanosti dosahování cílů SRR mají velký význam i významně diferencované nástroje aktivní politiky zaměstnanosti. Hodnocení na úrovni národních programů je provedeno pouhým výčtem programových titulů a zcela chybí kompatibilní zhodnocení oblasti zemědělské politiky jejich dopadů na regionální rozvoj.

¹⁹ Galvas, Kubátová; 2006.

²⁰ Použití kursu 25 Kč/EUR je pouze ilustrativní. Současně uváděné alokace vycházejí z cenové úrovně roku 2004, která byla použita při schvalování OP.

2.2.7 STRUKTURA PODPORY PODLE OPERAČNÍCH PROGRAMŮ REALIZOVANÝCH V OBDOBÍ 2007 - 2013

Nejvýznamnějším nástrojem plnění SRR 2007-2013 je politika HSS, a to nejen z hlediska zaměření intervencí, ale i objemu prostředků, které se na intervence vynakládají. Tyto programy měly v programovém období (z hlediska rozdělení finančních prostředků EU) následující strukturu:

Tabulka č. 4: Příspěvek OP ČR k plnění SRR ČR (v mil. Kč)

Operační programy ČR	Příspěvek k plnění cílů SRR ČR
OP Doprava	118 481
OP Životní prostředí	32 140
OP Podnikání a inovace	45 234
OP Lidské zdroje a zaměstnanost	28 259
OP Výzkum a vývoj pro inovace	28 437
Integrovaný operační program	22 490
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost	13 275
Regionální operační programy	64 522
OP Praha konkurenceschopnost	4 695
OP Praha adaptabilita	1 873

Zdroj: MCS 2007, VYCCERO, DHV ČR k 30. 6. 2011

Příspěvek jednotlivých operačních programů k realizaci cílů jednotlivých prioritních os SRR ČR je uveden v následující tabulce.²¹

Tabulka č. 5: Příspěvek OP ČR k plnění prioritních oblastí SRR ČR (v mil. Kč)

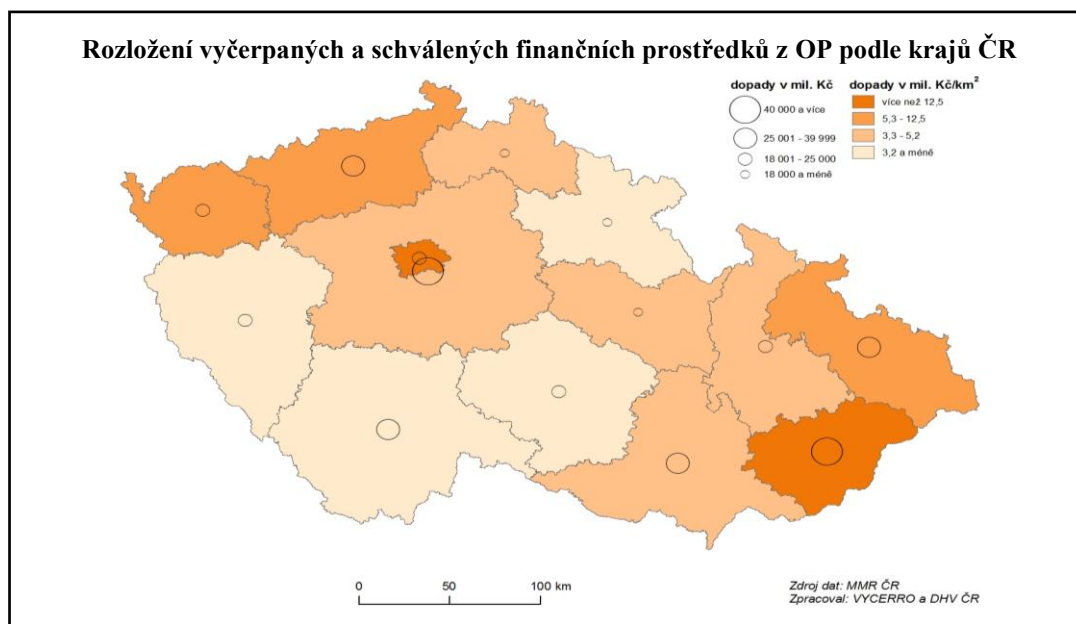
	PO1	PO2	PO3	PO4	PO5	PO6	PO7	PO8
OPD	0	0	0	80119	38362	0	0	0
OPŽP	0	0	0	0	32140	0	0	0
OPPI	0	40905	653	2471	0	0	0	1205
OPLZZ	3573	12610	6038	0	0	0	0	6038
OPVaVpl	0	19178	1564	4012	0	0	0	3683
IOP	6663	2549	5735	2734	320	654	3819	16
OPVK	0	3946	3267	0	6062	0	0	0
ROP	0	0	22867	29504	0	12151	0	0
OPPK	32	11	2778	1032	831	11	0	0
OPPA	0	774	1099	0	0	0	0	0

Zdroj: MCS 2007, VYCCERO, DHV ČR stav k 30. 6. 2011

Největší objem finančních prostředků byl doposud realizován v prioritních oblastech Infrastruktura (PO 4), Ekonomika regionů (PO 2) a Příroda, krajina a životní prostředí (PO 5) – v této prioritní oblasti se jedná i o výdaje v oblasti environmentální infrastruktury, především v oblasti ochrany ovzduší (snižování emisí) a ochrany vod. Význam těchto intervencí pro rozvoj regionů či pro snižování regionálních rozdílů (tedy pro strategické regionální cíle SRR) je sice velký, ale jejich účinky se projeví až ve střednědobém časovém horizontu.

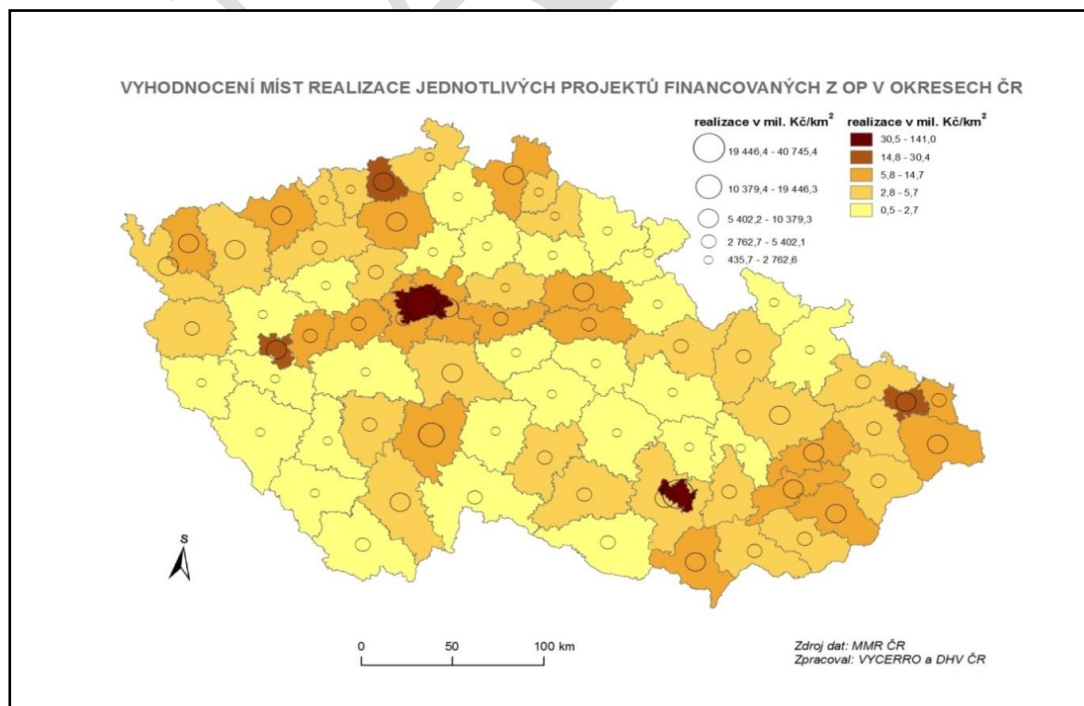
²¹ K realizaci cílů SRR přispívají rovněž programy přeshraniční spolupráce. Vzhledem k jejich specifikám se však obtížně vyčíslují konkrétní přínosy, neboť projekty jsou realizovány ve spolupráci s partnery ze zemí sousedících s ČR. Přínosy navíc nespočívají pouze v samotných investicích, ale také v nových možnostech využití rozvojového potenciálu, které přeshraniční spolupráce se sousedními regiony otevírá.

Obrázek č. 16: Rozložení vyčerpaných a schválených finančních prostředků z OP podle krajů České republiky

Podle absolutního objemu finančních prostředků, které byly dosud alokovány v jednotlivých regionech, je rozložení intervencí politiky HSS značně nerovnoměrné. Největší finanční objem podpořených projektů operačních programů je ve Středočeském kraji a Zlínském kraji. Mezi kraje se středně vysokým finančním objemem podpořených projektů patří Ústecký, Moravskoslezský, Jihomoravský a Jihočeský kraj. Horší postavení Libereckého, Pardubického a Karlovarského kraje a Kraje Vysočina je patrně příkladem omezených možností „poptávkově orientovaných“ a regionálně nespécifických veřejných intervencí. V případě regionu hl. m. Prahy je zřejmé, že výsledky jsou výrazně ovlivněny způsobem evidence výdajů těch programů, které realizují i tzv. individuální nebo systémové projekty (zde jsou nejčastější žadatelé orgány veřejné správy).

Obrázek č. 17: Vyhodnocení míst realizace jednotlivých projektů financovaných z OP v okresech České republiky

Obdobně tomu tak je i v úrovni jednotlivých krajů, kde podpora je v sedmi ze třinácti krajů jak absolutně, tak na km² nejvíce koncentrována v okrese, v němž se nachází krajské město (Plzeň-město, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Brno-město, Ostrava). Další dva kraje se tomuto vzoru koncentrace vymykají. V Jihočeském kraji je podpora koncentrována z hlediska obou kritérií do okresu Tábor a v Olomouckém kraji do okresu Přerov. Ve Středočeském kraji, jehož sídlo se nachází v Praze, je nejvyšší koncentrace podpory soustředěna do okresů Praha-východ a Praha-západ, které jsou k ekonomicky prosperujícímu Hlavnímu městu Praha nejbližší. V Karlovarském a Zlínském kraji a Kraji Vysočina se podpora z hlediska obou kritérií jeví jako rovnoměrná.

Největší rozdíly v koncentraci podpory lze ze všech 13 krajů zaznamenat v Jihomoravském kraji, kde je podpora výrazně koncentrována do okresu Brno-město. Specifickým okresem je Tábor, který vykazuje nejintenzivnější podporu (daleko před okresy s větším počtem obyvatel) v Jihočeském kraji, ale je zároveň druhým nejvíce podporovaným okresem celé České republiky; umístil se hned za okresem Brno-město²². Skutečnost však může být zkreslena tím, že na území Táborska byly realizovány významné dopravní stavby s velkým objemem finančních prostředků.

2.2.8 HODNOCENÍ PŘÍSPĚVKŮ NÁRODNÍCH PROGRAMŮ ZA ROKY 2007 - 2011

Největší význam pro SRR mají, z hlediska počtu programů nebo z hlediska výše finančních prostředků vynakládaných na intervenci, následující příspěvky jednotlivých ministerstev:

- Příspěvek Ministerstva kultury k PO7 – Kultura, kde jsou naplňovány tři ze čtyř priorit SRR, s výjimkou P7.4. Vzdělávání a informovanost, která je naplňována intervencemi MŠMT; finanční příspěvky MK jsou rovněž významné.
- Příspěvek MŽP k PO 5 – Příroda, krajina a životní prostředí pokrývá dvě ze tří priorit. MŽP rovněž implicitně podporuje periferní a venkovské oblasti programy na ochranu přírody a krajiny, protože tato území jsou obvykle právě venkovská.
- Z hlediska deklarovaného finančního objemu nejvýznamnější, a rovněž počtem programů významný, je příspěvek resortů k PO 3 – Lidé a osídlení, a to především díky Aktivní politice zaměstnanosti (APZ) a Programům podpory sociálních služeb v gesci MPSV. APZ představuje vůbec největší jednotlivý příspěvek k realizaci SRR; programy MMR a MŠMT v této prioritní oblasti jsou také významné, ačkoliv finančně nejsou s APZ srovnatelné.
- Z věcného hlediska je významný příspěvek také k PO 2 – Ekonomika regionů, tvořený především programy MPO a MPSV.
- Ministerstvo vnitra přispívá ke SRR v rámci Strategie Smart Administration projektem – eGovernment – a jeho dopad naplňuje prioritu P 1.2 Výkonná a efektivní veřejná správa. Realizace intervencí v této prioritě je jedním z důležitých předpokladů pro zvýšení efektivity intervencí v dalších věcných oblastech SRR.
- Regionální programy podpory Ministerstva pro místní rozvoj jsou účinnými nástroji, jejichž prostřednictvím může státní správa pozitivně ovlivňovat území regionů, především těch znevýhodněných nebo strukturálně či jinak postižených. Přestože jsou finanční objemy realizovaných akcí z hlediska celkových finančních prostředků státního rozpočtu relativně velmi malé, svou cíleností a územní koncentrací mohou pomoci zmírňovat regionální disparity a účinně přispívat k vyváženému rozvoji území
- Největší příspěvek národních strategií, politik a programů k prioritám Strategie regionálního rozvoje co do počtu programů směřuje do prioritní oblasti 5 – Životní prostředí, priority 3.2 Sídelní struktura a bydlení a 3.3 Sociální soudržnost v regionech založená na rovnosti příležitostí. Dále prioritní oblast 7 – Kultura disponuje nadprůměrným počtem programů, které mají vztah k prioritám 7.1 Organizace a řízení kulturních aktivit, 7.2 Rozvoj kulturní infrastruktury a služeb a 7.3 Zachování a využívání kulturních památek. Naopak nejméně jsou naplňovány prioritní oblasti 4 – Infrastruktura a 6 – Cestovní ruch.
- Z pohledu alokovaných finančních prostředků směřuje největší příspěvek do PO 3 – Lidé a osídlení, zejména díky Programu podpory sociálních služeb realizovaného MPSV, který tak

²² Zde není započítáno území Hlavního města Prahy, neboť se jedná o kraj a jeho členění je odlišné od jiných krajů. Okres Tábor se nachází z hlediska výše podpory hned za Hlavním městem Prahou a okresem Brno-město.

naplňuje prioritu 3.3 Sociální soudržnost v regionech založenou na rovnosti příležitostí. Dalšími nejvíce naplňovanými oblastmi jsou PO 7 – Kultura a 2 – Ekonomika regionů. Naopak nejméně podpořenými jsou oblasti PO 8 – Problémová území a 6 – Cestovní ruch.

2.2.9 HODNOCENÍ PŘÍSPĚVKŮ KRAJSKÝCH PROGRAMŮ

Zaměření krajských programů je zejména na PO 4 – Infrastruktura, PO 3 – Lidé a osídlení, PO 5 – Životní prostředí, PO 7 – Kultura a PO 8 – Problémová území. Finanční prostředky jsou nejvíce vynakládány na podporu rozvojových aktivit jiných subjektů. Z velké části budou mít tyto příspěvky charakter investic do majetku krajů, nebo do majetku, který mají kraje ve správě nebo patří organizacím, které jsou zřizovány či vlastněny kraji. Jde zejména o intervence v oblasti životního prostředí či modernizace, opravy a údržby silnic II. a III. třídy, investice na údržbu, opravy či modernizaci zdravotních a sociálních zařízení apod.

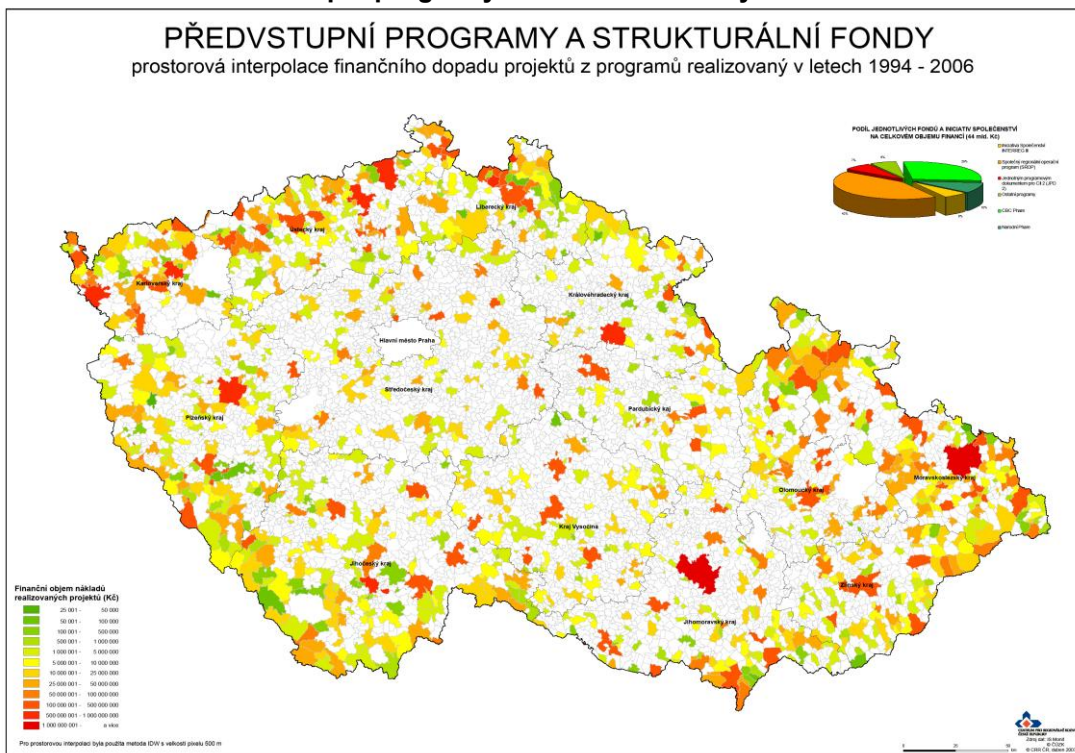
2.2.10 REGIONÁLNÍ DOPADY PROGRAMOVÉ PODPORY ZA LÉTA 1999-2011

Hodnocení současného období je do určité části ovlivněno i programovou podporou, která se realizovala v rámci národních programů a programů předvstupní pomoci EU a v rámci programového období následujícího (EU 2004-2006, následně programové období 2007-2013).

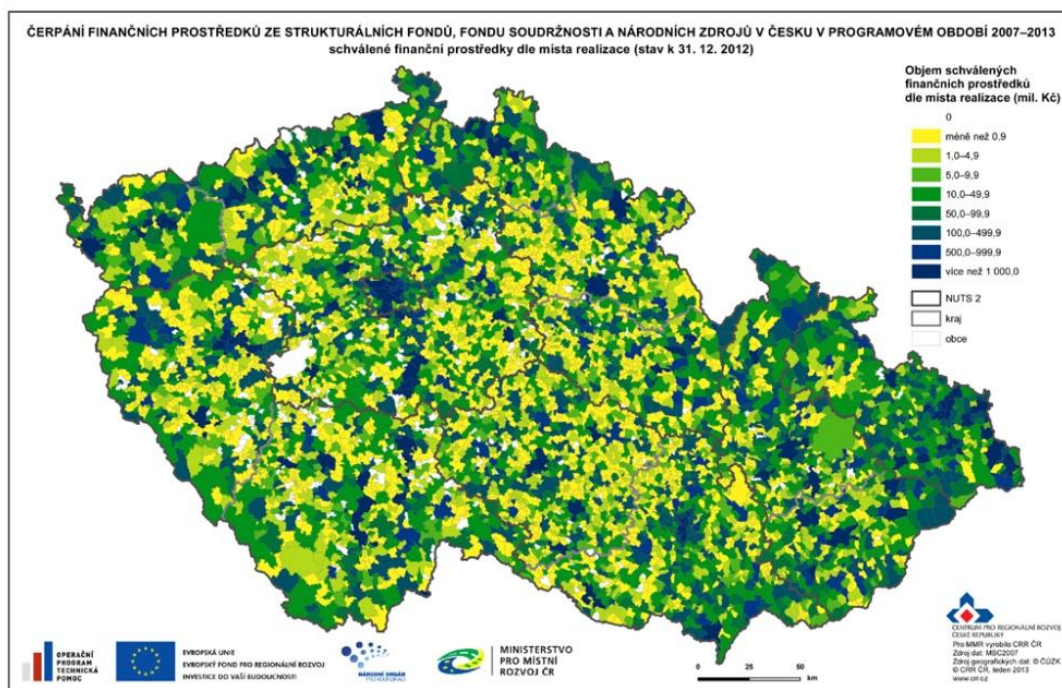
V tomto období byl ve srovnání s obdobím 2007-2013 k dispozici poměrně omezený objem finančních prostředků (cca 1/5 současného programového období). Z dat graficky vyjádřených v mapových podkladech vyplývá, že pomoc byla soustředěna selektivně a to na podporu periferních oblastí (pohraniční území) a rozvoj oblastí zasažených hospodářskými problémy a dále obce a města mající významnější postavení sídelní struktury a tvořící základní strukturu osídlení.

Tato podpora pokračovala i v následujících letech, s růstem objemu se ale zmenšila selektivnost (rozsáhlejší podpora, zejména pro silnice druhého a třetího řádu), způsobila ztrátu charakteru selektivní podpory z hlediska významnosti projektu jako rozvojového impulsu, neboť se charakter podpory změnil spíše na podporu plošnou.

Obrázek č. 18: Předsvstupní programy a strukturální fondy

Obrázek č. 19: Čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů, fondu soudržnosti a národních zdrojů v ČR v období 2007–2013

2.2.11 PLNĚNÍ CÍLŮ STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR A ZÁVĚRY

Pokud se týká stávajícího programového období, 2007–2013 lze konstatovat na základě provedených evaluací²³, že lze očekávat naplnění základních cílů, vyplývajících z programových dokumentů. Soulad intervencí politiky hospodářské a sociální soudržnosti (HSS) se zaměřením priorit SRR je vysoký. Lze tedy přepokládat, že všechny operační programy realizované v období 2007–2013 přispějí k plnění SRR v úrovni jednotlivých krajů a tím pádem přispívají i k naplňování všech dílčích priorit SRR a to jednou nebo více oblastmi podpory/prioritními osami.

Výsledky intervenční politiky za roky v souhrnu za všechny podpůrné programy lze hodnotit, vzhledem k neexistujícímu metodicky jednotnému informačnímu systému pouze rámci a na základě nepřímých indicií, charakterizující socioekonomický rozvoj daného regionu.

Dosavadní výsledky regionální politiky v dlouhodobém horizontu nelze považovat za zcela neúspěšné. Hodnotíme-li zvládnutí dopadů transformace na jednotlivé regiony, vývoj jejich ekonomiky musíme konstatovat, že přes přetrvávající problémy a dlouho stále ještě nedořešená problémy hospodářského rozvoje v regionech, které prošly, nebo ještě stále prochází katarzí změn, byly nastartovány pozitivní procesy, v jejichž důsledku došlo k částečné stabilizaci těchto území a celkovému snížení nezaměstnanosti, byť její výše je stále vyšší než v ostatních regionech ČR. Je velmi pravděpodobné, že bez této soustředěné pomoci by restrukturalizace měla daleko dramatičtější průběh. Ústecký a Moravskoslezský kraj vykazují významně nadprůměrný růst DPH za období 2004–2010, stejně tak patří mezi regiony s nejvyšším snížením registrované nezaměstnanosti v letech 2001–2011.

²³ viz Evaluační zpráva

Obrázek č. 20: Vývoj indexu regionálního HDP na 1 obyvatele v PPS v období 2001–2010 (EU27=100)

Indikátory pro hodnocení realizace Strategie regionálního rozvoje

Data: rok 2010

Vývoj indexu (EU 27 = 100) regionálního HDP na 1 obyvatele v PPS v období 2004–2010

Zpracoval: ÚÚR, prosinec 2012

Zdroj dat: Český statistický úřad

Mapový podklad: (c) Český úřad zeměměřický a katastrální

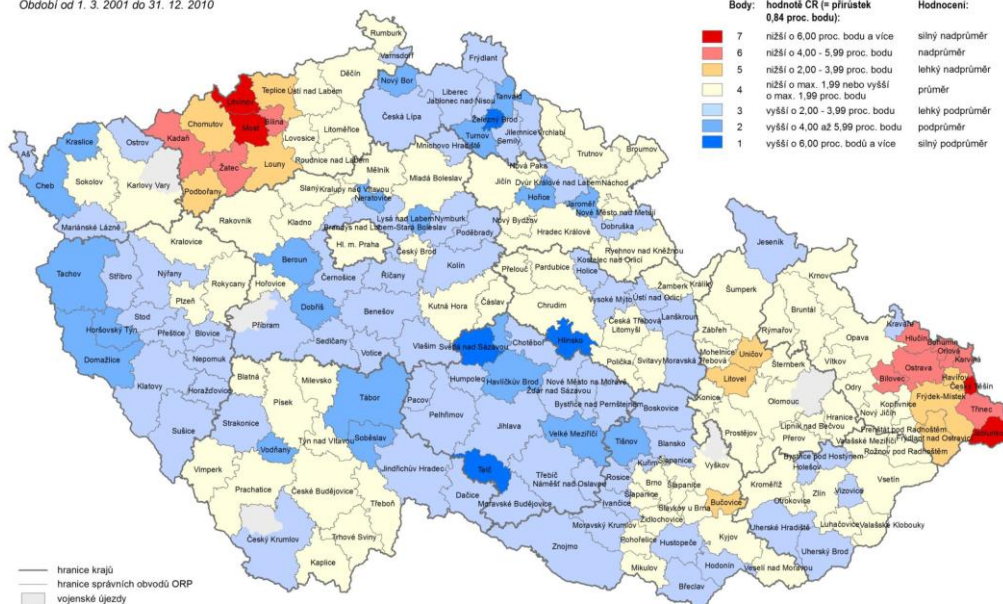
Při detailním rozboru zjišťujeme, že podařilo se významně zlepšit socioekonomickou situaci v centrech těchto oblastí, zvláště v Moravskoslezském kraji (Ostrava a města v jejím bezprostředním okolí). Problémy však přetrvávají zejména ve venkovských částech vymezeným regionů, týká se to především Jesenicka a Bruntálska na Moravskoslezsku, a v podstatě velké části Karlovarsku.

Obrázek č. 21: Pozice regionů ve vývoji míry registrované nezaměstnanosti

C2 - ORP

Pozice regionů ve vývoji míry registrované nezaměstnanosti

Období od 1. 3. 2001 do 31. 12. 2010

— hranice krajů
— hranice správních obvodů ORP
— vojenské újezdy

Zpracoval: Ústav územního rozvoje

Data: Český statistický úřad, vlastní výpočty

Mapový podklad: (c) Český úřad zeměměřický a katastrální, 2010

2.3 TYPOLOGIE REGIONŮ

Vývoj v jednotlivých oblastech – jak vyplývá z analýzy faktorů regionálního rozvoje a jejich hodnocení ve vztahu k regionální konkurenceschopnosti, územní soudržnosti a environmentální udržitelnosti je diferencovaný v závislosti na výchozích podmínkách dynamice rozvoje v posledních 10 letech. To proto, že regionální změny mají relativně velkou setrvačnost a i když se Strategie regionálního rozvoje 2014 – 2020 soustřeďuje především na hodnocení uplynulého programovacího období, v některých srovnání, zejména hodnocení dynamiky jevů vychází z výsledků Sčítání lidu, domu a bytů a to z roku 2001 a 2011, která objektivně dokumentují změny, v k nimž došlo v tomto časovém úseku.

Cílem typologie je identifikovat rozdíly mezi jednotlivými regiony, příčiny této diferenciace a z pohledu nežádoucích disparit orientovat regionální politiku na řešení konkrétních typů regionů.²⁴

Typologie byla provedena ve dvou úrovních a to v úrovni základní typologie, která souhrnně hodnotí rozvoj regionů z hlediska hospodářské výkonnosti regionů, socioekonomického vývoje, geografické polohy a dynamiky rozvoje. Vymezuje území České republiky z pohledu synergie výše uvedených faktorů na území rozvojová, stabilizovaná a periferní. V další vrstvě problémově orientovaných hodnocení je doplněna typologií vázanou na ustanovení zákona 248/2000 Sb. zákona o regionální podpoře.

Základní typologie regionů České republiky

Typologie porovnává rozvojové znaky obcí resp. ORP i ve vazbě na podmínky osídlení a prostorovou strukturu sociálně ekonomických jevů. Hladinu pro vymezení typologie (typy území) určuje variační rozpětí od kladných hodnot přes přechodné pásmo k záporným hodnotám.

Za (pozitivní) rozvojové znaky územní jednotky lze považovat situaci, kdy územní jednotka

- a) **vykazuje znaky a charakteristiky obvykle tvořící předpoklad (potenciál) relativně příznivého rozvoje** (populačního, ekonomického, sociálního, stavebního, aj.), a to z hlediska
 - sociálně ekonomické struktury obyvatelstva (tj. sociálně ekonomického potenciálu),
 - polohového potenciálu,
- b) **anebo již v současnosti se rozvíjí zřetelně dynamičtěji než jiné jednotky.**

Protiklad pak vymezuje jednotky s negativními rozvojovými znaky představující periferní území. Průměrný nebo nevyrovnaný stav, např. značné kolísání jednotlivých indikátorů, určuje územní jednotky stabilizovaných oblastí.

Identifikace rozvojových, resp. nerozvojových znaků územních jednotek tak spočívá ve třech rovnocenných sektorech:

A) sociálně-ekonomický potenciál jednotky (měřený ve srovnání s průměrem ČR) vyjádřen těmito indikátory:

- koncentrace osídlení (ORP), resp. populační velikost (za obce) – stav k 1. 1. 2011,
- míra registrované nezaměstnanosti (stav k 31. 12. 2010) ve srovnání s průměrem ČR,
- počet podnikatelských subjektů na 1000 obyvatel (stav k 31. 12. 2010) ve srovnání s průměrem ČR,
- roční daňové příjmy na 1 obyvatele v Kč (stav k 31. 12. 2010) ve srovnání s průměrem ČR.

B) polohový potenciál jednotky (vztážený k centrům osídlení a hlavním dopravním cestám).

Má originální konstrukci spočívající v přiřazení každé obce do jednoho ze 7 definovaných stupňů. Hodnota za ORP je vypočtena jako vážený průměr hodnot za obce. Je nejlépe zachycen

²⁴ Typologie regionů je vymezována pro účely regionální politiky; vymezení rozvojových oblastí a os a specifických oblastí v Politice územního rozvoje ČR je zaměřeno pro účely územního plánování a tudíž není zcela totožné.

dopravními možnostmi a prostřednictvím času stráveného na cestě. Předmětem určení jsou izochrony dostupnosti motorovými vozidly z obce do střediska osídlení a k významným dopravním cestám a nabídka četnosti vlaků osobní přepravy, které je možno použít v železniční stanici v obci.

C) Dynamika vývoje jednotky v určitém aktuálním období (měřená ve srovnání s průměrem ČR). Je vyjádřena vývojovými řadami ukazatelů:

- index vývoje počtu obyvatel v období 2001–2011
- přírůstek/úbytek míry registrované nezaměstnanosti v období 2001–2010
- index vývoje počtu podnikatelských subjektů v období 2001–2010

počet dokončených bytů v období 2011–2011 na 100 obyvatel ve srovnání hodnotou za ČR.

Na základě výše uvedené metody hodnocení je území České republiky rozděleno na tři **základní typy z hlediska rozvojových znaků**:

1) ROZVOJOVÁ ÚZEMÍ

2) STABILIZOVANÁ ÚZEMÍ

3) PERIFERNÍ ÚZEMÍ

a dále v kombinaci s ukazateli hustoty zalidnění a počtu obyvatel jsou tyto **typy dle stupně urbanizace území** rozděleny na **urbanizované oblasti** a **venkov** (rozlišujícím kritériem je hustota zalidnění 100 obyvatel na km²).

Ad 1) Rozvojová území

- **Metropolitní oblasti** (oblasti s koncentrací nad 300 tis. obyvatel).

Jejich jádry jsou největší města v České republice (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň). Jsou zde koncentrovány funkce nejvyššího řádu (administrativa, finanční sektor, věda a výzkum, vysoké školství, infrastruktura, manažerské struktury). Výrazným trendem ve vývoji jejich prostorové struktury je intenzivní suburbanizace, ovšem s řadou negativních důsledků, ovlivňujících jejich celkový vývoj. Pražská metropolitní oblast svým významem ovlivňuje podstatnou část území státu, prostorový vliv Brněnské, Ostravské a Plzeňské metropolitní oblasti je omezený na příslušné části republiky.

Z hlediska koncentrace obyvatelstva (nad 300 tis. obyvatel), určitou částí společných problémů lze k těmto centrům přiřadit i oblasti Ústecko – Chomutovské aglomerace a Hradecko – Pardubické aglomerace. Ústecko – Chomutovská aglomerace je oblastí tematicky propojenou především problémy plynoucími z těžby uhlí, výroby elektrické energie, alokovaných chemických výrob a poškozeným životním prostředím s nutností rekultivace rozsáhlých území. Je oblastí, která prochází od roku 1989 složitými strukturálními změnami, které se promítají do vysoké míry nezaměstnanosti a vyskytují se zde ve zvýšené míře problémy spojené se sociálním vyloučením. Přes tyto skutečnosti a přes výrazný pokles významu v ekonomické struktuře patří k hospodářsky velmi významným oblastem České republiky.

V případě Hradecko - Pardubické aglomerace se jedná o území s dvěma dominantními jádry, ve významné části orientované na chemickou výrobu, postižené zánikem významné části výrobní základny. Důležitým faktorem daného území je jeho dopravní poloha, vlastní problémy nejsou tak vyhraněné jako v případě Ústecko – chomutovské aglomerace.

V těchto metropolitních oblastech se tvoří více jak 55 % HDP ČR, žije zde více jak 45 % obyvatel a mají klíčový význam pro ČR z hlediska ekonomického růstu a mezinárodní konkurenceschopnosti.

- **Sídelní aglomerace** (území s koncentrací 100 000 – 300 000 obyvatel)

Jedná se o aglomerace, jejichž jádry jsou zbývající krajská města. Tato centra jsou se svým zázemím poměrně intenzivně propojena hospodářsky, infrastrukturně, dojíždkou za prací a službami. Na druhé straně jsou zde u většiny sídelních aglomerací patrné výraznější rozdíly mezi jejich centry a zázemím

z hlediska charakteru osídlení i ekonomické základny. Některé aglomerace patří mezi významná dynamicky se rozvíjející růstová centra, jiné se naopak vyznačují koncentrací problémových socioekonomických charakteristik, řada z nich však zaujímá z hlediska rozvojových impulsů neutrální pozici.

- **Regionální centra** a jejich zázemí (území s koncentrací 25 000 – 100 000 obyvatel)

Patří sem hospodářská střediska regionálního významu a jejich zázemí s vyšší koncentrací obyvatel, větším počtem podnikatelských subjektů. Jejich jádra často představují v daném regionu dominantní, centra zaměstnanosti.

Tyto tři typy území lze svodně charakterizovat jako vysoce urbanizovaná území, v nichž prioritně budou převažovat problémy a předpoklady spojené s urbánním rozvojem.

Ad 2) Stabilizovaná území

Území ČR, která se nacházejí mimo aglomerace a regionální centra a jejich zázemí a zároveň tvoří periferní území. Jde spíše o mikroregionální centra – ekonomická a sídelní střediska s omezeným regionálním významem, která tvoří se svým zázemím relativně funkční oblasti). Jedná se o území, která v dlouhodobém hledisku nevykazují významné negativní socioekonomické charakteristiky (např. nezaměstnanost, vylidňování, environmentální zátěže nebo nedostatečná vybavenost), ale zároveň nejsou „hybatelem“ socioekonomického rozvoje v regionu, což předurčuje skutečnost, že část místního obyvatelstva musí vyjíždět za prací a do škol mimo tyto funkční oblasti.

AD 3) Periferní území

Území geograficky odlehlá a dlouhodobě se potýkající s kumulací problémů (např. příhraniční oblasti, horské oblasti, vnitřní periferie nebo území se specifickými problémy). Jedná se o území, ve kterých se kumulují negativní charakteristiky, které spočívají například v nedostatečné vybavenosti území, v často velmi špatné dopravní dostupnosti či vysoké nezaměstnanosti. Hlavním znakem pro tato území je většinová vyjíždka místních obyvatel za prací a do škol mimo tato území a nezřídka i pokračující vylidňování.

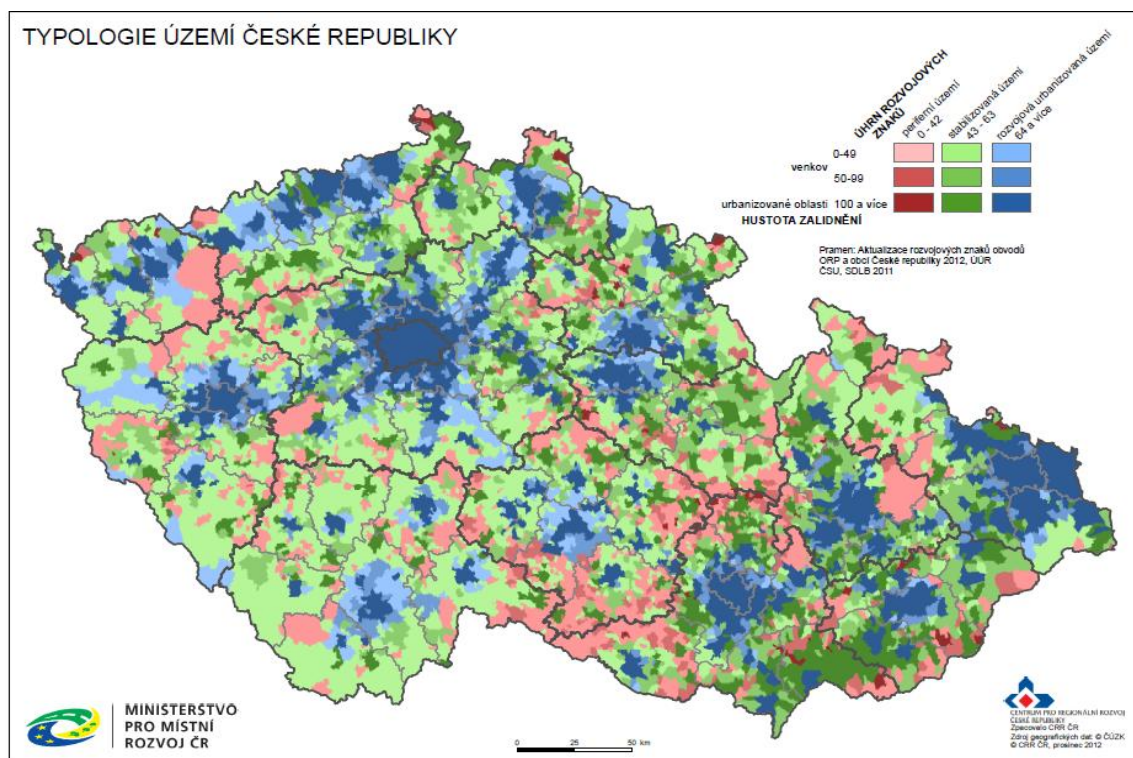
Stabilizovaná území a periferní území se převážně vyznačují podprůměrnou hustotou zalidnění (pod 100 obyvatel na km²) a lze je zahrnout pod společný pojem venkov.

Hranice mezi těmito typy oblastí není ostrá a někde dochází k prolínání jednotlivých typů území podle jejich funkcionality, zejména v důsledku vazeb ovlivňujících pravidelnou vyjíždku a dojíždku obyvatel, za prací, službami a rekreací. Konkrétní vymezení může být provedeno se zdůvodněním pouze v rámci konkrétních programů a opatření podpory jejich rozvoje.

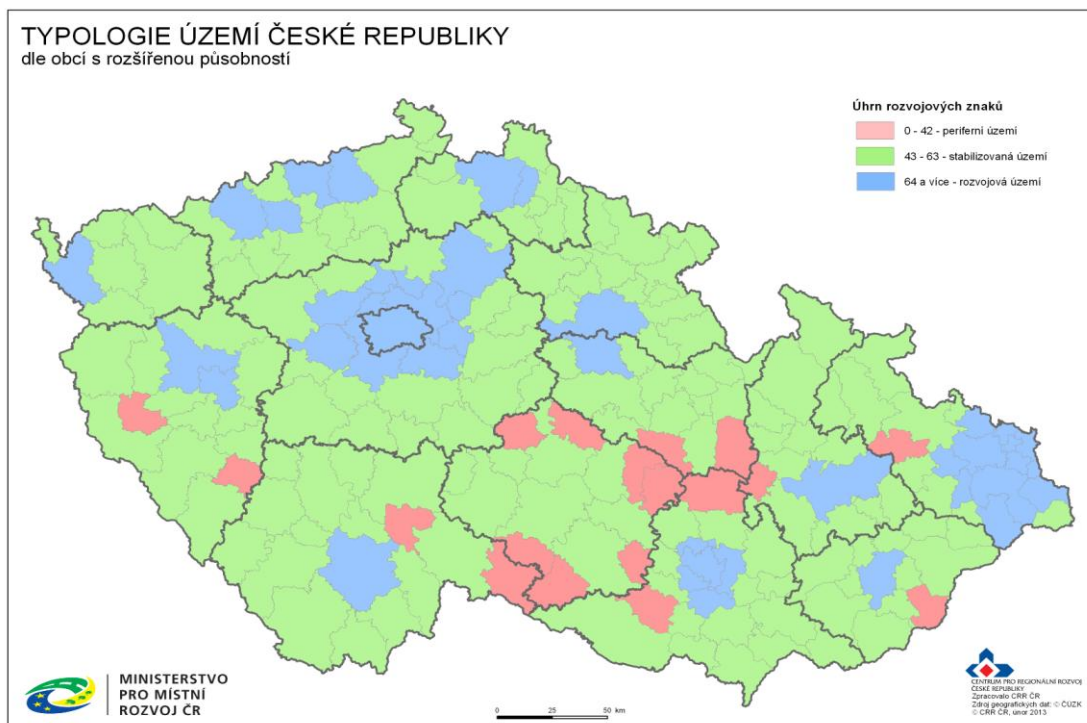
Pro účely programové podpory lze v odůvodněných případech použít základní typologii území vymezenou v úrovni ORP. I v těchto případech bude monitorování územních dopadů a řízení regionální dimenze ve smyslu cílů SRR prováděno v úrovni obcí.²⁵

²⁵ viz kapitola 4.5

Obrázek č. 22 a)b): Typologie území České republiky

a) Typologie České republiky podle obcí

b) Typologie České republiky podle ORP

2.3.1 VYMEZENÍ STÁTEM PODPOROVANÝCH REGIONŮ

Jedním klíčovým úkolů regionální politiky ČR je vymezení státem podporovaných regionů. Vymezení těchto regionů je navrženo ve smyslu § 4 odst. 2 zákona o podpoře regionálního rozvoje.

Identifikace problémů a územní vymezení takto definovaných regionů sleduje z hlediska diferencovaného přístupu k podpoře regionálního rozvoje dva základní cíle:

- *prorůstový cíl* – jde o aktivizaci socioekonomického potenciálu regionů, diverzifikaci rozvojových aktivit a podporu perspektivních regionů (center) s očekávaným pozitivním akceleračním rozvojovým dopadem;
- *disparitní cíl* – snižování a zmírňování výrazných socioekonomických meziregionálních rozdílů.

Na základě multikriteriální analýzy sociálně ekonomických podmínek rozvoje území v úrovni ORP²⁶ byly identifikovány **regiony, které ve svém sociálně ekonomickém rozvoji významně zaostávají za ostatními územními celky.**

Dále byly identifikovány regiony, které ve svém rozvoji musí řešit specifické problémy, jejichž zvládnutí je s ohledem na příčiny problémů obtížné a nelze je zvládnout bez širší, koordinované spolupráce více subjektů včetně aktivní pomoci státu.

Mimo regiony se soustředěnou podporou státu mohou existovat regiony podporované na úrovni a v působnosti krajů²⁷.

• HOSPODÁŘSKY PROBLÉMOVÉ REGIONY

Oproti SRR 2007-2013 se v rámci regionů se soustředěnou podporou státu²⁸ vymezují pouze **HOSPODÁŘSKY PROBLÉMOVÉ REGIONY**, které v rámci republikového srovnání vykazují z hlediska vybraných hospodářských a sociálních ukazatelů podstatně nižší úroveň, než je průměrná úroveň v ČR. Z hlediska kritériálního byla při identifikaci těchto území řešena kontinuita se Strategii regionálního rozvoje 2007–2013. Takto identifikované regiony jsou charakterizované především nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti, dále nízkou životní úrovní, nízkým stupněm ekonomické výkonnosti, nízkým průměrným příjmem obyvatel a nepříznivým demografickým vývojem.

Vymezení hospodářsky problémových regionů na období 2014-2020 se opírá o tyto zdrojové ukazatele:

	Ukazatel za ORP	Časové období	Zdroj	Váha
U1	Odhad výkonnosti ekonomiky - hrubý domácí produkt (HDP)	průměr za tři roky (2008–2010)	expertní odhad MMR	k ₁ 25%
U2	Míra nezaměstnanosti	průměr za tři roky (2009–2011)	MPSV, dopočet MMR	k ₂ 55%
U3	Zadluženost ORP na 1 obyvatele	Průměr za 2008-2011	MF	k ₃ 5%
U4	Dávky v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí, bydlení, mimořádná okamžitá pomoc	Průměr za 2008–2011	MPSV	k ₄ 10%
U5	Saldo migrace na 1000 obyvatel	průměr za posledních šest let (2006–2011)	Český statistický úřad, MMR	k ₅ 5%

²⁶ ORP bylo použito jako nejmenší územní jednotka, ke které jsou k ještě dispozici potřebná statistická data, lze u nich předpokládat datovou kontinuitu a přitom tato jednotka poskytuje dostatečně detailní územní identifikaci sledovaných jevů

²⁷ Dle § 8, §9 a § 10, zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.

²⁸ §4 odst. 2a zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Analýza s ohledem na víceméně shodné charakteristiky negativního vývoje (registrovaná míra nezaměstnanosti, průměrné saldo migrace na 1000 obyv. v letech 2008-2010, průměr zadluženosti ORP na 1 obyvatele v období 2008-2011, průměr výdajů dávek hmotné nouze obyv. ve skupině 15–64 let v Kč za roky 2008-2011) spojuje obě kategorie tzv. strukturálně postižené a hospodářsky slabé do kategorie jedné – hospodářsky problémové regiony

které jsou charakterizovány následujícím způsobem:

U1 – ukazatel odhadu výkonnosti ekonomiky (odhad HDP) za ORP je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období. Ukazatel spočten produkční metodou. Pro dílčí agregaci z úrovně obcí na SO ORP se použily údaje o počtu zaměstnanců.

U2 - ukazatel počtu nezaměstnaných osob podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO)-

U3 – hodnota dluhu vykázaná podle metodiky využívané pro potřeby Státního závěrečného účtu. Údaje zahrnují dluh obcí a jimi zřizovaných příspěvkových organizací (nekonsolidovaný). Hodnota dluhu agregována do úrovně ORP

U4 – ukazatel dávek v hmotné nouzi ukazuje objem finančních prostředků osobám či rodinám, které nemají dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Zahrnují příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc.

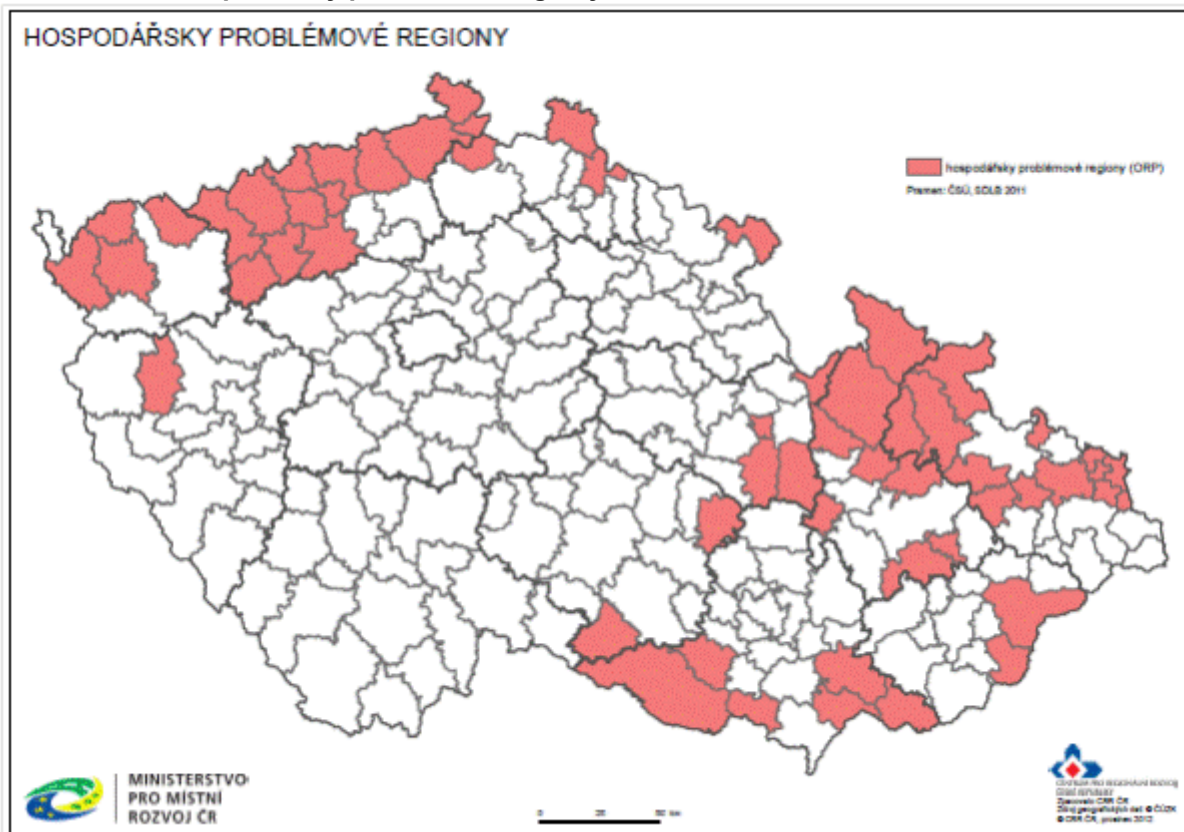
U5 – ukazatel salda migrace vyjadřuje rozdíl počtu přistěhovalých a vystěhovalých osob za stejné období a území. Počítáno na 1000 obyvatel.

Algoritmus výpočtu

Hodnoty ukazatelů za ORP byly nejprve porovnány k průměru za ČR a následně upraveny (vynásobeny) dle stanovených vah významnosti uvedených v tabulce výše. Výsledné hodnoty jednotlivých ukazatelů za ORP byly sečteny a seřazeny dle pořadí všech ORP v České republice. Pořadí všech ORP dle uvedeného výpočtu je uvedeno v následující tabulce a do úrovně 35% kumulativního součtu obyvatel znázorněno v obrázku. Doporučuje se, aby za hranici, pod kterou spadají ORP jako hospodářsky problémové regiony bylo stanoveno dosažení 25% kumulativního součtu obyvatelstva v ORP podle pořadí celkového výsledku. Tato hranice je věcně srovnatelná s vymezením provedeným pro období 2006-2013 a podíl hospodářsky problémových regionů je v relaci s přístupy uplatňovanými i v ostatních zemích EU.

Na základě výše uvedeného postupu by bylo jako hospodářsky problémové regiony vymezeno 57 regionů (ORP). Tyto ORP představují dohromady 2 621 740 obyvatel, což odpovídá 24,8 % počtu obyvatel ČR při rozloze 24,7% ČR.

Obrázek č. 23 Hospodářsky problémové regiony

Konkrétní seznam ORP vymezených jako hospodářsky problémové oblasti je uveden v příloze SRR.

• **OSTATNÍ REGIONY**

Do kategorie „ostatních regionů“ jsou zahrnuty:

- a) **Sociálně znevýhodněné oblasti**
- b) **Současné a bývalé vojenské újezdy**

ad a) Sociálně znevýhodněné oblasti

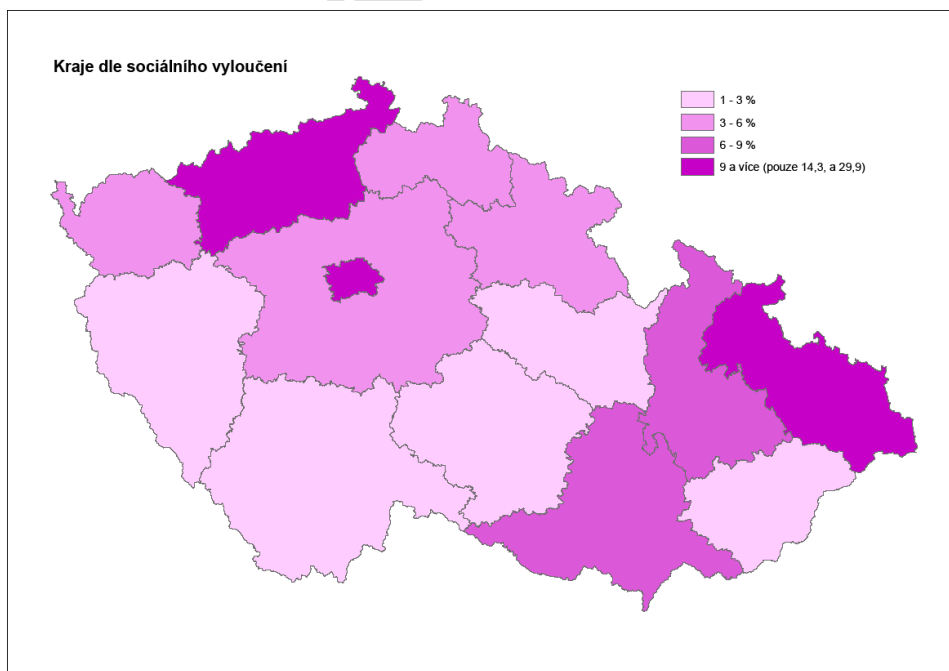
Mezi sociálně znevýhodněné oblasti jsou řazeny ORP vykazující dlouhodobou nezaměstnanost a výskyt sociálně vyloučených lokalit a lokalit ohrožených sociálním vyloučením. Toto je spojeno mimo jiné s potenciálním sociálním napětím a s vyšším výskytem sociálně-patologických jevů (drogy, lichva, gamblerství).

Pro vymezení „ostatních regionů“ typu b) byly použity následující ukazatele.

Zdrojové ukazatele pro vymezení b)

	Ukazatel za ORP/kraj	Časové období	Zdroj	Váha
U1	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti za ORP	průměr za tři roky (2008–2010)	MPSV,	k ₁ 65 %
U2	Počet vyplacených dávek/počtu obyvatel 15–64 let za ORP	Průměr za 2008–2011	MPSV	k ₂ 30 %
U3	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	2005–2006	Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti	k ₃ 5 %
U4	počet obcí s POÚ v rámci ORP s výskytem sociálně vyloučených lokalit	2006–2011		MPSV, ASZÍ
				filtr

Obrázek č. 23: Kraje ČR dle sociálního vyloučení

Charakteristika jednotlivých ukazatelů:

U1 – ukazatel dlouhodobé míry nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných jeden rok a déle na celkové pracovní síle (v procentech), kde v čitateli je počet nezaměstnaných jeden rok a déle a ve jmenovateli je celkový počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním plus celkový počet nezaměstnaných.

U2 – ukazatel udává průměrný počet dávek v hmotné nouzi vyplacený osobám či rodinám, které nemají dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Zahrnují příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc.

U3 – Ukazatel se opírá o údaje z projektu „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti „v rámci něhož byl zmapován orientační odhad (v rozmezí) celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalitách v kraji. Ukazatel jako jediný neodpovídá úrovni ORP, neboť v rámci zmíněného projektu se nepodařilo do této úrovně získat relevantní data.

U4- Ukazatel vyjadřuje počet obcí s POÚ v rámci ORP, ve kterých byly lokalizovány sociálně vyloučené lokality. Sociálně vyloučenou lokalitu lze definovat jako souvislou lokalitu na území obce, jejíž obyvatelé vykazují dlouhodobou nezaměstnanost níže kvalifikovaných obyvatel, nízkou kvalitu domovního a bytového fondu, nevyhovující infrastrukturu, jsou často prostorově vyloučené a stigmatizovány „špatnou adresou“. Odhadem v těchto podmínkách žije 100 000 lidí, a to převážně Romové.

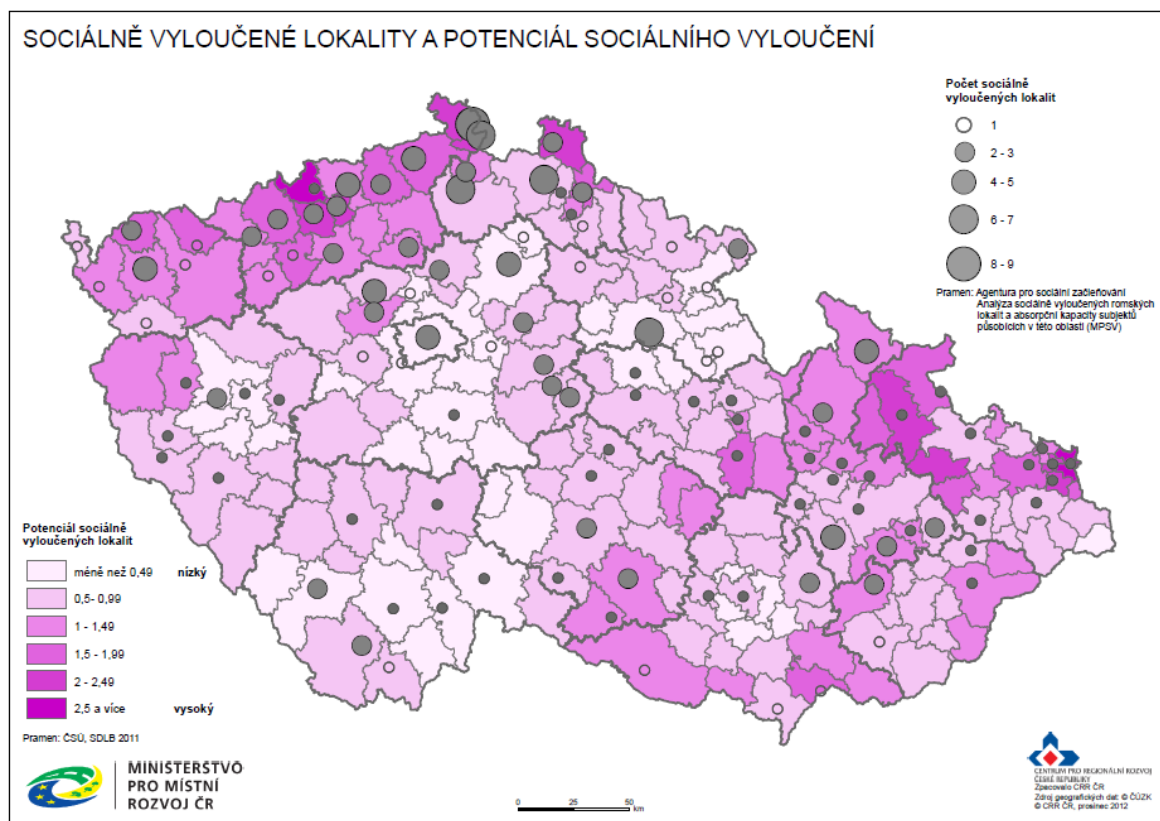
Algoritmus výpočtu

Na základě následného multikriteriálního hodnocení bylo stanoveno pořadí regionů (ORP) s nárokem na zařazení mezi regiony s výskytem sociálně znevýhodněných oblastí. Hodnoty ukazatelů U1 a U2 za ORP byly nejprve porovnány k průměru za ČR a následně upraveny (vynásobeny) dle stanovených vah významnosti uvedených v tabulce výše. K ukazatelům U3 a U4 byly přiřazeny váhy významnosti. Výsledné hodnoty ukazatelů za ORP byly sečteny a seřazeny dle pořadí. Určující hranice, do které spadají tyto regiony, byla stanovena na XX % kumulativního součtu obyvatelstva podle pořadí celkového výsledku.

Na základě výše uvedeného postupu bylo vymezeno jako ORP s výskytem sociálně znevýhodněných oblastí těchto XY(počet) regionů (ORP). Níže je uveden jejich seznam a mapové vyjádření. Tyto ORP představují dohromady XX obyvatel, což je XY % počtu obyvatel při rozloze XY % ČR.

Problém sociálního vyloučení se koncentruje především do vybraných lokalit Ústeckého kraje a Moravskoslezska.

Obrázek č. 24: Sociálně vyloučené lokality a potenciál sociálního vyloučení

b) bývalé a současné vojenské újezdy

Vojenské újezdy byly zřízeny, jako zvlášť vyčleněná území pro potřeby obrany státu, zřízené na základě zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, ve znění zákona č. 425/1990 Sb. Od roku 1991, v souvislosti s redukcí počtů příslušníků Armády České republiky, dochází k utlumování vojenské činnosti a některé vojenské újezdy a jejich části se jeví z hlediska výcvikových potřeb armády nadbytečné. Na základě usnesení vlády ČSFR ze dne 5. září 1991 č. 541 byly zrušeny vojenské újezdy Ralsko, Dobrá Voda a Mladá, čímž došlo ke snížení počtu vojenských újezdů na území České republiky (ČR) z původních 8 na současných 5. Tato vyčleněná území byla řešena v uplynulých letech a byla navrátna k civilnímu využití. Přesto nadále zůstávají nedořešeny dílčí problémy.

Ve vazbě na východiska obsažené v *Bílé knize o obraně* (usnes. vlády ČR č. 369 ze dne 18. května 2011 č. 369) vláda usnesením č. 10 ze 4. ledna 2012, schválila optimalizaci vojenských újezdů. Optimalizace předpokládá zrušení vojenského újezdu Brdy, který náleží do Středočeského kraje. A dále ve změnách stávajících hranic vojenského újezdu Boletice, který náleží do Jihočeského kraje, vojenského újezdu Březina, který náleží do Jihomoravského kraje, vojenského újezdu Hradiště, který náleží do Karlovarského kraje, a vojenského újezdu Libavá, který náleží do Olomouckého kraje.

Tabulka č. 7: Přehled základních údajů o vojenských újezdech:

Název	Kraj	Počet obyvatel	Rozloha (ha)	Využíváno k výcviku (ha)	Hospodářské využití (ha)
Hradiště	Karlovarský	593	33 161	17 015	16 146
Libavá	Olomoucký	1 121	32 724	10 770	21 954
Boletice	Jihočeský	308	21 953	8 847	13 106
Brdy	Středočeský	35	26 009	3 217	22 792
Březina	Jihomoravský	4	15 817	2 992	12 825
Celkem		2061	129 664	42 841	86 823

V rámci vyčlenění sídelních útvarů mimo území vojenských újezdů a jejich převodu k sousedním obcím (případně vzniku samostatných obcí), jsou zvažovány možnosti poskytnutí veřejné podpory k rozvoji vyčleňovaných území. V této souvislosti bude třeba zvážit celkovou koncepci zaměření podpory rozvoje bývalých vojenských újezdů a prostor.

Předně je nutné vyjasnit, zda má být podpora určena výhradně na rozvoj bývalých vojenských újezdů, nebo i prostor (budov a pozemků) mimo bezprostřední území vojenských újezdů.

Dále bude nutné i nadále podporovat rozvoj území bývalých vojenských újezdů, tj. Ralska, Dobré Vody a Mladé.

S ohledem na specifickou problematiku vojenských újezdů, potřebu jejich komplexní integrace do civilního sektoru budou tato území zahrnuta do státem podporovaných regionů.

2.4 ANALYTICKÉ ZÁVĚRY

Souhrnné zhodnocení analýzy regionálního rozvoje v ČR je provedeno ze dvou základních úhlů pohledu. Prvním je hodnocení vlivu základních věcných i systémových faktorů regionálního rozvoje, které zásadním způsobem determinují a budou determinovat i nadále vývoj regionální a sídelní struktury. Druhý typ hodnocení představuje průřezový (integrováný) analytický pohled na základní funkce regionální politiky jako východisko pro nastavení prioritních oblastí Strategie regionálního rozvoje na období 2014-2020. (pozn.: +případně doplnit)

2.4.1 HLAVNÍ FAKTORY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

POSTAVENÍ REGIONÁLNÍ POLITIKY V SYSTÉMU VEŘEJNÝCH POLITIK STÁTU

- Regionální politika byla v ČR systémově koncipována koncem 90. let. Zásadními impulsy pro její vznik byly prohlubující se regionální rozdíly v sociálně ekonomickém rozvoji státu v souvislosti s tehdejší hospodářskou krizí, zahájení procesu přípravy na vstup do EU a v poslední řadě reforma územní veřejné správy.
- I přes velmi rychlé vybudování pilířů regionální politiky v letech 1998-2000 (schválení zákona o podpoře regionálního rozvoje, Strategie regionálního rozvoje a státních programů podpory pro nejvíce problémové regiony) se vedle již zavedených sektorových politik obtížně prosazovala jak při řešení klíčových věcných priorit regionálního rozvoje (např. trhu práce, infrastruktury nebo podpory podnikání), tak i z hlediska objemu finančních prostředků vynakládaných prostřednictvím konkrétních programů regionální podpory.
- Vznik krajů v roce 2001 a vstup ČR do EU v roce 2004 pozici regionální politiky v rámci veřejných politik částečně posílily a zároveň došlo k jejímu hierarchickému rozvrstvení do 3 úrovní (evropské, národní a krajské). Toto se promítlo na jedné straně do zvýšení objemu

finančních prostředků na podporu regionálního rozvoje (v některých letech až 2-3 mld. Kč na národní úrovni, cca 0,5-1 mld. Kč prostřednictvím krajských programů, od r. 2004 řádově až desítky mld. Kč ročně prostřednictvím kohezní politiky EU), na druhé straně pod vlivem zvyšujícího se objemu prostředků na provádění vlastních opatření došlo k podcenění jedné z významných funkcí regionální politiky, kterou je její koordinační role spočívající v usměrňování sektorových politik prostřednictvím teritoriálně diferencovaných opatření a nástrojů při realizaci jejich převážně plošně zaměřených cílů.

- Tento trend se promítnul i do přípravy programového období 2007-2013 na národní i krajské úrovni, kdy hlavní důraz byl kladen na realizaci kohezní politiky v ČR. Prostředky doposud věnované na intervence regionální politiky na národní a krajské úrovni byly z větší části určeny na kofinancování programů strukturálních fondů. Např. objem prostředků na státní programy podpory regionálního rozvoje se v posledních letech pohybuje kolem 300 mil Kč ročně a střednědobý rozpočtový výhled předpokládá další jeho snižování.
- Stávající programové období nastavením příslušných programů financovaných z evropských fondů vedlo k více méně plošné orientaci podpory, která není cílena na specifické problémy a potřeby jednotlivých regionů.
- Částečné zlepšení pozice regionální politiky přineslo usnesení vlády č. 141 z 22. 2. 2010, kterým byly provedeny změny ve vymezení regionů se soustředěnou podporou státu, a zároveň vláda uložila, aby i sektorové programy financované z evropských fondů i státního rozpočtu obsahovaly kritéria pro alokaci prostředků preferující žadatele z nejvíce potřebných částí státu. Tento trend je nezbytné do budoucna posílit využitím nových, územně podmíněných nástrojů reagujících na diferencované potřeby různých typů území a státem podporovaných regionů. Pro uplatnění koordinační role regionální politiky je klíčovým nástrojem aplikace integrovaných přístupů, spočívajících v územním průmětu sektorové zaměřených nástrojů rozvojových politik.

SETRVAČNOST REGIONÁLNÍ STRUKTURY STÁTU

- Česká republika se podobně jako většina států Střední Evropy vyznačuje dlouhodobě relativně stabilní a setrvačnou regionální a sídelní strukturou, která ve střednědobém časovém horizontu neprochází příliš radikálními změnami. K zásadním změnám nedošlo v uplynulých cca 10 letech ani pod vlivem nejprve velmi dynamického ekonomického vývoje, ani následně v období hospodářské krize. V tomto směru nelze očekávat výrazné změny ani do roku 2020.
- Na druhé straně lze v posledních letech identifikovat určité pozitivní i negativní trendy ve vývoji prostorové struktury, na které musí budoucí regionální politika reagovat. V případě podpory kladných trendů může dojít k výraznému zvýšení příspěvku některých regionů či typů území k ekonomickému růstu a konkurenceschopnosti celého státu. Konkrétně jde o některé aglomerace a regionální centra s růstovým potenciálem. Dále roste význam území při hranicích s Bavorskem a částečně i Rakouskem těžícího z kontaktů s jejich vyspělou ekonomikou. Pozitivní je rovněž relativní stabilizace obyvatelstva ve venkovském prostoru jako celku, byť jeho vývoj je ve vazbě na geografickou polohu územně diferencovaný.
- Mezi negativními jevy, charakterizujícími vývoj prostorové struktury státu v posledních letech, je vedle přetrvávající koncentrace regionálních problémů do oblasti severozápadních Čech a severní Moravy (s rizikem možného prohloubení v důsledku delší stagnace české ekonomiky dopadající na stále profilová tradiční odvětví v těchto regionech) i nárůst rozsahu periferních území, zejména ve vnitrozemských částech státu. Potenciálním vážným regionálním problémem v případě nedostatečného řešení se může stát narůstající územní koncentrace sociálně vyloučených lokalit.

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ A TRH PRÁCE

- V oblasti demografického vývoje, který představuje klíčový faktor regionálního rozvoje, se v posledních letech začala prohlubovat prostorová diferenciace jeho hlavních indikátorů v důsledku širších sociálně ekonomických a prostorových změn.
- Vzhledem k relativní prostorové homogenizaci ukazatelů přirozené měny obyvatel je hlavním nositelem změn v územním rozložení obyvatelstva migrace a tento trend bude s největší

pravděpodobností dále sílit. Velmi negativní důsledky pro demografický a ekonomický vývoj v případě prohloubení stávajících disparit může mít do budoucna vylidňování prostoru severní, střední a východní Moravy. To samé platí i pro rozšiřující se periferní oblasti státu.

- Kladné migrační saldo (dané jak vnitřní tak i zahraniční migrací) je odrazem atraktivity klíčových pólů rozvoje státu (Pražská- středočeská, Brněnská a Plzeňská metropolitní oblast) a některých dalších dynamicky se rozvíjejících oblastí (Českobudějovická aglomerace, Hradecko-Pardubická aglomerace).
- Trh práce se dlouhodobě vyznačuje výraznou regionální diferenciací zejména z hlediska míry nezaměstnanosti, která byla neočekávaně zmírněna v období hospodářské krize (2008-2010), ale v současnosti s pokračující stagnací české ekonomiky se disparitní tendence začínají opět zvyšovat. Velmi nepříznivé charakteristiky zaznamenávají zejména Ústecký, Moravskoslezský a v poslední době i Olomoucký kraj, kde vedle výrazně nadprůměrné obecné míry nezaměstnanosti se zvyšuje ještě rychleji dlouhodobá nezaměstnanost, často ve vazbě na rizikové skupiny obyvatelstva.
- S vývojem trhu práce úzce korespondují vzdělanostní charakteristiky představující zásadní faktor pro modernizaci a konkurenceschopnost ekonomiky. Výsledky SLDB z roku 2011 ukazují příznivé trendy v celostátním měřítku, na druhé straně se v řadě částí státu projevuje a prohlubuje nesoulad mezi požadavky trhu práce a ekonomické základny na regionální a místní úrovni na straně jedné a oborovou strukturou středního a vysokého školství na straně druhé.

EKONOMICKÉ FAKTORY

- Řada ekonomických faktorů (ekonomická výkonnost, sektorová a odvětvová struktura ekonomiky, velikost firem nebo modernizační faktory) nadále patří mezi rozhodující faktory prostorové diferenciace vývoje ČR. Z hlediska ekonomické výkonnosti se dlouhodobě projevuje (a v období hospodářského poklesu ještě prohloubila) bipolarita území státu daná dominantním postavením Prahy jako jednoho z pólů evropského rozvoje (v HDP na hlavu patří mezi 10 nejvýkonnějších celků EU) a ostatními částmi republiky s málo výraznými mezikrajskými rozdíly v hospodářské výkonnosti, která je však výrazně pod průměrem EU. Prohlubují se však rozdíly na úrovni menších územních celků, např. ORP.
- Velmi výrazná je vazba mezi sektorovou a odvětvovou strukturou a prostorovou strukturou sociálně ekonomického vývoje ČR, včetně jejích vlivů na životní prostředí. Regiony vyznačující se výrazným podílem tradičních odvětví (zejména těžkého průmyslu v oblasti severozápadních Čech a Ostravska, zemědělství a základních průmyslových odvětví v periferních oblastech nebo dalších tradičních odvětví bez potřebné modernizace) se vyznačují dlouhodobě nízkým tempem ekonomického růstu, vysokou nezaměstnaností a narůstajícími sociálními problémy spjatými s vyklidňováním či nárůstem sociálního vyloučení. Naopak oblasti s dynamickými změnami ve vývoji své hospodářské základny (tercierizace, modernizace klíčových průmyslových odvětví) zvyšují svoji konkurenceschopnost v národním, někde i mezinárodním měřítku. Jde o většinu metropolitních oblastí a aglomerací, ale takto se formující póly rozvoje se vyskytují i v menším regionálním či lokálním měřítku napříč republikou.
- Významným faktorem determinujícím stabilitu vývoje prostorové struktury zejména na mikroúrovni je diverzita ekonomické základny a velikostní struktura firem. Nedávná hospodářská krize ukázala zranitelnost menších pracovních regionů na úrovni ORP založených na lokalizaci jednoho dominantního odvětví (např. sklářství nebo výroby komponentů pro automobilový průmysl) reprezentovaného firmou s více jak 1 000 zaměstnanců.

INFRASTRUKTURA

- Infrastruktura má v případě své kvalitní a dostatečně husté sítě výrazně pozitivní vliv na regionální rozvoj, avšak v případě, kdy v daném území jsou k dispozici další klíčové faktory rozvoje, zejména pak lidské zdroje a inovační potenciál. V podmínkách daných geografickou polohou České republiky k tomu přistupuje napojení na mezinárodní infrastrukturní síť.

- V případě dopravní infrastruktury je v některých částech státu hospodářský rozvoj výrazně limitován nedostatečnou i nekvalitní dopravní sítí, což se promítá i do nižší úrovně dopravní obslužnosti. Závažná je situace zejména v severní části státu, kde se nezřídka projevuje i absence dálničních nebo rychlostních komunikací (zejména schází severní páteřní komunikace R35), což se projevuje v rostoucí periferalizaci nejen severní části Moravy, ale nepříznivé tendence rozvoje se začínají objevovat i v severovýchodní části Čech. Nezbytným předpokladem, aby páteřní dopravní síť plnila své funkce v území, je co nejrychlejší dobudování klíčových tahů v dálniční síti (např. D8 a D3) a dokončení modernizace hlavních železničních koridorů. Dalším prostorovým problémem je nedostatečná integrace dopravních systémů v nejvíce urbanizovaných částech státu. V neposlední řadě se zhoršuje dopravní napojení okrajových částí většiny krajů na střediska krajského nebo subregionálního významu, což přispívá k růstu periferiality těchto území.
- V oblasti technické infrastruktury se Česká republika nevyznačuje výraznými disparitami mezi kraji pokud jde o páteřní síť i hustotu základních sítí, která více méně kopíruje hustou síť sídel. Problémy spočívají spíše v četné zastaralosti technické vybavenosti (zejména v případě vodovodů a kanalizace), která podvazuje napříč všemi typy území další hospodářský a sídelní rozvoj i řešení jeho ekologických dopadů.

TECHNOLOGICKÉ ZMĚNY A INOVACE

- Technologický rozvoj a inovace v úzké vazbě na vědu a výzkum jsou napříč ekonomickými sektory stále významnějším motorem rozvoje hospodářství i faktorem, který při vhodném uplatnění může na jedné straně rozhodujícím způsobem přispět k odstranění zásadních bariér v rozvoji jednotlivých regionů (např. snížením energetické a materiálové náročnosti) nebo podnítit zásadní strukturální změny směrem k vyšší konkurenceschopnosti.
- V prostorovém měřítku z hlediska úrovně tohoto faktoru i jeho vlivu na regionální rozvoj lze konstatovat dominantní pozici Prahy, vzhledem k významu v sídelní struktuře je velmi dobrá úroveň v Brně a pozitivním vývojem se vyznačují zejména Ostrava, Plzeň, Liberec a obě jádra Hradecko-pardubické aglomerace. Nedostatečná je však prostorová difuze výsledků tohoto procesu z jader směrem do zázemí, včetně venkovského prostoru.

KVALITA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A ŽIVOTNÍCH PODMÍNEK OBYVATELSTVA

- Kvalita životního prostředí má v podmínkách ČR velmi zásadní vliv na stav a perspektivy rozvoje jednotlivých regionů. Dopady stavu a vývoje jednotlivých složek životního prostředí se diferencovaně projevují nejen v různých částech státu, ale i v jednotlivých typech území. V souhrnném průmětu se však oblasti s vysokým stupněm environmentálního ohrožení nacházejí jak v území s nadprůměrnou koncentrací osídlení a ekonomických aktivit (Pražská metropolitní oblast, Ústecký kraj, Ostravsko), tak i v zemědělsky orientovaných územích (jižní Morava) nebo přírodně cenných oblastech (Krkonoše).
- Významným limitem pro další ekonomický a sídelní rozvoj se stále více stává ohrožení území přírodními katastrofami, které se v některých částech státu opakují ve stále kratších intervalech a náklady na obnovu území převyšují výdaje na rozvojové aktivity (např. v Libereckém kraji). Preventivní opatření se přitom často realizují ne podle pořadí důležitosti, ale podle subjektivních faktorů (stupeň projektové přípravy apod.) a jsou zaměřena spíše na zabránění důsledků živelních pohrom než snížení rizika jejich vzniku ve formě krajinných úprav a zvyšování biodiverzity.
- Negativní vliv špatného stavu životního prostředí na zdraví obyvatel v kombinaci se zhoršujícími sociálně ekonomickými podmínkami (ztížený přístup na trh práce, sociální vyloučení) vede zejména v oblasti severozápadních Čech a Ostravské aglomerace k celkově negativnímu pohledu na možnosti rozvoje jak v případě samotného obyvatelstva (emigrace mladších a vzdělanějších skupin), tak i místního podnikatelského sektoru a investorů zvenku v takto postižených územích.
- Ve venkovských, zejména pak periferních oblastech se v důsledku limitovaných veřejných zdrojů začíná projevovat zhoršená dostupnost základní občanské vybavenosti v oblasti školství, zdravotnictví nebo sociální péče, ale i dalších základních služeb (např. maloobchod).

Síť zařízení veřejného sektoru je v důsledku absence většiny standardů územní vybavenosti vystavena tlakům na redukci a úroveň dopravní dostupnosti center, které potřebné služby zajišťují, nezabezpečuje vždy jejich bezproblémové poskytnutí.

NÁVRH

KULTURNÍ POTENCIÁL A CESTOVNÍ RUCH

- Kultura představuje významný faktor regionálního rozvoje, diferencovaný v jednotlivých částech státu podle velikosti svého potenciálu i možností jeho využití. Přitom jeho využití do značné míry územně kopíruje koncentraci cestovního ruchu a lázeňství.
- Zatímco rozložení kulturního potenciálu je prostorově relativně vyvážené, jeho využitelnost je výrazně diferencována. Dominantní postavení Prahy je posíleno plněním kulturních funkcí často v mezinárodním měřítku. Kulturními funkcemi národního významu se vyznačuje Karlovarský kraj, částečně Jihomoravský kraj. Vzrůstá pozice Ostravy, a to i ve vazbě na kulturní využití původní průmyslové infrastruktury. Využitelnost kulturního potenciálu s postupující vzdáleností od krajských center až na výjimky dané regionálními centry cestovního ruchu a lázeňství klesá.
- Význam cestovního ruchu v národním hospodářství ČR je poměrně stabilizovaný, ale jeho výkonové ukazatele jsou stále z větší části zajišťovány Prahou, dále pak mají stabilně významné postavení Karlovarský kraj, Krkonoše a Šumava. Přes koncepční i programovou podporu včetně opatření regionální a kohezní politiky se ani v posledních letech nepodařilo využít potenciál daný přírodními i kulturně historickými předpoklady v řadě oblastí ČR i jednotlivých typů území, byť např. v problémových oblastech se zřejmým sociálně ekonomickým zaostáváním jde o často jediné perspektivní odvětví zajišťující jejich udržitelný rozvoj (např. v Jeseníkách). Příčiny tohoto stavu většinou spočívají v souvisejících předpokladech (např. špatná dopravní dostupnost, nedostatek investičních zdrojů). Význam lázeňských center pro regionální rozvoj může být v následujících letech potlačen změnami systémových podmínek pro fungování tohoto odvětví s negativními důsledky na trhu práce a v ekonomické výkonnosti předmětných regionů, měst a obcí.

CÍLE EU A JEJÍCH POLITIK

- Regionální rozvoj v ČR je od jejího členství v EU výrazně ovlivňován faktory vztahujícími se ke strategickým a rozvojovým cílům Unie a jejím politikám, zejména pak kohezní politice. Příslušné vlivy se pak plně uplatnily v programovém období 2007–2013. Jejich teritoriální průmět z hlediska očekávaných pozitivních efektů však není jednoznačný. Na jedné straně orientace kohezní politiky EU na Cíl konvergence, určený pro ekonomicky nejslabší regiony umožnila ČR zařadit mezi regiony tohoto cíle 7 z 8 regionů soudržnosti a tím na jejich rozvoj získat prostředky v řádu několika set mld Kč. Na druhé straně věcné zaměření priorit kohezní politiky bylo z nemalé části vázáno na plnění cílů Lisabonské strategie EU 2010 (zejména růst konkurenceschopnosti v celosvětovém měřítku, masivní podpora vědy a výzkumu, zavádění technologií a inovací vyšších řádů, rozsáhlé investice do lidských zdrojů), pro jejichž naplňování měla výhodné předpoklady zatím jen Praha.
- Povinné zaměření větší části alokace strukturálních fondů a Kohezního fondu na plnění cílů Lisabonské strategie přineslo nejen problémy s realizací příslušných operačních programů (např. OP Věda a výzkum pro inovace, OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost), ale i prostorově nevyváženou alokaci intervencí mezi centra regionálního rozvoje a ostatní území.
- Pokud jde o další politiky EU uplatňované i na území ČR, jednoznačně pozitivní dopady na venkovský prostor má politika podpory zemědělství a venkova a pro většinu území státu z hlediska napojení na evropskou infrastrukturu politika transevropských sítí. V regionech s výraznější pozicí rybářství v ekonomické struktuře (zejména v Jihočeském kraji) se pozitivně projevují opatření evropské rybářské politiky.

ORGANIZACE VEŘEJNÉ SPRÁVY

- Organizace veřejné správy a vazby jejích jednotlivých vertikálních i horizontálních úrovní jsou významnou právní a institucionální determinantou regionálního rozvoje a uplatňování regionální politiky. Nastavení základních parametrů v rámci reformy veřejné správy před cca 10–15 lety zavedlo do celého systému vedle dosavadních orgánů státní správy i obě úrovně územní samosprávy (zejména pak nově etablovanou krajskou samosprávu) s řadou kompetencí pro aktivní ovlivňování regionálního a územního rozvoje. Zkušenosti s fungováním nové podoby veřejné správy v oblasti regionálního rozvoje a regionální politiky

však ukazují na řadu problémů, které komplikují nebo přímo brzdí dosahování potřebných cílů a efektů v této oblasti.

- V rámci soustavy orgánů státní správy má vrcholné postavení v oblasti regionální politiky Ministerstvo pro místní rozvoj. V uplatňování této kompetence se toto ministerstvo potýká s dvěma základními problémy. Za prvé to je nedostatek rozpočtových zdrojů na programovou podporu nejvíce problémových částí státu, který neumožňuje podpořit rozvoj ve všech nejvíce problémových částech státu, jako tomu bylo až do r. 2007. Přitom ne všechny aktivity důležité pro řešení místních a regionálních problémů jsou financovatelné z evropských fondů. Historicky i systémově větším problémem je uplatňování jedné z nejdůležitějších funkcí regionální politiky, a to koordinační funkce spočívající v prosazování územního průmětu realizace sektorových politik. Účinná koordinace vyžaduje úzce propojené nástroje regionální politiky s nástroji těch veřejných politik, které mají silné teritoriální dopady. Výchozí podmínkou je teritorializace těchto politik, která umožní efektivnější využití veřejných zdrojů v územně diferencovaných podmínkách ČR. Tato snaha MMR však naráží na silné postavení sektorových politik založených většinou na prostorově neutrálních intervencích.
- Možnosti krajů v ovlivňování regionálního rozvoje naráží především na nedorešený systém jejich financování. Finanční autonomie krajů je ve srovnání s obcemi výrazně nižší, většina prostředků krajských rozpočtů je účelově předurčena pro alokaci na základě příslušných zákonů a možnosti krajských samospráv autonomně stanovit jejich prostorovou distribuci podle územních potřeb jsou omezené. Na druhé straně v posledních letech většina krajů aktivně přistoupila k řešení problémů v nejvíce potřebných mikroregionech či obcích ve svém správním obvodu. Slabší stránkou je přetrvávající podceňování spolupráce mezi kraji při řešení problémů území ležícího při krajských hranicích (analýzy ukazující na jejich rostoucí periferizaci).
- Na mikroregionální a lokální úrovni je z hlediska podpory regionálního a místního rozvoje pozitivním procesem široce rozvinutá meziobecní spolupráce umožňující řešení problémů a využití předpokladů nadlokálního významu. K tomu se vstupem do EU přistoupilo široké uplatnění metody Leader založené na spolupráci místních samospráv, podnikatelského a neziskového sektoru v rozvoji území, tj. uplatnění principu víceúrovňové správy na horizontální úrovni. Lepší koordinaci rozvoje na této úrovni by v rámci systému veřejné správy nepochybně přispělo zařazení obcí s rozšířenou působností mezi aktivní subjekty regionální politiky.

2.4.2 ANALYTICKÉ ZÁVĚRY Z HLEDISKA PRIORIT REGIONÁLNÍ POLITIKY

REGIONÁLNÍ KONKURENCESCHOPNOST

Rozvojový potenciál území a atributy regionální konkurenceschopnosti se v podmínkách nejen ČR, ale obecně koncentrují do oblastí s vyšší hustotou osídlení. Pro nastavení regionální dimenze SRR z toho vyplývá nezbytnost jednoznačně vymezit území s nejvyšším rozvojovým potenciálem a zde uplatnit nástroje tento potenciál posilující.

Póly růstu, identifikované analytickou částí SRR se profilují ve třech úrovních:

- Zcela nesouměřitelným územím s ostatními částmi republiky, a to nejen z hlediska ekonomického potenciálu a konkurenceschopnosti, je „metropolitní oblast“ hlavního města Prahy, včetně bezprostředně navazujícího území Středočeského kraje. Metropolitní oblasti jsou klíčovými póly rozvoje, ovšem s výrazně nižším významovým i prostorovým vlivem.
- Druhou úrovní území z hlediska ekonomického potenciálu a konkurenceschopnosti jsou „regionální sídelní aglomerace“ reprezentované krajskými městy a navazujícím územím.
- Třetí úrovní, zastoupenou logicky největším počtem, jsou území „regionálních center a jejich zázemí“. Zde se jedná zejména o regiony, jejichž centry jsou bývalá významnější okresní města.

Důležitým faktorem regionální konkurenceschopnosti je kvalitní dopravní infrastruktura, zejména napojení regionu na dálnici či rychlostní komunikaci, případně železniční koridor. Rostoucí význam pro konkurenceschopnost a šíření inovací má v posledních letech také letecká doprava. V regionech, kde tato strategická propojení center chybí, je rozvoj území a šíření inovací pomalejší a měl by být

podpořen např. rozšiřováním integrovaných systémů veřejné dopravy včetně městské hromadné dopravy, přestupních terminálů či budováním infrastruktury pro dopravu v klidu.

Informační technologie jsou základním předpokladem pro rozvoj podniků produkujících zboží a služby s vysokou přidanou hodnotou, jež jsou základem pro regionální konkurenceschopnost. Metropolitní oblasti jsou hnacími prvky české ekonomiky, je zde koncentrován značný podíl ekonomických činností, z nichž řada je propojena s univerzitním výzkumem a vývojem. Podpora kvalitativního rozvoje univerzit a výzkumných center, zlepšování podmínek a ICT vybavení a výuky může být dalším faktorem k nastartování rozvojového potenciálu regionu, a to i v regionálních centrech, v nichž už v současné době rozvíjejí univerzity a vysoké školy řadu svých aktivit. Transfer znalostí a inovací by měl probíhat intenzivněji i ve spolupráci s podnikatelským sektorem. Integrace ČR do globální ekonomiky klade vysoké nároky na inovace a schopnosti využívat nové znalosti a informace.

Dlouhodobě se jeví problematickým nesoulad mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce, ať už z hlediska kvantity, tak i kvality. Pro rozvoj konkurenceschopnosti české ekonomiky je třeba kvalitní pracovní síla, která by měla být podpořena optimalizací škol, podporou dalšího vzdělávání i zvýšením investiční atraktivity problémových regionů. Flexibilita pracovní síly, znalosti a inovativnost obyvatelstva regionu rozhoduje o tom, jak daný region dokáže reagovat na ekonomické impulsy z národní i globální úrovně, a tím i přitahovat zahraniční investice.

ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST

Jedním z přístupů k realizaci regionální politiky je podpora rozvojových pólů, druhým – neméně důležitým – je zajištění vyváženého rozvoje celého území státu. Tento druhý přístup předpokládá jak zachování, případně zlepšení současné úrovně rozvoje území, tak také cílenou podporu rozvoje regionů s kumulací problémů, jimiž jsou obecně nejen periferní regiony, ale i některé části měst.

Sídelní struktura ČR je značně rozdrobená. Celkový počet obcí je vysoký (6 251 obcí k 1. 1. 2011), ale velmi vysoký je i podíl malých obcí (89 % obcí má méně než 2 000 obyvatel). To vytváří problémy při správě území i při zajišťování dopravní obslužnosti a dalších veřejných služeb. Periferní oblasti se potýkají také s úbytkem obyvatel.

Intenzita bytové výstavby v posledních letech klesá a v jejím prostorovém rozložení se projevují poměrně výrazné divergentní tendence na všech prostorových úrovních.

Obecným problémem ČR je demografické stárnutí, které má negativní důsledky v oblasti ekonomiky (snižování podílu ekonomicky aktivních osob, zvyšování podílu osob pobírajících starobní důchod) i veřejných služeb (rostoucí tlak na zdravotní a sociální služby). Dostupnost ambulantní zdravotní péče se zvyšuje, ale klesá počet nemocnic a odborných léčebných ústavů, přibývají hospice. V perifériích je problémem dostupnost zdravotní péče, zejména dlouhodobé, a doba dojezdnosti zdravotnické záchranné služby. Podobně jsou v periferních oblastech obtížně dostupné i sociální služby. Zařízení jsou rozložena nerovnoměrně a poptávka po místech v nich roste rychleji než nabídka. Kromě služeb sociální péče je nutné rozvíjet také služby sociální prevence a sociálního poradenství.

V důsledku výrazného kolísání přírůstku obyvatelstva bude v oblasti školství, z hlediska kapacit a rozmístění jednotlivých zařízení, stále významnějším faktorem demografický vývoj. Na nastalou situaci bude nutné reagovat více než doposud, včetně prostorové optimalizace jejich sítí. Tento proces musí být zároveň úzce propojen na zvýšení kvality výuky a rozvoj dalšího vzdělávání a celoživotního učení.

Pro kvalitu života obyvatel je důležitou oblastí také kultura a trávení volného času. Kulturní instituce národního a nadnárodního významu se koncentrují především do velkých měst, vlastní iniciativy obyvatel se projevují spíše na venkově (často souvisejí s lokálními tradicemi). Zejména ve městech jsou nedostatečně rozvinuty možnosti neformálních volnočasových aktivit.

Nezaměstnanost od roku 2008 roste. Problémy s vysokou nezaměstnaností i s dlouhodobou nezaměstnaností se projevují zejména v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, nepříznivá situace je také v Olomouckém a Karlovarském kraji. Nepříznivý je rovněž vývoj v některých příhraničních oblastech a ve vnitřních perifériích. Jedním z významných důvodů vysoké nezaměstnanosti je absence významnějších zaměstnavatelů a celkově slabé podnikatelské aktivity. Uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti je spíše plošné a nezohledňuje regionální specifika, málo se dosud uplatňují moderní formy zaměstnávání (flexibilní formy zaměstnání, prostupné zaměstnávání atd.).

Problémy řady regionů souvisejí s nedostatečným napojením na páteřní dopravní síť a s nízkou kvalitou stávajících komunikací. Periferní regiony jsou obecně hůře obsluhovány i veřejnou dopravou

(v rámci regionu i spojení s regionálním centrem), což pro obyvatele vytváří potřebu využívat spíše individuální automobilovou dopravu. V malých obcích a periferních oblastech je také celkově slabší vybavenost technickou infrastrukturou.

V souvislosti s ekonomickou recesí se v posledních letech prohloubily problémy různých znevýhodněných skupin obyvatelstva. Zejména se zvyšuje jejich ohrožení chudobou a je ztížen jejich přístup na trh práce. Zvláště jsou ohroženy skupiny obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách na celém území ČR (v urbanizovaných oblastech, stabilizovaných i periferních územích), v nichž se problémy výrazně kumulují. Znevýhodněné skupiny obyvatel je nutné cíleně integrovat do většinové společnosti na všech úrovních – formou vzdělávání, volnočasových aktivit, specifických forem bydlení, vytváření pracovních míst a podpory sociálního podnikání atd.

ENVIRONMENTÁLNÍ UDRŽITELNOST

Ze vstupní analýzy environmentální části vychází zásadní problémy, se kterými musí být počítáno v návrhové části dokumentu. Je důležité respektovat principy udržitelného rozvoje a podporovat vhodné a šetrné využití krajinného potenciálu. V mnohem větším měřítku se musí počítat s principem prevence, zejména pak v důsledku vzniku škod příčinou živelných pohrom. Ty jsou s největší pravděpodobností způsobeny probíhajícími změnami klimatu a narušením přirozených autoregulačních funkcí krajiny. Díky nim se území České republiky potýká čím dále častěji s extrémními výkyvy počasí. Tento stav je nutné reflektovat a případné budoucí škody eliminovat pomocí vhodných preventivních a adaptačních opatření.

Negativní vlivy na životní prostředí působí mimo jiné koncentrace ekonomických a sídelních aktivit v krajině (zejména pak vznik suburbí). Stav životního prostředí kolísá podle výkonnosti ekonomiky a měrná zátěž je i z historických důvodů v České republice nadále vyšší, než představuje průměr zemí EU 27 i EU 15. Celkově se však hodnoty většiny ukazatelů stavu životního prostředí v posledních 20 letech podstatně zlepšily a průměru se přibližují. Proto je důležité podporovat současné přístupy a nadále pokračovat v zlepšování mechanismů podporující principy udržitelného rozvoje na místní i regionální úrovni. Budoucí navrhovaná opatření musí koordinovat s nástroji podpory hospodářského růstu a sociální stability.

V oblasti obnovitelných zdrojů má Česká republika stále prostor pro zvýšení objemu produkce tzv. zelené energie. Využívání obnovitelných zdrojů musí ovšem respektovat jak současný technologický pokrok, tak možnosti aktuální energetické infrastruktury. V tomto ohledu je nutné nastavit vhodná opatření nejen podporující výstavbu alternativních zdrojů energie, ale také výstavbu zálohových zdrojů a posílení energetických sítí. Změny jsou nutné i v oblasti teplárenství. Rovněž nové přístupy k úsporám energie, vycházející z masivnějšího využití novějších šetrnějších technologií zvyšující energetickou účinnost a podporující přechod na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích včetně sektoru bydlení, nejsou uplatňovány v dostatečné míře. Všechny potřebné kroky v oblasti tzv. zelené energetiky však zároveň musí vycházet i z územních specifík diferencujících potřebná opatření.

Analýza poukázala také na stálou existenci starých ekologických zátěží. Rozsah ekologických zátěží plynoucích z nedostatečného řešení této problematiky v minulosti je značný. Proto je nutná akcelerace likvidace zátěží majících dopad na zdravotní stav obyvatelstva a životní prostředí. V případě brownfields, které neohrožují své okolí přímo, je vhodné tyto lokality navrátit prospěšnému využití, ať už se nacházejí v urbanizovaných oblastech nebo ve stabilizovaných či periferních územích.

Vážným problémem je rostoucí množství komunálního odpadu a způsoby jeho likvidace. Česká republika patří mezi země EU s vyšší mírou třídění, přesto nakládání s odpadem patří mezi důležité priority environmentální udržitelnosti. Řešení vyžaduje uplatňování moderních technologií třídění odpadu, jeho zpracování a dalšího využití a nových, efektivních technologií spalování komunálního odpadu nezatěžujících životní prostředí.

Současným velkým problémem řady míst České republiky je znečištěné ovzduší. Charakter znečištěných lokalit se mění v závislosti na jeho původce. Těmi jsou nejčastěji průmysl, doprava a malá sídla. Zatím co negativní dopady průmyslu se daří snižovat, vliv dopravy jako znečišťovatele stále roste, proto by mělo být s omezováním negativních dopadů dopravy v návrhové části počítáno. Vliv malých sídel závisí především na způsobu vytápění. Různorodost původců je velká, přesto budoucí opatření musí poskytovat možná východiska ke všem významným zdrojům znečištění.

Díky v minulosti uskutečněným rozsáhlým terénním úpravám a vlivu zemědělství na krajinu došlo k poškození retenční schopnosti krajiny. Ta není v současné době často schopna pojmout nadprůměrné množství srážek a narůstá vliv eroze, která se v rámci České republiky ukázala jako další podstatný environmentální problém, v jehož implikaci klesá úrodnost půdy a vznikají velké ekonomické škody v důsledku svahových pohybů. Na tento fakt musí budoucí strategie regionálního rozvoje reagovat a podpořit snižování výskytu vodní i větrné eroze. Vhodným nástrojem k předcházení vzniku výše zmíněných škod jsou doposud nedostatečně využívané komplexní pozemkové úpravy. Ty pomáhají nejen stabilizovat vodní režim, ale i vybudovat celkový systém ekologické stability, zpřístupnit pozemky a omezit vznik eroze. Proto by měli být v návrhové části zejména v rizikových oblastech podpořeny.

Z analýzy vyplývá, že potřebná bude u všech nápravných opatření vhodná systémová koordinace, aby docházelo k potřebným synergickým efektům a podpořily se posilující ekologické funkce krajiny. Dále rozvíjen by měl být také současný trend rozvoje mimoprodukčních funkcí krajiny, jenž napomáhá obnovit přirozenou biodiverzitu krajiny a krajinu stabilizovat. Klíčové je efektivní využívání krajinného potenciálu a šetrné nakládání s přírodními zdroji, posilování ekologických funkcí krajiny, ochrany přírodních zdrojů, přírodních památek a krajinných hodnot.

VEŘEJNÁ SPRÁVA

Analytické závěry v oblasti veřejné správy se týkají celého území ČR. Z hlediska regionální politiky je nezbytné zaměřit se na koordinaci a spolupráci mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou. Vertikální koordinace a komunikace napříč veřejnou správou má stále značné rezervy. Vztahy mezi státní správou a územní samosprávou jsou často značně formální a obtížné se hledá shoda nad řešením různých problémů. Veřejná správa musí podporovat aktivity ostatních aktérů rozvoje, je proto důležité, aby byly vytvořeny vhodné legislativní a ekonomické podmínky pro činnost aktérů. S tím souvisí snižování administrativní zátěže. Významným nástrojem je využití nových informačních technologií.

Současná podoba zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje je pro koncepční řízení rozvoje regionů jako nedostatečná. Problémem je absence bližší úpravy strategického plánování a zejména plánování rozvoje obcí. Z uvedeného důvodu je nezbytné posílit koordinaci mezi strategickým plánováním, územním plánováním a také nástroji finančního řízení veřejné správy (rozpočty, rozpočtové výhledy). Neodmyslitelnou součástí je rovněž metodické a koncepční vedení dlouhodobého řešení rozvoje území. SRR se musí zaměřit na zkvalitnění systémového rámce podpory rozvoje území.

Důsledkem nedostatečné legislativní i metodické podpory strategického plánování je omezené uplatňování nástrojů strategického řízení, a to zejména na obecní úrovni. Mnohé problémy jsou řešitelné pouze v širším územním kontextu. Příkladem mohou být aglomerace, či mikroregiony. Významnou roli hrají integrované přístupy. Nutné je posílení vazeb mezi koncepčními dokumenty na národní, krajské a obecní úrovni.

Ve vztahu k návaznosti kompetencí, omezeným finančním prostředkům a potřebě komplexnějších řešení problémů je důležité zkvalitnění spolupráce. Existuje řada struktur na lokální, regionální i národní úrovni efekty ze spolupráce jsou však často nedostatečné.

Ve vztahu k řešení problémů státem podporovaných regionů a periferních území je nezbytná účinná spolupráce krajů, protože právě zde se nejčastěji problémy kumulují.

Zvýšená pozornost partnerství a spolupráci aktérů musí být věnována v periferních územích, a to zejména při rozvoji příhraničních oblastí, aby došlo ke zmírnění bariér způsobených hranicemi.

2.5 SWOT ANALÝZA

SILNÉ STRÁNKY

Regionální konkurenceschopnost

- **Nárůst HDP na obyvatele v období 2006–2010 ve všech krajích (vyjma Libereckého kraje).**
- **Masivní rozvoj infrastruktury pro vědu, výzkum a inovace ve vybraných centrech.**
- **Rozvoj integrovaných dopravních systémů ve všech krajích.**
- **Rostoucí podíl technologicky náročných oborů na celkových tržbách ve zpracovatelském průmyslu.**
- **Úspěšnost ČR v lákání přímých zahraničních investic (především pak Prahy, Středočeského a Moravskoslezského kraje)**
- Nárůst počtu ekonomických subjektů ve všech krajích.
- Rostoucí spolupráce veřejného a soukromého sektoru při budování vědeckotechnických parků, podnikatelských inkubátorů apod.
- Vysoká vybavenost domácností internetem v metropolitních oblastech.
- Difuze ekonomické výkonnosti z městských jader (především Praha, Brno, Ostrava).
- Nadprůměrně hustá silniční a železniční síť v rámci Evropy.
- V rámci středoevropského prostoru významné a stále se rozvíjející letiště v Praze Ruzyni.
- Intenzivní rozvoj nemotorové dopravy jak za účelem bezpečné cesty za prací, tak i za účelem turismu.
- Česká republika patří mezi významné evropské destinace cestovního ruchu a Praha mezi top světové atraktivitu.

Územní soudržnost

- **Významná rozvojová role malých a středních měst.**
- **Rozsáhlá meziobecní spolupráce – pokrytí území téměř celé ČR svazky obcí.**
- **Trvalý růst celkového počtu obyvatel všech krajů (vyjma Moravskoslezského kraje).**
- **Zvyšování vzdělanosti české populace, zejména v počtu osob se SŠ a VŠ vzděláním – nejvýznamněji v oblastech s koncentrací univerzit.**
- **Poměrně nízká míra chudoby (ve srovnání s ostatními evropskými státy)**
- Zvyšování počtu obyvatel na venkově
- Rovnoměrné pokrytí území nemocnicemi s akutní péčí
- Zvýšení návštěvnosti památkových objektů

Environmentální udržitelnost

- Zvyšující se podíl výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů energie.
- Zlepšení v oblasti čištění odpadních vod – počet obyvatel napojených na kanalizaci s ČOV vzrostl ve většině krajů.
- Rostoucí produktivita práce v zemědělství.

Veřejná správa

- Postupné zkvalitňování výkonu veřejné správy, zejména v souvislosti s realizací Strategie Smart Administration.
- Intenzivní meziobecní spolupráce při rozvoji území.

SLABÉ STRÁNKY

Regionální konkurenceschopnost

- **Zvyšující se mezikrajské rozdíly v HDP na obyvatele.**
- **Nedostatečný transfer výsledků VaV do podnikatelské sféry.**
- **Nedokončená silniční síť páteřních komunikací (dálnice a rychlostní silnice) – chybí zejména R35, D3 a R6.**
- **Problematická dopravní dostupnost vnitřních periferií (na hranicích krajů).**
- **Superdominance Prahy v převážné většině rozvojových ukazatelů a z toho plynoucí gravitační tendence.**
- Vysoká energetická náročnost zpracovatelského průmyslu.
- Velké rozdíly ve výdajích na vědu a výzkum – nejvíce Praha a Středočeský kraj, nejméně Karlovarský kraj.
- Absence vysokorychlostních železničních tratí v ČR včetně neexistence plánů na jejich vybudování v blízké budoucnosti (do roku 2020).
- Špatný technický stav silniční a železniční sítě zejména nižších řádů.
- Velké rozdíly v návštěvnosti jednotlivých krajů – dlouhodobě slabá návštěvnost krajů Olomouckého, Vysočiny, Pardubického a Ústeckého.
- Nedostatečná schopnost zvýšit atraktivnost jednotlivých turistických regionů ČR pro zahraniční návštěvníky – problém v kvalitě služeb, marketingu a organizaci.
- Nedostatečná síť cyklostezek především ve městech.

Územní soudržnost

- **Velké množství malých sídel – zejména v krajích Vysočina, Pardubickém, Jihočeském a Středočeském.**
- **Výrazný úbytek obyvatel v periferních horských oblastech (např. Krkonoše, Orlické hory nebo oblast Jeseníků).**
- **Slabá spolupráce krajů při řešení problémů vnitřních periferií.**
- **Nižší vzdělanostní úroveň v Karlovarském a Ústeckém kraji.**
- **Stárnutí obyvatelstva** – nejvíce ve vnitřních periferiích krajů a ve velkých městech.
- Negativní projevy suburbanizace – zejména v zázemí Prahy a dalších velkých měst.
- Zvýšení míry nezaměstnanosti v téměř všech krajích ČR (ke snížení mezi roky 2006 a 2010 došlo v Ústeckém a Moravskoslezském kraji – v těchto krajích je ale dlouhodobě nadprůměrná míra nezaměstnanosti). Zvyšující se míra dlouhodobé nezaměstnanosti.
- Extrémní zvýšení počtu registrovaných uchazečů na volné pracovní místo ve většině krajů.
- Malá účinnost nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.
- Nesoulad mezi nabídkou a poptávkou kvalifikací a strukturou absolventů. (nedostatek absolventů zejména v technických oborech).
- Snižující se úroveň kvality školství a jeho absolventů.
- Výrazné zpomalení bytové výstavby ve všech krajích. Dlouhodobě nízká intenzita bytové výstavby v periferních regionech – zejména v Krušnohoří a na Jesenicku. Zvýšení rozdílů v bytové výstavbě mezi ORP.
- Chybějící kapacity mateřských škol a nenaplněné kapacity některých středních škol v souvislosti s demografickým vývojem.
- Nerovnoměrná dostupnost zdravotní a sociální péče ve většině krajů – koncentrace zařízení do omezeného množství míst, obtížná dostupnost z vnitřních periferií.

- Neuspokojivý stav zařízení v oblasti školství, zdravotnictví a sociálních služeb.

Environmentální udržitelnost

- Neuspokojivý stav vybraných složek životního prostředí – ovzduší (zejména Moravskoslezský a Ústecký kraj a města Praha a Brno), kvality vod, eroze a degradace půdy (zemědělsky intenzivně využívané oblasti – jižní Morava, Polabí) a snižující se množství podzemních vod.
- Intenzivní změna rázu příměstských a městských krajín výstavbou komerčních zón a residenčních čtvrtí. Omezování prostupnosti krajiny, fragmentace krajiny.
- Nedostatečný rozsah území s komplexními pozemkovými úpravami – nejnižší podíl obcí s KPÚ je v krajích Libereckém, Moravskoslezském a Zlínském.
- Nevhodné záборы zemědělské půdy pro výstavbu – silný tlak v zázemí měst a okolo dálničních tahů.
- Zvyšující se podíl obyvatel ohrožených zvýšenou hlukovou zátěží – zejména v okolí dopravních tahů a ve městech.
- Častější výskyt povodňových stavů – zejména dolní toky řek Moravy, Dyje, Labe, Lužnice, Odry, střední tok Moravy a Bečvy a zvyšující se frekvence výskytu živelních pohrom.

Veřejná správa

- Nízká úroveň horizontální koordinace výkonu státní správy.
- Nedostatečná komunikace a koordinace státní správy se samosprávou.
- Nepřehledný výkon veřejné správy.
- Nedostatečný legislativní rámec strategického plánování.
- Slabý koncepční přístup k řízení regionálního rozvoje.

PŘÍLEŽITOSTI

Regionální konkurenceschopnost

- **Fungování ekonomik jednotlivých regionů opírající se o své komparativní výhody.**
- **Propojování a dobudování mezinárodních silničních komunikací, které spojují území České republiky se sousedními státy.**
- Budování a propojování vysokorychlostních tratí železniční dopravy s křížením v České republice.
- Přesun nízkonákladových leteckých dopravců s cílem snižování provozních nákladů z hlavních mezinárodních letišť světa spíše k regionálním letišťům (Brno, Pardubice...).
- Zkvalitňování infrastruktury a služeb cestovního ruchu včetně zachycení aktuálních trendů v odvětví, jejímž výsledkem bude tvorba a nabídka nových inovativních produktů cestovního ruchu vedoucí ke spokojenosti návštěvníků.

Územní soudržnost

- **Efektivnější využití dotační podpory v rámci evropské kohezní politiky a společné zemědělské politiky EU.**
- Rozvoj flexibilních forem zaměstnávání a odměňování.
- Zefektivnění politik a nástrojů ke snižování počtu sociálně vyloučených obyvatel či obyvatel ohrožených sociálním vyloučením
- Využití poptávky narůstající skupiny seniorů.
- Propojování zdravotní a sociální péče – následná péče, zdravotně sociální služby.
- Rozvoj terénních služeb (zdravotní, sociální, obchod atd.) zajišťujících základní životní

podmínky v periferních oblastech.

- Optimalizace struktury škol v návaznosti na demografické změny (vyřešení nadbytečných kapacit vzhledem k ubývání obyvatel v daném věku).
- Další rozvoj a podpora aktivit cestovního ruchu na obou stranách hranice ČR a sousedních států.

Environmentální udržitelnost

- Využití pozitivních dopadů klimatických změn (delší vegetační období rostlin, dostatečné teplotní zajištění pro pěstování teplomilných kultur...).
- Přijetí nového zákona o ochraně ovzduší.
- Spolupráce s Polskou republikou na společném postupu ke zlepšení kvality ovzduší v příhraničních regionech s důrazem na Moravskoslezský kraj.
- Nastavení Společné zemědělské politiky EU v souladu s potřebami českého agrárního sektoru a sektoru životního prostředí.

Veřejná správa

- **Zvýšení kvality strategického plánování a řízení ve veřejné správě.**
- Nové informační a komunikační technologie.
- Novelizace zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.
- Zavádění prověřených standardů v oblasti zvyšování kvality lidských zdrojů ve veřejné správě.
- Nabytí účinnosti zákona č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon).

OHROŽENÍ

Regionální konkurenceschopnost

- **Pokračování ekonomické recese.**
- **Rozpad evropské měnové unie.**
- Tlak mimoevropských trhů.
- Rostoucí produktivita v okolních státech.
- Výstavba vysokorychlostních tratí mezi Berlínem a Vídní mimo stávající I. tranzitní koridor trasy: Berlín — Praha — Vídeň, tj. mimo území ČR.
- Nепrovázanost evropské, státní a regionální podpory cestovního ruchu, nedocnění významu legislativního rámce pro další rozvoj cestovního ruchu.
- Ztráta konkurenceschopnosti ČR jako destinace cestovního ruchu a tím způsobený úbytek zahraničních návštěvníků.

Územní soudržnost

- **Nastavení regionální (kohezní) politiky EU neodpovídající specifickým potřebám ČR.**
- Nekoordinované a skokové zahraniční vlny migrace (nekoordinovanost politik imigrace ve státech EU)
- Celkové stárnutí evropské populace vedoucí ke ztrátě evropské konkurenceschopnosti.
- Snižování kvality vysokoškolského vzdělávání.
- Rostoucí tlak na zdravotní péči a sociální služby v důsledku pokračujícího stárnutí obyvatel.

Environmentální udržitelnost

- **Zvyšující se riziko zahraničních mimořádných událostí i s možným dopadem na Českou republiku (mezinárodní terorismus, radiační nebo chemické havárie, výpadky energetických sítí – blackout, organizovaný zločin...).**
- Negativní dopady klimatických změn (sucho, riziko záplav, rozšíření teplomilných zemědělských škůdců a chorob...).

Veřejná správa

- Politická nestabilita způsobená vnějšími neovlivnitelnými faktory (např. rozpad Eurozóny).
- Nesystémové legislativní změny.
- Krize politického systému.

3 NÁVRHOVÁ ČÁST

3.1 DLOUHODOBÁ VIZE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR

Strategie regionálního rozvoje ČR (SRR) je koncepčním dokumentem, který formuluje přístupy k rozvoji regionů ČR, vytváří základ regionální politiky ČR a směřuje územní zaměření ostatních rozvojových politik na období 2014–2020.

Pro rozvoj regionů a dosažení cílů SRR je nezbytné koncipovat rozvojové činnosti v delším časovém horizontu. Představa o dlouhodobém směřování rozvoje je zformulována ve vizi regionálního rozvoje ČR.

Česká republika chce být v dlouhodobém horizontu

- ❖ **zemí konkurenceschopnou, využívající kvalitní lidské zdroje a vzdělávací, výzkumnou a inovační infrastrukturu pro rozvoj znalostní ekonomiky;**
- ❖ **zemí využívající svoji geografickou polohu k prohloubení vazeb a spolupráce ve středoevropském prostoru;**
- ❖ **zemí rozvíjející udržitelným způsobem pozitivní specifika jednotlivých regionů a podporující jejich vnitřní hospodářskou, sociální a environmentální soudržnost;**
- ❖ **zemí s funkčními vazbami mezi venkovskými a městskými oblastmi, chránící své přírodní, krajinné a kulturní hodnoty a vhodně využívající jejich potenciál.**

Dlouhodobá vize regionálního rozvoje ČR zahrnuje období realizace dvou sedmiletých střednědobých strategií regionálního rozvoje, které svými cíli budou směřovat k dosažení této vize.

Hlavní důraz dlouhodobé vize SRR je kladen na (i) *rozvoj regionální konkurenceschopnosti* (založené na využití vědeckotechnických, sociálně-ekonomických, kulturních a přírodních předpokladů regionů) a (ii) *zajištění územní soudržnosti* při respektování *environmentální udržitelnosti* (iii). Současně s tím je nezbytné reflektovat hlavní sociální vývojové tendence (stárnutí obyvatel, sociální vyloučení, trendy demografického vývoje, změny životního stylu apod.) a globální výzvy (ekonomické i environmentální).

3.2 CÍLE A PRIORITY REGIONÁLNÍ POLITIKY ČR NA OBDOBÍ 2014–2020

3.2.1 VÝCHODISKA REGIONÁLNÍ POLITIKY ČR NA OBDOBÍ 2014–2020

Regionální politika ČR je významnou průřezovou koordinační státní politikou, která definuje soubor intervencí zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných vývojových tendencí na podporu opatření vedoucích k ekonomickému růstu a vyváženému rozvoji regionů. **Staví na vazbách s ostatními veřejnými politikami** a vytváří hlavní východiska pro formulaci regionálních přístupů v rámci sektorových a odvětvových politik a je jedním z hlavních nástrojů pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni.

Regionální politika je úzce provázána na regionální (kohezní) politiku Evropské unie, částečně i na Společnou zemědělskou a rybářskou politiku EU a jsou na ni navázány regionální politiky krajských samospráv.²⁹

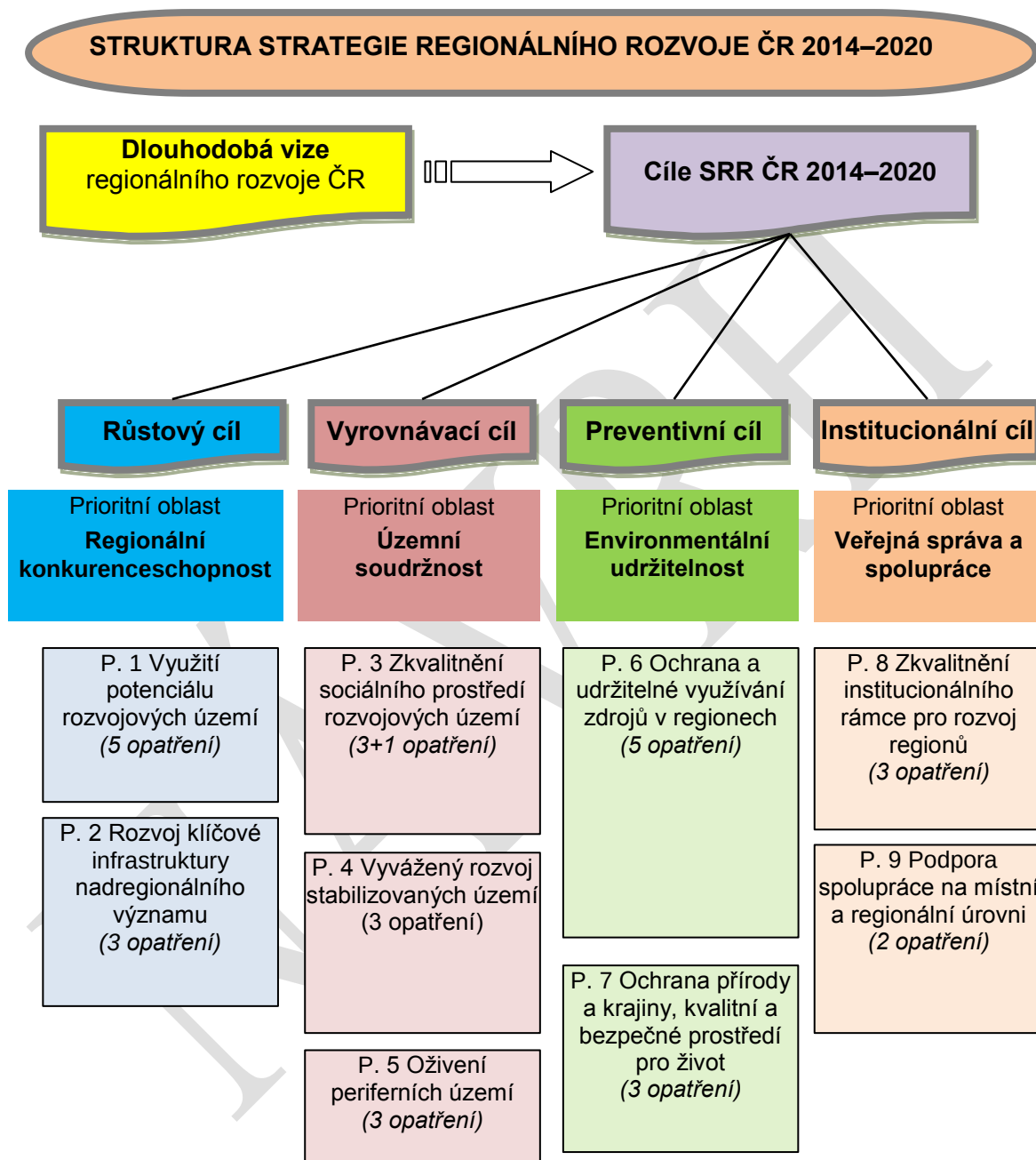
SRR se zabývá regionálními průřezovými veřejnými politikami zejména z hlediska:

- vnitřní diferenciaci typů/úloh regionů a jejich součástí v závislosti na konkurenceschopném rozvojovém potenciálu,
- rozdílné dynamiky socio-ekonomického rozvoje regionů a jejich územních celků a prevence vzniku disparit,
- vlivu na sociální soudržnost a prevenci sociálního vyloučení,
- vlivu na životní prostředí a udržitelného rozvoje regionů,
- požadavků na zabezpečování veřejných služeb,
- role regionálních aktérů.

Definování priorit SRR a určení rámce pro koncentraci prostředků na tyto priority vychází ze syntézy analytických podkladů a předurčuje prostředí pro implementační fázi.

²⁹ Podrobněji jsou vazby řešeny v rámci kapitoly 3.4.

Hlavní zdroje pro realizaci regionální politiky prostřednictvím navržených priorit a opatření budou představovat prostředky z fondů Společného strategického rámce, dále pak finanční prostředky z národních a krajských zdrojů. Zároveň však je nezbytné aktivně využívat i další zdroje a finanční nástroje, jako jsou partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP), úvěry, záruky, daňové pobídky a úlevy apod.

Při formulování cílů SRR (i dílčích cílů v rámci jednotlivých priorit) se primárně vychází z předpokládaných vývojových trendů specifikovaných v analytické části.

Z hlediska vnějšího a globálního prostředí je obtížné predikovat dlouhodobý ekonomický vývoj EU jako celku, nicméně z analýzy dat lze očekávat minimálně v nejbližších letech značné rozpočtové úspory a spíše stagnaci či pozvolný ekonomický růst EU potažmo ČR. Regionální politika je proto postavena před náročný úkol podpořit aktivity vedoucí ke zvýšení regionální konkurenceschopnosti a současně se vypořádat se selektivně působícími, negativními dopady hospodářského vývoje a hrozbou prohlubování regionálních disparit a narušením územní a sociální soudržnosti.

Z výše uvedeného vyplývá potřeba selektivního a zároveň koncentrovaného zacílení dostupných prostředků, což ve zvýšené míře posouvá důraz i na významnější využití synergicky působících integrovaných přístupů ve srovnání s dosavadní implementací.

Na významu nabývají následující otázky:

- vztah mezi národní a regionální konkurenceschopností,
- reálné šance využití specifického potenciálu regionů (existence rozvojových pólů a os³⁰, vazby a vztahy mezi městy navzájem a mezi městy a venkovem),
- environmentální udržitelnost, prevence a řešení sociálních problémů a
- celkové fungování institucionálního prostředí (zejména veřejné správy) v ČR.

S ohledem na výši finančních toků v rámci veřejné správy sílí potřeba dořešení způsobu zajišťování veřejných služeb ve vztahu k rozdělení kompetencí mezi státní správou, krajskou samosprávou a obecní samosprávou.

Vedle procesů úzce souvisejících s ekonomickým vývojem je třeba reagovat prostřednictvím SRR také na další, na hospodářském cyklu relativně nezávislé, negativní „regionální“ faktory, které představují zejména nepříznivé demografické trendy a mimořádné události (zejména živelní pohromy).

V současné době se také projevuje tlak na zvýšení pracovní mobility spojené s intenzivnějším využíváním disponibilních pracovních příležitostí (s možnou značnou variabilitou v čase a místě), což bude v podmínkách regionů vyžadovat vytvoření podmínek pro zlepšení dopravní obslužnosti území, větší flexibilitu zejména v oblasti bydlení a prevence sociální exkluze.

3.2.2 CÍLE REGIONÁLNÍ POLITIKY ČR NA OBDOBÍ 2014–2020

Cíle regionální politiky ČR na období 2014–2020 odráží základní funkce regionální politiky a vychází z analytických závěrů a vývojových tendencí v oblasti regionálního rozvoje.

GLOBALNÍ CÍL:

zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území České republiky se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí,

příspěť ke snižování regionálních rozdílů a zároveň umožnit využití místního potenciálu pro posílení konkurenceschopnosti jednotlivých územně správních celků.

Globální cíl je rozveden ve čtyřech základních cílech regionální politiky korespondujících s prioritními oblastmi SRR.

ZÁKLADNÍ CÍLE a jejich zdůvodnění:

Cíl 1: Podpořit zvyšování konkurenceschopnosti a využití ekonomického potenciálu regionů (růstový cíl)

Ekonomický růst v objemu, který by umožňoval realizaci cílů regionální politiky, je podmíněn identifikací regionálních pólů růstu a koncentrací úsilí na zvyšování jejich konkurenceschopnosti. Analytické závěry potvrzují, že v důsledku difuzních efektů se v návaznosti na ekonomický růst určitého regionálního centra zvyšuje i ekonomický potenciál v jeho zázemí. Nutnou podmínkou pro takový proces je však odpovídající infrastruktura, jejíž absence může růst regionální konkurenceschopnosti výrazně zpomalit. Návrh cíle reflektuje hlavní trendy a požadavky na současný charakter konkurenceschopnosti, které spočívají například v podpoře výzkumu, vývoje a inovací a rozvoje lidských zdrojů nebo budování vyšších typů infrastruktury. Na základě zmíněných skutečností je v rámci tohoto růstového cíle ve vztahu k podpoře územní vyváženosti kladen zejména důraz na zlepšení podmínek pro využití ekonomického potenciálu jednotlivých dílčích území.

³⁰ Difuzní efekty rozvojových pólů jsou zatím omezené a závislé na přirozených vazbách daného prostoru. Rozvojové osy nevykazují odpovídající ekonomický rozvoj a působí spíše jen jako prostorové koridory spojující jednotlivé póly.

Cíl 2: Zmírnit prohlubování negativních regionálních rozdílů (vyrovňovací cíl)

Při vývoji české společnosti dochází v posledních letech k její stále větší diverzifikaci, a to zejména v jednotlivých územních úrovních. Vedle dlouhodobé dominance Prahy nad ostatními regiony se ale začínají projevovat i výrazné rozdíly mezi městy a periferními regiony. Nerovnosti se v území projevují v celém spektru oblastí, vedle demografického vývoje například v kapacitě a dostupnosti veřejných služeb, v absenci pracovních příležitostí nebo v postupném nárůstu sociální exkluze. Vyrovňovací cíl má za úkol odpovídajícím způsobem reagovat na tyto prohlubující se socioekonomické nerovnosti a krizové situace s důrazem na nejvíce postižené regiony ČR.

Cíl 3: Posílit environmentální udržitelnost (preventivní cíl)

Koncentrace ekonomických a sídelních aktivit způsobuje významné změny krajiny a životního prostředí. V intenzivně hospodářsky i populačně využívaných oblastech dochází ke kumulaci negativních dopadů rozvoje ovlivňujících životní prostředí i život v něm. Tyto změny spolu s některými globálními, klimatickými jevy přispívají k nárůstu počtu různých živelních pohrom. V reakci na tyto problémy je v preventivním cíli akcentován environmentální pilíř udržitelného rozvoje, ve kterém je žádoucí, aby docházelo ke sladění socioekonomického rozvoje s limity a možnostmi životního prostředí v daných územích.

Cíl 4: Optimalizovat institucionální rámec pro rozvoj regionů (institucionální cíl)

Institucionální cíl je koncipován jako průřezový, neboť se zaměřuje na vytváření podmínek, které jsou nezbytné pro realizaci cílů 1, 2 a 3. Kvalitní veřejná správa a její vzájemná spolupráce včetně nastavení transparentního a funkčního legislativně administrativního prostředí umožní na jedné straně zlepšení podmínek pro podnikatelský sektor i veřejnost obecně, na straně druhé dostatečné a adekvátní zajištění veřejných služeb. Celý proces musí být také rámován kvalitních strategickým plánováním a řízením se zapojením všech relevantních partnerů.

3.2.3 Typologie regionů pro účely programové podpory

Typologie byla stanovena na základě detailní analýzy klíčových faktorů regionálního rozvoje³¹. Smyslem typologie je reflektovat diferencované podmínky rozvoje území při přípravě a realizaci programové podpory. Ve vazbě na typy regionů definovat priority, opatření a směřování finančních prostředků a prostřednictvím tohoto postupu zvýšit objektivnost a efektivitu regionální politiky v rámci rozvoje České republiky. Pro tyto účely byla typologie stanovena následujícím způsobem:

a) **základní typologie území** člení území celého státu a prioritně slouží pro účely strategického řízení rozvoje území, přípravu a realizaci programových dokumentů a uplatnění finančních i ostatních nástrojů v rámci národních programů i finanční pomoci Evropské unie. S ohledem na povahu základního vymezení je těchto typů do kategorií vymezených dle odst.b).

b) **státem podporované regiony** jsou navrženy ve smyslu § 4 odst. 2 zákona o podpoře regionálního rozvoje a to v kategoriích:

- hospodářsky problémové regiony,

dále v kategorii **ostatních regionů**:

- sociálně znevýhodněné oblasti

- vojenské újezdy (stávající a zrušené po roce 1989)

Základní typologie území

Člení Českou republiku na **tři základní typy** území z hlediska hodnocení rozvojového potenciálu a jejich postavení v sídelní struktuře:

1) rozvojová

2) stabilizovaná

3) periferní

³¹ Viz Analytická část SRR ČR 2014-2020, identifikace typů regionů

3.2.4 Prioritní oblasti a priority regionální politiky ČR na období 2014–2020

Prioritní oblast Regionální konkurenceschopnost

Priorita 1: Využití potenciálu rozvojových území

Priorita 2: Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu

Prioritní oblast Územní soudržnost

Priorita 3: Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území

Priorita 4: Vyvážený rozvoj stabilizovaných území

Priorita 5: Oživení periferních území

Prioritní oblast Environmentální udržitelnost

Priorita 6: Ochrana a udržitelné využívání zdrojů v regionech

Priorita 7: Ochrana přírody a krajiny, kvalitní a bezpečné prostředí pro život

Prioritní oblast Veřejná správa a spolupráce

Priorita 8: Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů

Priorita 9: Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni

Tabulka č. 8: Územní vymezení prioritních oblastí

<i>Prioritní oblast</i>	<i>Priorita</i>	<i>Rozvojové oblasti</i>	<i>Stabilizovaná území</i>	<i>Periferní území</i>
PO1	P.1	X		
	P.2	X		
PO2	P.3	X p	p	p
	P.4		X	
	P.5			X
PO3	P.6	X	X	X
	P.7	X	X	X
PO4	P.8	X	X	X
	P.9	X	X	X

Pozn.: p – průřezové opatření

Prioritní oblast Regionální konkurenceschopnost

Priorita	Opatření
P. 1 Využití potenciálu rozvojových území	1.1 Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem
	1.2 Rozvoj univerzit a výzkumných institucí
	1.3 Podpora integrace dopravních systémů
	1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury
	1.5 Adaptabilita trhu práce
P. 2 Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu	2. 1 Modernizace silniční infrastruktury
	2.2 Modernizace železniční sítě
	2.3 Rozšíření a modernizace energetických sítí

Prioritní oblasti Územní soudržnost

Priorita	Opatření
P. 3 Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území	Průřezové opatření 3.X Podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva
	3.1 Zvýšení kvality a vybavenosti veřejnými službami
	3.2 Rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu
	3.3 Podpora bydlení jako nástroje sociální soudržnosti
P. 4 Vyvážený rozvoj stabilizovaných území	4.1 Zajištění odpovídající kapacity infrastruktury veřejných služeb
	4.2 Zlepšení vnitřní a vnější obslužnosti území
	4.3 Podpora inovací v podnikání
P. 5 Oživení periferních území	5.1 Podpora rozvoje lokální ekonomiky
	5.2 Podpora zvýšení kvality pracovní síly
	5.3 Zajištění základních služeb a obslužnosti

Prioritní oblasti Environmentální udržitelnost

Priorita	Opatření
P. 6 Ochrana a udržitelné využívání zdrojů v regionech	6.1 Odstraňování starých ekologických zátěží, revitalizace brownfields a území po bývalé těžbě nerostných surovin
	6.2 Podpora inovativních technologií v oblasti odpadového hospodářství
	6.3 Využívání obnovitelných zdrojů energie a podpora úspor energie ve vazbě na místní podmínky
	6.4 Omezování negativních vlivů dopravy (hluk, prach atd.) na obyvatelstvo a na krajinu
	6.5 Udržitelné užívání vodních zdrojů
P. 7 Ochrana přírody a krajiny, kvalitní a bezpečné prostředí pro život	7.1 Zlepšení kvality prostředí v sídlech, ochrana a rozvoj krajinných hodnot
	7.2 Posílení preventivních opatření proti vzniku živelních pohrom
	7.3 Obnova území po vzniku živelních pohrom

Prioritní oblasti Veřejná správa a spolupráce

Priorita	Opatření
P. 8 Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů	8.1 Zkvalitňování administrativních kapacit veřejné správy
	8.2 Zkvalitnění systémového rámce podpory regionálního a místního rozvoje
	8.3 Informační a komunikační podpora fungování územní veřejné správy
P. 9 Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni	9.1 Posílení strategických a koncepčních nástrojů a přístupů k místnímu a regionálnímu rozvoji
	9.2 Podpora meziobecní a regionální spolupráce

3.3 SPECIFIKACE PRIORIT REGIONÁLNÍ POLITIKY ČR NA OBDOBÍ 2014–2020

Priority SRR jsou koncentrovány na hlavní problémová témata regionálního rozvoje a úzce propojena s jednotlivými typy území (regionalizace témat), pro které je dané rozvojové téma **nejzásadnější**. Priority jsou definovány s důrazem na koordinační úlohu ministerstva pro místní rozvoj ve vztahu k relevantním rezortním tématům. Nezahrnují však některá plošně formulovaná opatření, jež jsou obsažena v tematických koncepcích v gesci jednotlivých ministerstev.

Prioritní oblast Regionální konkurenceschopnost

P. 1 Využití potenciálu rozvojových území

Cíl:

Posílit rozvojová území jako dynamické póly růstu s odpovídající infrastrukturou pro lokalizaci progresivních ekonomických činností založených na inovacích, výzkumu a vývoji a efektivním využívání lidského potenciálu. Nezanedbatelnou součástí priority je také posílení difuzních efektů, aby se rozvojové impulsy vycházející z pólu růstu přenášely i do jeho zázemí.

Zdůvodnění:

Přirozenými póly růstu v podmínkách ČR jsou zejména největší města – Praha, Brno, Ostrava a Plzeň (oblasti s nejvyšší koncentrací vědy, výzkumu, technologických služeb apod.).

Rozvojovými póly růstu celého regionu se stávají také vedle výše zmíněných metropolitních oblastí i další sídelní aglomerace, především ostatní větší města se svým zázemím představující ekonomická

střediska i centra zaměstnanosti s vyšší koncentrací obyvatel, větším počtem podnikatelských subjektů a služeb.

Koncentrace inovací, znalostního potenciálu a rozvinutější trh práce i širší nabídka vyššího typu vzdělávání v uvedených pólech růstu pozitivně ovlivňuje i okolní území, proto je důležité podporovat difúzi informačních toků a ekonomických aktivit do jejich regionálního zázemí.

Póly růstu s jejich přirozeným zázemím vytvářejí konkurenceschopný potenciál v rámci ČR, a mají také předpoklady k tomu, aby se úspěšně vyrovnávaly s prostředím globální ekonomické soutěže.

Vysoká koncentrace obyvatelstva v centrech a jejich zázemí však způsobuje také četné problémy způsobené vlivem nadměrné dopravy, vyšší zátěží životního prostředí, vyššími cenami nemovitostí a nárůstem a segregací znevýhodněných skupin obyvatelstva. V případě venkovských oblastí v zázemí regionálních center se také často objevují nedostatečné kapacity v technické i sociální infrastruktuře, zejména vlivem vysokého nárůstu počtu obyvatel.

Charakteristika priority:

Priorita je zaměřena zejména na podporu podnikání především v technologicky náročných výrobních oborech a ve znalostně náročných službách, na využívání výsledků vědy, výzkumu, vývoje a inovací v praxi a na posílení vazeb trhu práce se vzdělávacím systémem a rozvoj komplexního systému vzdělávání v oblastech podmiňujících socioekonomický rozvoj. Ve vztahu k zázemí sídelních aglomerací a regionálních center je priorita zaměřena na optimalizaci dopravních systémů a na budování chybějící infrastruktury.

Opatření:

1.1 Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem

Opatření je zaměřeno na podporu podnikatelských inkubátorů, inovačních center, inovací samotných, vědecko-technologických parků, center pro transfer technologií a klastrů, a jejich propojování s univerzitami, včetně podpory rozšíření jejich mezinárodní spolupráce apod.

1.2 Rozvoj univerzit a výzkumných institucí

Opatření je zaměřeno na zvyšování kvality výuky a zlepšování podmínek a ICT vybavení pro rozvoj nadaných studentů na univerzitách a jejich přednostní orientaci na obory spojené s rozvojem daného regionu a jeho rozvojového potenciálu, dále na podporu výzkumu a vývoje ve veřejných i soukromých institucích, jejich kooperaci apod.

1.3 Podpora integrace dopravních systémů

Opatření je zaměřeno zejména na rozšiřování integrovaných systémů veřejné dopravy, přestupních terminálů, na budování infrastruktury pro dopravu v klidu, infrastruktury pro městskou dopravu (železniční, tramvajovou a trolejbusovou dopravu), infrastruktury pro nemotorovou dopravu. Opatření je zaměřeno také na budování uzlů integrované dopravy, na výstavbu multimodálních terminálů a veřejných logistických center, rozvoj mezinárodních letišť apod.

1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury

Opatření je zaměřeno na posílení fungování urbanizovaných oblastí jako funkčních regionů, tj. na doplnění chybějící dopravní (obchvaty, uliční síť) a technické infrastruktury a různých typů podnikatelské infrastruktury, včetně infrastruktury pro cestovní ruch. Součástí opatření je také řešení veřejných prostranství a zeleně, revitalizace zanedbaných částí města apod.

1.5 Adaptabilita trhu práce

Opatření je zaměřeno na zvýšení flexibility a zefektivnění vzdělávací soustavy tak, aby korespondovala s předpokládaným demografickým vývojem a v předstihu reagovala na oborovou strukturu (středních, vyšších odborných i vysokých) škol poptávanou regionálními trhy práce. Opatření je zaměřeno také na podporu zapojení zaměstnavatelů do odborné přípravy, odborného vzdělávání a motivace žáků a studentů zejména tam, kde lze předpokládat vazby na konkrétní segmenty místních trhů práce, kariérního poradenství (s důrazem na věkovou kategorii 50+) včetně opatření posilujících pružnost pracovních trhů apod.

P. 2 Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu

Cíl:

Zlepšit podmínky pro přeměnu rozvojových území na dlouhodobé póly růstu a střediska se vzájemným propojením, odpovídající dopravní infrastrukturou, jejíž absence či stav nejvýrazněji limituje konkurenceschopnost a rozvoj těchto pólů v kontextu celé ČR.

Zdůvodnění:

Při hodnocení úrovně regionální konkurenceschopnosti se zjevně ukazuje pozitivní vliv kvalitní infrastruktury. Mikroregiony protínané komunikacemi vyšších řádů jednoznačně z této skutečnosti profitují. Dobré dopravní napojení na ekonomická centra je jednou z podmínek pro rozvoj podnikání, mobilitu pracovní síly apod. Páteřní dopravní infrastruktura má pro růst konkurenceschopnosti svůj nezastupitelný význam³². Zejména je nutné zaměřit pozornost na oblasti, kde absence v hustotě a propustnosti komunikací či kvalitě železniční sítě přímo limituje rozvoj ekonomických aktivit. Rovněž rozvoj a modernizace infrastruktury v oblasti energetiky zajistí energetickou nezávislost, bezpečnost a udržitelnost.

Charakteristika priority:

Priorita se zabývá podporou rozvoje páteřní silniční, železniční a technické infrastruktury v území.

Opatření:

2.1 Modernizace silniční infrastruktury

Opatření je zaměřeno na dobudování chybějících úseků dálnic (s důrazem na TEN-T), rychlostních komunikací a opatření na zkvalitnění a zvýšení propustnosti klíčových silničních komunikací I. třídy zajišťujících strategické propojení center rozvojových území.

2.2 Modernizace železniční sítě

Opatření je zaměřeno na dostavbu konkrétních úseků železniční sítě (především železničních koridorů), rekonstrukce nejvytíženějších železničních tratí.

2.3 Rozšíření a modernizace energetických sítí

Opatření je zaměřeno na výstavbu a modernizaci energetických sítí (v návaznosti na TEN_E) a zajištění bezpečnosti dodávek energií, zkvalitnění napojení energetických sítí na evropské, aby docházelo k zajištění tří významných prvků – energetické nezávislosti, energetické bezpečnosti a energetické udržitelnosti.

Prioritní oblast Územní soudržnost

Priorita 3 Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území

Cíl:

Zajistit odpovídající podmínky pro kvalitní život obyvatel metropolitních oblastí, sídelních aglomerací, regionálních center a jejich zázemí a eliminovat jejich sociální problémy.

Zdůvodnění:

Rozvojová území se vzhledem ke své velikosti potýkají s jinými typy problémů než malá města či venkovské obce. Obecně jsou města a jejich zázemí sice lépe vybavena službami (klíčovými veřejnými službami jsou školství, zdravotní a sociální péče), ale tlak na kvalitu a kapacity těchto služeb je značný, protože slouží i pro obyvatele z širokého okolí či dokonce i z jiných měst. Obecným jevem některých center je úbytek počtu obyvatel často ve prospěch jejich zázemí, zejména z důvodu nižší ceny a vyšší kvality bydlení. Ve městech se také významně projevuje a koncentruje sociální exkluze s tendencí vytváření ghett se všemi svými negativními dopady.

³² Problematiku budou řešit „Dopravní sektorové strategie, 2. fáze“ v gesci Ministerstva dopravy.

Charakteristika priority:

Priorita se zaměřuje na vytváření kvalitních podmínek pro život obyvatel rozvojových území s ohledem na významné aspekty jejich života (např. obslužnost službami, trávení volného času, bydlení atd.).

Průřezové opatření:

3.X Podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva

Opatření jde napříč jednotlivými typy území ČR, tj. týká se rozvojových, stabilizovaných i periferních území (priority 3, 4 a 5) avšak v různém stupni intenzity a lokální koncentrace (s důrazem na sociálně vyloučené lokality definované mezi státem podporovanými regiony).

Opatření je zaměřeno na integraci a aktivizaci uvedených skupin obyvatel, zejména prostřednictvím specifického vzdělávání, volnočasových aktivit, vytváření pracovních míst, rozvoje sociálního podnikání, prostupného zaměstnávání a dalších aktivit.

Opatření:

3.1 Zvýšení kvality a vybavenosti veřejnými službami

Opatření je zaměřeno s ohledem na zavádění standardů veřejných služeb na zvyšování kvality a vybavenosti optimálně dimenzované sítě škol, zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb s ohledem na demografické trendy ve věkové struktuře obyvatel a na adekvátní aktuální i budoucí potřeby moderní společnosti za účelem zvýšení kvality života obyvatel v rozvojových územích.

3.2 Rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu

Opatření je zaměřeno na povzbuzení iniciativ obyvatel a na zvyšování kvality volnočasových aktivit – zejména rozšiřování nabídky sportovního a kulturního vyžití, ale i možnosti provozovat neformalizované aktivity, s důrazem na aktivity cílené na mládež (jako prevence kriminality a sociálně patologických jevů) a seniory a další znevýhodněné skupiny obyvatel. Opatření je dále zaměřeno na rozšiřování spektra aktivit a zvyšování jejich kvality nabízených kulturními institucemi a na pořádání různých akcí, které zvýší atraktivitu kulturního prostředí pro obyvatele i návštěvníky v rozvojových územích.

3.3 Podpora bydlení jako nástroje sociální soudržnosti

„Opatření je zaměřeno na úpravy či rozšiřování kapacit bydlení v rozvojových územích pro vybrané znevýhodněné skupiny obyvatel podle specifických místních podmínek – např. rozvoj sociálních bytů, malometrážních bytů či prostupného bydlení (pro seniory, sociálně vyloučené osoby apod.).³³“

Priorita 4 Vyvážený rozvoj stabilizovaných území

Cíl:

Podpořit endogenní rozvoj stabilizovaných území ČR a využít místní rozvojový potenciál. Snížit územní nerovnosti v dostupnosti a kvalitě veřejných služeb. Sladit kapacity veřejných služeb a jejich dostupnost nejen ve stabilizovaných územích, ale i s ohledem na potřeby a možnosti jejich spádových území periferních na základě meziobecní spolupráce i širokého partnerství. Snížit nesoulad mezi regionální nabídkou a poptávkou v oblasti trhu práce na regionální (krajské) úrovni. Zvýšit technologickou a inovační úroveň podnikatelského sektoru.

Zdůvodnění:

Regiony, které nelze zařadit mezi rozvojová území a zároveň nepatří mezi území periferní, vyplňují v České republice co do rozlohy významnou část území. Tato území nepředstavují lokality s vysokou koncentrací negativních socio ekonomicko environmentálních jevů (např. odliv obyvatel, vysoká míra nezaměstnanosti, nedostatečný rozvojový potenciál nebo nedostatek veřejných služeb, či významné environmentální problémy). Na druhou stranu však infrastruktura veřejných služeb zastarává a její

³³ Opatření budou navrhována v souladu se schválenou Konceptí bydlení ČR do roku 2020.

kapacita často nereflektuje místní potřeby, míra vzdělanosti obyvatel nijak dramaticky neroste, trh práce nemá potřebnou dynamiku s ohledem na současný, globální vývoj a snaha o zkvalitnění životního prostředí a krajiny nepatří mezi nejvyšší priority klíčových aktérů těchto území. Podnikatelský sektor nedostatečně využívá potenciál pro větší využití modernějších technologií, IT řešení a využití inovací ve výrobě, řízení i službách.

Charakteristika priority:

Priorita usiluje o vytvoření kvalitních podmínek pro život obyvatel stabilizovaných území s ohledem na vazby mezi jednotlivými sídly (obcemi) různé velikosti. Důraz je kladen na rozvoj funkčních regionů a posilování přirozených vazeb. Priorita věnuje pozornost adekvátní kapacitě a dostupnosti veřejných služeb a dopravní dostupnosti a obslužnosti. Zároveň podporuje inovační a technologický rozvoj firem.

Opatření:

4.1 Zajištění odpovídající kapacity infrastruktury veřejných služeb

Opatření se zaměřuje na zajištění územní dostupnosti a adekvátních kapacit pro vzdělávání (včetně dalšího vzdělávání a celoživotního učení), základní zdravotní péči (akutní i následnou) a na snížení nerovností v územní dostupnosti tzv. dlouhodobé péče³⁴, posílení služeb sociální prevence a sociálního poradenství a posílení koordinace sociálních služeb na místní úrovni. Podpora je rovněž orientována na zkvalitnění služeb trhu práce a zajištění kapacit a inovativního poskytování veřejných³⁵ a neveřejných služeb³⁶ ve stabilizovaných územích.

4.2 Zlepšení vnitřní a vnější obslužnosti území

Opatření zahrnuje zajištění odpovídající veřejné dopravy spojující stabilizovaná území s regionálními centry, dále pak zkvalitnění regionálních a místních dopravních sítí (silnice II. a III. třídy, místní komunikace, cyklostezky) a nezbytné dostupnosti a kapacity technické infrastruktury jako základní podmínky pro další rozvoj těchto území.

4.3 Podpora inovací v podnikání

Opatření se zaměřuje na podporu zvýšení technologické úrovně firem pořízením moderních strojů, zařízení, know-how a licencí nutných k jejich realizaci umožňující zkvalitňování a zvyšování samotné produkce i produktivity práce, dále na podporu většího využívání inovací ve výrobě, managementu řízení a marketingu i v sektoru služeb pro rozvoj a zvýšení konkurenceschopnosti stabilizovaných území.

Priorita 5 Oživení periferních území

Cíl:

Zabránit prohlubování negativních disparit v periferních územích s cílem jejich dlouhodobé stabilizace a snaha o jejich následný rozvoj s ohledem na místní potenciál. Snížit míru nezaměstnanosti v regionech s výrazně nadprůměrnými hodnotami.

Zdůvodnění:

V ČR se nacházejí mnohé regiony, ve kterých se i díky jejich geografické poloze dlouhodobě projevují významné problémy (např. vysoká nezaměstnanost nebo odliv obyvatel). Obecně se jedná o regiony, které se v delším časovém horizontu potýkají s kumulací problémů hospodářského, sociálního či environmentálního charakteru, jež mají za důsledek deprivaci celého území. Jedním z klíčových indikátorů socioekonomické problémovosti takových regionů je nezaměstnanost. Dlouhodobě zvýšená míra nezaměstnanosti je častou příčinou vzniku, resp. prohloubení různých sociálně patologických jevů, a ohrožení sociálně vyloučených skupin obyvatelstva. V těchto periferních územích již často ani není z důvodu nedostatku uživatelů lokalizována potřebná vybavenost. Tato skutečnost významně ovlivňuje kvalitu života místních lidí a stav celého území, kdy například dostupnost veřejných služeb ovlivňuje migrační chování obyvatel a celkový populační vývoj.

³⁴ Pozn.: Připravuje se zákon o dlouhodobé péči, který má integrovat některé zdravotní a sociální služby.

³⁵ Může být využito při řešení zajištění služeb v malých sídlech, kde bude tlak na jejich slučování či rušení – jde o to nabídnout vhodné **formy** např. mateřských škol (rodinné školky atd.).

³⁶ Např. „one-stop-shop“, jednotné kontaktní místo poskytující ve více oblastech nejen veřejné služby, ale i např. poštovní služby, obchod apod.

Situaci se prozatím dílčími nástroji a podporami nedaří zcela zvrátit, spíše se naopak zhoršuje. Je proto nezbytné těmto územím věnovat aktivnější a cílenější podporu, která bude založena na aplikaci a kombinaci rozvojových nástrojů finančního i nefinančního charakteru.

Charakteristika priority:

Priorita se zaměřuje na podporu rozvojových aktivit v periferních územích ČR. Východiskem je využití specifických dispozic území, podpora drobného podnikání a sociální aktivizace obyvatel.

Opatření:

5.1 Podpora rozvoje lokální ekonomiky

Opatření zahrnuje podporu rozvoje a diverzifikace malého a středního podnikání (včetně podpory sociálního podnikání) s ohledem na rozvojový potenciál periferního regionu, podporu podnikatelských investic s ohledem na tvorbu pracovních míst, rozvoj cestovního ruchu apod.

5.2 Podpora zvýšení kvality pracovní síly

Aktivizace místního obyvatelstva (např. lokální iniciativy) je prostředkem ke zvyšování pocitu sounáležitosti s územím a prevence vůči sociálnímu vylučování ohrožených skupin obyvatel. Opatření podporuje vzdělávání sociálně vyloučených a ohrožených skupin obyvatelstva (formální vzdělávání i neformální učení) a rovněž podporuje posílení aktivní politiky zaměstnanosti, zvýšení uplatnění flexibilních forem zaměstnání a prostupného zaměstnávání v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti apod.

5.3 Zajištění základních služeb a obslužnosti

Opatření je zaměřeno na zajištění adekvátní dopravní dostupnosti a obslužnosti v periferních územích ve vazbě na příslušná regionální centra, dále na specifické způsoby zajištění veřejných služeb, např. zajištění dostupnosti zdravotnické záchranné služby (příp. horské služby) i v odlehlých částech krajů (i ve spolupráci se sousedními zeměmi) apod.

Prioritní oblast Environmentální udržitelnost

Cíl:

Zajistit zdravé a kvalitní životní prostředí pro občany. Výrazně přispět k efektivnímu využívání zdrojů a minimalizovat negativní dopady lidské činnosti a přírodních hrozeb na životní prostředí. Koordinovaně s opatřeními hospodářského a sociálního pilíře zlepšit environmentální složku udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Identifikace priorit a opatření na regionální úrovni musí vycházet z místních a regionálních podmínek, přičemž by měly být v souladu s národně stanovenými prioritami a opatřeními ve Strategickém rámci udržitelného rozvoje ČR 2010.

Zdůvodnění:

Aktuální stav životního prostředí kolísá podle výkonnosti ekonomiky a měrná zátěž je i z historických důvodů v ČR nadále vyšší, než představuje průměr zemí EU 27 i EU 15. Cíle a opatření navržená pro ochranu a rozvoj hodnot kulturní krajiny vycházejí také z pojetí krajiny dle Evropské úmluvy o krajíně (13/2005 Sb. m. s.).

Priorita 6 Ochrana a udržitelné využívání přírodních zdrojů v regionech

Cíl:

Na místní a regionální úrovni zajistit ochranu a udržitelné využívání půdního a horninového prostředí, prevenci a omezování vzniku odpadů a jejich negativního vlivu na životní prostředí, efektivní a šetné využívání obnovitelných zdrojů energie, ochranu a zlepšení stavu vod a snižování úrovně znečištění ovzduší a emisí skleníkových plynů.

Zdůvodnění:

Součástí intervence je sanace vážně kontaminovaných lokalit (průmyslové objekty, vojenské a zemědělské areály, lokality typu brownfields s výskytem SEZ) přímo ohrožujících složky životního prostředí a zdraví člověka, ostatní brownfields (jedná se o plochy, jež jsou dotčeny předcházejícím užíváním a užíváním okolních pozemků, jsou opuštěné, nebo nedostatečně využívány) je nutné vrátit prospěšnému využití. Staré ekologické zátěže jsou koncentrovány především do Ústeckého, Libereckého, Karlovarského a Moravskoslezského kraje. V rámci ostatních krajů se jedná pouze o jednotlivé lokality.

S ohledem na rostoucí množství komunálního odpadu je nezbytné při jeho likvidaci kromě prevence a zpětného využití také uplatnění moderních technologií jeho třídění a efektivních, životní prostředí nezatěžujících technologií spalování komunálního odpadu.

Neméně důležitá je i problematika využití obnovitelných zdrojů. Přestože se jejich podíl využití na celkovém objemu získávání energií se neustále zvětšuje, není s ohledem na různorodý místní potenciál adekvátní a dostatečný. Rovněž úspory energie, vycházející z masivnějšího využití novějších šetrnějších technologií, zvyšující energetickou účinnost a podporující přechod na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích včetně sektoru bydlení, nejsou uplatňovány v dostatečné míře.

Kvalita ovzduší v některých lokalitách je snížena zejména polétavým prachem, aromatickými uhlovodíky a oxidem síry. Z hlediska zasažení se jedná o územně ohraničené oblasti, především regiony zatížené velkotěžbou, některými druhy průmyslové výroby a hustě osídlené oblasti (aglomerace) s intenzivní silniční dopravou (především oblast pražské aglomerace, Brna a části Ústeckého a Moravskoslezského kraje).

Klimatické změny mají významný dopad na oběh vody v krajině a na množství podzemních vod. Snižování množství znečištění vypouštěného do vod je také základním prostředkem ke zlepšování jakosti vod. Dostupnost kanalizace a stupeň čištění odkanalizovaných odpadních vod má vliv na množství a charakter vypouštěných znečišťujících látek a tedy i jakost vodních útvarů.

Charakteristika priority:

Priorita je zaměřena na podporu udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Jedná se zejména o efektivní využívání místních a obnovitelných zdrojů, úspory energie a zvyšování energetické účinnosti, o omezování negativních vlivů starých zátěží na krajinu a zdraví obyvatelstva, udržitelné užívání vodních zdrojů, využití nového potenciálu brownfields a omezení negativních vlivů dopravy a průmyslové činnosti na životní prostředí.

Opatření:

6.1 Odstraňování starých ekologických zátěží, revitalizace brownfields a území po bývalé těžbě nerostných surovin

Opatření je zaměřeno na odstraňování starých ekologických zátěží, revitalizaci brownfields a rekultivaci území po bývalé těžbě nerostných surovin v městských i venkovských oblastech tak, aby tyto lokality mohly být dále využívány pro aktivity výrobní, volnočasové apod.

6.2 Podpora inovativních technologií v oblasti odpadového hospodářství

Opatření je zaměřeno na řešení likvidace komunálního odpadu, podporu inovativních přístupů k jeho dalšímu využití a to zejména s ohledem na specifika obcí (malé obce, obce v členitých územích) apod.

6.3 Využívání obnovitelných zdrojů energie a podpora úspor energie ve vazbě na místní podmínky

Opatření je zaměřeno na podporu využívání obnovitelných zdrojů energie a úspor energie ve vazbě na místní podmínky a krajinný potenciál, se zaměřením na zvyšování energetické účinnosti a snížení emisí znečišťujících látek, produkovanych domácnostmi, a na aplikaci inovativních technik v průmyslových sektorech a úspory energie včetně sektoru bydlení apod.

6.4 Omezování negativních vlivů dopravy (hluk, prach atd.) na obyvatelstvo a na krajinu

Opatření je zaměřeno na snižování koncentrace emisí, provádění protihlukových opatření a zklidňování dopravy zejména v rozvojových územích. Dále se jedná o realizace opatření na silnicích ve správě krajů a obcí, zlepšující jejich migrační propustnost (podchody, propustky apod.).

6.5 Udržitelné užívání vodních zdrojů

Opatření je směřováno ke snížení odběrů vod, omezení úniků z vodovodní sítě, šetření vodou, nakládání se srážkovými vodami zlepšením kvality používaných technologií apod.

P. 7 Ochrana přírody a krajiny, prevence vzniku živelních pohrom a řešení jejich dopadů

Cíl:

Ochránit a obnovit hodnoty a přirozené funkce přírody a krajiny, omezit rizika vzniku a zmírnit dopady pohrom přírodního a antropogenního původu. Zajistit provázanost a harmonické vazby pilířů udržitelného rozvoje dle hodnot a potenciálu krajiny na místní a regionální úrovni a tím přispět ke kvalitě života místních obyvatel. Podpořit provádění komplexních pozemkových úprav v rizikových oblastech.

Zdůvodnění:

K nejvýznamnějším jevům, které působí negativně na ekologickou stabilitu krajiny, patří její rostoucí fragmentace související s rozvojem sídel, dopravní a další infrastruktury, snížení retenční schopnosti krajiny, nešetrné využívání přírodních zdrojů, intenzivní způsoby zemědělského a v některých případech lesnického hospodaření. Tyto procesy také zvyšují rizika spojená s přírodními katastrofami, které se projevují rozsáhlými škodami na veřejném i soukromém majetku. Významnou hrozbou plošného rozsahu je v České republice narušení hydrologických funkcí krajiny a degradace půdy. Jedním z nástrojů podporujícím komplexní preventivní opatření jsou komplexní pozemkové úpravy, které jsou zatím realizovány pouze na necelých 10 % území ČR.

Charakteristika priority:

Hlavními hrozbami vzniku krizových situací jsou jednak živelní pohromy (zejména rozsáhlé povodně, závažný nedostatek vody, dlouhodobá inverzní situace, sněhové kalamity, sesuvy půd, silné větry, šíření invazních rostlin a živočichů) a jednak hrozby způsobené činností člověka (zejména rozsáhlé úniky nebezpečných látek, závažné průmyslové havárie, terorismus a poruchy kritické infrastruktury). Je tedy nezbytné preventivní opatření před takovými hrozbami, případně omezení jejich negativních dopadů. Jednou z podmínek eliminace dopadů výše popsanych hrozeb je ochrana a zachování nezbytných ekologických funkcí krajiny.

Zajištění kvalitního prostředí a zvyšování kvality života obyvatel lze naplňovat mj. zvýšením celkové variability urbanizovaných území zlepšením hospodaření vodou, vytvářením prostorových a funkčních podmínek pro uplatňování ekologických procesů a zlepšením stavu zeleně v sídlech.

Opatření:

7.1 Zlepšení kvality prostředí v sídlech, ochrana a rozvoj krajinných hodnot

Opatření podpoří péči o systémy sídelní zeleně v návaznosti na urbanistickou strukturu rozvíjejících se sídel (obcí). Dále je opatření zaměřeno na podporu plánování a koordinaci zásahů do krajiny na místní i regionální úrovni především ve vztahu k územím ohroženým přírodními riziky (včetně provádění pozemkových úprav), na realizaci aktivit posilujících ekologické funkce a stabilitu území, rozvoj mimoprodukčních funkcí krajiny, omezení a zmírnění dopadů fragmentace krajiny, omezení negativního vlivu nepůvodních invazních druhů na biodiverzitu apod.

7.2 Posílení preventivních opatření proti vzniku živelních pohrom

Opatření je zaměřeno na dokončení vymezení záplavových území na vodních tocích, dobudování vhodných protipovodňových opatření s důrazem na komplexnost řešení a na přírodě blízkých řešeních zahrnujících i problematiku svahových pohybů, zkvalitnění urbanizace území apod.

7.3 Obnova území po vzniku živelních pohrom

Opatření přispěje k obnově základních funkcí v území zabezpečovaných v působnosti územních samosprávných celků nebo místních samospráv. Realizací opatření se dále sleduje odstranění

nebo omezení možných důsledků pohrom, spočívající v narušení plynulosti, dostupnosti a kvality výkonu veřejné správy.³⁷

Prioritní oblast Veřejná správa a spolupráce

Priorita 8 Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů

Cíl: Zefektivnit činnosti veřejné správy a posílit její odborné kapacity, zlepšit řízení místního a regionálního rozvoje, zkvalitnit procesy strategického a územního plánování, dosáhnout většího zohlednění prostorových aspektů v rezortních politikách.

Zdůvodnění:

Veřejná správa vytváří svou činností rámec pro fungování všech ostatních subjektů. Výsledky různých analytických prací ale definují v rámci fungování veřejné správy několik významných bariér a problémů. Složitost společenských procesů vyžaduje rovněž koordinaci různých institucí veřejné správy a společných témat. Mezi zásadní problémy veřejné správy (zejména ústřední státní správy) se však zejména řadí neexistence jasného rozsahu vykonávaných agend (resp. činností) jednotlivými ústředními správními úřady spolu s nezajištěním vzájemné koordinace a kooperace při řešení zásadních systémových a strategických opatření s dopady do rozvoje územních samosprávných celků. Další bariéry fungování spočívají v rezistenci veřejné správy vůči jejímu modernímu pojetí jako veřejné služby, jejíž výstupy i procesní postupy jsou měřitelné i hodnotitelné z pohledu účelu, efektivnosti a kvality. Současným světovým trendem je obecně elektronizace procesů a toto téma je nutné řešit i v oblasti veřejné správy České republiky například v podobě implementace vhodných nástrojů ICT.

Charakteristika priority:

Priorita se zabývá fungováním veřejné správy a koordinačními, metodickými a technologickými aspekty podpory regionálního rozvoje.

Opatření:

8.1 Zkvalitňování administrativních kapacit veřejné správy

Opatření zahrnuje např. legislativní změny s ohledem na potřeby rozvoje regionů (zejména novela zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje) a fungování obcí, institucionální a procesní změny ve veřejné správě, nastavení hodnocení kvality institucionálního prostředí a veřejné správy v území, zvyšování kvalifikace a kompetenčních dovedností úředníků veřejné správy, podpora optimalizace procesů v územní veřejné správě.

8.2 Zkvalitnění systémového rámce podpory regionálního a místního rozvoje

Opatření zahrnuje zejména metodické vedení v oblasti regionálního a místního rozvoje, nastavení indikátorů a zavedení monitoringu regionálního rozvoje s ohledem na jeho udržitelnost, důsledný monitoring přínosů dotací, zejména s ohledem na cíle kohezní politiky EU a cíle SRR ČR 2014 - 2020, posílení a koordinaci vazeb mezi veřejnými politikami a podpora integrovaných přístupů v rozvoji území.

8.3 Informační a komunikační podpora fungování územní veřejné správy

Opatření se zaměřuje na rozvíjení informačních a komunikačních technologií v územní veřejné správě (služby e-governmentu pro občany a podniky, e-zdravotnictví, e-justice atd.) a na zvyšování provázanosti a prostupnosti informací mezi jednotlivými oblastmi a úrovněmi veřejné správy a informovanosti veřejnosti a jednotlivých aktérů regionálního rozvoje.

³⁷ Opatření 7.2 a 7.3 budou realizována také v souladu s Konceptí řešení problematiky ochrany před povodněmi v ČR a v souladu s Konceptí bydlení částí „Pomoc státu při živelních pohromách a předcházení riziku škod způsobených živelními pohromami“.

Priorita 9 Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni

Cíl: Zvýšit kvalitu³⁸ a reálné využívání strategických dokumentů (včetně nástrojů územního plánování) zpracovaných na úrovni obcí a regionů, systematizovat spolupráci obcí a měst a zvýšit efekty spolupráce.

Zdůvodnění:

Koordinace a vzájemná spolupráce různých subjektů při rozvoji území je základem pro jeho udržitelnost a přidanou hodnotu v podobě synergických efektů. V současnosti ale na území ČR působí velké množství různých subjektů a forem jejich spolupráce. Absence některých legislativních opatření nebo koncepčního plánování se často projevuje v nedostatečné koordinaci meziobecní spolupráce a dalších relevantních aktérů, kteří tak nemohou efektivně spolupracovat.

Na druhé straně v oblasti veřejné správy dochází zejména na centrální a regionální úrovni ke stálému růstu byrokratické zátěže a vlivu agend obslužného charakteru právě v řadě případů na úkor odborných činností koncepčního, strategického, metodického nebo legislativního charakteru.

Charakteristika priority:

Priorita se zaměřuje na zvýšení významu a kvality plánování ve veřejné správě a na rozvoj spolupráce při rozvoji území.

Opatření:

9.1 Posílení strategických a koncepčních nástrojů a přístupů k místnímu a regionálnímu rozvoji

Opatření zahrnuje zejména posílení a zkvalitnění strategického plánování krajských a obecních samospráv, posílení vazeb mezi koncepčními dokumenty na národní, krajské a obecní úrovni, podporu a koordinace strategického a územního plánování v rozvoji obcí a regionů, posílení spolupráce při plánování na úrovni regionálních center a jejich zázemí apod.

9.2 Podpora meziobecní a regionální spolupráce

Opatření zahrnuje zejména podporu meziobecní spolupráce, vytváření partnerství veřejného, podnikatelského a neziskového sektoru na místní a regionální úrovni, vytváření podmínek pro intenzivnější zapojování obyvatel a sdružení do rozvoje území v souvislosti s posilováním identity regionů, vytváření podmínek pro realizaci rozvoje „zdola“ – podpora svazků obcí, místních akčních skupin, organizací destinačního managementu atd., dále uplatňování moderních metod řízení a spolupráce např. principů Místní Agendy 21, rozvíjení přeshraniční a nadnárodní spolupráce regionů ČR s regiony EU apod.

3.4 VAZBY PRIORIT

3.4.1 VAZBY NA REGIONÁLNÍ POLITIKU EU

STRATEGIE EVROPA 2020

Dne 3. března 2010 přijala Evropská komise sdělení ke strategii Evropa 2020. Strategie je v současnosti hlavní hospodářskou reformní agendou Evropské komise a nahrazuje Lisabonskou strategii, jejíž platnost vypršela v roce 2010. Strategie Evropa 2020 navrhuje tři vzájemně provázané a posilující se priority:

- Inteligentní růst: rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích.

³⁸ Kvalita strategického dokumentu znamená, že dokument pojímá danou problematiku komplexně a využívá vhodné analytické nástroje, shrnutí analýzy dle metody SWOT, zřetelnou a jednoznačnou identifikaci potřeb, kvalitní a strukturovanou návrhovou část (od vize, globálního a strategických cílů ke konkrétnímu opatření), finanční a odpovědnostní závazky pro plnění opatření, definování provádění a aktualizace dokumentu, monitoringu, evaluace a časování atd., dokument je provázaný s nadřazenými strategickými dokumenty a reflektuje ostatní strategické dokumenty, do zpracování dokumentu byli zapojeni relevantní aktéři rozvoje, dokument má nastavené implementační mechanismy apod.

- Udržitelný růst: podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje.
- Růst podporující začlenění: podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, jež se bude vyznačovat sociální a územní soudržností.

V rámci těchto priorit Evropská komise předkládá sedm stěžejních iniciativ spadajících do výše zmíněných priorit:

- Inteligentní růst
 - „*Inovace v Unii*“ – zlepšení rámcových podmínek a přístupu k financování výzkumu a inovací, čímž by se zajistilo, aby se z inovativních nápadů staly výrobky a služby vytvářející růst a pracovní místa.
 - „*Mládež v pohybu*“ – posílení výkonu systémů vzdělávání a usnadnění vstupu mladých lidí na pracovní trh.
 - „*Digitální program pro Evropu*“ – urychlení rozvoje vysokorychlostního internetu a využití jednotného digitálního trhu domácnostmi a podniky.
- Udržitelný růst
 - „*Evropa méně náročná na zdroje*“ – podpora oddělení hospodářského růstu od využívání zdrojů, podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku, větší využití obnovitelných zdrojů energie, modernizace odvětví dopravy a podpora energetické účinnosti.
 - „*Průmyslová politika pro éru globalizace*“ – zlepšení podnikatelského prostředí, zejména pro malé a střední podniky, podpora rozvoje silné a udržitelné průmyslové základny, která by byla konkurenceschopná v celosvětovém měřítku.
- Růst podporující začlenění
 - „*Program pro nové dovednosti a pracovní místa*“ – modernizace pracovních trhů a posílení postavení občanů rozvojem jejich dovedností v průběhu celého života za účelem zvýšení účasti na trhu práce a lepšího vyrovnání nabídky a poptávky na trhu práce, mimo jiné prostřednictvím mobility pracovních sil.
 - „*Evropská platforma pro boj proti chudobě*“ – zajištění sociální a územní soudržnosti tak, aby výhody vyplývající z růstu a zaměstnanosti byly ve velkém měřítku sdíleny a lidem postiženým chudobou a sociálním vyloučením bylo umožněno žít důstojně a aktivně se zapojovat do společností.

STRATEGIE EVROPA 2020 A STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR PRO OBDOBÍ 2014–2020

Strategie Evropa 2020 je hlavním dokumentem určujícím priority a směry EU do roku 2020. Tyto priority a směry členské státy zohledňují ve svých obdobných strategiích. V případě České republiky se jedná o Národní program reforem ČR, do kterého jsou promítány regionální priority prostřednictvím Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014+ .

Tabulka č. 9: Vazby SRR ČR pro období 2014–2020 na strategii Evropa 2020

STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR PRO OBDOBÍ 2014–2020		PRIORITY A INICIATIVY STRATEGIE EVROPA 2020						
		Inteligentní úst			Udržitelný růst		Růst podporující začlenění	
PRIORITY OBLASTI	PRIORITY	Inovace v Unii	Mládež v pohybu	Digitální program pro Evropu	Evropa méně náročná na zdroje	Průmyslová politika pro éru globalizace	Program pro nové dovednosti a prac. místa	Evropská platforma pro boj proti chudobě
Regionální konkurenceschopnost	P. 1 Využití potenciálu rozvojových území	xxx	xx	x			xxx	
	P. 2 Rozvoj klíčové infrastruktury nadregionálního významu	x		x	xxx			
Územní soudržnost	P. 3 Zkvalitnění sociálního prostředí urbanizovaných oblastí		xxx				xx	xxx
	P. 4 Vyvážený rozvoj stabilizovaných území	x			x		x	xx
	P. 5 Oživení periferních území			x		x	xx	xx
Environmentální udržitelnost	P. 6 Obnova a využívání krajinného potenciálu v regionálním rozvoji	x			xx	xx		
	P. 7 Prevence vzniku přírodních pohrom a řešení jejich dopadů				x			
Veřejná správa a spolupráce	P. 8 Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů			xxx		x		
	P. 9 Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni					x		x

Pozn.: xxx – silná vazba, xx – střední vazba, x- slabá vazba

Každá z priorit SRR má silnou vazbu na patřičné iniciativy Strategie Evropa 2020. Výjimkou jsou priority z prioritní oblasti Environmentální udržitelnost, protože ve SRR mají poněkud odlišný charakter než ve Strategii Evropa 2020. V evropské strategii je charakter iniciativ v rámci environmentálně zaměřené priority Udržitelný růst výrazně propojen na ekonomické cíle a to na úkor preventivních environmentálních opatření bez přímých vazeb na ekonomiku. Vzhledem k českým problémům vážícím se k životnímu prostředí však nelze mluvit o Prioritách 6 a 7 jako o nadbytečných, proto je jejich zařazení do SRR oprávněné.

VAZBA PRIORITY SRR NA NÁRODNÍ ROZVOJOVÉ PRIORITY ČR

Platnými národními dokumenty, které zásadním způsobem ovlivní budoucí architekturu programů financovaných z fondů Společného strategického rámce, jsou „Národní rozvojové priority ČR pro budoucí kohezní politiku po roce 2013“ a „Národní program reformy ČR“ (NPR).

Materiál „Souhrnný návrh zaměření budoucí kohezní politiky EU po roce 2013 v podmínkách České republiky, obsahující i návrh rozvojových priorit pro čerpání fondů EU po roce 2013“, schválila vláda ČR v srpnu 2011 (usnesení vlády č. 650). Druhý klíčový dokument „Národní program reform ČR 2012“ schválila vláda ČR v dubnu 2012 (UV č. 217/2012).

Oba materiály shodně specifikují pět národních rozvojových priorit pro budoucí intervence z fondů politiky soudržnosti EU:

- Zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky včetně zvyšování kvality a efektivnosti veřejné správy;
- Dobudování páteční infrastruktury;
- Vzdělávání, výzkum, vývoj a inovace;
- Efektivní trh práce, sociální začleňování, boj s chudobou a rozvoj systému péče o zdraví;
- Integrovaný rozvoj území.

Tabulka č. 10: Průnik priorit SRR 2014+ a národních rozvojových priorit

Národní rozvojová priorita 2012–2020	Priorita SRR								
	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9
Zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky včetně zvyšování kvality a efektivnosti veřejné správy	xxx	x		x				xxx	xxx
Dobudování páteční infrastruktury	x	xxx							
Vzdělávání, výzkum, vývoj a inovace	xxx		x	x	x				
Efektivní trh práce, sociální začleňování, boj s chudobou a rozvoj systému péče o zdraví	x		xx	xx	xx				
Integrovaný rozvoj území	xx	x	x	x	x	xx	xx	x	x

Pozn.: x – slabá vazba, xx – střední vazba, xxx – silná vazba

VAZBA PRIORIT SRR NA TEMATICKÉ CÍLE KOHEZNÍ POLITIKY EU 2014–2020

Dne 6. října 2011 vydala EK návrh nové legislativy vztahující se ke kohezní politice EU, resp. vymezující pravidla pro fondy EU³⁹. S cílem maximalizovat dopad kohezní politiky při dosahování evropských priorit bude kladen důraz na strategické plánování. Návrh nařízení proto vymezuje, v souladu se strategií Unie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění, celkem 11 tematických cílů. Jedná se o následující⁴⁰:

- 1) Posílení výzkumu, technologického rozvoje a inovací.
- 2) Zlepšení přístupu k informačním a komunikačním technologiím, jejich využití a kvality.
- 3) Zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků, odvětví zemědělství a rybářství a akvakultury.
- 4) Podpora přechodu na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích.
- 5) Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik.
- 6) Ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů.
- 7) Podpora udržitelné dopravy a odstraňování překážek v klíčových síťových infrastrukturách.
- 8) Podpora zaměstnanosti a podpora mobility pracovních sil.
- 9) Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě.

³⁹ Název Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Fondu soudržnosti, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského námořního a rybářského fondu, jichž se týká společný strategický rámec, o obecných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1083/2006

⁴⁰ Článek 9 návrhu nařízení KOM (2011) 615

10) Investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení.

11) Posilování institucionální kapacity a účinné veřejné správy.

Z hlediska tematického zaměření se SRR nevěnuje celé škále výše uvedených tematických oblastí, ale pouze těm, které jsou relevantní z hlediska dalšího rozvoje v podmínkách ČR.

Tabulka č. 11: Průnik priorit SRR 2014+ a tematického zaměření fondů EU

Tematický cíl fondů EU	Priorita SRR								
	P.1	P.2	P.3	P.4	P.5	P.6	P.7	P.8	P.9
Posílení výzkumu, technologického rozvoje a inovací	xxx			x					
Zlepšení přístupu k informačním a komunikačním technologiím, jejich využití a kvality	xx	xx							
Zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků, odvětví zemědělství a rybářství a akvakultury	x	x			xx				
Podpora přechodu na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích	x					xx			
Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik					x	x	xx		
Ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů						xx	x		
Podpora udržitelné dopravy a odstraňování překážek v klíčových síťových infrastrukturách	x	xx		x		x			
Podpora zaměstnanosti a podpora mobility pracovních sil	x		x	x	x				
Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě			xx	x	x				
Investice do vzdělávání, dovedností a celoživotního učení	x		x	xx	x				
Posilování institucionální kapacity a účinné veřejné správy							x	xxx	xxx

Pozn.: x – slabá vazba, xx – střední vazba, xxx – silná vazba

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky, některé tematické cíle mohou být naplňovány více prioritami SRR. Operační programy v období 2014–2020 proto musí umožňovat integrované přístupy a být komplexně pojaté.

Z hlediska metodického přístupu ke strategickému plánování regionálního rozvoje v ČR představuje Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 klíčový rozvojový dokument, který je plně kompatibilní s Národním programem reforem a tematickými cíli fondů EU.

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 zahrnuje cíle a priority rozvoje území v komplexním měřítku, s předpokladem financování nejen z fondů EU, případně dalších finančních nástrojů EU, ale i z národních, krajských či privátních zdrojů.

3.4.2 VAZBY NA SEKTOROVÉ POLITIKY ČR

Vazby na sektorové politiky nebyly identifikovány dle již existujících sektorových strategií, ale dle kompetencí jednotlivých ministerstev, a to z důvodu zastřešujícího charakteru Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020. To znamená, že tvorba sektorových politik bude reflektovat a následovat Strategii regionálního rozvoje ČR. Z důvodu přehlednosti níže uvádíme vazby SRR na sektorové politiky.

Tabulka č. 12: Vazby jednotlivých priorit SRR na sektorová témata a kompetentní ministerstva

Sektorové téma	Priorita (opatření) SRR	Kompetentní orgán
Brownfields	P.6 (6.1)	MŽP, MMR, MPO, MZe
Bydlení	P.3 (3.3) P.6 (6.3), P.7 (7.2, 7.3)	MMR
Cestovní ruch	P.1 (1.4), P.3 (3.2), P.4 (4.2, 4.3), P.5 (5.1, 5.3), P.9 (9.2)	MMR
Doprava	P.1 (1.3, 1.4) P.2, P.4 (4.2), P.5 (5.3), P.6 (6.4)	MD
Informační a telekom. technologie	P.8 (8.3)	MV, MPO
Koncepční podpora reg. rozvoje	P.8, P.9	MMR
Kultura	P.3 (3.2),	MK
Ochrana přírody a krajiny	P.6, P.7	MŽP
Podnikání	P.1 (1.1, 1.2, 1.5), P.4 (4.3), P.5 (5.1)	MPO
Rozvoj venkova	P.5 (5.1), P.7 (7.1), P.9 (9.2)	MZe
Sociální služby a sociální integrace	P.3 (3.X.), P.4 (4.1), P.5 (5.3)	MPSV, UV - ASZ
Strukturální fondy	P.8 (8.2), P.9 (9.1)	MMR
Školství, vzdělávání	P.1 (1.2, 1.5), P.3, P.4, P.5	MŠMT
Technická infrastruktura	P.1 (1.4),	MPO
Trh práce	P.1 (1.5), P.3, P.4, P.5	MPSV
Výzkum a inovace	P.1 (1.1, 1.2),	MŠMT, MPO
Veřejná správa	P.8	MV
Zdravotnictví	P.3 (3.1), P.4 (4.1), P.5 (5.3)	MZ
Zemědělství	P.5 (5.1), P.7 (7.1, 7.2)	MZe

V tabulce výše jsou identifikovány odpovědnosti (gestoři) dle jednotlivých témat a priorit. Jejich konkrétní zapojení do procesu implementace SRR je uvedeno v následující kapitole SRR.

4 IMPLEMENTAČNÍ ČÁST

Úkolem implementační části Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014–2020 je nastavit systém realizace regionálního rozvoje na centrální/sektorové i regionální úrovni. Implementační část SRR je rozpracována po stránce instrumentální (nástrojové), institucionální a zdrojové v rovině řídicí i koordinační. Zahrnuje i systém monitoringu plnění cílů, priorit a opatření SRR a vyhodnocování jejich regionálních dopadů určující o rozhodování v oblasti regionálního rozvoje.⁴¹

Z instrumentálního hlediska se budou realizovat cíle, priority a navržená opatření SRR prostřednictvím:

- řízení a koordinace územní dimenze a jejího začlenění do příslušných odvětvových strategií s důrazem na specifické regionální potřeby či rozdíly (jde zejména o rozpracování adekvátní územní dimenze v odvětvových politikách s důrazem na oblasti a témata důležitá pro podporu regionálního rozvoje);
- rozvojových programů financovaných z fondů Společného strategického rámce;
- programu/ů podpory regionálního rozvoje (viz § 6 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů);
- programů rozvoje územního obvodu krajů;
- legislativních i nelegislativních nástrojů a opatření přijímaných v působnosti ústředních i územních správních úřadů.

Nedílnou součástí instrumentální stránky implementace je vazba nástrojů SRR na **státem podporované regiony** (dle § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů).

S užitím nástrojů SRR úzce souvisí také **aplikace systému monitorování** způsobu a míry naplňování jejich cílů, priorit a opatření.

Z institucionálního hlediska implementační část přiřazuje územně cíleným prioritám a jejich dílčím opatřením v oblasti regionálního rozvoje organizační zabezpečení (tj. vymezení subjektů – aktérů podílejících se na procesech řízení a koordinace, monitoringu a vyhodnocování).

Ze zdrojového hlediska implementační část stanoví zaměření a způsob využívání finančních prostředků obsažených v disponibilních nástrojích.

Implementační část však **neobsahuje** konkrétní finanční plány realizace SRR s **přímým** rozdělením finančních prostředků na cíle, priority a opatření v jednotlivých letech období 2014 - 2020. Využití finančních zdrojů pro implementaci SRR se bude odvíjet od konkrétních rozpočtových podmínek územní/administrativní úrovně jejich poskytovatele. Implementační část v této souvislosti vychází z předpokladu, že nároky kladené na stabilizaci rozpočtu a s tím spojená úsporná opatření umožní realizovat SRR **primárně z fondů Společného strategického rámce**.

Z toho vychází i zamýšlené využití institucionální a datové struktury, vytvářené pro potřeby politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti (Evropské strukturální a investiční fondy), jako hlavní součásti systému monitoringu a evaluace regionální politiky ČR.

4.1 IMPLEMENTAČNÍ SYSTÉM PODPORY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Implementační systém podpory regionálního rozvoje je nastaven z pohledu

- (i) vzájemných vazeb a souvislostí regionální politiky a politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti (dále jen „HSÚS“);
- (ii) územní dimenze podpůrných nástrojů politiky HSÚS;

⁴¹ Podrobný monitoring vázaný na Národní číselník indikátorů bude obsahovat Akční plán SRR ČR na roky 2014 – 2016 (popis – viz. kapitola 4.4)

- (iii) specifických přístupů regionální politiky (orientace na regiony státem podporované a integrované přístupy k rozvoji území);
- (iv) institucionálního zabezpečení - rolí hlavních aktérů;
- (v) struktury realizace SRR;
- (vi) podpůrných nástrojů a mechanismů SRR;
- (vii) systému monitoringu a vyhodnocování.

4.1.1 VZÁJEMNÉ VAZBY A SOUVISLOSTI REGIONÁLNÍ POLITIKY A POLITIKY HOSPODÁŘSKÉ, SOCIÁLNÍ A ÚZEMNÍ SOUDRŽNOSTI

Regionální politika z pohledu dělby působností uvnitř EU nepatří do skupiny společných politik, které jsou přímo prováděny institucemi Unie, ale spadá do kompetence členských zemí. Instituce EU provádějí pouze její koordinaci a harmonizaci.

Regionální politika je v rámci EU realizována prostřednictvím politiky HSÚS (někdy označované zkráceně za „politiku soudržnosti“ nebo „kohezní politiku“),⁴² která nově pro období 2014–2020 využívá strukturální nástroje, 2. pilíře Společné zemědělské politiky a Společné rybářské politiky v podobě tzv. *Evropských strukturálních a investičních fondů* (dále jen „fondy EU“).

Regionální politika v podmínkách ČR a politika HSÚS v rámci EU v období 2014+ vykazují řadu společných přístupů, principů a znaků, mezi něž patří zejména:

- aplikace strategického plánování, programování (realizace pomocí programů), a využívání specifických územních nástrojů implementace (např. integrované přístupy, prosazení územní dimenze v odvětvových politikách),
- obdobný diferencující přístup při určení hlavních cílů - na jedné straně zacílení opatření vedoucích ke snižování rozdílů a zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a na straně druhé podpora využívání vnitřního (vlastního) rozvojového potenciálu regionů,
- cyklus programové realizace - sedmileté plánovací období,
- principy subsidiarity, partnerství, monitorování, vyhodnocování a koncentrace.

Diference v pojetí a zacílení regionální politiky ČR a politiky HSÚS v rámci EU jsou determinovány odlišnými úrovněmi územního statistického sledování regionů a rozdílnými možnostmi aplikací administrativně správních a legislativních nástrojů v působnosti nadnárodní, národní a územní.

NÁVRH PROVÁZANOSTI S PROGRAMY Z EVROPSKÝCH STRUKTURÁLNÍCH A INVESTIČNÍCH FONDŮ

Z hlediska efektivní realizace cílů SRR budou uplatněny komplexní přístupy. S ohledem na vyrovnávací cíl musí vybrané oblasti podpory programů výrazněji podporovat řešení problémů zdůrazněných SRR.

Níže uvedené návrhy a doporučení se zaměřují na tematické zdůraznění podpory z fondů EU a na nastavení programů s ohledem na územní potřeby SRR.

Prioritní oblast Konkurenceschopnost a její programová podpora

Územně je tato prioritní oblast zaměřena na rozvojová území, jako na oblasti stěžejní pro růst konkurenceschopnosti ČR.

Opatření v rámci priority P. 1 „Využití potenciálu rozvojových území“ zaměřená na konkurenceschopnost implikují potřebu propojení a posílení různých kombinací atributů konkurenceschopnosti. SRR zdůrazňuje úzkou vazbu mezi rozvojem podnikání, institucemi, výzkumem a inovacemi.

⁴² Obecným cílem kohezní politiky je podle článku 174 Lisabonské smlouvy (konsolidovaného textu Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy) snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů, snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti za účelem harmonického vývoje Evropské unie.

Dopravní infrastruktura a také další infrastrukturní sítě jsou v SRR pojímány jako k podpoře konkurenceschopnosti.

Prioritní oblast Územní soudržnost a její programová podpora

Územně je tato prioritní oblast zaměřena přísně diferencovaně, a každá z priorit se zaměřuje na problémy charakteristické pro určitý typ regionu. Výjimku v tomto smyslu tvoří opatření zaměřená na posilování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti, která se týkají celého území, avšak s různou intenzitou a zaměřením na státem podporované regiony.

Prioritní oblast Územní soudržnost se v prioritě P. 3 „Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území“ zaměřuje na komplexní řešení urbánní problematiky. Toto téma bude dle dosavadních diskuzí o zaměření nového programového období hrát významnější roli. Pojetí tématu musí umožňovat komplexní řešení městských území a aglomerací.

Rozvoj území, charakterizovaného jako mikroregionální centra a jejich zázemí, staví v rámci priority P. 4 „Vyvážený rozvoj stabilizovaných území“ na specifickém přístupu k rozvoji lokálních center (měst) významných pro daný sociálně, ekonomicky a geograficky vymezený mikroregion.

Řešení venkovského území staví v P.5 „Oživení periferních území“ na vazbě mezi Programem rozvoje venkova a ostatními operačními programy spolufinancovaných z fondů EU. Specifická témata, jako jsou rozvoj lokálních ekonomik, využití specifík a tradic apod. jsou spojena spíše s Programem rozvoje venkova. Rozvoj lidských zdrojů, aktivity v oblasti zaměstnanosti apod. nalezne významný prostor v operačním programu zaměřeném na zaměstnanost.

Prioritní oblast Environmentální udržitelnost a její programová podpora

Tato prioritní oblast je zaměřena na celé území, ale s důrazem na místní specifika. Mnohá opatření musí být realizována i bodově, podle podmínek vyplývajících z jejich charakteru.

Priority a opatření prioritní oblasti Environmentální udržitelnost zahrnují soubor environmentálních témat s úzkou vazbou na ostatní pilíře udržitelnosti, oblasti ekonomickou a sociální, významné je téma bezpečnosti a prevence. Všechna témata nicméně s životním prostředím souvisejí a dávají konzistentní základ operačního programu zaměřeného na environmentální udržitelnost a životní prostředí.

Prioritní oblast Veřejná správa a její programová podpora

Tato prioritní oblast je zaměřena na celé území bez ohledu na jeho regionální charakter a soustřeďuje se zejména na podporu institucí veřejné správy.

Priority a opatření prioritní oblasti Veřejná správa a spolupráce jsou, pokud jde o realizaci, součástí dlouhodobého procesu zkvalitňování fungování veřejné správy jako celku.

Návrhová část SRR přistupuje k regionalizaci jednotlivých rozvojových témat jednotně pro celou ČR a směřuje k diferenciaci území na úrovni správních obvodů s rozšířenou působností. Nejsou zde tedy přímo zformulovány soubory opatření pro jednotlivé kraje, resp. pro regiony soudržnosti.

4.1.2 NÁVRH PROGRAMŮ FINANCOVANÝCH Z FONDŮ SPOLEČNÉHO STRATEGICKÉHO RÁMCE

Na základě východisek pro tvorbu (operačních) programů (dále jen „OP“), rozpracování národních rozvojových priorit a dostupných analytických a strategických podkladů byly navrženy následující (operační) programy pro realizaci budoucí politiky soudržnosti v programovém období 2014–2020. Tento návrh operačních programů je v souladu:

- s definovanými potřebami v ČR, se strategií Evropa 2020 a jejím národním pojetím v NPR,
- s podmínkami stanovenými návrhy nařízení EU vč. tematických cílů a návrhu zaměření investičních priorit vyplývajících ze specifických nařízení k jednotlivým fondům
- se závěry a doporučeními vyplývajících ze zkušeností z programového období 2004–2006 a 2007–2013.

Vláda ČR navrhla usnesením č. 867 ze dne 28. 11. 2012 k přípravě programů spolufinancovaných z fondů Společného strategického rámce pro programové období let 2014 až 2020 v podmínkách České republiky následující programy spolufinancované z fondů EU

Pro vymezení obsahového zaměření programů klade MMR důraz na zohlednění územního rozměru intervencí. Pro řešení regionálních intervencí a intervencí s významným územním dopadem MMR navrhuje jeden operační program. Zároveň návrh MMR obsahuje řešení územní dimenze v tematických operačních programech, kde bude role regionálních aktérů zajištěna.

NAVRŽENÉ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ PRO EVROPSKÝ FOND REGIONÁLNÍHO ROZVOJE (EFRR), FOND SOUDRŽNOSTI (FS) A EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND (ESF):

OPERAČNÍ PROGRAM PODNIKÁNÍ A INOVACE PRO KONKURENCESCHOPNOST - ŘÍZENÝ MINISTERSTVEM PRŮMYSLU A OBCHODU,

Cílem operačního programu je zajistit podporu podnikatelského prostředí a inovací pro zvýšení konkurenceschopné ekonomiky ČR.

Zaměření: podpora podnikání, inovací v podnikatelském sektoru, energetických úspor, ICT infrastruktury. OP bude především zaměřen na podporu podnikatelského prostředí a inovativních aktivit zejména v malých a středních podnicích. Mezi další podporované aktivity v uvedeném OP bude patřit, zejména v podnikové sféře, podpora snižování energetické náročnosti, rekonstrukce a rozvoj soustav zásobování teplem a podpora inovativních řešení přispívajících ke snižování emisí. Ke zvýšení konkurenceschopnosti také významně přispěje zavádění vysokorychlostního internetu a dalších moderních komunikačních prostředků.

OPERAČNÍ PROGRAM VÝZKUM, VÝVOJ A VZDĚLÁVÁNÍ - ŘÍZENÝ MINISTERSTVEM ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY,

Cílem navrhovaného operačního programu je prostřednictvím investic do produkce nových znalostí a kvalifikovaných lidských zdrojů urychlit strukturální posun české ekonomiky směrem ke znalostní ekonomice. Cílem OP je také transformace české vzdělávací soustavy směrem k zajištění rovných příležitostí ve vzdělávání a podpoře vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci hlavního výchovně-vzdělávacího proudu a zajištění předškolní přípravy zejména pro děti se sociálním znevýhodněním.

Zaměření: podpora výzkumu a vývoje, zvyšování kvality vzdělávání a vytváření kvalitních lidských zdrojů a nových znalostí, provázání veřejných investic do vzdělávání, výzkumu, vývoje a inovací s širším hospodářským a společenským prostředím regionů, podpora rovným příležitostem ve vzdělávání a odstranění segregace ve vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména dětí se sociálním znevýhodněním, mj. romských. Hlavním zaměřením OP je podpora základů znalostní ekonomiky (vzdělávání, výzkumu, vývoje a inovací založených na znalostech), zajištění lepšího přenosu výsledků výzkumu do praxe, role výzkumu a vývoje ve vzdělávacím procesu a výchově mladé generace výzkumníků, zvyšování kvality celého vzdělávacího systému, realizace synergií a komplementarit mezi danými tematickými cíli kohezní politiky a programem Horizon 2020 a dalšími souvisejícími programy, jako je např. Erasmus pro všechny.

OPERAČNÍ PROGRAM ZAMĚSTNANOST - ŘÍZENÝ MINISTERSTVEM PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ,

Cílem navrhovaného OP je zajištění efektivního trhu práce pro zajištění udržitelné a dlouhodobé konkurenceschopnosti ČR a zároveň snižování sociálního vyloučení s důrazem na začleňování znevýhodněných resp. ohrožených skupin obyvatelstva do trhu práce.

Zaměření: podpora opatření na trhu práce, sociální začleňování, podpora zdraví, instituce

OPERAČNÍ PROGRAM DOPRAVA - ŘÍZENÝ MINISTERSTVEM DOPRAVY,

Cílem navrhovaného operačního programu je zajistit urychlení rozvoje páteřních komunikací v ČR jako podmínky pro zajištění udržitelné konkurenceschopnosti ČR.

Zaměření: na podporu dopravních intervencí. Podporovány budou aktivity ve specifických oblastech dopravní infrastruktury (silniční, železniční, letecká a vodní, multimodální doprava) navázané na příslušné strategie.

OPERAČNÍ PROGRAM ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ - ŘÍZENÝ MINISTERSTVEM ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ,

Cílem navrhovaného operačního programu je zajistit ochranu a kvalitní a zdravé prostředí pro život obyvatel ČR, podpořit efektivní využívání zdrojů a eliminovat negativní dopady lidské činnosti na životní prostředí a s tím související snižování dopadů změn klimatu.

Zaměření: ovzduší, voda, odpady+ekologické zátěže, biodiverzita+krajina+půda, opatření pro případ mimořádných událostí v oblasti životního prostředí). Intervence v rámci OP budou směřovat do chybějících velkých infrastruktur životního prostředí a zvýšení konkurenceschopnosti regionů vyřešením jejich environmentálních problémů.

INTEGROVANÝ REGIONÁLNÍ OPERAČNÍ PROGRAM - ŘÍZENÝ MINISTERSTVEM PRO MÍSTNÍ ROZVOJ,

Cílem OP je posílení regionální konkurenceschopnosti a kvality života obyvatel prostřednictvím propojení intervencí národního i regionálního charakteru s významným dopadem do území.

Zaměření: Podpora vyváženého rozvoje území regionů. IROP bude sdružovat intervence národního i regionálního charakteru s významným dopadem na vyvážený rozvoj území a posílení regionální konkurenceschopnosti. Projekty v rámci IROPu přispějí k zesílení pozitivních regionálních dopadů projektů financovaných v rámci tematických OP. V rámci IROP bude zdůrazněna

- vyšší orientace na městskou infrastrukturu (dopravní, telematickou – ITS) a její řešení pro aglomerace, vč. ekologického zásobování měst,
- prosazování moderních metod zdravotní péče a propojování zdravotních a sociálních služeb,
- ochrana životního prostředí- zlepšování životního prostředí ve městech (zlepšování kvality ovzduší, regenerace *brownfields*),
- rozvoj služeb a podpora cestovního ruchu a kulturního dědictví,
- snižování energetické náročnosti veřejného sektoru a bydlení, péče o krajinu a půdu, odstraňování ekologických zátěží a řízení rizik a
- posílení institucionální kapacity a zlepšování účinnosti v územní veřejné správě zejména s ohledem na rozvoj ICT.

OPERAČNÍ PROGRAM PRAHA - PÓL RŮSTU ČR - ŘÍZENÝ MAGISTRÁTEM HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY,

Cílem navrhovaného OP je zajistit efektivní realizaci investic v Praze, které povedou ke zvýšení konkurenceschopnosti Prahy jako rozvojového pólu republiky a k zajištění kvalitního života obyvatel.

OPERAČNÍ PROGRAM TECHNICKÁ POMOC - ŘÍZENÝ MINISTERSTVEM PRO MÍSTNÍ ROZVOJ,

Cílem navrhovaného OP je zajištění prostředků na realizaci horizontálních aktivit pro systém koordinace a řízení v programovém období 2014-2020.

Zaměření: aktivity vedoucí k zajištění

- horizontálních činností koordinace a průřezových činností ve vztahu k OP
- provozu systému pro monitoring realizace fondů SRR a plnění Dohody o partnerství,

- centrální sběr dat
- tvorbě studií, analýz a vyhodnocení ve vztahu k plnění Dohody o partnerství

Navržené OP pro EFRR cíle „Evropská územní spolupráce“:

OP PŘESHRAŇNÍ SPOLUPRÁCE

OP ČR - POLSKO

OP SVOBODNÝ STÁT SASKO - ČR

OP SVOBODNÝ STÁT BAVORSKO - ČR

OP RAKOUSKO - ČR

OP SLOVENSKO - ČR

Cíl: Hlavním cílem programů přeshraniční spolupráce v budoucím programovém období je i nadále podpora integrovaného regionálního rozvoje území tvořeného regiony úrovně NUTS III nacházejícími se podél státních hranic.

Zaměření operačních programů přeshraniční spolupráce:

Konkrétní zaměření jednotlivých operačních programů přeshraniční spolupráce bude výsledkem jednání se zahraničními partnery, kdy na základě provedené analýzy socioekonomické situace programového území budou volena společná témata, jež budou tvořit obsahovou náplň programu.

OP NADNÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Cíl: Hlavním cílem programů nadnárodní spolupráce v budoucím programovém období zůstává i nadále koordinovaný rozvoj a řešení výzev společných pro nadnárodní oblasti tvořené regiony úrovně NUTS II.

Zaměření: Konkrétní zaměření programů bude známo až na základě dalších jednání a na základě analýzy potřeb daného programového území. Na základě těchto jednání a výsledků analýzy budou určeny společné tematické cíle a konkrétní obsah programů.

OP MEZIREGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE

Cíl: Hlavním posláním programů meziregionální spolupráce v budoucím programovém období bude i nadále výměna zkušeností a šíření dobré praxe v oblastech regionálních politik, udržitelného rozvoje měst a v oblastech efektivní implementace evropské územní spolupráce. Mezi další cíle bude i nadále patřit analýza trendů územního rozvoje prostřednictvím studií a sběru dat.

Pro intervence z EZFRV je navržen:

Program rozvoje venkova 2014 – 2020

Zaměření programu rozvoje venkova bude směřovat na:

- podporu předávání znalostí a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech
- zvýšení konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti a zlepšení životaschopnosti zemědělských podniků
- podporu organizace potravinového řetězce a řízení rizik v zemědělství
- obnovu, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství a lesnictví
- podporu účinného využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví
- podporu sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech

pro ENRF

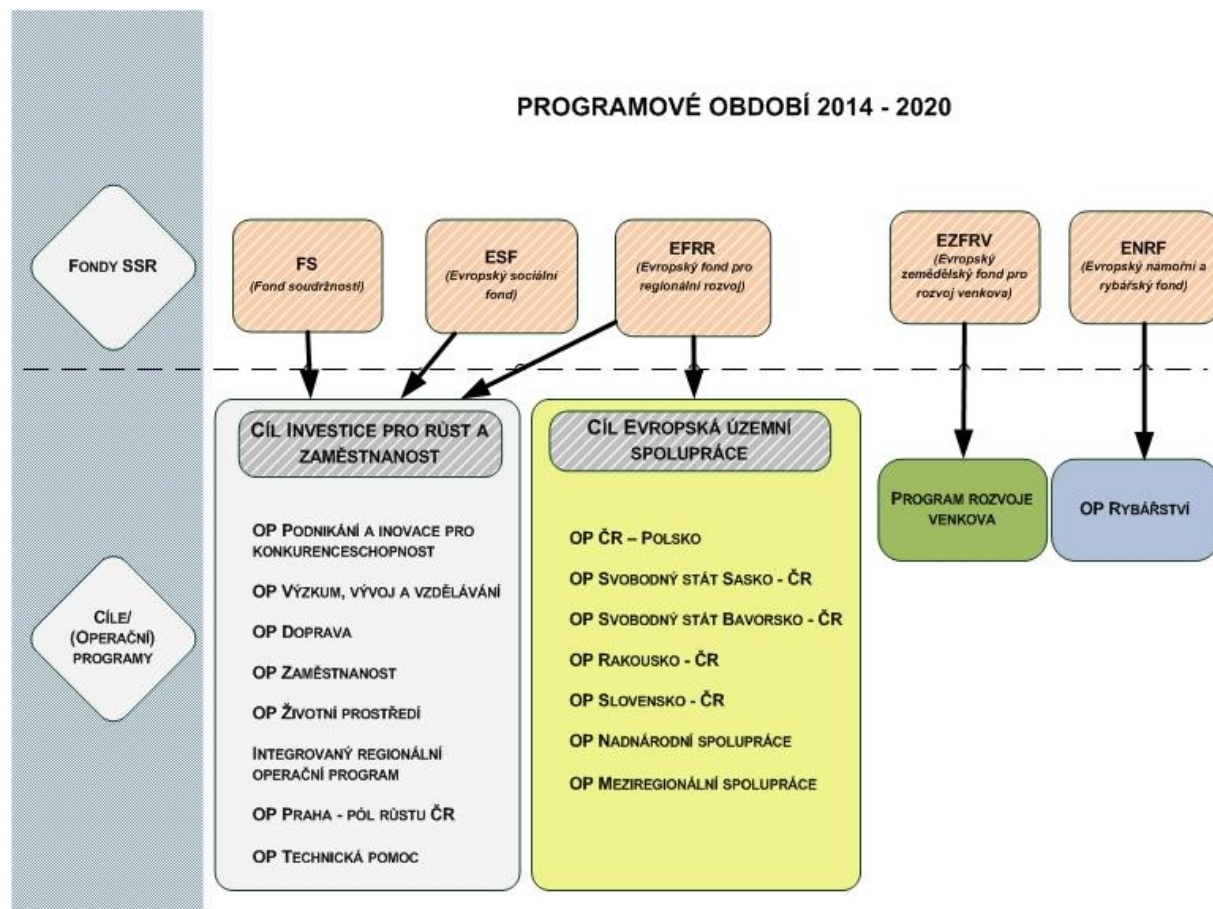
Operační program Rybářství

Cílem programu bude:

- podpora rybolovu a akvakulturu, které jsou konkurenceschopné, ekonomicky životaschopné a sociálně a environmentálně udržitelné;
- podpora provádění SRP;
- podpora vyváženého a komplexního územního rozvoje rybolovných oblastí;
- d) posilovat rozvoj a provádění integrované námořní politiky Unie, a to způsobem doplňujícím politiku soudržnosti a společnou rybářskou politiku.

NÁVRH

Graf č. 3: Schéma navržených programů pro období 2014 - 2020

4.1.3 ÚZEMNÍ DIMENZE

Nastavení regionální politiky ČR a politiky HSÚS (blíže specifikováno v návrhu obecného nařízení⁴³) po roce 2014 klade při programování zvláštní důraz na územní dimenzi (dále jen „UD“) / regionální hledisko s cílem věcně a zejména územně koncentrovat finanční prostředky u realizovaných intervencí.

Ve vztahu k *urbánní problematice* jde pak o zvýšení role měst v implementačním systému (např. delegování některých činností a pravomocí řídicího orgánu na města, posilování partnerství a strategického plánování, integrovaných přístupů). Druhou rovinou pak je zvýšený důraz na podporu uspokojování rozvojových potřeb na *subregionální a místní úrovni*.

Výše uvedené se promítá do implementace SRR, která bude uplatňovat UD, jejímž cílem je realizovat priority a opatření u většiny programů financovaných z fondů EU s ohledem na regionální diferenciaci a docílit tak efektivnější podpory konkurenceschopnosti, řešení sociálních a environmentálních aspektů. V kontextu regionů ČR jde zejména o řešení prohlubujících se regionálních rozdílů v ekonomické a sociální výkonnosti krajů resp. okresů a územních obvodů obcí, ve kterých se následně koncentrují disparity s negativními projevy zejména v míře nezaměstnanosti, snížení ekonomické a životní úrovně a sociální situaci obyvatel.

⁴³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR), Evropského sociálního fondu (ESF), Fondu soudržnosti (FS), Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a Evropského námořního a rybářského fondu (ENRF); nařízení Evropského parlamentu a Rady o zvláštních ustanoveních týkajících se Evropského fondu pro regionální rozvoj a cíle Investice pro růst a zaměstnanost a o zrušení nařízení (ES) č. 1080/2006.

Zmíněné diferencované promítnutí UD se bude odehrávat nejen na úrovni regionů *NUTS II* a *NUTS III*, ale i ve *státem podporovaných regionech* (dle SRR) a dále na úrovni *lokální* a také ve vazbách město – venkov.

Na územní dimenzi lze nahlížet následujícím způsobem, který zohledňuje přístupy:

1. ÚZEMNÍ,
2. INTEGROVANÝ A
3. TEMATICKÝ

1. ÚZEMNÍ PŘÍSTUP

Při určování územního přístupu se vychází z typologie území definované v návrhové části SRR, která vymezuje následující základní typy území charakterizované různými socio-ekonomickými ukazateli. Jde o:

- (i) Rozvojová území (dále jen „RU“)
 - *Metropolitní oblasti*
 - *Regionální sídelní aglomerace*
 - *Regionální centra a jejich zázemí*
- (ii) Stabilizovaná území (dále jen „SU“)
- (iii) Periferní území (dále jen „PU“)

Zvláštní typ území z pohledu regionální politiky ČR představuje vymezení státem podporovaných regionů (dále „státem vymezené regiony“) – jejich vymezení je popsáno v kap. č. 1.1.3

Z výše uvedené typologie se následně bude odvíjet realizace územního přístupu v rámci politiky HSÚS především prostřednictvím naplňování 11 tematických cílů definovaných v návrhu obecného nařízení (čl. 9).

U relevantních operačních programů (dále jen „OP“) realizovaných v období 2014–2020 se předpokládá zvolení vhodné typologie území pro zdůvodnění výběru tematických cílů a odpovídajících investičních priorit.

2. INTEGROVANÉ PŘÍSTUPY NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI

Integrované přístupy na regionální úrovni představují z pohledu regionálního rozvoje zvláštní nástroj pro uplatnění územní dimenze. Jejich přínosem je zejména dosažení vyšší kvality strategického plánování, řízení a efektivnější (zesilující a synergický efekt) vynakládání finančních prostředků. Zároveň představují z pohledu EU silně prosazovaný způsob implementace fondů EU v rozvoji regionů, měst a obcí.

Základním principem uplatnění integrovaných přístupů bude **věcná** (vhodně a logicky provázané a potřebné tematické/sektorové intervence), **územní** (realizace intervencí ve vhodném, geograficky a ekonomicky spojeném území) a **časová** (realisticky připravený harmonogram a časové a věcné sladění předpokládaných intervencí) **provázanost** intervencí realizovaná na základě kvalitní **strategie** rozvoje území. Důležitým aspektem strategie rozvoje území nebude množství a obsahová šíře v nich uvedených a následně realizovaných projektů, ale splnění jejich předem definovaných cílů, tzn. celkový výsledek odpovídající potřebám daného území.

V pojetí regionálního rozvoje zahrnují integrované přístupy:

1. **Územní rozvoj - Integrované územní investice (dále jen „ITI“ – Integrated Territorial Investments)** – Integrované územní investice budou zřízeny v případech, ve kterých urbánní či jiná územní strategie vyžaduje integrovaný přístup. V tomto případě budou investice možné z více než jedné prioritní osy OP a případně z více než jednoho fondu. Investice budou muset

být označeny v operačním programu. K řízení integrovaných územních investic může být určen speciální zprostředkující subjekt, včetně samosprávy. Ve smyslu návrhu obecného nařízení bude vládou ČR (Strategie regionálního rozvoje ČR) stanoven seznam měst, či jiných území, ve kterých by měl být tento nástroj využit (dle návrhu SRR Metropolitní oblasti). Tento dokument v návaznosti na přípravu také navrhne orientační roční přiděl podpory na tato opatření (Článek 7 Udržitelný rozvoj měst, EFRR). Návrh specifického nařízení o EFRR v čl. 7 ukládá alokovat minimálně 5 procent prostředků EFRR na národní úrovni na témata udržitelného rozvoje měst. Prostředky by měly být delegovány městům k implementaci prostřednictvím nástroje integrovaného územního rozvoje. Dle čl. 9 může z podnětu Evropské komise EFRR podporovat inovační opatření v oblasti udržitelného rozvoje měst, a to až do limitu ve výši 0,2 % celkového ročního přidělu z EFRR. Jedná se o studie a pilotní projekty za účelem určování nebo testování nových řešení problémů týkajících se udržitelného rozvoje měst.

2. **Integrované plány rozvoje území (dále jen „IPRÚ“)** – jsou integrované strategické dokumenty analyzující vymezené území, popisující konkrétní problémy a potřeby vymezeného území, cíle a priority z nich vycházející a vzájemně provázané investiční záměry, kterými bude navržených cílů dosaženo. IPRÚ je dokumentem výrazně zaměřeným na dosažení konkrétních výsledků. Jeho financování je postaveno na zdrojích fondů EU, ale je nezbytné doplnění i zdrojů vlastních a privátních. IPRÚ umožňuje také zapojení dalších finančních či úvěrových nástrojů.
3. **Komunitně vedený místní rozvoj (dále jen „CLLD“ – Community-led Local Development)** – MAS – Aplikace tohoto nástroje vychází ze současné podoby programu LEADER podporovaného z Evropského fondu pro zemědělství a rozvoj venkova. CLLD je nástroj určený pro konkrétní území, na něž se váže jeden či více tematických cílů fondů EU. Místní rozvoj vedený komunitou může být financován z více fondů a je zacílen na lokální rozvoj a rozvoj venkova.
4. **Společný akční plán (dále jen „JAP“ – Joint Action Plan)** – Společný akční plán je určen pro příjemce (veřejný subjekt) se skupinou projektů z jednoho nebo více OP. Minimální objem je 10 milionů euro nebo 20 procent z OP podle toho, která částka je menší. Návrh zatím vylučuje investiční činnost a je tak určen především pro aktivity ESF. V podmínkách České republiky nebude patřit mezi nástroje s územní dimenzí a jeho případné využití nebude široké.

Územní vymezení využití integrovaných přístupů

Implementace integrovaných přístupů (dále jen „IP“) a její finanční podpora/zajištění bude závislá primárně na zdrojích z fondů EU. Z územního hlediska bude aplikována na základě typologie území navržené ve SRR (tj. rozvojová, stabilizovaná a periferní území a státem podporované regiony).

➤ **Integrované územní investice**

Budou směřovány do OP Prahy a rozšířeny prostřednictvím ITI na velké metropolitní oblasti, aby umožnily naplnění povinné minimální alokace na udržitelný rozvoj měst (5%).

➤ **Integrované plány rozvoje území**

Rozvoj regionálních sídelních aglomerací a regionálních center a jejich zázemí neboli ostatních rozvojových území (SRR ČR) a také státem podporovaných regionů (hospodářsky problémových regionů) bude řešen také v rámci implementace IPRÚ.

➤ **Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD)**

CLLD bude realizován primárně prostřednictvím Společné zemědělské politiky (na územích periferních a stabilizovaných a dále v obcích s hustotou zalidnění nižší než 100 obyvatel/km²) ale i ostatních fondů EU. Regionální politika však preferuje podporu tohoto nástroje z Evropského regionálního rozvojového fondu v periferních územích s přesahem do území stabilizovaných (variantně také v lokalitách postižených sociálním vyloučením, které jsou vymezeny mezi státem podporovanými regiony).

➤ **Společný akční plán**

V případě, že v rámci nadcházející diskuse se najde možnost uplatnění a bude existovat absorpční kapacita, mohl by JAP řešit plnění některých specifických cílů v rozvojových územích

Návrh řešení využití integrovaných přístupů dle typu území

Typ integrovaného přístupu	Typ území navržený pro implementaci IP
ITI	Metropolitní oblasti
IPRÚ (kombinace ITI / CLLD)	Ostatní rozvojová území, hosp. problémové regiony,
CLLD	Periferní území a vybraná stabilizovaná území (+ sociálně znevýhodněné oblasti)
JAP	Rozvojová území /vybrané lokality

Pozn.: Podrobný popis implementace integrovaných přístupů bude zahrnut v Metodickém pokynu pro využití integrovaných přístupů v regionálním rozvoji

3. TEMATICKÝ PŘÍSTUP

Tematický přístup může být konkrétně uplatněn v rámci struktury Operačních programů následujícím způsobem:

- Definováním konkrétní (prioritní) osy, investiční priority a popisu /obsahové zaměření/ podporovaných opatření, ve kterých bude aplikován územní přístup – tj. realizace intervencí/akcí **pouze ve vybraných typech území**.
- Definováním konkrétní (prioritní) osy, investiční priority a popisu /obsahové zaměření/ podporovaných opatření, ve kterých bude aplikován územní přístup – tj. realizace intervencí/akcí určitým dopředu **stanoveným procentním podílem** pro vybrané typy území na celkovém územním zaměření.
- Stanovením příspěvku k integrovanému přístupu – určení nástrojů a mechanismů (popřípadě objemu finančních zdrojů) na celostátní a regionální úrovni, které zajistí koordinaci mezi fondy EU a dalšími (finančními) nástroji. Jinými slovy stanovení **podílu finančních prostředků** OP/prioritní osy/ priority/opatření, jež budou prostřednictvím specifických výzev zaměřeny **na projekty naplňující integrované strategie**.
- Zastoupením regionálních aktérů mezi hlavní cílové skupiny nebo mezi příjemce podpory – možnosti zastoupení (např. v monitorovacím výboru, v modelu řízení, v němž ÚSC plní roli zprostředkujícího subjektu), částečné zastoupení (v paritě odpovídající podílu potenciálních uživatelů zdrojů programu nebo povaze a intenzitě územních dopadů realizace akcí).
- Modifikací hodnotících kritérií – např. specifikací územní dimenze jako jednoho z hodnotících kritérií pro výběr konkrétních projektů, případně další specifikace požadavků pro podmínky a postavení regionálních aktérů.

Pro fungování výše uvedené struktury je třeba realizovat následující kroky:

- nastavení takových postupů, které umožní promítnout územní dimenzi do všech relevantních OP (stanovit aktivity určené k realizaci na regionální úrovni) a čerpat finanční prostředky z jejich jednotlivých (prioritních) os na realizaci strategií pro Integrované územní investice, Integrované plány rozvoje území a Strategie místního rozvoje;
- nastavení systému koordinace specifických výzev jednotlivých OP pro realizaci výše zmíněných strategií;
- příprava mechanismu průběžného sledování skutečných výsledků, jejich vyhodnocování a metoda návrhů případných změn systému;
- zpracování metodických příruček popisující implementaci regionální dimenze a integrovaných přístupů.

4.1.4 NÁVRH NÁRODNÍCH PROGRAMŮ

NÁVRH NÁRODNÍCH PROGRAMŮ V OBLASTI REGIONÁLNÍHO ROZVOJE (V KOMPETENCI MMR):

- **Podpora rozvoje státem podporovaných regionů** – v případě existence se bude podporovat strategické plánování, strategický management a projektovou přípravu v těchto regionech. Klíčovým cílem programu bude podpora zvýšení absorpční kapacity daných regionů tak, aby byly schopné získat dotační podporu z fondů EU. Program by hrál významnou roli v plnění vyrovnávacího a institucionálního cíle SRR.
- **Podpora rozvoje specifických regionů státu** – program by byl zaměřen na komplexní podporu specifických regionů (regiony se zvýšenou koncentrací sociálně vyloučených či ohrožených skupin obyvatel a **přírodních či kulturních hodnot krajiny, území se zvýšenou ochranou přírody a krajiny**, bývalé vojenské újezdy, velkoplošné lokality brownfields) s cílem umožnění jejich adekvátního rozvoje případně nového funkčního využití. Program bude mít významnou roli v plnění vyrovnávacího a **částečně i preventivního** cíle SRR.
- **Podpora území postižených živelními pohromami** – lze předpokládat, že minimálně v rozsahu stanoveném pro dotační titul č. 2 bude poskytována podpora na odstraňování škod po živelních pohromách na majetku územních samosprávných celků i v následujícím období od roku 2014 v rámci **programu Obnova obecního a krajského majetku po živelních pohromách**. Cílem programu je přispět prostřednictvím dotace z rozpočtové kapitoly MMR k obnově základních funkcí v území zabezpečovaných v působnosti územních samosprávných celků a tím odstranit nebo omezit možné důsledky pohrom spočívající v narušení plynulosti, dostupnosti a kvality výkonu veřejné správy. Účastníkem podpory budou za určitých podmínek obce, svazky obcí a kraje postižené živelní pohromou. Podpora bude poskytována jako systémová investiční nebo neinvestiční účelová dotace
V následujícím období od roku 2014 bude také poskytována podpora podle programu **Podpora bydlení při živelní pohromě**. Cílem podpory je poskytnutí finančních prostředků na zajištění dočasného náhradního ubytování, na odstranění stavby pro bydlení a na opravy poškozeného bytu vlastníkům poškozených staveb pro bydlení prostřednictvím obcí.
- **Podpora obnovy a rozvoje venkova** - Cílem programu je formou dotace podpořit obnovu a rozvoj venkovských obcí. Zároveň je cílem podprogramu vytvořit organizační a ekonomické podmínky k podpoře obyvatel venkova a samospráv venkovských obcí k tomu, aby se vlastními silami snažili o harmonický rozvoj zdravého životního prostředí, udržování přírodních a kulturních hodnot venkovské krajiny a rozvoj ekologicky nezávadného hospodářství. Program předpokládá participaci obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově jejich obce v souladu s místními tradicemi. Příjemci podpory jsou vymezeni a specifikováni pro každý z navržených dotačních titulů zvlášť. Obecně se však jedná o obce či svazky obcí. Jednou ze základních podmínek je participace obyvatel venkova, občanských spolků a sdružení při obnově obce v souladu s místními tradicemi.

*Cestou k podpoře vyváženého rozvoje regionů je využití specifík jednotlivých území. Jednou z cest může být program na podporu **rozvoje potenciálu cestovního ruchu a kulturního potenciálu** – program by podporoval projekty zaměřené na provázání a synergický rozvoj různých typů rozvojových potenciálů regionů s vazbou na cestovní ruch.*

4.1.5 ZAMĚŘENÍ PODPORY VE STÁTEM PODPOROVANÝCH REGIONECH

Vymezení státem podporovaných regionů je založené na diferencované aplikaci územní dimenze za účelem koncentrace a využití všech dostupných finančních prostředků a určení integrovaného zaměření podpory. Cílem podpory těchto regionů je snížení nežádoucích regionálních disparit. Z uvedeného důvodu budou opatření směřována především do podpory malého a středního podnikání, do podpory sebezaměstnávání a podpory začínajících podnikatelů ať už formou mikroúvěrů či poradenství apod. pro zvýšení ekonomického potenciálu regionů, dále do vzdělávání, rozšíření nabídky rekvalifikací a specifických forem zvyšování kvality znalostí a dovedností. S ohledem na charakter vymezených regionů pak také na zvyšování kvality a flexibility sociálních služeb, rozšiřování spektra nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, uplatňování preventivních programů v lokalitách ohrožených sociální exkluzí apod. Regiony budou podporovány jednak zvýšeným objemem finančních prostředků věnovaných na regionální rozvoj a zvýšenou podporou v oblasti strategického plánování. Toto zvýhodnění je však spojeno s cílovými hodnotami, kterých by mělo prostřednictvím

níže uvedených možností podpory být dosaženo. Cílové hodnoty jsou uvedeny v jiné části implementace. Hlavní koordinaci v zaměření podpory ve státem podporovaných regionech bude zajišťovat MMR ve spolupráci s příslušnými gesčně odpovědnými rezorty.

Finanční zdroje určené na podporu rozvoje státem podporovaných regionů budou tvořit z hlediska významnosti:

1. Prostředky z fondů EU

V rámci prostředků programů spolufinancovaných z fondů EU budou vymezené regiony podporovány následujícím způsobem:

- Vyčleněním specifických potřeb/prostoru v rámci podpůrných nástrojů regionálně zaměřeného programu a tematických programů (priorita/intervence/ pro vymezené regiony)
- Modifikace hodnotících kritérií programů zvýhodňující vymezené regiony
- zohledněním míry intenzity podpory v rámci vybraných opatření v programech SSR
- Aplikací vhodného typu nástrojů integrovaných přístupů (ve vybraných OP), které budou představovat nutnou podmínku pro získání podpory.

2. Státní programy podpory regionálního rozvoje

Obnova obecního a krajského majetku postiženého živelní nebo jinou pohromou

K poskytování státní pomoci na obnovu majetku územních samosprávných celků byl vyhlášen usnesením vlády ze dne 5. dubna 2006 č. 373 program „**Obnova obecního a krajského majetku postiženého živelní nebo jinou pohromou**“.

Mezi tzv. ostatní regiony, jejichž podporování státem je žádoucí z jiných důvodů, jsou podle § 4 odst. 2 písm. b) zákona o podpoře regionálního rozvoje zařazeny i regiony postižené živelními pohromami nebo regiony se silně narušeným či poškozeným životním prostředím (k čemuž v různém rozsahu dochází např. při povodních).

V dosavadním vymezování státem podporovaných regionů se bezprostřední orientace na řešení problematiky regionů postižených živelními pohromami prakticky neprosazovala, s ohledem na odlišný charakter hospodářských dopadů pohrom (zejména povodní nebo vichřic) oproti jiným, dlouhodobě a stabilně působícím faktorům ekonomické povahy. Pro odstraňování následků zejména živelních pohrom velkého rozsahu nebo intenzity (jsou-li mimořádnými událostmi vyžadujícími vyhlášení stavu nebezpečí nebo nouzového stavu) je určen zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území (s následnou novelizací provedenou zákonem č. 347/ 2005 Sb.) a prováděcí vyhláška Ministerstva financí č. 186/2002 Sb. (novelizovaná vyhláškou č. 93/2006 Sb.).

Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem financí zpracovává podle zmíněné právní úpravy návrh strategie obnovy území, která stanoví mj. formy a objem státní pomoci pro každou konkrétní živelní pohromu a vytváří vhodný rámec pro operativně uvolňovanou státní pomoc určenou pro obnovu postiženého území v závislosti na výši předběžného odhadu nákladů na obnovu majetku sloužícího k zabezpečení základních funkcí v území.

3. Sektorové programy

Zatím je předběžně definovat zaměření sektorových programů s ohledem na rozvoj státem podporovaných regionů v období 2014 – 2020. Konkrétní výčet a obsahové zaměření těchto programů vyplyne z jednání na úrovni vlády ČR. Jejich promítnutí bude případně obsaženo v Akčním plánu SRR na roky 2014 - 2017.

4. Krajské rozvojové programy

Na základě příslušné Strategie rozvoje kraje resp. Programu rozvoje kraje budou kraje podporovat různé typy projektů formou dotací poskytnutých především z jejich rozpočtů. Dotace či granty budou poskytovány v souladu s vymezením státem podporovaných regionů v SRR 2014+, a to zejména do oblastí zvyšující ekonomickou výkonnost regionu a zároveň zmírňující nežádoucí regionální disparity.

4.2 INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Role hlavních aktérů zabezpečujících SRR

Ministerstvo pro místní rozvoj

Institucionální a organizační zabezpečení realizace Strategie regionálního rozvoje ČR a regionální politiky je rámcově vymezeno zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Tuto pozici naplňuje zejména prostřednictvím:

- návrhů legislativních opatření, přípravou a realizací strategických a dalších dokumentů sledujících naplňování cílů regionální politiky
- programováním a implementací rozvojových aktivit na národní úrovni
- koordinací rozvojových aktivit se sektorovým zaměřením, které mají významné regionální dopady
- vyhodnocováním regionálních dopadů realizace rozvojových aktivit prostřednictvím monitorovacích a hodnotících mechanismů.

Celkovou odpovědnost za řízení a realizaci SRR nese v souladu s výše uvedenými zákony **MMR** jako ústřední orgán státní správy ve věcech regionální politiky a koordinátor činnosti dotčených správních úřadů, jenž zabezpečuje mj. i mezinárodní spolupráci na úseku podpory regionálního rozvoje a spolupráci s Evropskou unií v oblasti hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Zároveň MMR koordinuje věcně náplně nástrojů pomoci a související vypracování programových dokumentů, realizaci programů a vyhodnocování průběhu jejich plnění.

V rámci realizace SRR se činnost MMR obecně zaměří na následující úkoly:

- koordinaci přípravy sektorových strategických dokumentů ve vazbě na regionální rozvoj a na politiku HSÚS (tj. příprava programových dokumentů realizovaných z fondů EU),
- řízení realizace SRR jako celku a koordinaci naplňování cílů, priorit a opatření SRR v působnosti jednotlivých gestorů. S tím věcně souvisí realizace programů fondů EU a národních programů v gesci resortu, které naplňují cíle SRR, včetně vlastní odvětvové působnosti (podpora rozvoje bydlení, územní plánování, atp.),
- začlenění formálních a obsahových (programových a instrumentálních) aspektů SRR 2014+ do metodických materiálů pro tvorbu strategií veřejných služeb zabezpečovaných obcemi a kraji, využívání těchto přístupů i při navazujícím poradenství,
- spolupráci s kraji při realizaci SRR; ve vztahu k působnostem ústředních správních úřadů, krajů a obcí iniciuje opatření pro realizaci priorit a opatření SRR.
- podporu krajských a místních orgánů při realizaci SRR, poskytování informačního zázemí, šíření poznatků, znalostí a zkušeností včetně vzdělávací role, napomáhá zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur,
- monitoring a vyhodnocování plnění SRR dle vládou schválených úkolů a indikátorů,
- využívání podkladů spojených s realizací fondů EU (zejména ve vztahu k řízení a koordinaci regionální a urbánní dimenze) a s navazujícím monitoringem pro souběžné vyhodnocování cílů, priorit a opatření SRR 2014+,
- vyhodnocování dopadů vnějších politik, koncepcí a právních předpisů ČR a EU na naplňování cílů, priorit a opatření SRR 2014+ (s tím souvisí i činnost spojená s následnými korekcemi vyhodnocených výsledků),
- aktualizaci analýzy sociálně ekonomického vývoje regionů ČR a s nimi spojených disparit, pravidelné hodnocení a predikce vybraných souvislostí vývoje v regionech v souladu se zaměřením a cíli SRR 2014+.

Naplňování řídicí a koordinační role MMR

Úkoly a aktivity spojené s řídicí a koordinační úlohou MMR při realizaci SRR budou naplňovány prostřednictvím následujících nástrojů a mechanismů. Za tím účelem Ministerstvo:

- zřídí a bude vést Výbor pro realizaci SRR. Jeho členy budou zástupci všech relevantních orgánů a institucí zapojených do realizace jednotlivých priorit a opatření SRR. Výbor bude zejména projednávat a vyhodnocovat realizaci SRR, navrhnout opatření vedoucí k jejímu efektivnímu naplňování. Rovněž bude posuzovat aktivity průřezových a sektorových politik s významnými regionálními dopady.
- Bude participovat na přípravě rozvojových politik, strategických a koncepčních dokumentů a nástrojů jejich realizace, včetně vyhodnocování jejich účinnosti, a to ve vazbě na implementaci SRR.
- V případě potřeby a k zabezpečení cílů SRR bude navrhnout Vládě ČR příslušná legislativní a exekutivní opatření reagující na změnu podmínek a situace v oblasti regionálního rozvoje v ČR.

Ostatní ministerstva

Podpora regionálního rozvoje má průřezový charakter. Většina ministerstev se svými nástroji dotýká problematiky regionálního rozvoje a působí na rozvoj jednotlivých územních celků.

K zabezpečení realizace SRR budou příslušná ministerstva a jimi spravované organizace v jejich působnosti:

- plnit úkoly jako gestoři či spolugestoři vybraných opatření (podílet se na vyhodnocování),
- zapracovávat do resortních politik a koncepcí a strategií regionální přístupy s ohledem na potřebu plnění stanovených cílů SRR a následně zajišťovat jejich realizaci,
- poskytovat součinnost a spolupracovat (napříč úrovněmi veřejné správy) při realizaci a vyhodnocování plnění cílů SRR a regionálních rozdílů (tj. poskytovat výsledky analýz regionálních rozdílů z pohledu příslušných odvětví),
- v resortních programech aplikovat územní diferenciaci intervencí s cílem zmenšit regionální disparity a posílit rozvojový potenciál státem podporovaných regionů.
- na žádost kraje spolupracují při přípravě strategie rozvoje jeho územního obvodu

Kraje a obce

Samosprávné orgány krajů jsou základním článkem politiky regionálního rozvoje na krajské úrovni.

Kraj v rámci své samostatné působnosti dle zákona o podpoře regionálního rozvoje.

- provádí analýzu, sledování a hodnocení úrovně rozvoje svého územního obvodu a jeho částí (dle schválených pravidel volenými orgány kraje) a schvaluje program rozvoje územního obvodu kraje (dále jen „PRK“),
- podporuje rozvoj regionů vymezených v programu rozvoje územního obvodu kraje podle svých konkrétních potřeb s ohledem na vyvážený rozvoj svého územního obvodu,
- podporuje rozvoj a poskytuje dotace a půjčky obcím a jiným právnickým osobám působícím v obvodu kraje,
- zajišťuje přípravu, realizaci a kontrolu plnění regionálních podpůrných programů,
- provádí kontrolu a hodnocení účinnosti projektů realizovaných v rámci PRK.

SRR v souladu s ustanovením § 5 zákona o podpoře regionálního rozvoje poskytuje krajům doporučení pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti, konkrétně

- při pořizování PRK (pro nějž bude SRR tvořit výchozí rámcový dokument),
- pro vymezení regionů v PRK a pro oblasti na něž je podpora zaměřena (v souladu se SRR),

- pro spolupráci při plnění celostátních úkolů podpory regionálního rozvoje.

Kraje i obce ve svých koncepčních dokumentech zohledňují hlavní směry a výsledky dokumentů vyššího řádu, tzn. včetně SRR a prosazovat regionální přístup k řešení problémů uvedených v SRR. Regionální přístup může být podpořen např. i zavedením grantů na podporu státem podporovaných regionů či dotačních titulů pro vybrané cílové skupiny (např. sociálně slabé) apod.

Úlohou obecní úrovně je koncepční a výkonná činnost samosprávných orgánů obcí v oblasti místního rozvoje, jejich iniciační činnost v oblasti řešení nadmístních problémů a participace na přípravě a realizaci regionálních programů či programu územního obvodu kraje. Obec rovněž podporuje rozvoj například podnikatelských aktivit (technická a investiční příprava pro investory) a spolu se sousedními obcemi a jinými právníckými osobami se podílí na realizaci rozvojových programů, společných více obcím.

Zapojení ESIF do realizace SRR

Vzhledem k provázanosti regionální politiky s politikou HSÚS a k návaznostem SRR na podpůrné nástroje fondů EU bude klíčová **úloha orgánů, výborů a subjektů, které se budou podílet na realizaci politiky HSÚS v kontextu regionálního rozvoje:**

Tuto úlohu budou zajišťovat platformy, které budou členěny na platformy s řídicí, koordinační a implementační rolí.

- **Řídicí rolí je myšleno nadresortní strategické řízení Radou pro fondy EU⁴⁴ k zajištění synergických efektů a provazeb mezi tématy pro účely přípravy a realizace Dohody o partnerství (NOK) a přípravy a realizaci programů (řídicí orgány).**
- **Koordinační role směřuje k potřebě provázaného a koordinovaného řešení přípravy i realizace Dohody o partnerství NOKem a programů řídicími orgány**
- **Implementační role následně zahrnuje projednávání průřezových témat směrem k efektivnímu nastavení implementace pro přípravu a realizaci Dohody o partnerství a programů.**

Pro fázi realizace Dohody o partnerství a programů budou nadále fungovat **Rada pro fondy EU** na pracovní úrovni, včetně všech tematických pracovních skupin a jejich generálních sekretářů a generálního zmocněnce pro inovativní finanční nástroje.

Nadále budou existovat monitorovací výbory. Metodické prostředí a procesy v implementačním systému 2014 – 2020 budou projednávány na PS NOK (která naváže na činnost MEPS z fáze přípravy) a dále dalších pracovních skupinách PS KAN (oblast finančního řízení a kontroly), PS LEGAL (oblast zjednodušení a odstranění legislativních bariér), PS EVAL (vyhodnocení intervencí) a PS JMS (nastavení monitorovacího systému). Nově se navrhuje zřídit PS METODIKA (ostatní implementační oblasti, které nejsou pokryty výše uvedenými pracovními skupinami) a PS ADKAP (administrativní kapacita a personální stabilizace).

NOK (Národní orgán pro koordinaci)

Nok plní úlohu centrálního metodického a koordinačního orgánu pro implementaci programů spolufinancovaných z fondů EU v ČR.

Rada pro fondy EU – bude se jednat se o neresortní orgán, jehož hlavním úkolem bude řešit nastavení synergií mezi fondy EU. Bude fungovat v rámci několika fází (příprava a realizace programového období 2014 – 2020)

Monitorovací výbor

Úkolem výboru je monitorovat provádění programu. Členy monitorovacího výboru jsou zástupci řídicích orgánů, zprostředkujících subjektů a partnerů (odbory ministerstev, partnerská ministerstva, kraje, obce, nestátní neziskové organizace apod.).

Řídicí orgán

⁴⁴ Rada pro fondy SSR bude platformou navazující na současný Řídicí a koordinační výbor (ŘKV)

Řídící orgán nese nejvyšší odpovědnost za realizaci operačního programu. Pro každý operační program je určen jeden řídící orgán, který sleduje, zda jsou dodržovány zásady operačních programů a zda je pomoc z fondů EU poskytována správně a efektivně. V ČR jsou řídícími orgány příslušná ministerstva nebo regionální rady.

Zprostředkující subjekt

Zprostředkující subjekt je veřejný nebo soukromý subjekt, který jedná v odpovědnosti Řídících orgánů nebo provádí jejich jménem činnosti týkající se konečných příjemců. V praxi se stává partnerem předkladatelů projektových žádostí v rámci konkrétního operačního programu (zejména při komunikaci ohledně výběru a následné realizace projektu).

S ohledem na specifika současného vývoje, kdy příprava národního rámce realizace kohezní politiky v ČR v příštím programovém období je ve své počáteční fázi a jednání s Evropskou komisí o věcném zaměření programů Společného strategického rámce, včetně jejich územní dimenze, mohou současné záměry, jak jsou v SRR z hlediska zapojení kohezní politiky do její realizace uvedeny, změnit, navrhuje se v návaznosti na další vývoj připravit po schválení SRR Vládou ČR podrobněji rozpracovaný dokument prostřednictvím Akčního plánu realizace SRR se zaměřením na období nejbližších 2-3 let. Tento postup vytvoří potřebný časový prostor pro stanovení konkrétnějšího zapojení krajů do realizace SRR a v neposlední řadě umožní reagovat i na připravované změny v uspořádání orgánů ústřední státní správy.

4.3 STRUKTURA REALIZACE SRR

Realizace strategie je rozdělena do 9 priorit zahrnujících

- I. VYUŽITÍ POTENCIÁLU ROZVOJOVÝCH ÚZEMÍ
- II. ROZVOJ KLÍČOVÉ INFRASTRUKTURY NADREGIONÁLNÍHO VÝZNAMU
- III. ZKVALITNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ ROZVOJOVÝCH ÚZEMÍ
- IV. VYVÁŽENÝ ROZVOJ STABILIZOVANÝCH ÚZEMÍ
- V. OŽIVENÍ PERIFERNÍCH OBLASTÍ
- VI. OCHRANU A UDRŽITELNÉ VYUŽÍVÁNÍ KRAJINNÉHO POTENCIÁLU V REGIONECH
- VII. OCHRANU PŘÍRODY A KRAJINY, KVALITNÍ A BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ PRO ŽIVOT
- VIII. ZKVALITNĚNÍ INSTITUCIONÁLNÍHO RÁMCE PRO ROZVOJ REGIONŮ
- IX. PODPORU SPOLUPRÁCE NA MÍSTNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI

Výše zmíněné priority byly rozpracovány do 31 opatření a k nim doplněno organizační zabezpečení (tzn. gestor, spolupráce – určeny s ohledem na působnost v kompetenčním zákoně a v jiných právních předpisech) a zdroje financování (viz tab. č. 13: Struktura realizace SRR).

Specifické úkoly příslušných ministerstev v rámci SRR jsou následující:

- **Ministerstvo pro místní rozvoj**

S ohledem na jednotlivá opatření SRR, se Ministerstvo pro místní rozvoj zaměří především na posílení fungování urbanizovaných oblastí, konkrétně bude v rámci tohoto opatření zodpovídat za efektivní plánování při revitalizaci městských oblastí, rozvoje cestovního ruchu a lokálních ekonomik, rozvoje příhraničních území a využití jejich rozvojového potenciálu spočívajícím v přeshraniční spolupráci s regiony sousedních států, dále pak podporu bydlení a rozvoje domovního a bytového fondu. Bytová politika hraje významnou roli rovněž v opatření 3.3, kde jde o zajištění bydlení jako nástroj sociální soudržnosti především v oblastech s vysokou poptávkou po bydlení (aglomerace a regionální centra), v tomto ohledu bude hrát MMR důležitou roli při koncepčním řešení bydlení pro účely naplňování cílů SRR.⁴⁵

Vedle toho MMR koordinuje aktivity ostatních ministerstev při zabezpečování regionální politiky a SRR vůbec (opatření 8.1 a 8.2). MMR je zodpovědné i za koordinaci významných aktivit v oblasti politiky hospodářské a sociální soudržnosti a některé sektorové politiky, které mají výrazný dopad do území (např. obnova území po živelních pohromách – opatření 7.3). Dále také zajišťuje metodickou pomoc při řízení regionálního rozvoje (opatření 9.1 a 9.2). Vzhledem ke svým působnostem v oblasti regionální politiky, kohezní politiky a územního plánování je nutné, aby Ministerstvo pro místní rozvoj koordinovalo také problematiku zabezpečení veřejných služeb (opatření 3.1, 4.1 a 5.3).

Opatření budou realizována především v rámci Integrovaného regionálního operačního programu a v rámci programů Evropské územní spolupráce.

- **Ministerstvo dopravy**

Při realizaci SRR se bude podílet na opatřeních souvisejících s dopravou a budováním či rekonstrukcí silniční a železniční sítě (opatření 1.3, 1.4, 2.1, 2.2 a 4.2), jako gestor za státní úroveň bude dohlížet nad zajištěním základní obslužnosti v periferních územích (opatření 5.3), eliminací negativních vlivů dopravy na životní prostředí (opatření 6.4). MD musí zakomponovat regionální přístup v rezortním strategickém dokumentu Dopravní politika pro období 2014–2020.

Opatření budou realizována především v rámci Operačního programu Doprava.

- **Ministerstvo životního prostředí**

Hlavní kompetencí MŽP je ochrana životního prostředí, která souvisí s relevantními opatřeními SRR, u nichž je MŽP gestorem či spolugestorem (6.1, 6.2, 6.3, 6.4). Tato jednotlivá opatření by měla být

⁴⁵ V souladu s Koncepcí bydlení ČR do roku 2020 schválenou usnesením vlády České republiky č. 524 ze dne 13. července 2011.

reflektována v základním koncepčním dokumentu MŽP Státní politika životního prostředí 2012–2020. MŽP dále zpracovává Koncept environmentální bezpečnosti a Povodňový plán ČR (opatření 7.1 a 7.2), zároveň vyhodnocuje povodňová rizika. Při naplnění ohrožení je základem minimalizace škod efektivní fungování integrovaného záchranného systému.

Opatření budou realizována v rámci OP Životní prostředí.

- **Ministerstvo průmyslu a obchodu**

MPO hraje klíčovou roli v realizaci opatření 1.1, 4.3 a 5.1, která mají za cíl zvýšení konkurenceschopnosti českých podniků na bázi rostoucí inovativnosti firem a podporu podnikání. Koncepčně jsou tyto okruhy řešeny v Národní inovační strategii ČR 2012–2020 (zpracované společně s MŠMT) či ve Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti ČR 2012–2020. Oblast podpory podnikání MPO zajišťuje prostřednictvím své organizace CzechInvest, která rovněž zajišťuje praktickou aplikaci Zákona o investičních pobídkách č. 72/2000 Sb.

Společně s MD se MPO podílí na realizaci opatření 1.3, s MŽP na opatření 6.1, 6.2 a 6.3, přičemž poslední z nich MPO podporuje koncepčně prostřednictvím Národního akčního plánu ČR pro energii z obnovitelných zdrojů 2010–2020 a Státní energetické koncepce ČR 2010–2030.

Opatření budou realizována v rámci OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost.

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí**

MPSV, ve spolupráci s MŠMT, zajišťuje realizaci opatření 1.5 a ve spolupráci s MK opatření 5.2, jelikož problematika trhu práce je právě v kompetenci MPSV. Konkrétní úkoly v jednotlivých oblastech zaměstnanosti a v dalších pod metodickým vedením MPSV zajišťuje Úřad práce České republiky (s krajskými pobočkami a kontaktními pracovišti). Klíčovým nástrojem na straně MPSV v tomto směru je aktivní politika zaměstnanosti. MPSV je dále gestorem opatření zaměřených na sociální služby a jejich poskytování (opatření 3.X, 4.1 a také částečně 5.3).

Opatření budou realizována v rámci OP Zaměstnanost.

- **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

MŠMT kompetenčně zajišťuje realizaci opatření spjatých se vzděláváním, konkurenceschopností a trhem práce (opatření 1.1, 1.2, 1.5 a 3.1). Koncepčně jsou tyto otázky shrnuty do dvou aktuálních dokumentů zabývajících se vzděláváním – Strategie celoživotního učení ČR 2007–2015 a Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR 2008–2015 (ve spolupráci s MŽP). Dalšími významnými dokumenty jsou Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011–2015, Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011–2015, a Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha). Rozvoj výzkumných institucí (a podpora inovativního podnikání) je cílem strategického dokumentu Národní politika výzkumu vývoje a inovací 2009–2015 a Národní inovační strategie ČR 2012–2020 (zpracované ve spolupráci s MPO).

Opatření budou realizována také v rámci OP Výzkum, vývoj a vzdělávání.

MŠMT se ve spolupráci s kraji a obcemi musí snažit o zajištění dostupnosti školských zařízení (opatření 3.1, 4.1 a 5.2) a ve spolupráci s MK pečovat o podporu organizací poskytujících volnočasové aktivity (opatření 3.2).

- **Ministerstvo zdravotnictví**

MZ při optimalizaci sítě zdravotnických zařízení musí reflektovat opatření SRR, která zajistí dostatečné kapacity (opatření 3.1) a dostupnost zdravotnických služeb (opatření 4.1 a 5.3) ve všech regionech.

- **Ministerstvo zemědělství**

MZe ve spolupráci s MŽP koncepčně zajistí realizaci opatření 7.1 a 7.2. V tomto ohledu je důležitá jeho součinnost při realizaci Povodňového plánu ČR (kdy MZe působí jako správce vodních toků) a zajištění komplexních pozemkových úprav. MZe zajišťuje rovněž implementaci Programu rozvoje venkova, který je hlavním nástrojem rozvoje venkova a venkovské krajiny. Tento program v období 2014–2020 reflektuje relevantní opatření SRR (opatření 5.1 a 9.2).

Opatření budou realizována v rámci Programu rozvoje venkova a OP Rybářství.

- **Ministerstvo vnitra**

Zajistí optimální podmínky pro fungování státní správy a samosprávy (opatření 8.1 a 8.3). Základním koncepčním dokumentem v tomto ohledu je Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby – Strategie realizace Smart Administration v období 2007–2015.

Opatření budou realizována v rámci IROP.

- **Ministerstvo kultury**

MK se podílí společně s MŠMT na realizaci opatření 3.2, v rámci kterého bude podporovat organizace poskytující volnočasové aktivity. Vedle toho se také MK společně s MPSV snaží zaktivizovat místní obyvatelstvo v periferních regionech pomocí podpory lokálních tradic a rozvoje místní kultury (opatření 5.2).

Na vytvoření vhodného strukturálního prostředí pro regionální rozvoj se budou podílet nepřímo i zbývající ministerstva ČR (výše nezmiňované). Ministerstvo zahraničí se bude podílet z hlediska koordinace vnějších, nejen ekonomických, vztahů, a to především k Evropské unii. Ministerstvo spravedlnosti dbá na zajištění vhodného a transparentního legislativního prostředí a Ministerstvo financí je pak zodpovědné za efektivní hospodaření se státním majetkem a finanční podporu všech aktérů přispívajících k rozvoji ČR. Konečně do kompetencí Ministerstva obrany mj. spadá správa vojenských újezdů, případně jejich rušení.

AKTÉŘI NA KRAJSKÉ A MÍSTNÍ ÚROVNI

Na těchto úrovních hrají jednu z nejdůležitějších rolí jednotlivé kraje České republiky a jejich obce.

Co se týče konkrétní role krajů při realizaci jednotlivých opatření SRR, u opatření 1.1 a 1.2 hrají kraje významnou roli, neboť zvýšení multiplikačního efektu univerzit na rozvoj regionu není možné, aniž by bylo zajištěné jejich úzké partnerství podnikatelské sféry, univerzit s pověřeným krajem. V kompetencích kraje je správa silnic II. a III. třídy a jiné technické infrastruktury (opatření 1.3 a 1.4 resp. 6.4). Krajské pobočky Úřadu práce ČR spolupracují při řešení problému spojených s trhem práce. Na druhou stranu kraje jsou zřizovateli většiny středních a vyšších odborných škol a i v tomto směru mají významnou možnost jak ovlivňovat adaptabilitu trhu práce (opatření 1.5 resp. 3.1, 5.2).

Na krajské úrovni existuje povinnost zpracovávat střednědobé plány rozvoje sociálních služeb. V nich je specifikována dostupná nabídka sociálních služeb a hodnocena kapacita jednotlivých typů služeb s ohledem na poptávku. Kraje fakticky zodpovídají za zajišťování sociálních služeb (opatření 3.X, 3.1 a 3.3, 4.1, resp. 5.3). V této souvislosti je nutná taková flexibilita těchto systémů, aby způsob jejich zajištění a financování mohl být přizpůsoben specifickým potřebám regionů.

Obce podobnou povinnost nemají, nicméně mohou vytvářet své dokumenty, např. komunitní plány sociálních služeb (pro jednotlivé obce, správní obvody, území svazků obcí apod.).

Pro podporu ekonomiky a svých regionů jednotlivé kraje i obce zřizují celé spektrum institucí či s nimi velmi úzce spolupracují nebo podporují – rozvojové agentury, centrály cestovního ruchu, inovační centra, podporují hospodářské komory či své zřízené příspěvkové organizace aj. instituce. Tyto instituce by měly zaměřit svou pozornost především na stabilizovaná a periferní území (opatření v prioritách 4 a 5).

Výše zmíněné instituce hrají významnou roli i při plnění opatření 6.1. Kraje vytváří územní energetické koncepce pro řešení problémů spojených se zásobováním energiemi (6.3), plány odpadového hospodářství (opatření 6.2) nebo vytváří koncepce protipovodňové ochrany (opatření 7.2).

V rámci své činnosti se kraje i obce snaží zefektivňovat vykonávání funkcí veřejné správy (opatření 8.1 a 8.3) a stále více uplatňovat strategické a participativní přístupy (opatření 8.2 resp. 9.1 a 9.2).

Obecně je nadále velmi nutné podporovat spolupráci a partnerství (opatření 9.1 a 9.2) napříč relevantními regionálními aktéry, jako jsou výše zmíněné instituce, svazky obcí, místní akční skupiny, dále jsou také velmi důležité subjekty z podnikatelské a neziskové sféry a mnohé další.

Tabulka č. 13: Struktura realizace SRR

Uvedené zkratky jsou vysvětleny pod tabulkou a níže v textu. Vysvětlení užitých pojmů je zařazeno v následující podkapitole.

PRIORITY	OPATŘENÍ	GESTOR/	SPOLUGESTOR	SPOLUPRÁCE	ZDROJ
P.1 VYUŽITÍ POTENCIÁLU ROZVOJOVÝCH ÚZEMÍ	<i>1.1 Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem</i>	MPO	MŠMT	RVVV, HK, kraje	OPPI, OPVVV
	<i>1.2 Rozvoj univerzit a výzkumných institucí</i>	MŠMT		výzkumné instituce, vysoké školy, HK, kraje	OPVVV
	<i>1.3 Podpora integrace dopravních systémů</i>	MD	MPO	kraje, obce	OPD, IROP
	<i>1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury</i>	MD	MMR, MŽP	kraje, obce	OPD
	<i>1.5 Adaptabilita trhu práce</i>	MŠMT	MPSV	kraje, ÚP	OPZ
P.2 ROZVOJ KLÍČOVÉ INFRASTRUKTURY NADREGIONÁLNÍHO VÝZNAMU	<i>2.1 Modernizace silniční infrastruktury</i>	MD		ŘSD, kraje	OPD
	<i>2.2 Modernizace železniční sítě</i>	MD		SŽDC, kraje	OPD
	<i>2.3. Rozšíření a modernizace energetických sítí</i>	MD			OPD
P.3 ZKVALITNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ ROZVOJOVÝCH ÚZEMÍ	<i>3.X Podpora integrace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatelstva</i>	ASZ	MPSV	Úřad vlády, podnikatelé, NNO, kraje	IROP, OPZ
	<i>3.1 Zvýšení kvality a vybavenosti veřejných služeb v regionech</i>	MMR, kraje	MV, MPSV, MŠMT	obce	IROP, krajské programy
	<i>3.2 Rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu</i>	MMR	MK, MŠMT, kraje	obce, NNO	IROP, sektorové programy, krajské dotace
	<i>3.3 Podpora bydlení jako nástroje sociální soudržnosti</i>	MMR		obce, SFRB	IROP, krajské programy

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

PRIORITY	OPATŘENÍ	GESTOR/	SPOLUGESTOR	SPOLUPRÁCE	ZDROJ
P.4 VYVÁŽENÝ ROZVOJ STABILIZOVANÝCH ÚZEMÍ	<i>4.1 Zajištění odpovídající kapacity infrastruktury veřejných služeb</i>	MMR	MPSV, MZ, MŠMT, MZE, kraje	obce	IROP
	<i>4.2 Zlepšení vnitřní a vnější obslužnosti území</i>	MD	kraje	obce	IROP, krajské programy
	<i>4.3 Podpora inovací v podnikání</i>	MPO		Czechinvest	OPPI, krajské programy
P.5 OŽIVENÍ PERIFERNÍCH OBLASTÍ	<i>5.1 Podpora rozvoje lokální ekonomiky</i>	MMR	MPO, MZE, kraje	CzechInvest, kraje, obce, podnikatelé	IROP, krajské programy
	<i>5.2 Podpora zvýšení kvality pracovní síly</i>	MPSV	MK, MŠMT, kraje	ASZ, ÚP, obce	OPZ
	<i>5.3 Zajištění základních služeb a obslužnosti</i>	MMR	MPSV, MZ, MD, kraje	ASZ	krajské programy, IROP
P.6 OCHRANA A UDRŽITELNÉ VYUŽÍVÁNÍ KRAJINNÉHO POTENCIÁLU V REGIONECH	<i>6.1 Odstraňování starých ekologických zátěží, revitalizace brownfields a území po bývalé těžbě nerostných surovin</i>	MMR	MŽP, MPO	CzechInvest, kraje, obce	OP ŽP
	<i>6.2 Podpora inovativních technologií v oblasti odpadového hospodářství</i>	MŽP	MZE	obce, podnikatelé	OP ŽP
	<i>6.3 Využívání obnovitelných zdrojů energie ve vazbě na místní podmínky</i>	MŽP	MPO, MZE	obce, ERÚ	OP ŽP
	<i>6.4 Omezování negativních vlivů dopravy (hluk, prach atd.) na obyvatelstvo a na krajinu</i>	MD	MŽP	ŘSD, kraje	OP ŽP
	<i>6.5 Udržitelné užívání vodních zdrojů</i>	MŽP			OP ŽP
P.7 OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY, KVALITNÍ A BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ	<i>7.1 Zlepšení kvality prostředí v sídlech, ochrana a rozvoj krajinných hodnot</i>	MZE	MŽP, kraje	AOPK, , obce, AK	OP ŽP

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

PRIORITY	OPATŘENÍ	GESTOR/	SPOLUGESTOR	SPOLUPRÁCE	ZDROJ
PRO ŽIVOT	7.2 Posílení preventivních opatření proti vzniku přírodních pohrom	MZE	MŽP, MMR, kraje	správy povodí, obce	OP ŽP
	7.3 Obnova území po vzniku živelních pohrom	MMR	kraje	kraje, obce	MMR program
P.8 ZKVALITNĚNÍ INSTITUCIONÁLNÍHO RÁMCE PRO ROZVOJ REGIONŮ	8.1 Zkvalitňování administrativních kapacit veřejné správy	MMR	MV, kraje	obce	IROP
	8.2 Zkvalitnění systémového rámce podpory regionálního a místního rozvoje	MMR	, kraje	ASZ	IROP
	8.3 Informační a komunikační podpora fungování územní veřejné správy	MMR		kraje, obce	IROP
P.9 PODPORA SPOLUPRÁCE NA MÍSTNÍ A REGIONÁLNÍ ÚROVNI	9.1 Posílení strategických a koncepčních přístupů k místnímu a regionálnímu rozvoji	MMR	MŽP, kraje	obce, DSO	IROP, krajské dotační programy
	9.2 Podpora meziobecní a regionální spolupráce	MMR	MZE	kraje, obce, DSO, MAS, podnikatelé, NNO	PRV, IROP, krajské dotační programy

* Bude konkretizováno po schválení návrhu Dohody o partnerství pro programové období 2014–2020.

Použité zkratky v daném sloupci tabulky:

Gestor/spolugestor/spolupráce: ASZRL – Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách, ERÚ – Energetický regulační úřad, MD – Ministerstvo dopravy, MK – Ministerstvo kultury, MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj, MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu, MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí, MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, MV – Ministerstvo vnitra, MZ – Ministerstvo zdravotnictví, Mze – Ministerstvo zemědělství, MŽP – Ministerstvo životního prostředí

AK – Agrární komora, AOPK – Agentura ochrany přírody a krajiny, DSO – Dobrovolný svazek obcí, HK – Hospodářská komora ČR, MAS – Místní akční skupina, NNO – Nestátní nezisková organizace, RVVV – Rada vlády pro výzkum a vývoj, ŘSD – Ředitelství silnic a dálnic, SFRB – Státní fond pro rozvoj bydlení, SŽDC – Správa železniční dopravní cesty, ÚP – Úřad práce

Hlavní nástroje podpory: CLLD – Community-led local development (Místní rozvoj vedený komunitami), GG – Globální grant, IPRÚ – Integrovaný plán rozvoje území, ITI – Integrated Territorial Investment (Integrovaná územní investice), KPÚ – Komplexní pozemkové úpravy, PPP – Public-Private-Partnership (Partnerství veřejného a soukromého sektoru)

Zdroj financování podpory: NN – Nadnárodní úroveň, NR – Národní úroveň, RG – Regionální úroveň

Program EU (fond EU): CF – Cohesion Fund (Fond soudržnosti), EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova), ERDF – European Regional Development Fund (Evropský fond pro regionální rozvoj), ESF – European Social Fund (Evropský sociální fond), EMFF – European Maritime and Fisheries Fund (Evropský námořní a rybářský fond)

4.4 NÁSTROJE A MECHANISMY PODPORY REALIZACE SRR

Nástroje a mechanismy pro realizaci SRR lze obecně pro jednotlivé úrovně veřejné správy rozdělit na **programové/koncepční dokumenty, rozvojové programy, specifické přístupy a mechanismy**.

Zejména jde o

- administrativní a legislativní nástroje představující základní rámec pro fungování podpory regionálního rozvoje,
- vymezení problémových regionů (dle zákona o podpoře regionálního rozvoje),
- řízení regionální dimenze
 - koordinace, usměrňování a řízení rozvojových aktivit v oblasti regionálního rozvoje napříč sektorovými politikami,
 - využití integrovaných přístupů pro podporu regionálního rozvoje,
- institucionální a další nástroje posilující předpoklady pro společnou realizaci rozvojových aktivit a pro provázané řešení problémů rozvoje regionů (např. MA 21, meziobecní, meziregionální a další spolupráce, různé formy partnerství).

Finanční zajištění

K podpoře regionálního rozvoje ČR budou aplikovány **finanční nástroje** poskytované ve formě:

- nenávratné účelové podpory – dotace,
- návratné úvěrové/finanční nástroje – (úvěry, půjčky, fondy rizikového kapitálu, produkty finančního inženýrství, apod.).

Zdroje financování lze rozlišovat podle územní úrovně:

- **NADNÁRODNÍ/PŘESHRAŇNÍ**
 - finanční prostředky na úrovni Unie (spravované přímo nebo nepřímo Evropskou komisí),
 - *specifické návratné finanční zdroje – např. JASPERS, JEREMIE, JESSICA a JASMINE,*
 - *švýcarské nebo norské fondy a další obdobné zdroje poskytované nečlenskými zeměmi EU,*
- **NÁRODNÍ – FINANČNÍ** prostředky zejména ze státního rozpočtu a mimorozpočtových fondů (např. národní programy a zdroje vyčleněné na úrovni jednotlivých ministerstev),
- **REGIONÁLNÍ – FINANČNÍ** prostředky z této úrovně jsou nejčastěji vynakládány na rozvojové projekty vlastní nebo jiných regionálních aktérů (např. pomocí krajských grantových schémat či obecních dotačních programů),
- **JINÉ** – soukromé prostředky (např. v rámci spolupráce s veřejným subjektem – tzv. PPP).

Na jednotlivých úrovních veřejné správy se mohou výše uvedené zdroje aplikovat v různé míře a ve vzájemných kombinacích, umožní-li to příslušná pravidla platná pro jejich využívání.

Programové zabezpečení regionálního rozvoje vyžaduje respektování principů regionální politiky i politiky HSÚS. V rámci ČR jsou vypracovávány strategické a programové dokumenty především na úrovni státu a krajů.

Strategické a programové dokumenty zpracováváné na úrovni státu tvoří:

- *Národní program reforem ČR 2010–2012* – představuje plán reforem zaměřených na plnění cílů Strategie Evropa 2020, kterou si stanovily státy Evropské unie nad rámec unijních kompetencí v oblasti dobrovolné koordinace hospodářských politik ve spolupráci s Evropskou komisí.
- *Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti* – hlavním cílem je posunout ČR do 10 let mezi 20 nejvíce konkurenceschopných zemí světa. Dokument posuzuje konkurenceschopnost ČR z hlediska 9 pilířů významných z pohledu konkurenceschopnosti. Hlavními pilíři jsou efektivní instituce, kvalitní infrastruktura a ekonomika poháněná inovacemi.
- *Strategie regionálního rozvoje ČR* – základní strategický dokument pro podporu regionálního rozvoje na vymezené období. Obsahuje zejména analýzu stavu regionálního rozvoje, charakteristiku slabých a silných stránek v rozvoji regionů, strategické cíle regionálního rozvoje v ČR, vymezení státem podporovaných regionů a doporučení dotčeným ústředním správním orgánům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do působnosti jednotlivých ministerstev.
- *Akční plán* - Akční plán je krátkodobým realizačním plánem, který rozpracovává SRR a její navržené opatření a úkoly z časového a věcného hlediska s cílem jejího postupného naplňování. Vychází z navržených priorit a opatření samotné SRR a zároveň reaguje na aktuální potřeby v oblasti regionálního rozvoje/regionální politiky ČR. Akční plán SRR bude rozpracován pro období 2014 – 2016 a dále upravován podle aktuálního socioekonomického vývoje ČR. Akční plán bude obsahovat následující hlavní části: Zpřesnění a aktualizace realizace priorit a opatření prostřednictvím příslušných průřezových a sektorových politik; obsahovou konkretizaci a orientační finanční rámec programových a dalších nástrojů naplňujících cíle SRR v oblasti podpory regionálního rozvoje; stanovení koordinačních mechanismů a postupů realizace SRR; vymezení indikátorové soustavy a způsobů kontinuálního hodnocení realizace SRR.
- *Strategický rámec udržitelného rozvoje* - představuje konsensuální rámec pro zpracování dalších materiálů koncepčního charakteru (sektorových politik či akčních programů) a představuje východisko pro strategické rozhodování v rámci jednotlivých resortů i pro meziresortní spolupráci a spolupráci se zájmovými skupinami.
- *Politika územního rozvoje ČR* – celostátní nástroj územního plánování, který slouží zejména pro koordinaci územního rozvoje na celostátní úrovni a pro koordinaci územně plánovací činnosti krajů.
- *Program rozvoje venkova* – nástroj k uplatnění Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova v podmínkách ČR, blíže specifikuje strategie v jednotlivých osách stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova do prováděcí úrovně a zajišťuje tak jeho efektivní realizaci.
- *Dohoda o partnerství* – dokument určující na základě Společného strategického rámce investiční priority, přidělování vnitrostátních prostředků a prostředků z rozpočtu EU na prioritní oblasti a programy a obsahující dohodnuté podmínky a cíle pro jejich dosažení.
- *Dlouhodobé koncepční dokumenty* – základní dokumenty zaměřené na rozvoj různých odvětví národního hospodářství.

Strategické a programové dokumenty zpracováváné na úrovni kraje tvoří:

- *Strategie rozvoje kraje* jako základní strategický rozvojový dokument (spíše dlouhodobé povahy), který definuje hlavní rozvojové směry v obvodu kraje, orientuje další rozvoj kraje v daném období (formuluje strategické cíle kraje a specifikuje opatření k jejich naplnění).
- *Program rozvoje územního obvodu kraje (dále jen „PRK“)* – obsahuje zejména analýzu hospodářského a sociálního rozvoje územního obvodu kraje, charakteristiku slabých a silných stránek jeho jednotlivých částí a hlavní směry rozvoje. Dokument

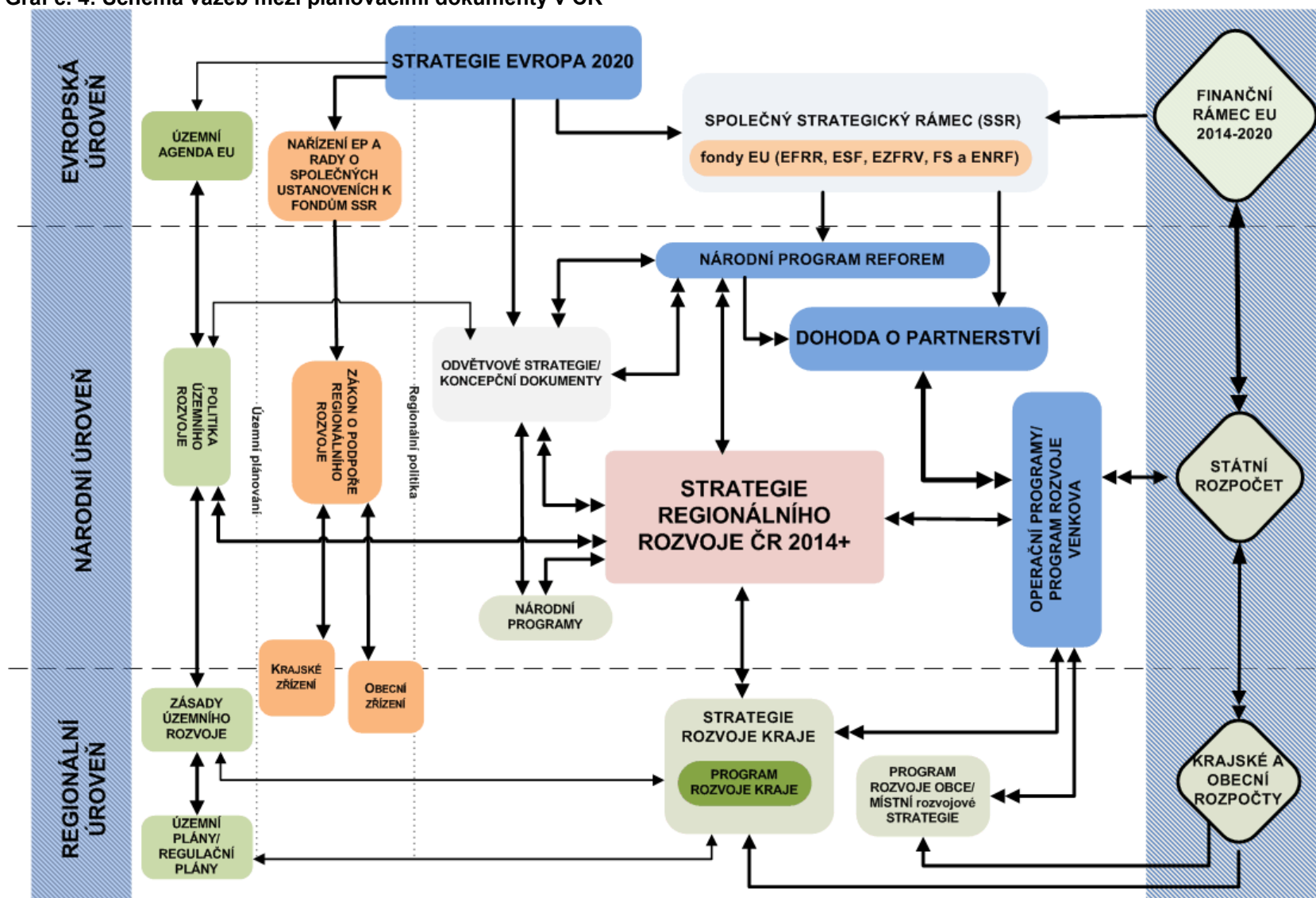
rovněž vymezuje regiony, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na vyvážený rozvoj kraje a zároveň konkretizuje strategické cíle a rozvojové aktivity kraje ve formě konkrétních opatření.

- *Zásady územního rozvoje* – územně plánovací dokumentace kraje, slouží pro koordinaci územně plánovací činnosti obcí.

Navazující strategické a programové dokumenty na úrovni EU

- *Evropa 2020* – jedná se o hlavní (zastřešující) strategický dokument EU, který v rámci sloganu „inteligentní a udržitelný růstu podporující začlenění“ nastiňuje podobu „evropského sociálně tržního hospodářství pro 21. století“ a definuje tři hlavní ideály, kterých by měla EU dosáhnout do roku 2020 v oblasti znalostí a inovací, udržitelného růstu a růstu podporujícího začlenění.
- *Územní agenda EU* - Územní agenda EU představuje několikastránkový dokument, jenž pod politickými hesly vymezuje priority územního rozvoje EU v budoucím programovém období 2014+ a dává obecná doporučení pro realizaci integrovaného rozvoje území. V rámci této agendy se hovoří o tzv. územní soudržnosti, která je ve Smlouvě o fungování EU zakotvena jako třetí dimenze politiky soudržnosti a má sloužit pro lepší zacílení intervencí politiky soudržnosti, aby průřezové rozvojové politiky EU. Podkladem agendy byl dokument „Stav a perspektivy území EU“.
- *Společný strategický rámec (SSR)* rozpracovávající úkoly a cíle dokumentu *Strategie Evropa 2020* do podoby investičních priorit financovatelných v rámci Fondu soudržnosti, Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského námořního a rybářského fondu

Graf č. 4: Schéma vazeb mezi plánovacími dokumenty v ČR

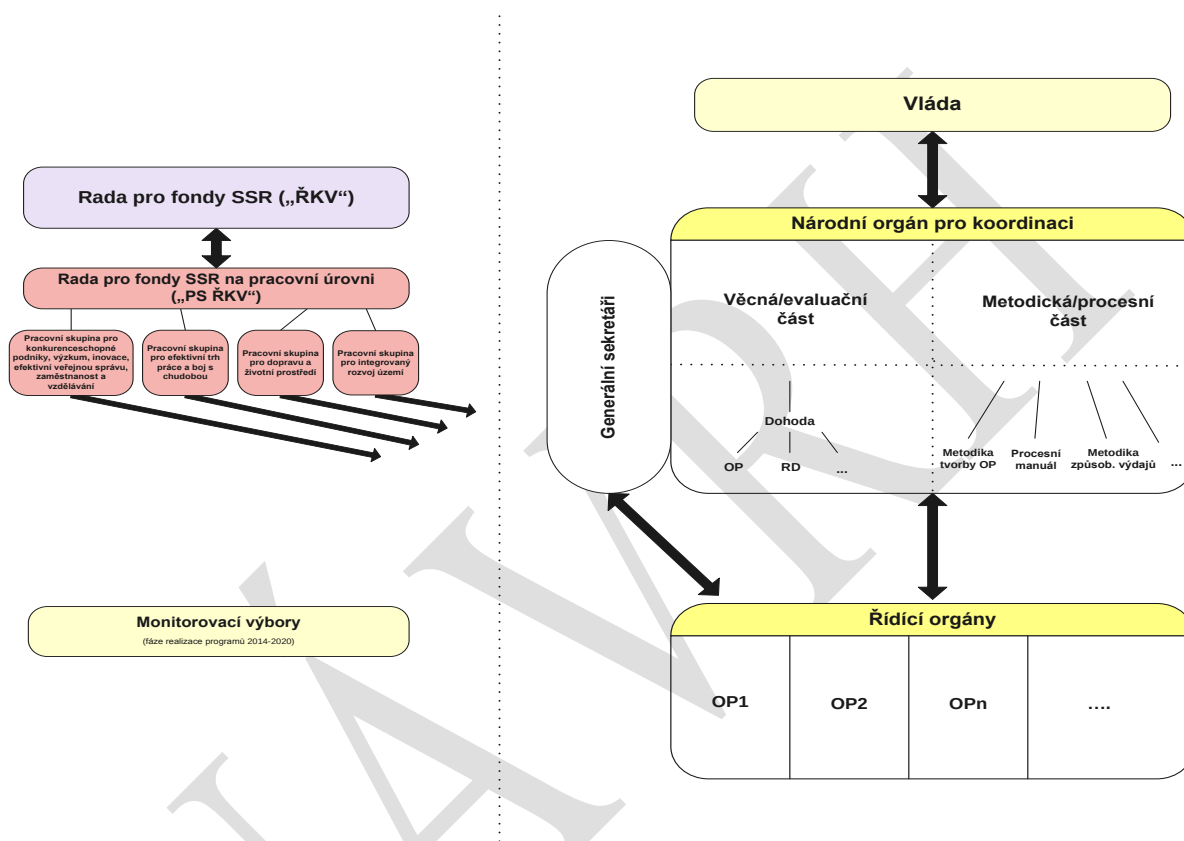

4.5 SYSTÉM MONITORINGU A VYHODNOCOVÁNÍ PLNĚNÍ

4.5.1 SYSTÉM MONITORINGU A ŘÍZENÍ SRR

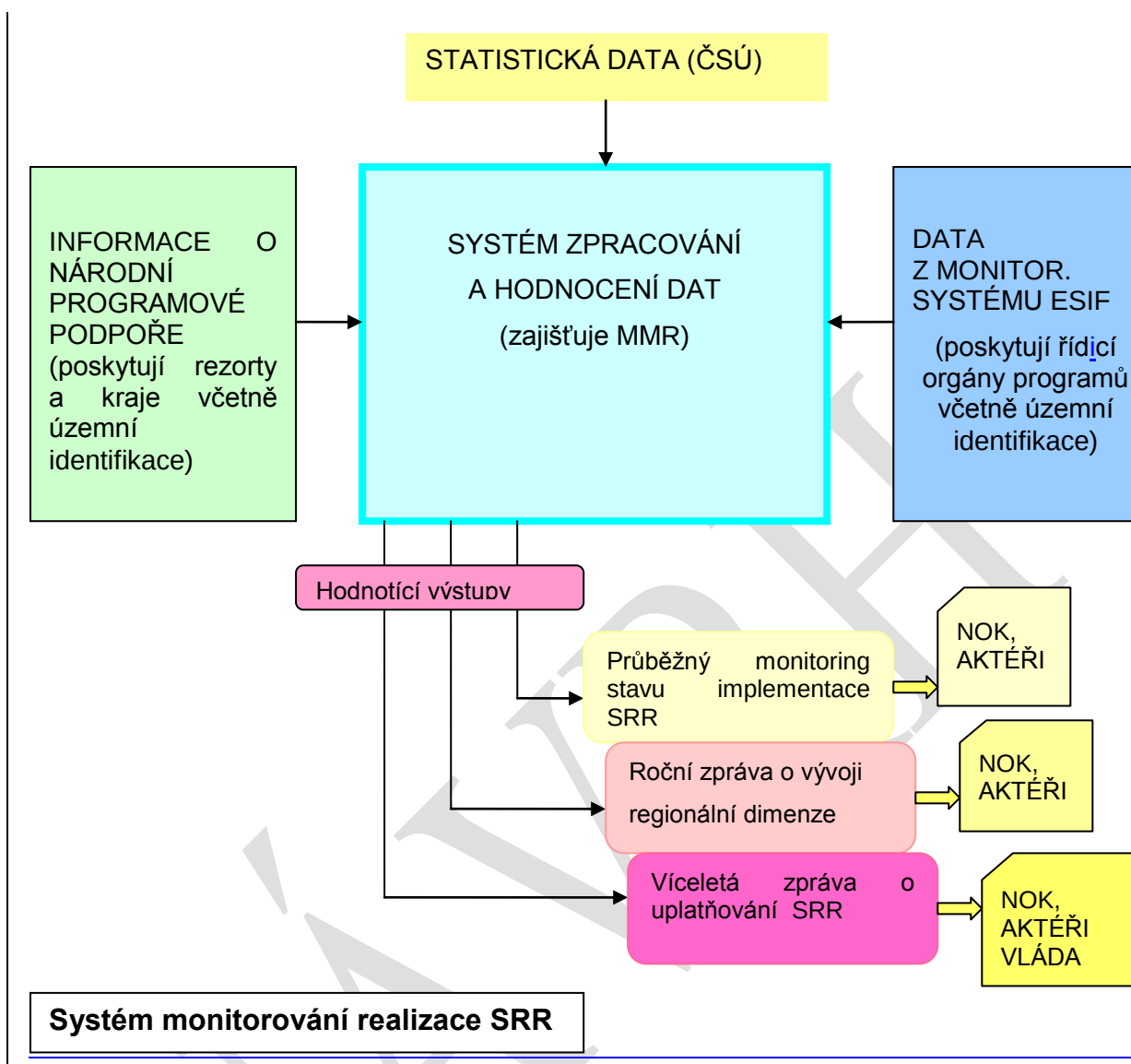
Monitoring zajišťuje sledování a pravidelné vyhodnocování vývoje klíčových ukazatelů regionálního rozvoje. Výstupy monitorování představují základní podklad pro řízení a rozhodování při řízení realizace SRR, slouží pro včasnou identifikaci problémů, vzniku nežádoucích trendů rozvoje území.

Řízení plnění SRR v oblasti ESIF zajišťuje MMR pomocí koordinačních mechanismů podle následujícího schématu.

K řízení plnění SRR bude využívat systém monitorování a výstupy ze systému monitorování a hodnocení, který je k tomuto účelu prioritně určen.

Systém monitorování bude zajištěn ve spolupráci s jednotlivými aktéry regionálního rozvoje (krajské úřady, resorty, řídicími orgány, příjemci pomoci). Jednotliví aktéři zodpovídají za správnost informací a dat, vstupujících do systému monitoringu. Poskytovatelé programové podpory provádějí hodnocení průběhu operací ve vazbě na jim stanovené kompetence v rámci programové podpory.

K monitorování realizace SRR budou využity převážně již existující monitorovací systémy, včetně systému zpracování a hodnocení dat. Pro sledování ukazatelů vypovídajících o plnění priorit a opatření SRR z hlediska realizace programů ESIF (tj. včetně PRV) bude využit monitorovací systém MS 2014+, struktura sledovaných dat bude provázána se soustavou indikátorů určených pro programové období 2014–2020 za fondy ESIF (tj. Společné indikátory EK a Specifické indikátory). Každý program v rámci přípravy své programové dokumentace zpracovává aktivity a cíle, kterými bude realizovat a plnit priorit a opatření SRR. Součástí programové dokumentace bude i definování celkové finanční alokace, která bude určena na priority a opatření SRR a definování soustavy indikátorů a způsob řízení aktivit určených k naplnění SRR. Dále bude dokumentace obsahovat i přípravu predikcí a způsob vyhodnocení realizovaných opatření a priorit

Dále budou data získávány z rezortních a krajských databází o poskytování programové podpory.

Data vstupující do systému monitorování realizace SRR musí:

- poskytovat věcně a metodicky srovnatelná data, v případě monitorování realizace operací umožňovat hodnocení životního cyklu realizace operací a změn dosažených realizací operací;
- obsahovat územní identifikaci dat (v případě sledování programových prostředků rozlišovat územní identitu příjemce a místo realizace projektů);
- musí být poskytována on-line, nebo v pravidelných intervalech (dávkách) a umožňovat svodné hodnocení v územním průřezu ve stanovených intervalech monitorovacích výstupů.

Sledování plnění cílů SRR bude prováděno **ve třech časových horizontech**:

A) PRŮBĚŽNÝ MONITORING STAVU IMPLEMENTACE SRR

Hodnocení aktuálního stavu bude prováděno ve čtvrtletních intervalech, bude zaměřeno především na hodnocení **vývoje územního průmětu životního cyklu souboru operací**, s cílem:

- zjistit stav plnění navržených cílů, priorit a opatření (podle měřitelných dat) v oblasti regionálního rozvoje ČR v působnosti příslušných subjektů implementační struktury
- získávání podkladů pro přípravu, návrh a realizaci opatření určených pro zvýšení efektivnosti implementace SRR.

Sledované ukazatele:

Navrženým opatřením ve SRR jsou přiřazeny indikátory výsledku a výstupu⁴⁶ z Národního číselníku indikátorů (dále jen „NČI“). Stanovení indikátorů obsahující územní úroveň sledování, měrnou jednotku, zdroj dat, výchozí a cílovou hodnotu bude součástí **Akčního plánu SRR ČR 2014 - 2017**.⁴⁷

Způsoby využití výsledků sledování:

Údaje o vývoji/plnění indikátorů výsledku/výstupu poskytuje pravidelně (průběžně) řídicí orgán programu do MS2014+. MMR získané informace pravidelně agreguje a zpracovává čtvrtletně ve zprávě souhrnné vyhodnocení, jež se zaměřuje na sledování územní dimenze fungování programů a mechanismů strukturálních nástrojů.

Ze získaných výsledků obsažených ve zprávě bude možné odvodit potřebnost a požadavky pro přípravu a realizaci opatření vedoucí k včasné identifikaci případných problémů a předejití rizikům, návrhy na změnu zaměření opatření, atp.

Výsledky zjištění průběžného monitoringu budou bezprostředně k dispozici NOK a ostatním aktérům poskytujícím programovou podporu

AD B) ROČNÍ ZPRÁVA O VÝVOJI REGIONÁLNÍ DIMENZE

Bude analyzovat v ročních intervalech vývoj regionálních rozdílů ve vazbě na cíle a priority regionální politiky ČR. Smyslem zprávy hodnotit dosažený stav z hlediska územní alokace programových intervencí, plnění predikce základních souvislostí ve vývoji regionů a formulování návrhů opatření regionální politiky směřujících ke snižování regionálních disparit a k podpoře ekonomického růstu regionů.

Sledované ukazatele:

Sledování bude prováděno v návaznosti na sledování aktuálního stavu implementace s využitím indikátorů kontextových, které umožní porovnávat regionální rozdíly nejen uvnitř ČR, ale i v

⁴⁶ **Indikátory výstupu** charakterizují činnost. Podávají informace o výstupech jednotlivých akcí/projektů v rámci programu (kvantifikace na úrovni opatření). Jsou zpravidla vyjadřovány ve fyzikálních nebo peněžních jednotkách.

Indikátory výsledku prokazují účinky přínos daného projektu / programu. Zabezpečují například informaci o změnách v chování, změnách výrobních kapacit, nebo vývoji produkce u příjemců pomoci. Indikátory lze vyjadřovat spíše v naturálních (fyzikálních) jednotkách nebo v peněžních jednotkách (např. vliv na zdroje soukromého sektoru, snížení dopravních nákladů apod.).

⁴⁷ Akční plán je krátkodobým realizačním plánem, který rozpracovává SRR a její navržená opatření a úkoly z časové a věcné (např. popisuje způsob jejich koordinace) hlediska s cílem jejího postupného naplňování. Vychází z navržených priorit a opatření samotné SRR a zároveň reaguje na aktuální potřeby v oblasti regionálního rozvoje/regionální politiky ČR. Akční plán SRR by měl být rozpracován pro období 2014 – 2016 a dále podle aktuálního vývoje.

mezinárodních souvislostech. Zvláštní část bude tvořit sledování vývoje úrovně státem podporovaných regionů vymezených v SRR.

Periodicita sledování:

Základní analýza vývoje diferenciací regionů se provádí ročně na základě vybraných základních socioekonomických indikátorů (viz kap. 4.5.2) charakterizujících diferencované dopady ekonomického a sociálního vývoje do jednotlivých regionů i v souvislosti realizací operací ESIF a národní programové podpory a bude publikována na webových stránkách MMR.

C) VÍCELETÉ HODNOCENÍ REALIZACE SRR

Výstupy sledování ad A) a ad B) budou zároveň sloužit jako podklad pro zprávu o uplatňování SRR, kterou zpracovává MMR ve spolupráci s relevantními partnery každé 3 (4) roky a pro aktualizaci (dle potřeby) státem podporovaných regionů ve SRR dle kapitoly č. XX. Ta bude obsahovat

- vyhodnocení úrovně a kvality plnění SRR ve stanoveném časovém intervalu

a dále podle konkrétních potřeb zejména

- návrhy [systémových opatření](#) opatření, případně
- návrhy pro aktualizaci SRR.

S výsledky monitorování a hodnocení budou pravidelně seznamováni všichni aktéři regionální politiky, zejména vláda, ministerstva, kraje, obce a další instituce zapojené do realizace regionální politiky.

4.5.2 INDIKÁTORY

Pro sledování pokroku v regionálním rozvoji ČR a ve snižování regionálních rozdílů budou s roční periodicitou vyhodnocovány dvě skupiny ukazatelů, pokrývající ekonomickou a sociální oblast.

Vedle sledování vývoje na úrovni krajů ČR se analýzy vývojových trendů soustředí zejména na situaci ve správních obvodech ORP.

Tabulka č. 14: Indikátory pro sledování regionálních rozdílů

	ČR 2011	Kraj	ORP
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele (Kč)	365 961	x	x
Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele (Kč)	191 305	x	x
Hrubá přidaná hodnota (Kč)	3 462 434	x	x
Míra ekonomické aktivity obyvatel (v %)	58,3	x	x
Průměrná produktivita práce (HDP na pracovníka; v tis. Kč)	785,5	x	x
Daňová výtěžnost obcí na 1 obyvatele (v tis. Kč)	13,435	x	x
Zadluženost obcí na 1 obyvatele (v tis. Kč)	6,188	x	x
Obsah			
Obecná míra nezaměstnanosti (v %)	6,7	x	x
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)	2,7	x	x
Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	8,62	x	x
Index závislosti II (v %)	22,75	x	x
Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi (Kč)	4 773 246	x	x
Počet vyplacených dávek/počtu obyvatel 15-64 let	138 114	x	x
Saldo migrace	203,43	x	x

Pro hodnocení situace ve státem podporovaných regionech, resp. pro jejich vymezení se použijí vybrané ukazatele z ekonomické a sociální oblasti. Pro reflexi situace v sociálně vyloučených lokalitách a pro hodnocení potenciálu sociálního vyloučení budou využity i specifické ukazatele z této oblasti.

Revize státem podporovaných regionů se předpokládá nejdříve v polovině programového období, tj. v roce 2017.

Tabulka č. 15: Indikátory pro sledování vývoje vymezených regionů

		Stav k 2011	Cílová hodnota	Změna
	Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele (ČR = 100, Kč)*	66,8		
	Zadluženost ORP na 1 obyvatele (v tis. Kč)	2,787		
	Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi (Kč)	2 345 113		
	Počet vyplacených dávek/počtu obyvatel 15-64 let	66 253		
	Saldo migrace	-97		
	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)*	4,06		
	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	12,97		
	Počet obcí s POÚ v rámci ORP s výskytem sociálně vyloučených lokalit	89		

* data na úrovni ORP dostupná pouze k roku 2010

4.6 ÚKOLY K ZABEZPEČENÍ REALIZACE STRATEGIE

Pro naplnění SRR budou realizovány zejména následující úkoly.

- Zpracovat Akční plán k SRR 2014+
 - Gestor: MMR
 - Termín: do konce 2013
- Vytvořit systém řízení intervencí fondů EU, jehož součástí bude i promítnutí systému řízení regionální dimenze navrženého ve SRR.
 - Gestor: MMR
 - Termín: do konce roku 2013
- Zpracovat a předložit vládě návrh novely zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje.
 - Gestor: MMR
 - Termín: do ½ roku 2013
- Rozvinout systém implementace integrovaných přístupů.
 - Gestor: MMR
 - Termín: do konce roku 2013
- Na základě projednání s krajskými orgány a MMR zpracovat do příslušných resortních politik, koncepcí a programů přístupy uplatnění územní dimenze.
 - Gestor: dotčené ústřední správní orgány
 - Termín: do konce roku 2014
- Nastavit fungování monitorování regionálního rozvoje.
- Zpracovat Koncept rozvoje sociálního podnikání ČR.
 - Gestor: ASZ
 - Termín: do konce roku 2014
- Zavést systém monitoringu a aktualizace dat k výskytu sociálně vyloučených lokalit.
 - Gestor: ASZ
 - Termín: do konce roku 2015
- Definovat standardy kvality a vybavenosti veřejných služeb v regionech (dostupnost zdravotních a sociálních služeb, školy, apod.).
 - Gestor: MMR
 - Termín: do konce roku 2015

5 SLOVNÍK POJMŮ

Akční plán SRR

Akční plán je krátkodobým realizačním plánem, který rozpracovává SRR a její navržené opatření a úkoly z časové a věcného (např. popisuje způsob jejich koordinace) hlediska s cílem jejího postupného naplňování. Vychází z navržených priorit a opatření samotné SRR a zároveň reaguje na aktuální potřeby v oblasti regionálního rozvoje/regionální politiky ČR. Akční plán SRR bude rozpracován pro období 2014 – 2016 a dále podle aktuálního socioekonomického vývoje ČR.

Bývalé vojenské prostory

Dřívější vojenské prostory Milovice, Ralsko, Mladá, Brdy, část Boletic, případně i další vojenské prostory, které budou v budoucnu zmenšeny. Tyto prostory patří mezi státem podporované regiony.

Destinační management

Soubor technik, nástrojů a opatření používaných při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, rozhodovacím procesu a regulaci cestovního ruchu v dané destinaci.

Environmentální udržitelnost

Dlouhodobá vyváženost socioekonomického a environmentálního rozvoje území tak, aby docházelo ke sladění potřeb rozvoje území s limity a možnostmi životního prostředí. Součástí environmentální udržitelnosti jsou činnosti s pozitivními vlivy na přírodní složky kulturní krajiny a na snižování antropogenní zátěže krajiny.

Hospodářsky problémové regiony

Státem podporované regiony, které v rámci republikového srovnání vykazují nižší životní úroveň, nadprůměrný podíl nezaměstnanosti, nízký stupeň ekonomické výkonnosti a příjmů obyvatel a nepříznivý demografický vývoj.

Indikátory

Charakteristiky jevů, které umožňují poznat efektivitu zvolených forem naplňování cílů a záměrů pomocí evaluačních procesů.

Integrované přístupy/nástroje

Nástroje pro uplatnění regionální dimenze. Jde zejména o Integrované územní investice, Integrované plány rozvoje území, Komunitně vedený místní rozvoj a Společný akční plán. Z pohledu EU představují silně prosazovaný způsob implementace fondů EU v rozvoji regionů, měst a obcí.

Integrované územní investice

Nástroj k integrované realizaci územních strategií. Umožňují členským státům provádět operační programy komplexně a slučovat finanční zdroje z několika prioritních os jednoho nebo více operačních programů, aby byla zajištěna realizace integrované strategie na daném území

Integrovaný plán rozvoje území

Strategický dokument popisující konkrétní problémy a potřeby vymezeného území, cíle a priority z nich vycházející a vzájemně provázané investiční záměry, kterými bude navržených cílů dosaženo. Jeho financování je postaveno zejména na zdrojích fondů EU.

Komunitně vedený místní rozvoj

Rozvoj zaměřený na konkrétní území dané komunity složené ze zástupců veřejných a soukromých místních sociálně-ekonomických zájmů, prováděný prostřednictvím strategií místního rozvoje, navržený s ohledem na místní potřeby a potenciál.

Metropolitní oblast

Území vyznačující se výraznou koncentrací obyvatel a podnikatelských subjektů, vysokou intenzitou ekonomických a společenských činností, vysokou úrovní vývoje výrobních sil, vysokou hustotou osídlení a vysokou mobilitou obyvatelstva.

Mikroregion

Označení území dobrovolného svazku obcí.

Místní akční skupina

Společenství obcí, firem, neziskových organizací a obyvatel se společným cílem rozvoje vymezeného regionu a spolupracující na základě metody LEADER.

Periferní území

Geograficky odlehlá území, dlouhodobě se potýkající s kumulací problémů (např. příhraniční oblasti, horské oblasti, vnitřní periferie nebo území se specifickými historickými problémy).

Póly růstu

Území, většinou aglomerace, s nejvyšší koncentrací vědy, výzkumu, technologických služeb apod.

Regionální aktér

Přímý realizátor opatření regionální politiky.

Regionální centra a zázemí

Ekonomická střediska regionálního významu a jejich zázemí s vyšší koncentrací obyvatel, většího počtu podnikatelských subjektů, centra zaměstnanosti.

Regionální dimenze

Diverzifikace opatření SRR ve vazbě na různá území ČR. Konkrétně jde o zohlednění rozvojových specifik a potřeb urbanizovaných území, stabilizovaných území a periferních území.

Regionální disparita

Nepříznivý a významný rozdíl v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů.

Regionální konkurenceschopnost

Schopnost regionu maximálně využít své vnitřní zdroje tak, aby dokázal uspět (a prosperovat) v regionální, národní a popřípadě i globální konkurenci a byl schopen se flexibilně přizpůsobit změnám na těchto trzích.

Regionální politika

Průřezová koordinační státní politika, která definuje soubor intervencí vedoucích k ekonomickému růstu a vyváženému rozvoji regionů a vytváří hlavní východiska pro formulaci regionálních přístupů v rámci sektorových a odvětvových politik.

Regionální rozvoj

Komplex procesů, které probíhají uvnitř regionů a které se týkají pozitivních ekonomických, sociálních, environmentálních a jiných proměn regionu.

Regionální úrovně

Geografická hierarchie regionů:

- **Lokální úroveň** – území jedné, či několika obcí
- **Mikroregionální úroveň** – správní obvody obcí s rozšířenou působností či správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem, či území svazků obcí).
- **(Mezo)regionální úroveň** – území krajů
- **Makroregionální úroveň** – národní úroveň, území České republiky

Rozvojová území

Metropolitní oblasti, regionální sídelní aglomerace a regionální centra a jejich zázemí.

Sídelní aglomerace

Silně urbanizované území tvořené jedním, dvěma nebo několika městy, která tvoří jádro aglomerace, a jejich okolím, zahrnující geograficky blízké sídelní útvary s jejich spádovými územími.

Sociálně vyloučená lokalita

Místo nebo objekt, který ztratil své původní využití a leží v takové části obce/města, která se nerozvíjí. Bývá zde špatná infrastruktura, dopravní obslužnost, chybí například obchody, základní škola, pracovní příležitosti, je odtud daleko k lékaři i na úřady.

Sociálně znevýhodněné oblasti

Státem podporované regiony s vyšší mírou dlouhodobé nezaměstnanosti, s vyšším počtem osob pobírajících sociální dávky a s výskytem sociálně vyloučených lokalit.

Sociální podnikání

Specifický druh podnikání, ve kterém je ekonomická činnost v rovnováze s uspokojováním veřejně prospěšných zájmů komunit, a tím i společnosti jako celku. Řeší otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje a svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s maximálním respektováním trvale udržitelného rozvoje.

Sociální vyloučení

Sociální vyloučení je definována dle § 3, písm. f) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jako vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

Společný akční plán

Nový typ integrované akce pro období 2014–2020, která je realizována prostřednictvím výsledkově-orientovaného přístupu. Cílem akce je splnění konkrétně stanovených cílů, na kterých se společně dohodne členský stát s Evropskou komisí. Společný akční plán může být součástí jednoho nebo několika operačních programů, financován může být jak z ESF, tak z ERDF. Podporovány budou neinvestiční akce.

Stabilizovaná území

Regiony, které nelze zařadit mezi aglomerace a regionální centra a zároveň nepatří mezi periferní území a které vyplňují v České republice co do rozlohy významnou část území. Charakteristické je zastarávání infrastruktury veřejných služeb a stagnace socio ekonomicko environmentálních jevů.

Státem podporované regiony

Regiony státem podporované v § 4 odst. 2 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Pro účely SRR 2014+ jsou vymezeny: hospodářsky problémové regiony a ostatní regiony.

Typologie území

Členění území ČR pro potřeby SRR. Zachycují rozdíly mezi regiony z hlediska regionální konkurenceschopnosti, územní soudržnosti a environmentální udržitelnosti, čtvrtá typologie je zpracována dle rozvojových znaků obcí a struktury osídlení.

Urbanizace

Proces formování a rozvoje městského způsobu života (růst úlohy měst) vedoucí ke zvyšování podílu městského obyvatelstva na celkové populaci.

Urbánní oblasti

Městské oblasti včetně jejich zázemí.

Územní soudržnost

Záměr snižovat rozdíly mezi členskými státy a regiony, zajistit harmonický a trvalý rozvoj územních oblastí, a zároveň vyhodnotit, jak mohou být politika soudržnosti a další odvětvové politiky Evropské unie nejlépe přizpůsobeny situaci v těchto oblastech.

Venkov/venkovská oblast

Prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla. Charakteristická je menší intenzita sociálně ekonomických kontaktů a menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují.

Veřejné služby

Služby ve veřejném či obecném zájmu, které jsou vytvořeny, organizovány a usměřovány orgánem veřejné správy k zabezpečení potřeb veřejnosti.

NÁVRH

6 PŘÍLOHY

Státem podporované regiony

Tabulka č. 6: ORP vymezené jako hospodářsky problémové oblasti

KÓD ORP	KRAJ	PLNÝ NÁZEV ORP	VÝSLEDEK MULTIKRITERIÁLNÍHO HODNOCENÍ ORP	POČET OBYVATEL V OBCI (SLDB 2011)	KUMULATIVNÍ POČET OBYVATEL	KUMULATIVNÍ PODÍL NA POČTU OBYVATEL ČR (%)
3213	Plzeňský	Stříbro	0,0236	17100	1417028	0,1342
4102	Karlovarský	Cheb	0,1651	52311	2579217	0,2442
4104	Karlovarský	Kraslice	-0,2479	13844	295747	0,0280
4106	Karlovarský	Ostrov	-0,0013	29692	1006378	0,0953
4107	Karlovarský	Sokolov	0,0806	78244	1968250	0,1863
4201	Ústecký	Bílina	0,0204	20898	1381295	0,1308
4202	Ústecký	Děčín	0,0517	78760	1582275	0,1498
4203	Ústecký	Chomutov	-0,0261	82183	901533	0,0854
4204	Ústecký	Kadaň	0,0757	44040	1777394	0,1683
4206	Ústecký	Litvínov	-0,3917	39573	39573	0,0037
4207	Ústecký	Louny	0,1399	43605	2316428	0,2193
4209	Ústecký	Most	-0,1259	75638	487897	0,0462
4210	Ústecký	Podbořany	0,1530	15904	2507292	0,2374
4212	Ústecký	Rumburk	-0,2377	33824	329571	0,0312
4213	Ústecký	Teplice	0,1405	107975	2491388	0,2359
4214	Ústecký	Ústí nad Labem	-0,0689	120943	707801	0,0670
4215	Ústecký	Varnsdorf	-0,2190	20544	350115	0,0331
4216	Ústecký	Žatec	0,0829	27176	1995426	0,1889
5102	Liberecký	Frýdlant	-0,2904	24921	149185	0,0141
5106	Liberecký	Nový Bor	-0,0043	26582	976686	0,0925
5108	Liberecký	Tanvald	0,0016	21586	1027964	0,0973
5201	Královéhradecký	Broumov	0,1202	16926	2208167	0,2091
5301	Pardubický	Česká Třebová	0,0224	18633	1399928	0,1325
5305	Pardubický	Králíky	0,1282	8996	2261683	0,2141
5308	Pardubický	Moravská Třebová	-0,0479	26938	796444	0,0754
5312	Pardubický	Svitavy	0,0433	31875	1503515	0,1423
6101	Vysočina	Bystřice nad Pernštejnem	0,1209	20409	2228576	0,2110
6106	Vysočina	Moravské Budějovice	0,1226	24111	2252687	0,2133
6206	Jihomoravský	Hodonín	-0,0512	61705	769506	0,0729
6210	Jihomoravský	Kyjov	0,0569	56005	1638280	0,1551
6211	Jihomoravský	Mikulov	0,1643	19614	2526906	0,2392
6212	Jihomoravský	Moravský Krumlov	-0,0074	22194	950104	0,0900
6218	Jihomoravský	Veselí nad Moravou	0,0254	39242	1456270	0,1379
6220	Jihomoravský	Znojmo	0,1054	90996	2157470	0,2043
7102	Olomoucký	Jeseník	-0,0852	40657	586858	0,0556
7103	Olomoucký	Konice	0,1304	11140	2272823	0,2152
7104	Olomoucký	Lipník nad Bečvou	0,0354	15370	1471640	0,1393
7109	Olomoucký	Přerov	0,0794	83417	1890006	0,1789

Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

7110	Olomoucký	Šternberk	0,0867	23751	2040448	0,1932
7111	Olomoucký	Šumperk	0,0704	71345	1733354	0,1641
7112	Olomoucký	Uničov	-0,0454	22906	819350	0,0776
7113	Olomoucký	Zábřeh	0,1157	33771	2191241	0,2075
7209	Zlínský	Valašské Klobouky	0,0608	23729	1662009	0,1574
7212	Zlínský	Vsetín	0,1400	66985	2383413	0,2257
8101	Moravskoslezský	Bílovec	0,0874	26026	2066474	0,1956
8102	Moravskoslezský	Bohumín	0,0761	29195	1806589	0,1710
8103	Moravskoslezský	Bruntál	-0,2627	38367	281903	0,0267
8104	Moravskoslezský	Český Těšín	-0,0091	26377	927910	0,0879
8108	Moravskoslezský	Havířov	-0,2813	94351	243536	0,0231
8111	Moravskoslezský	Karviná	-0,3699	70793	110366	0,0104
8113	Moravskoslezský	Kravaře	0,0857	21271	2016697	0,1909
8114	Moravskoslezský	Krnov	-0,0997	42001	546201	0,0517
8116	Moravskoslezský	Odry	-0,1581	17481	412259	0,0390
8118	Moravskoslezský	Orlová	-0,1991	44663	394778	0,0374
8119	Moravskoslezský	Ostrava	0,0183	332433	1360397	0,1288
8120	Moravskoslezský	Rýmařov	-0,1023	16303	504200	0,0477
8122	Moravskoslezský	Vítkov	-0,3022	13898	124264	0,0118
Celkem			X	2579217	X	X

Seznam grafů:

Graf č. 1: Pozice odvětví zemědělství v rámci národního hospodářství ČR

Graf č. 2: Vývoj počtu dětí/žáků/studentů v období 2005-2009

Graf č. 3: Schéma navržených programů pro období 2014 - 2020

Graf č. 4: Schéma vazeb mezi plánovacími dokumenty v ČR

Seznam obrázků:

Obrázek č. 1: Členění ČR na kraje a správní obvody obcí s rozšířenou působností

Obrázek č. 2: HDP na obyvatele v roce 2007 dle PPS (EU27=100)

Obrázek č. 3: Podíl osob s VŠ vzděláním v populaci 15 až 64 let v SO ORP v roce 2011

Obrázek č. 4: Dálniční síť v České republice

Obrázek č. 5: Podíl pracovníků VaV na zaměstnanosti v roce 2011

Obrázek č. 6: Podíl počtu domácností s PC a internetem na celkovém počtu domácností v roce 2011

Obrázek č. 7: Index regionální konkurenceschopnosti krajů ČR

Obrázek č. 8: Typologie krajů ČR z hlediska regionální konkurenceschopnosti

Obrázek č. 9: Typologie území SO ORP z hlediska regionální konkurenceschopnosti

Obrázek č. 10: Migrační saldo ve správních obvodech ORP (průměr 2006-2010)

Obrázek č. 11: Pozice regionů v desetiletém počtu dokončených bytů na 1000 obyvatel

Obrázek č. 12: Míra nezaměstnanosti ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2010

Obrázek č. 13: Typologie území SO ORP z hlediska územní soudržnosti

Obrázek č. 14: Oblasti ČR s překročenými imisními limity pro ochranu zdraví v roce 2009

Obrázek č. 15: Území s významnějším výskytem vybraných environmentálních ohrožení

Obrázek č. 16: Rozložení vyčerpaných a schválených finančních prostředků z OP podle krajů České republiky

Obrázek č. 17: Vyhodnocení míst realizace jednotlivých projektů financovaných z OP v okresech České republiky

Obrázek č. 18: Představní programy a strukturální fondy

Obrázek č. 19: Čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů, fondu soudržnosti a národních zdrojů v ČR v období 2007-2013

Obrázek č. 20: Vývoj indexu regionálního HDP na 1 obyvatele v PPS v období 2001-2010 (EU27=100)

Obrázek č. 21: Pozice regionů ve vývoji míry registrované nezaměstnanosti

Obrázek č. 22: Typologie území České republiky

Obrázek č. 23: Kraje ČR dle sociálního vyloučení

Obrázek č. 24: Hospodářsky problémové regiony

Obrázek č. 25: Sociálně vyloučené lokality a potenciál sociálního vyloučení

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Regionální HDP na 1 obyvatele (EU27 = 100, v %)

Tabulka č. 2: Disparity faktorů a výstupů VaVaI mezi kraji České republiky

Tabulka č. 3: Vývoj regionálních rozdílů ČR – Variační koeficienty vybraných ukazatelů v letech 2006 – 2010

Tabulka č. 4: Příspěvek OP ČR k plnění SRR ČR (v mil. Kč)

Tabulka č. 5: Příspěvek OP ČR k plnění prioritních oblastí SRR ČR (v mil. Kč)

Tabulka č. 6: ORP vymezené jako hospodářsky problémové oblasti

Tabulka č. 7: Přehled základních údajů o vojenských újezdech:

Tabulka č. 8: Územní vymezení prioritních oblastí

Tabulka č. 9: Vazby SRR ČR pro období 2014–2020 na strategii Evropa 2020

Tabulka č. 10: Průnik priorit SRR 2014+ a národních rozvojových priorit pro období 2012 až 2020

Tabulka č. 11: Průnik priorit SRR 2014+ a tematického zaměření fondů EU

Tabulka č. 12: Vazby jednotlivých priorit SRR na sektorová témata a kompetentní ministerstva

Tabulka č. 13: Struktura realizace SRR

Tabulka č. 14: Indikátory pro sledování regionálních rozdílů

Tabulka č. 15: Indikátory pro sledování vývoje vymezených regionů